

Dr. Boldizsár Gábor – Dr. Wagner Péter

**A MAGYAR HONVÉDSÉG BEFEJEZETT
SZÁRAZFÖLDI MŰVELETEI
AFGANISZTÁNBAN**

Tapasztalatgyűjtemény

Dr. Boldizsár Gábor – Dr. Wagner Péter

**A MAGYAR HONVÉDSÉG
BEFEJEZETT SZÁRAZFÖLDI
MŰVELETEI AFGANISZTÁNBAN**

Tapasztalatgyűjtemény

Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar
Budapest, 2014

Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Szerzők:

© Andóczy-Balogh Ádám András, Balogh Péter, Dr. Boldizsár Gábor, Böjti István,
dr. Böröndi Gábor, Cseklán István, Dr. Horváth Tibor, Kender Tamás, Nyitrai István,
Dr. Lippai Péter, Pallos László, Polyecskó László, Rédei Róbert, Dr. Tamási Béla,
Topor István, Varga Péter, Dr. Wagner Péter, 2014

Szerkesztők:

Dr. Boldizsár Gábor, Wagner Péter

Lektor:

dr. Böröndi Gábor

Kiadja:

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014

Minden jog fenntartva. Bármilyen másoláshoz, sokszorosításhoz, illetve más adatfeldolgozó rendszerben való tároláshoz és rögzítéshez a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges.

Olvasószerkesztés, tördelés:

Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt.

Nyomdai kivitelezés:

Pauker-Holding Kft.

Felelős vezető:

Vértés Gábor

ISBN 978-615-5491-35-1

Printed in Hungary

TARTALOM

Előszó (Dr. Boldizsár Gábor ezredes – Dr. Wagner Péter).....	7
Az NATO válságkezelés és magyar összkormányzati szerepvállalás kontextusa Afganisztánban (Dr. Wagner Péter)	11
A PRT tárcaközi, szakpolitikai irányítása (Pallos László ezredes).....	29
A Magyar Honvédség stratégiai vezetése (Dr. Tamási Béla ezredes).....	39
Nemzeti-műveleti irányítás (Topor István ezredes).....	47
Az MH logisztikai támogatása az afganisztáni műveletben részt vevő magyar erők érdekében (Nyitrai István alezredes).....	57
Az ISAF Északi Regionális Parancsnokság felépítése, törzse és működése (Dr. Horváth Tibor ezredes)	67
Felderítés-hírszerzés az afganisztáni hadszíntéren (Balogh Péter ezredes)	73
Az átfogó műveleti tervezés alkalmazása a gyakorlatban (Kender Tamás alezredes)	93
Az MH PRT civil-katonai együttműködési és a lélektani műveletek tevékenysége (Polyecska László alezredes)	119
A 2010. szeptemberi parlamenti választások műveletei (Dr. Lippai Péter ezredes)	139
Az OMLT-ben szerzett tapasztalatok (Rédei Róbert alezredes)	171
Kapcsolatszerző járőr az „Uranuson” (Varga Péter őrnagy)	197
„Operation Monkey” – egy rendhagyó szállítmány története (Böjti István százados)	203
Rajtaütés Kunduz Tapanál (Andóczy-Balogh Ádám András főhadnagy).....	211
Magyar Honvédség Könnyű Gyalog Század (Cseklán István alezredes).....	215
A komplex műveleti környezet (Dr. Boldizsár Gábor ezredes)	221
Utószó (dr. Böröndi Gábor dandártábornok)	243

Előszó

Magyarország Alaptörvénye a Honvédség részére feladatul rendeli az országvédelmi és katasztrófavédelmi feladatok mellett a különböző nemzetközi szerződések alapján katonai műveletekben való részvételt is.

A rendszerváltás óta a Magyar Honvédség (MH) egyre nagyobb létszámban és egyre összetettebb, veszélyesebb műveletekben vesz részt a nemzetközi béke és biztonság megteremtése és megóvása érdekében. A magyar békefenntartás *előzménye* 1897-re nyúlik vissza, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai Krétán kerültek alkalmazásra a második generációs békeműveletekhez sokban hasonló nemzetközi műveletben.¹ A hidegháború során egy esetben, a vietnámi tűzszünet-ellenőrzés során vettek részt magyar katonák a béke megóvásában, nemzetközi szerepvállalás formájában. A hidegháború végén egyéni beosztásokban fegyver nélküli katonai megfigyelőkkel vett részt hazánk békétámogató műveletekben. 1995-ben az első fegyveres ENSZ, MFO részvétel mellett az MH megkezdte zászlóaljterületen az első NATO vezette területen kívüli szárazföldi műveletben, Bosznia-Hercegovinában is a részvételt. 1999-ben tovább bővült a szerepvállalás a Balkánon NATO és fegyveres misszió vonatkozásában. Az MH Irakban zászlóaljterületen vett részt a koalíciós műveletekben, majd a NATO kiképző misszióját támogatta.

Az MH afganisztáni szerepvállalása 2006-ban kezdődött. Eleinte törzsbeosztásokat betöltő katonák, majd tábori kórház is telepítésre került. 2004 és 2006 között az MH Könnyű Gyalog Század (KGYSZ) Kabulban oldott meg feladatokat először a norvég majd az olasz zászlóalj harccsoport kötelékében. 2006 és 2013 között az MH legösszetettebb műveletét hajtották végre a kijelölt erők 13 váltásban az északi régió Baghlan tartományában. Ez a feladat a Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) tevékenysége volt. A művelet komplexitását a hármas feladatrendszere és az ahhoz kapcsolódó járulékos feladatok adták. A közigazgatás és a gazdasági helyreállítás támogatása mellett a klasszikus katonai feladatot, a biztonsághelyzet javítását is el kellett végezni.

A magyar szerepvállalás másik kiemelkedő területe az új afgán hadsereg egyes szervezeteinek, új képességeinek kialakítása, mentorálása, képzése és közös feladatok megoldása. A Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (OMLT) 2009–2013 között teljesített szolgálatot. A légi erő képességének fejlesztésében komoly támogatást nyújtott a Légi Mentor Csoport (AMT) és a Légi Tanácsadó Csoport (AAT). A képességfejlesztések

¹ Bár a magyar katonai szakirodalom tényként kezeli a krétai beavatkozást, mint a magyar békefenntartás első alkalmát, ez azonban – amennyiben elfogadjuk az ENSZ idevonatkozó elveit – nem tekinthető annak. URL: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>

érdekében a műszaki és logisztikai képzések területén is nyújtottak támogatást magyar katonák.

Az afganisztáni magyar szerepvállalásban három szárazföldi művelet befejeződött. A tízéves szolgálat rengeteg tapasztalatot eredményezett. E tapasztalatok archiválása, feldolgozása és a kiképzésbe, oktatásba építése elengedhetetlen követelmény. De a tapasztalatok a szabályzatok kidolgozása, a doktrínafejlesztés területén is fontos hozzáadott értéket képviselnek.

A szerkesztők arra vállalkoztak, hogy a műveletek során felhalmozott tudás egy részét ismertessék az olvasókkal. Megcélzott feladatunkat számos tényező nehezítette. Egyrészt ehhez hasonló esettanulmány-kötet, tapasztalatfeldolgozás évtizedek óta nem készült. Az első világháború után jelentős számú könyv jelent meg, melyek feldolgozták és közreadták leíró vagy éppen oktató jelleggel az egyén, a katonai kötelék élményeit, tapasztalatait. Részben ezzel összefüggésben, nincs kialakult módszertana annak, hogy hogyan, milyen eszközökkel és formában történjen meg a tapasztalatok feldolgozása. Például erre vezethető vissza, hogy a kötetben találunk sok hivatkozással íródott elemzéseket, és olyanokat is, ahol nincs lábjegyzet.

Harmadrészt a műveletek végrehajtásának időszakában a Magyar Honvédség még nem rendelkezett azokkal a harcsabályzatokkal és Törzsszolgálati Szakutasítással, amelyek elvei mentén e feldolgozó munka megvalósulhatna.

A kötet fejezetei a szerzők saját tapasztalataiból és perspektíváiból íródtak meg, egyetlen dolog kapcsolja őket össze, hogy tevékenységük során mindannyian kapcsolatba kerültek a Tartományi Újjáépítési Csoport tevékenységével, és annak egy-egy aspektusára alaposabban ráláttak. A szerzők egy része szolgált a műveleti területen, egy másik csoportjuk pedig a hazai döntés-előkészítésben, tervezésben-szervezésben vett részt. A szakpolitikai, stratégiai, hadműveleti és harcászati szintű témákat bemutató írások példázják a döntéshozatalt, vezetés-irányítást és a végrehajtást.

A szélsőséges terep- és klimatikus viszonyok között, eltérő kultúrkörben a honi területektől távol, nagy földrajzi térben kis kötelékekkel, esetenként összhaderőnemi és többnemzeti erőként megoldott komplex feladatok jó példaként szolgálnak mindannyiunk számára. A megélt és közreadott tapasztalatok megerősítik a katonák hitét, bizalmát és önbecsülését. Bizalmat saját magukban, bajtársaikban, felszerelésükben és eszközeikben, elöljáróikban és szövetségeseikben.

A kötet összeállítása során a szerkesztők arra törekedtek, hogy az afganisztáni katonai szerepvállalást érintő valamennyi szintről közreadjanak egy vagy több tanulmányt. Az általános ismertető után először a szakpolitikai és tárcaközi döntéshozatalt, irányítást témakörét ismerhetik meg az olvasók. Wagner Péter – az egyetlen nem katonai szerző – tanulmánya az afganisztáni szerepvállalás magyar és a nemzetközi kontextust mutatja be, rámutatva a hazai összkormányzati erőfeszítések gyengeségeire, a fejlesztési tevékenység körüli kihívásokra. Míg a kötet legtöbb elemzése egy-egy váltásnyi (hat hónap) vagy még rövidebb időszak tapasztalatait írja meg, addig Wagner a 2001–2014 közötti folyamatok dinamikáját elemzi, nagy hangsúlyt fektetve a magyar PRT kormányzati szintű együttműködési kihívásaira.

Pallos László ezredes elemzése a kormányzati szintű tervező- és koordinációs tevékenységet mutatja be, amely a PRT tevékenységének budapesti (legmagasabb) szintje volt. A szerző a Honvédelmi Minisztérium perspektívájából, saját katonai múltjának szempontjai szerint ad izgalmas értékelést az összkormányzati munka eredményeiről.

A kötet második tematikai egységében a stratégiai és a hadműveleti vezetés-irányítás, logisztikai ellátás egyes kérdései kerülnek bemutatásra. Dr. Tamási Béla ezredes, Topor István ezredes és Nyitrai István alezredes írásai a vezérkar és az MH ÖHP szintjén megjelent szempontokat és feladatokat mutatja be. Tamási elsősorban a stratégiai irányítás általános (nem a PRT vagy az afganisztáni missziókkal kapcsolatos) elveit ismerteti, míg Topor tanulmánya a nemzeti szintű műveletirányítás kapcsán már érinti az afganisztáni missziókat egy-egy érdekes eset említésével. Nyitrai elemzése az afganisztáni misszió logisztikai támogatását járja körül, rávilágítva arra, hogy ezen a téren a nemzetközi együttműködés, támogatás milyen kulcsfontosságú volt a magyar kontingens ellátása, támogatása szempontjából.

A kötet harmadik tematikai egysége az észak-afganisztáni és Baghlan tartományi műveleti környezet összetettségét ismerteti. Dr. Horváth Tibor ezredes munkája az ISAF Északi Regionális Parancsnokságát mutatja be röviden a törzs szempontjából. Balogh Péter ezredes a felderítés és hírszerzés kérdéskörét járja körbe a magyar szerepvállalás tekintetében. Kender Tamás alezredes a PRT-8 kapcsán az átfogó műveleti tervezés alkalmazásáról ír, de eközben fontos új adalékokkal szolgál a magyar PRT-ról szóló szakirodalomhoz is. A szerző fontos megállapításai közé tartozik, hogy a PRT-t (miként a többi afganisztáni kontingens tevékenységét is) a hazai köznyelv – de maguk a katonák is – szinte állandóan békemisszióknak, békefenntartásnak írják le, holott ez teljesen más volt. A könyv egyik legfontosabb tanulságát is a szerző fogalmazza meg, amikor leírja, hogy az idegen környezet és az új típusú feladatok mellett *a legnagyobb kihívás, amivel a PRT-nak meg kellett küzdenie, az önállóság volt.*

Polyecska László alezredes tanulmánya a PRT katonai elemének a CIMIC és fejlesztési tevékenységét foglalja össze. Ez már csak azért is fontos, mert magyar kontingens még soha nem rendelkezett ilyen hatalmas mennyiségű – összességében milliárdos – forrással ezekre a célokra.

Dr. Lippai Péter ezredes és Rédei Róbert alezredes tanulmányai 2010–2011 a PRT és az OMLT szempontjából legnehezebb hónapjairól szólnak. Erre az időszakra estek az afgán parlamenti választások és ekkor indultak meg az ISAF felkeléssel szemben (COIN) műveletei Észak-Afganisztánban. Baghlan tartományban az évek óta jelen levő afgán és magyar egységek mellett egyszer csak német és amerikai harcoló erők jelentek meg, és műveletek sorai indultak majd egy éven keresztül. A két tanulmány ezeknek a „harcos” hónapoknak a magyar hozzájárulását adja meg, miközben Lippai tanulmánya a tartomány biztonsági kontextusával és a PRT nehézségeivel is szembeesíti az olvasót.

A kötet utolsó részében Varga Péter őrnagy, Böjti István százados és Andóczy-Balogh Ádám András főhadnagy egy-egy esettanulmányát olvashatjuk a PRT, illetve az OMLT tevékenységéről. Elsősorban ezek az a tanulmányok azok, amelyek a jövőben az első elemi lehetnek az afganisztáni missziók alegység szintű tapasztalatfeldolgozó irodalmának. Bár tény, hogy e két esetenél voltak komolyabb feladatai is a PRT-nek (harcérintkezéseket

is beleértve), ebben a kötetben azonban most elsősorban a PRT leggyakoribb feladatainak reprezentálása volt a cél.

A kötet utolsó előtti tanulmánya – Cseklán István alezredes tollából – a PRT indulásához kötődik. A szerző a PRT fizikai létrehozásában kulcsszerepet játszó Könnyű Gyalog Század utolsó váltásában szolgált.

A kötetet Dr. Boldizsár Gábor ezredes – e kötet egyik szerkesztőjének – gondolatai zárják a komplex műveleti környezet megismeréséről. Az afganisztáni, elsősorban a Baghlan tartományi tapasztalatok által befolyásolt struktúra célja, hogy a jövő műveleti, missziós parancsnokai kezébe egy olyan rendszert adjon, amelynek révén egy tetszőleges műveleti környezetet a tanulmányban ismertetett sematizált rendszer segítségével átfogóan megismerhetővé válik.

A szerkesztők reménye szerint a közreadott esettanulmányok gyakorlati példamutatók útján segítik a szabályzatok jobb megértését és befogadását. A szabályzatok felsorolási, definíciói mellé e gyűjteményből feldolgozható egy-egy konkrét, magyar katonákkal megtörtént eset. A kötet összeállítása során jelentős mértékű tapasztalat halmozódott fel arról, hogy hogyan is kell az ilyen ismeretek feldolgozásához és közreadásához hozzákezdni és véghezvinni azt. A tapasztalatok feldolgozása során szerzett tapasztalatokat fel kell használni a következő tanulmánygyűjtemény összeállítása során. A szerkesztők szándéka, hogy a műveletek során felhalmozódott egyéni és kollektív tapasztalat, élmény rögzítésre kerüljön, és oktatási, képzési anyagként segítse a következő katonanemzedék tudásfejlesztését.

A NATO válságkezelés és a magyar összkormányzati szerepvállalás kontextusa Afganisztánban

Bevezető

Az alábbi tanulmánynak kettős célja van. Egyrészt egyfajta keretet kíván biztosítani a leendő olvasó számára, hogy a jegyzet többi tanulmányának, leírásának, elemzésének az olvasásakor megfelelő kontextussal rendelkezzen. Másrészt lehetőséget kíván teremteni arra, hogy a megcélzott jövőbeni olvasók, azaz a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar doktori iskoláinak doktoranduszai, ne csak a katonák szemszögéből olvassanak a Tartományi Újjáépítési Csoportról.

Nem állíthatom, hogy egymagam képviselek minden szereplőt, aki nem katonaként érintve volt a misszióban. Saját szempontom azé az elemzőé, aki a PRT elindítása óta folyamatosan igyekezett követni az eseményeket, mind a Budapesten (a politikai és szakpolitikai szintet), mind Baghlan tartományban (a gyakorlati megvalósulást) és lehetőleg minden oldaltól egyenlő távolságot tartva igyekszik hiteles képet adni a misszióról. Ennek megfelelően a jegyzetben többször előfordul majd, hogy saját véleményem és a tanulmányokat jegyző katonák véleménye egyes kérdésekben eltérő lesz. Örömemre azonban az is elő fog fordulni, hogy azonosan vélekedünk kérdésekről.

A minél összetettebb kép megértése érdekében az évek alatt mind a katonákkal, mind a fejlesztésben érintett külügyminisztériumi (és más minisztériumok) tisztviselőivel, mind az NGO-k képviselőivel kapcsolatot kerestem annak érdekében, hogy megértsem az ő szempontjaikat, motivációikat az misszióval kapcsolatban.

Afganisztáni látogatásaim során szintén arra törekedtem, hogy lehetőleg minél több szempontból lássam a missziót, annak katonai, fejlesztési és diplomáciai oldalát is. Erőfeszítéseimnek (és talán a szerencsémnek is) köszönhetően látogatást tehettem a PRT táborában honvédelmi miniszteri delegáció részeként, nem-kormányzati szervezet munkatársaként és kísérőjeként, illetve természetesen a Magyar Honvédség vendégeként is. Ezek az utak a PRT-ban folyó munka különböző aspektusaira mutattak rá, és hozzásegítettek ahhoz, hogy a résztvevőkhöz képest talán egy kicsit jobban átlássam és megértsem a misszió nem-katonai aspektusait.

¹ A szerző a Magyar Külügyi Intézet tudományos főmunkatársa. A magyar PRT-vel és a NATO válságkezelői missziójával 2006 óta foglalkozik, ennek során hatszor járt Afganisztánban.

A tanulmány első része azt mutatja be, hogy hogyan és miért került a NATO Afganisztánba és milyen okok miatt születtek meg az első Tartományi Újjáépítési Csoportok. A második rész a PRT modellek között igyekszik rendet rakni, megjelenítve a kezdeti elképzeléseket és azokat az állapotokat, amelyek a gyakorlatnak köszönhetően alakultak ki az ISAF misszió közepére.

A harmadik és a negyedik rész a magyar PRT felállításával és a fejlesztési tevékenységek megtervezésével foglalkozik. A később kialakult problémákért részben a kezdeti események voltak a felelősek, ezért is fontos az alapos tanulmányozása ennek az időszaknak. Ha a jövőben bármilyen hasonló művelet indulna a világban, az ennek az időszaknak a tanulságai kulcsfontosságúak lehetnek.

Az ötödik, egyben utolsó rész célja, hogy kontextust adjon a PRT működési körülményeinek, az Afganisztánban időközben végbement politikai és biztonsági változásoknak, amelyek részben magyarázatot adnak, hogy miért romlott meg annyira a magyar PRT külső megítélése és mi vezetett a misszió bezárásához 2013-ban. A jegyzet tanulmányainak a többsége a 2010–2011 körüli időszakkal foglalkozik, ezért volt külön fontos a megfelelő kontextus biztosítása.

1. A NATO Afganisztánban

Az Egyesült Államok, az öt ért 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokra válaszul 2006. október 6-án indított támadást (Tartós Szabadság hadművelet/Operation Enduring Freedom, OEF) az Afganisztánt nagyrészt ellenőrző Talibán mozgalom ellen. Az ultrakonzervatív vallási mozgalom már 1996 óta menedéket adott Oszáma bin Ládennak és al-Kaida nevű szervezetének. A kapcsolatot 2001 szeptemberi terrortámadások után sem volt hajlandó megszakítani és kiadni az USA-nak bin Ládent.

Az amerikai erők támadásának (kiegészítve a helyi felkelő erőkkel) hatására október 16-ára már csak elszigetelt területeken (Kunduz, Kandahár). A felszámoló műveletekkel párhuzamosan megindult a politikai rendezés is az országban. 2001 decemberében a Bonn melletti Petersbergben találkoztak a legjelentősebb afgán politikai csoportok és a nemzetközi közösség, ahol megegyezés született a helyreállítás és a politikai rendezés legfontosabb elemeiről (biztonsági szektor reformja, választások, demokratikus intézmények stb.).² Az egyezmény első függeléke azt is tartalmazta, hogy a különböző afgán fegyveres csoportok demilitarizálják Kabult, a helyükre pedig nemzetközi biztonsági erők érkeznek, amelyek jelenlétét az ENSZ BT felhatalmazása alapozta meg jogilag.

² Új alkotmány, népszavazáson megválasztott legitim államfő és parlament, az igazságszolgáltatási rendszer helyreállítása. A bonni egyezmény szövegét lásd: *Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-establishment of Permanent Government Institutions*. UN Department of Public Information, URL: <http://www.institute-for-afghan-studies.org/AFGHAN%20CONFLICT/Bonn%20Meeting/UN/Agreement%20on%20Provisional%20Arrangements.htm>, 2001. december 5.

Az International Security and Assistance Force (ISAF) kezdetben 3.000 fős volt, vezetését pedig havi rotációs alapon különböző nemzetek látták el.

2002 elejétől kezdve tehát két művelet, az OEF és az ISAF működött egymás mellett párhuzamosan. Az előbbi amerikai vezetés alatt állt túlnyomóan amerikai katonákból, feladatuk pedig elsősorban a terrorista csoportok felszámolása volt egész Afganisztánban. Az ISAF vezetése változó volt, több nemzet katonáiból állt, és csak békefenntartó jellegű feladatokat hajtott végre Kabulban.³

A NATO-tagországok a kezdetektől részesei voltak az USA afganisztáni erőfeszítéseinek, mivel a 2001-es terrorcselekmények után a szövetség élesben alkalmazta a kollektív védelemről szóló V. cikkelyt. Ez nem csak a politikai támogatás és szolidaritás kinyilvánítása volt, hanem a gyakorlatban azt jelentette, hogy a tagországok (főként különleges műveleti egységek révén) aktívan részt vettek a Tartós Szabadság műveletben, illetve reguláris alakulatokkal az ISAF működésében.⁴

Az ISAF-erők Kabulon túli kiterjesztésének kérdése már a kezdetekben (2002 tavasza) felmerült az ENSZ és az afgán vezetés részéről, ám az Egyesült Államok megakadályozta ezt, mivel attól tartott, hogy az ISAF jelenléte korlátozta volna a saját (OEF) hadműveleteket, és megzavarta volna az amerikai egységek és az afgán milíciák közötti együttműködést.⁵

A NATO – mint katonai szervezet – komolyabb szerepvállalására 2003 nyaráig kellett várni. Ebben részben szerepet játszott a 2003 tavaszán indított iraki háború, amelyet számos nagy európai NATO-tagország ellenzett. Az amerikai erők afganisztáni tehermentesítése céljából, így ezek az országok megnövelték jelenlétüket a közép-ázsiai országban, segítve az ottani stabilizálást. A NATO részvételének másik oka az volt, hogy addigra világossá vált, hogy az ISAF-erők jelenlétét nem lehet tovább elodázni az országban, ehhez viszont komolyabb vezetés-irányítási kapacitások szükségesek. 2003 augusztusában tehát a NATO átvette az ISAF irányítását, megszűnt a vezető nemzetek közötti fél éves rotáció. A szervezet adta az ISAF főparancsnokát és a törzset, de mindegyik, a stabilizációs erőkből részt vevő ország maga fedezte a csapatainak a költségét.

2003 októberében megszületett az az ENSZ BT-határozat, amely lehetővé tette a nemzetközi erők Kabulon túli jelenlétét is, az első ISAF-katonák vidéken 2003. december 30-ától jelentek meg, amikor Németország átvette az OEF kunduzi (Észak-Afganisztán) Tartományi Újjáépítési Csoportját (Provincial Reconstruction Team, PRT).

A PRT-k egy sajátos kényszerhelyzet gyermekei voltak Afganisztánban. A nemzetközi erők létszáma ekkor még mindig rendkívül alacsony volt az ország méretéhez és lakos-

³ Ez a feladatmegosztás a fejezet írásának az idején (2014. március) is létezett még.

⁴ Michael RÜHLE: „NATO after Prague: Learning the Lessons of 9/11”. *Parameters*, Vol. 33. No. 2. (2003). 89–97. o.

⁵ Ebben az időben Washington szinte csak az al-Kaida tagjai elleni hajtóvadászat sikere érdekelt e ennek érdekében bármilyen hadúrral együttműködött, legyen az a Karzai-kormány szövetségese, ellenfele. Gulshan Dietl: War, Peace and the Warlords: „The Case of Ismail Khan of Herat in Afghanistan”. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol. 3. Nos. 2&3. (2004). 41–66. o.

ságához viszonyítva, ugyanakkor a biztonsági helyzet – különösen az ország nyugati és északi területein – viszonylag békés volt. Amíg Boszniában 20, Koszovóban pedig 18,5 békefenntartó jutott ezer helyi lakosra, addig az ISAF 4 800 fő katonáját számítva Afganisztánban ez az arány 0,18/ezer fő volt.⁶

Mint a fenti adatok is mutatják a külföldi katonák száma inkább jelképes, érdemi katonai (támadó) feladatokra nem volt alkalmas az ISAF az akkori formájában. A nemzetközi jelenlét inkább a politikai támogatást szimbolizálta az új afgán demokrácia számára, de azért mégis csak kellett valamit kezdeni a katonákkal, ha már ott voltak. Mivel Afganisztán rendkívül elmaradott és szegény ország, ezért nyilvánvalónak tűnt, hogy a békés környezetben a katonák – közösen a nem-kormányzati szervezetekkel (NGO) – a lakosság és a kormányzás támogatásával foglalkozzanak. Az NGO-k már évtizedek óta jelen voltak az országban, még a polgárháború évtizede alatt is működhetek sajátos elveiknek köszönhetően. A segélyezéssel foglalkozó nem-kormányzati szervezetek egyik legfontosabb tulajdonsága ugyanis a pártatlanság, sosem a szembenálló felek, hanem a lakosság igényeinek a kielégítésén dolgoznak. Ennek megfelelően fegyvertelenek és tevékenységük sem egy adott kormány népszerűsítését, legitimitását erősíti.

Erről azonban a nemzetközi erők vezetői nagyrészt semmit sem tudtak. Ők az NGO-kal való együttműködésben és a segélyezésben eszközt láttak arra, hogy mandátumuknak megfelelően a kormány legitimitása és a biztonság erősítésén fáradozzanak. Ennek legfontosabb eszköze nem a katonai tevékenység volt – mint említettem, ehhez nem voltak elegendő –, hanem a fejlesztés és a CIMIC-projektek.

Mire a Bundeswehr átvette a kunduzi PRT-t Észak-Afganisztánban, már több ilyen egység működött az országban. Az első PRT Gardez tartományban jött létre amerikai vezetéssel, ezt több is követte és Nagy-Britannia is felállított egyet Mazar-i Sharifban.

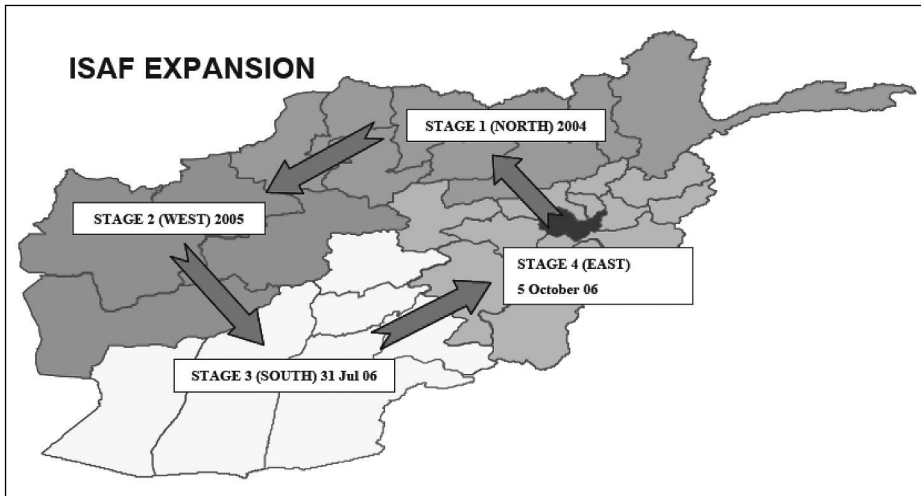
A 2004 júniusában, Isztambulban tartott NATO-csúcsértekezleten tisztázták véglegesen az ISAF és benne a NATO-erők további terjeszkedését. Döntöttek arról, hogy az óramutató járásával ellentétes irányban, először északon, majd nyugaton, délen, végül pedig Kelet-Afganisztánban veszi át az ISAF a területek ellenőrzését a Tartós Szabadság hadművelettől.⁷ Az OEF ellenőrzése alatt levő PRT-k átkerültek az ISAF alá, azokat többségében európai NATO-tagországok vették az USA-tól, és újakat is létrehoztak.

2006 októberére Afganisztán legtöbb tartományából már voltak PRT-k, ehhez azonban meg kellett erősíteni az ISAF-erőket is. Dél- és Kelet-Afganisztánban ugyanis 2005–2006-ra már annyira megromlott a biztonsági helyzet, hogy szó sem lehetett arról, hogy a PRT-k minimális biztosítás mellett, békefenntartó jellegű környezetben működjenek. Az ISAF létszáma ekkor már meghaladta a 30 000 főt.⁸

⁶ James DOBBINS et al.: *America's Role in Nation-Building: From Germany to Iraq*. Santa Monica: RAND Corporation, 2003. 136–137. o.

⁷ Sean M. MALONEY: *From Kabul to Kunduz: Lessons for Canadian Reconstruction of Afghanistan*, Institute for Research and Public Policy, Policy Options, 2005. május. 61.

⁸ International Security Assistance Force: http://www.nato.int/issues/afghanistan/061004_update.pdf, 2007. január 28.

1. ábra: ISAF terjeszkedésének iránya és időrendje

Forrás: ISAF, URL: www.nato.int/issues/afghanistan/061004_update.pdf

A déli és keleti szektorok, az egyes PRT-k mellett külön harccsoportok (Task Force) is települtek, jelentős mennyiségű haditechnikai eszközt (harckocsik, tüzérség, légiereő) felvonultatva.⁹ Itt a harccsoportok gyakorlatilag háborút folytattak az ellenálló csoportokkal, míg a PRT az adott tartomány fejlesztésével foglalkozott. Az NATO afganisztáni jelenléte 2010-ig alapvetően a PRT-k tevékenységére alapult, a 34 tartományból 28-ban működött újjáépítési csoport.¹⁰

2. PRT modellek elméletben és valóságban

A PRT működésének első éveit (2006-ig) a szakirodalom három „modell” felállításával próbálta meg leírni. A német, amerikai és brit modell különbözőségét azzal próbálták megragadni, hogy az egyes PRT-kben milyen arányt képviseltek a civil (kormányzati) szereplők, illetve hogy mennyire avatkoztak be a helyi politikai folyamatokba. A német PRT mind létszámában, mind a civilek arányában robusztus volt. Az újjáépítési csoportjuk 300 fős volt, benne 20–25 fő nem-katonai munkatárssal, kettős katona-diplomata vezetéssel és jelentős forrásokkal a fejlesztésekre. A brit szervezet létszámában kisebb volt, erős civil befolyás mellett főleg a veszekedő afgán hadurak közötti közvetítésben talált feladatot magának, fejlesztési tevékenységre kevésbé koncentrált. Az amerikai PRT-k tisztán katonai vezetés alatt álltak, feladatukat a biztonsági helyzet stabilitásának előse-

⁹ A déli régióba hat tartomány tartozott, ebből kettőben nem volt nyugati katonai jelenlét, egyben (Zabul tartomány) pedig amerikai csapatok működtek az ISAF irányítása alatt.

¹⁰ ISAF Placemat, 2011 június 6. URL: <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html>

gítése volt. A parancsnoknak nagy pénzügyi források álltak rendelkezésre, amelyet azonban kevés szakmai ellenőrzés mellett használt fel. Itt a civilek és az NGO-k alárendelt szerepet játszottak az újjáépítési csoport működésében.

Az egyes modellek esetében ki kell emelni a katonák és diplomaták (vagy más kormányzati szereplők) együttműködésével járó nehézségeket. A PRT kettős jellege (katonai és nem-katonai feladatok) miatt nemcsak a katonákra, hanem diplomatákra, fejlesztési szakemberekre és más hivatalok képviselőire szükség lehetett. A német vagy holland PRT-k az elsők között alkalmaztak például büntetés-végrehajtási szakembereket a helyi börtönviszonyok javítására. Szinte minden ország telepített rendőröket a helyi rendőrség képzésére, voltak fejlesztési szakemberek, akik az adott tartomány oktatási, egészségügyi vagy mezőgazdasági rendszerének a fejlesztésével foglalkoztak.

A korábbi évtizedekben a legritkábban fordult elő, hogy katonáknak és nem-katonáknak ilyen szorosan (egy táborban lakva) kelljen együttműködniük. Eltérő működési kultúrák, irányítási szempontok vagy a veszély percepciója szinte mindig konfliktushoz vezettek az egyébként is „irányításhoz szokott” katonák és a „tárgyaláshoz szokott” diplomaták között. Az sem segítette az együttműködést, hogy amíg a PRT-k állománya hathavonta váltotta egymást, addig a diplomaták és egyéb szakemberek éveket töltöttek kint folyamatosan a helyszínen. A katonák hajlamosak mindent a biztonsági helyzeten (vagy a barát-ellenség helyzeten) keresztül szemlélni, míg a diplomaták inkább érzékenyek voltak a politikai erőviszonyokra, a helyi informális kapcsolatok és a nagypolitika összefüggéseire.

A katonák szempontjából külön bonyolította a képet a nem-kormányzati szervezetek jelenléte Afganisztánban. A segélyszervezetek sosem keresték az együttműködést a katonákkal (a világ más konfliktuszónáiban sem), mégis velük is folyamatosan egyeztetni kellett. Mint fentebb már említettük, az ő működési elvük a semlegességre és a lakosság igényeinek a kielégítésére fókuszált, ez tette lehetővé, hogy fegyvertelenül tudjanak működni konfliktusos vidékeken is. A katonák számára mindez első pillantásra érthetetlen volt, számukra az NGO-k kezdetben inkább a problémát jelentették, mint az afganisztáni rendezéshez való hozzájárulást. A katonák, a PRT-k az afgán kormány legitimitásának növelése, támogatása érdekében működtek, az NGO-k viszont a lakosság helyzetének javítása végett. A két csoport célja néha egybeesett, amikor például egy kormányzati ellenőrzés alatti területen indított programot egy NGO. Néha azonban az NGO az ellenállás által kontrollált vidéken épített iskolát (hiszen az adott környéken egyetlen iskola sem volt, viszont az ottani emberek is szerették volna iskolába járattatni a gyerekeiket), ez katonai szempontból értelmezhetetlen volt.

Katonai szempontból az afganisztáni műveleti környezet és a Tartományi Újjáépítési Csoportok működése eltért minden korábbi poszt-hidegháborús tapasztalattól. A katonák korábban hozzászórtak – sőt egész neveltetésük, képzésük erről szólt –, hogy a hadműveleti területen egyedüli szereplők, mindenben a parancsnok dönt (a felelősség is az övé) annak érdekében, hogy a felsőbb parancsoktól érkezett utasítások végre legyenek hajtva. Ezzel szemben a PRT-k esetében a katonai parancsnok csak általános irányelveket kapott a felsőbb parancsnokságtól, viszont helyben állandó együttműködésben kellett lennie az újjáépítési csoport diplomataival, a táboron kívül önállóan működő

NGO-kkal és az afgán kormányzati szervekkel is. Nyilvánvalóan a katonai feladatokba senki sem szólt bele, viszont mivel a műveleteknek is voltak kihatásai a helyi politikai viszonyokra, ideális esetben a PRT működése szoros koordinációval valósult meg.

Ehhez a sajátos helyzethez minden PRT egyedi módon viszonyult. A svéd, német, spanyol, cseh stb. újjáépítési csoportok belső működését, a fejlesztési tevékenységüket leginkább az határozta meg, hogy otthon, az adott országban milyen korábbi gyakorlat alakult ki az együttműködés terén. A korábban már említett modellek (német, amerikai, brit), ezért irrelevánssá váltak, hiszen a csúcsidekban több mint kéttucat ország működtetett Tartományi Újjáépítési Csoportot. Általánosságban annyit el lehet mondani, hogy a katonai-fejlesztési viszonyrendszer szempontjából 2008–2010-re két fő irányvonal kristályosodott ki. Az egyik esetben – ez főleg a skandináv és nyugat-európai országok esetében érvényesült – a PRT katonai elemei semmilyen formában nem foglalkoztak fejlesztési tevékenységgel (a CIMIC-t ennek nem volt része), az teljesen az adott ország diplomatái és fejlesztési szakemberei irányítása alatt állt.

A másik esetben, amely leginkább az USA által működtetett kelet-afganisztáni PRT-kra volt jellemző, a szervezetek katonai irányítás alatt maradtak, a nem-katonai szereplők csak a parancsnok tanácsadóiként funkcionáltak, és a katonai parancsnok hatalmas mennyiségű pénzügyi forrás felett rendelkezett. Az amerikai haderő hozzáállását jól jellemezte az egyik tanulmány, amely a pénzt, mint fegyverrendszert (money as a weapon system) jellemezte a háború megvívásában. Ez pontosan meg is ragadta a különbséget, ahogy az USA tekintett a fejlesztésekre, szemben azzal, ahogy az európai országok (továbbá Kanada és Új-Zéland) elsősorban mint életminőség-javító, fejlesztési tevékenységként kezelték.

Mint később látni fogjuk, a magyar PRT működése sajátos kivételt képezett a katonai-fejlesztési tevékenységet tekintve, aminek elsődleges okai a hazai nemzetközi fejlesztési gyakorlat és ismeretek hiánya, a Külügyminisztérium csökkenő érdeklődése és erőfeszítései a PRT tevékenységében való részvételre és a honvédelmi vezetés szándéka az újjáépítési csoport önálló vezetésére. A fenti esetekkel összehasonlítva ez azt jelentette, hogy a magyar szervezet mindvégig megmaradt MH PRT-nak, azaz a Honvédség szervezetének (amelybe nem tartoztak bele a diplomáciai, rendőri és egyéb szakemberek), a katonai elem maga is végzett fejlesztési feladatokat (ez is példa nélküli volt a PRT gyakorlatában) és a katonai, civil kormányzati és nem-kormányzati szereplők valódi, szinergiákat felszabadító együttműködése sosem valósult meg.

3. Magyarország szerepvállalásának kezdetei és a Tartományi Újjáépítési Csoport felállításának körülményei

Magyarország afganisztáni szerepvállalása mögött részben a növekvő ambíciók, részben a folyamatos NATO-nyomás állt. A 1999-es NATO-csatlakozás után a szövetségeseink nem egy alkalommal nyíltan is bírálták Magyarországot, amiért nem fordított megfelelő forrásokat a fegyveres erőkre. A NATO által elvárt, a GDP 2 százalékának megfelelő büdzsé helyett a MoD költségvetése folyamatosan csökkent, a felajánlott erőket nem

tudtuk biztosítani. Enyhítendő ezeket a kritikákat, Magyarország a folyamatosan az 1000 főben meghatározott missziós létszám 70–80 százalékát a NATO válságkezelői misszióiba telepítette, így támogatva a szövetség erőfeszítéseit.

A Honvédség afganisztáni szerepvállalása 2003-ban kezdődött egy orvoscsoport kiküldésével és törzstiszti beosztások betöltésével. 2004-től az egészségügyi kontingens mellett egy megerősített lövész század is kiküldésre került. A MH könnyű gyalog század (MH KGYSZ) Kabulba került telepítésre az ott működő Többnemzeti Hadosztály (Multinational Division) egyik norvég, majd később olasz vezetésű zászlóaljába. A kontingenst kiegészítették a zászlóaljtörzsben küldött CIMIC-tisztekkel is.

Egy tartományi újjáépítési csoport létrehozása vagy átvétele már 2005-ben felvetődött. Az USA – valószínűleg nem csak Magyarország esetében – diplomácia csatornákon jelezte Budapest felé ennek lehetőségét. 2005 nyarán egy főként katonákból álló tapasztalatszerző delegációt utaztatott ki az USA, ahol megtekintésre került a baghlani holland PRT és a praktikai amerikai PRT. A magyar kormány 2005 végén Baghlan mellett döntött, de a hivatalos kormányhatározat csak 2006 nyarán született meg. A magyar PRT 2006. október elsején kezdte meg tevékenységét Baghlanban, átvéve azt Hollandiától, a fejlesztési tevékenység viszont csak egy fél évvel később indult be.

Az amerikai politikai nyomás mellett a Tartományi Újjáépítési Csoport létrehozásában olyan ambíciók is szerepet játszottak, hogy a már kint levő, de szétszórta magyar egységeket egy helyre vonják össze. Egy PRT vezetése komoly presztízsnak számított, az újonnan csatlakozott kelet-európai államok közül először Magyarország volt erre képes.¹¹ A magyar kontingens létszáma fokozatosan nőtt. A PRT 160 fővel indult, majd 240 főre nőtt, akiket kiegészített még 40 montenegrói katona. Ezt a létszámot nagyrészt 2012-ig tartotta az újjáépítési csoport, amikor az előbb az otthoni pénzügyi megszorítások, majd a PRT nemzetközileg tervezett fokozatos felszámolása miatt 110 főre csökkent.

A PRT nem-katonai tevékenységének megtervezése és irányítása sok tekintetben kihívást jelentett az államigazgatás számára, mivel ezt nem lehetett „rutinból” megoldani. Az újjáépítési csoport egy összkormányzati misszió volt (nem tisztán katonai, mint a korábbi válságkezelői missziók a Balkánon), amelyre nem volt precedens a hazai államigazgatásban. Az új megoldások keresése helyett inkább a már begyakorolt irányítási mechanizmusokat próbálta meg alkalmazni a kormány. Ennek megfelelően létrehoztak egy tárcaközi bizottságot azzal a céllal, hogy koordinálja a minisztériumok fejlesztési tevékenységét. A bizottságot a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium irányította közösen, de tagja volt minden olyan minisztérium, amely a PRT alapításáról szóló kormányhatározatban nevesítve volt. A kormány fejlesztési célokra 500–500 millió forintot különített el Baghlan tartományra 2007–2008-ra.

¹¹ Elvileg Litvánia megelőzte Magyarországot, mivel Riga már 2005-ben Ghor tartományban létrehozta a maga újjáépítési csoportját (Közép-Afganisztán), ám valójában az a misszió mindvégig csak az amerikai erők intenzív logisztikai, katonai és pénzügyi támogatásának köszönhetően működött.

4. Problémák a koordináció és együttműködés terén

A PRT tevékenysége és feladatköre együtt változott (terebélyesedett) az ISAF feladatainak bővülésével. A PRT-k feladatának tekintetében az első és mindvégig irányadó dokumentum 2005 januárjában született *PRT Term of Reference* néven és az alábbi meghatározást tartalmazta:¹² *PRTs will assist the Islamic Republic of Afghanistan to extend its authority, in order to facilitate the development of a stable and secure environment in the identified area of operations, and enable Security Sector Reform (SSR) and reconstruction efforts.*¹³

Mint az idézetből kiderül, az újjáépítési csoportok feladata nem a klasszikus értelemben vett pártatlan, semleges békefenntartás volt, hanem az afgán kormány oldalán történő bekapcsolódás (kezdetben inkább a helyettesítés) a válságkezelési feladatokba. Ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert főként a katonai szerzők által dominált hazai szakirodalom következetesen (és véleményem szerint hibásan) napjainkig ragaszkodik a misszió „békefenntartó” jellegéhez. Ennek sem hivatalos dokumentumokban, sem a nemzetközi szakirodalomban nincs nyoma, viszont hasonló ahhoz a hozzáálláshoz, amivel például a Magyar Honvédség 2003–2010-es iraki szerepvállalását jellemzik itthon.

A magyar PRT-nek, de elsődlegesen is a magyar kormánynak, az újjáépítési csoportok működési céljaiból kellett volna kiindulnia, és lefektetnie saját célkitűzéseit. A PRT stratégiai céljait illetően semmilyen dokumentum nem született, a fejlesztési tevékenység világos és pontos célok nélkül indult el, bár legalább készültek olyan hivatalos anyagok, amelyek stratégiai *jellegűek* voltak. Szervezetileg a fejlesztési feladatok a Külügyminisztériumhoz, azon belül a Nemzetközi Együttműködési és Humanitárius Segítségnyújtási Főosztályához (röviden NEFE-főosztály) tartoztak. A probléma ezzel a főosztállyal strukturális szinten volt, azaz a NEFE-főosztály nem rendelkezett a stratégiai tervezéshez szükséges képességekkel és a többi minisztérium fejlesztési tevékenységével kapcsolatban korábban sosem végzett koordinációs vagy irányítási feladatokat, miközben formálisan ezt várta el tőle a többi tárca.¹⁴

Mindezek miatt 2006 nyarától a tárcaközi bizottság érdemi tervezés és helyismeret nélkül vágott bele a fejlesztési tervek, elképzelések kialakításába. Helyi információkkal Baghlanból nem rendelkeztek, a holland tapasztalatokat nem vették át, vagy azok nem jutottak el a TKB-hez. A bizottság az 500 millió forintos büdzsét kettéosztotta. Nagybibik részét felosztotta a minisztériumok között,¹⁵ kisebbik része a Külügyminisztériumnál

¹² A PRT-k alaprendeltesítésének meghatározását közösen alakította ki az helyi ENSZ-képviselő (UNAMA), az afgán kormány, az EU és a hozzájáruló nemzetek nagykövetei, valamint az ISAF parancsnoka. Már ez is jelezte, hogy nem tisztán katonai műveletről, katonai feladatokról van szó.

¹³ ISAF Handbook, 2007, 258.

¹⁴ A NEFE főosztály kapacitás- és képességhiánya abból fakadt, hogy a főosztály maga is csak 2002-ben jött létre, azaz kevés tapasztalattal rendelkezett. Továbbá a szabályozási környezet 2002. óta nem szabta feladatául a főosztálynak, hogy érdemileg irányítsa a Magyarország fejlesztési tevékenységét.

¹⁵ Az egyes szereplőkről és az allokált forrásokról lásd Pallos László tanulmányát ebben a kötetben.

maradt, amely magyar nem-kormányzati szervezetek számára írt ki pályázatot az összeg felhasználására.

A nemzetközi fejlesztési tevékenység terén meglevő tapasztalatlanság és ismerethiány miatt a magyar PRT olyan gyakorlatot valósított meg, amely ismeretlen volt a nemzetközi példákban. Teljesen szokatlan – sőt mint a későbbi esetek bizonyították – és eredménytelen volt a minisztériumoknak biztosítani forrásokat, hiszen például az Egészségügyi Minisztérium Magyarországon sem épít kórházat, és erre Afganisztánban sem volt képes. Az egyedüli kivételt talán Belügyminisztérium jelentette, hiszen a rendőrségi kiképzést nem lehet más minisztériumra bízni.

Nemzetközi összehasonlításban a magyar afganisztáni fejlesztési támogatásra rendelkezésre álló évi 500 millió forint korrekt összeg volt, ám azt a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium (mint a Tárcaközi bizottság két vezetője) túlságosan felaprózta a projektek tekintetében. Összességében tíz szereplő (minisztériumok és NGO-k), hét különböző szektorban kezdeményezett projekteket (egészségügy, oktatás, mezőgazdaság, stb.) Jellemző a hazai államigazgatás „önjáró” voltára, hogy hiába érkeztek figyelemzértések olyan entitásoktól, amelyeknek volt gyakorlata a fejlesztési tevékenységben (például hazai NGO-k, a német nagykövetség Kabulban), ezt figyelmen kívül hagyták (ha egyáltalán eljutott hozzájuk az információ) azok, akiknek a döntés-előkészítés volt a feladatuk.

A PRT fejlesztési tevékenységének tervezésekor ráadásul intézményi rivalizálás is jelentkezett, hiszen új, szabad források elköltéséről volt szó. A Honvédelmi Minisztérium az első években minél nagyobb szeletet akart kiharítani a fejlesztési forrásokból, anélkül hogy pontosan értették volna, hogy milyen elvei és céljai vannak a nemzetközi gyakorlatban az ilyen projekteknek. Számukra a fejlesztési büdzsé egyfajta kiegészítését jelentette a CIMIC keretnek, azzal a különbséggel, hogy itt nagyobb volumenű projekteket (általában infrastruktúra-fejlesztést) is lehetett finanszírozni.¹⁶ A Külügyminisztérium, amely vezető szerepet kívánt magának a fejlesztési tevékenységben, eközben kapacitásbeli és erőforrás-problémákkal küzdött. Csak 2006-ban három Afganisztán referens váltotta magát rövid idő alatt, a főosztály nem készített fejlesztési stratégiát és szinte semmilyen tapasztalattal nem rendelkezett a projekt menedzselése vagy az értékelési tevékenység terén. A Külügyminisztériumon belüli gyenge pozíciója miatt (a többi főosztály érdekérvényesítési erejéhez mérve) képtelen volt megakadályozni a fejlesztési források elapadását az évek során.

A közös kormányzati összefogás hiányának következménye az lett, hogy egy alapvetően a Honvédelmi Minisztérium által dominált (és a hazai közönség felé kommunikált), a többi szervezet részéről csak egyfajta „albérletként” megvalósult misszió született meg. A HM/MH érthetően kiemelten kezelte a missziót mind a feladat várható összetettsége, mint általában a missziós szerepvállalás prioritásai miatt, ám ehhez nem párosult a többi

¹⁶ Még egyszer érdemes aláhúzni, hogy a többi PRT esetében nem volt példa arra, hogy a katonai elem fejlesztési tevékenységet hajtson végre. CIMIC, CERP, stb. projektek voltak, ezek azonban nem fejlesztési projekteknek minősülnek, mivel az elsődleges céljuk az erők védelmének növelése volt.

minisztérium (különösen a Külügyminisztérium) hasonlóan ambiciózus és magas szintű érdeklődése, egyszóval a többi tárminisztérium szinte azonnal elfogadta a HM/MH domináns szerepét. Mint már említettük, a magyar PRT – mint a neve is mutatta (MH PRT) – a Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoportja volt, amelynek szervezeti struktúrája egyáltalán nem tartalmazta a politikai és rendőri tanácsadók jelenlétét a szervezetben. Ez, mint a szomszédos német, svéd vagy új-zélandi PRT-k szervezeti ábrája mutatta, eltért attól a nemzetközi gyakorlattól, amely a válságkezelés kapcsán hirdetett átfogó megközelítést (comprehensive approach) a gyakorlati együttműködés területén is megpróbálta alkalmazni.¹⁷

Ezeket a problémákat tetézte az érdemi koordináció és a párbeszéd szinte teljes hiánya. Ez magyar sajátosság volt, mert a bürokratikus szervezet számára ez – saját szempontjukból – felesleges idővesztéséget és kompromisszumokat jelent. Mivel nem volt központi akarat a misszió végrehajtására, nem volt vezető szereplő, aki kikényszerítette volna az együttműködést. A PRT kapcsán az együttműködés bizonyítékaként a különböző bizottságok létezését szokták felhozni. Itt a valóságban maximum egymás hivatalos tájékoztatása történt, előre tervezés, közös gondolkodás egyszer sem. Pallos László ezredes tanulmánya részletesen foglalkozik a tárcaközi bizottság – majd később kormánybizottság (KB) – működésével, melyben említést tesz egy a TKB/KB szakértői csoportjaként működött Fejlesztési Szakértői Munkacsoport (PRT FSZMCS) létrehozásáról. A valóságban ennek a 20 fős munkacsoportnak a többsége sem Afganisztánhoz, sem a nemzetközi fejlesztéshez nem értett. Feladatuk a saját minisztériumuk képviselete volt a megbeszéléseken és azért épp ők kerültek be a bizottságba, mert a PRT misszió az ő osztályukhoz, főosztályukhoz vagy államtitkárságukhoz tartozott.¹⁸

Nem volt kellő mértékű az együttműködés a Külügyminisztérium illetékes főosztályai és a két vezető minisztérium között. A NGO-kat sosem hívták meg az egyeztetésekre, nem voltak felvilágosító erejű beszélgetések köztük és a kimenő PRT-t vezetői között, a politikai tanácsadó nem kapott pontos utasításokat a saját minisztériumától, nem voltak heti vagy havi közös egyeztetések az elvégzett és az előttük álló feladatokról. Párbeszéd ettől még létezett, hiszen a politikai tanácsadó ott volt a PRT-ben, a NGO-k dolgoztak Baghlan tartományban és a napi élet kikényszerítette az ottani szinten a párbeszédet és az együttműködést. Ez azonban csak fölösleges és elkerülhető feszültségek, fúrkálódások, panaszkodások után történt.

A fejlesztési projektek sikeressége nem állapítható meg, független értékelésük sem történt meg. Erre – a nemzetközi gyakorlatban kötelezőnek tekintett – értékelésre azért lenne (lett volna) szükség, mert a bürokráciák működési logikájából fakadóan egyetlen állami szervezet sem ismeri el, hogy hibázott. Természetesen a résztvevő minisztériumok,

¹⁷ Az új-zélandi PRT esetében például az EUPOL Afghanistan missziót nem csak a PRT részének tekintették, de a valóságban is ott ültek minden értekezleten és megbeszéléseken az EU-s művelet munkatársai annak ellenére, hogy formailag Új-Zéland nem tagja az EU-nak, és nem volt résztvevője az EU misszióknak.

¹⁸ E-mail_cimlista_20081006. A Fejlesztési Szakértői Munkacsoport tagjainak nevét és e-mail címét tartalmazó excel fájl a szerző birtokában.

a HM/MH és az NGO-k is saját projektjeiket általában teljes sikernek minősítették. Ezzel azonban legalább két probléma van. Az egyik, hogy a Magyarországnál sokkal tapasztaltabb országok kormányai és újjáépítési csoportjai is elismerték, hogy ilyen környezetben mennyi hibát követtek el és hogy nem egy programjuk nem érte el a kívánt hatást. A másik problémát az jelenti, hogy ha nem ismerjük el a hibákat, nem lehet belőlük tanulni és legközelebb ismét el fogjuk őket követni. Az egyes szereplők fejlesztési tevékenységének bemutatására és leírására helyhiány miatt nem lehet kitérni, ezeket lásd néhány korábbi tanulmányban.¹⁹

5. A PRT környezete 2006 és 2012 között

A magyar PRT felállítása idején Baghlan tartomány – egész Észak-Afganisztánnal együtt – a békés tartományok közé tartozott. A helyi ellenállás a tálib rezsim 2001-es bukása után szinte megszűnt, a hatalmat az Andarab völgyből származó tádzsik hadurak birtokolták, alapvetően a helyi rendőrség és titkosszolgálati beosztások megszerzésén keresztül. A tartományban sajátos hatalmi játszma vette kezdetét, Karzai államfő általában személyéhez hű, de a helyi viszonyok között ismeretlen politikusokat vagy technokratákat nevezett ki kormányzónak, akik ugyan formailag a legtöbb vezetői jogkör gyakorolhatták, a valóságban azonban a helyi hadurakkal nem tudtak és nem akartak újrat húzni. Gyengeségüket jól jelezte, hogy 2001 és 2010 között évente cserélte az államfő a baghlani kormányzókat, ami még az afgán körülmények között is szokatlan. A lépés oka valószínűleg a már említett hadurak, informális vezetők befolyása lehetett, akik nem voltak érdekeltek abban, hogy a hatalmukat esetlegesen korlátozó kormányzati vezetők érdemi munkát végezhesenek.

Ezeknek a haduraknak az olykor agresszív tevékenysége járult hozzá ahhoz, hogy a tartomány pastun lakossága a kezdeti pozitív várakozások után, inkább csak a helyi hatalom diszkriminatív jellegével találkozott, amelyet tetézték a főként tádzsik állományú rendőrség túlkapásai a pastun lakosság ellen.

Összhangban az általános afganisztáni trendekkel, a biztonsági helyzet romlása 2008–2009-től vált intenzívebbé. Észak-Afganisztánban már korábban megjelentek a Talibán toborzói és szervezői, és elsősorban a régió pastun lakosságára támaszkodva és a régi kapcsolataikat felmelegítve megkezdték az ellenállás újjászervezését. Ez Baghlan esetében is az afgán és nemzetközi biztonsági erők elleni növekvő támadásokat jelentette, amelyek leggyakoribb formái a rajtaütések, illetve az improvizált robbanóeszközökkel elkövetett támadások voltak. Az ellenállás erősödésének jele volt az is, hogy 2009-re Baghlan tartomány egyes járásai szinte teljes egészében az ellenállás ellenőrzése alá kerül-

¹⁹ VENCZEL Zoltán – WAGNER Péter: *Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Tevékenysége Afganisztánban*. DEMNET, 2012. WAGNER Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. MKI-Tanulmányok No. 14. (2010) *Magyar Külügyi Intézet*, 2010. július 1. URL: <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=SRGIEV>

tek. A tartományban és a járásokban megjelentek az árnyékkormányzók, akiket a tálib felsővezetés küldött (és nemegyszer le is váltott), és kialakult egy árnyékkormányzat igazságszolgáltatással, katonai vezetéssel, tanácsadó testülettel.

Az ellenállók egyre koncentráltabb erejét mutatta, hogy 2009-es elnökválasztásokon az ellenállók lerohanták Baghlan Dzsadid várost és megölték a járási rendőrfőnököt, a 2010-es választásokon napokon át tartó összehangolt műveleteket hajtottak végre a tartományi város közelében. Az ISAF szempontjából ezek a területek kiemelt jelentőséggel bírtak, mivel ezeken haladtak keresztül északról dél felé (Kabul felé) a fő utánpótlási útvonalak.

A magyar PRT ezeknek a folyamatoknak szemlélője volt. Bár ezért számos bírálóat érte a magyar sajtó és a helyi szövetségesek részéről, az újjáépítési csoport tehetetlen abban az értelemben, hogy az agresszívebb fellépést sem a nemzeti megkötések,²⁰ sem a szervezet mérete és felszereltsége, sem pedig a PRT-konceptió eredeti feladatszabása nem engedte. A politikai vezetés nem tudott vagy nem akart ezzel a problémával foglalkozni, jellemzően megpróbálták az információk áramlásának szigorú kontrollálásával elejét venni annak, hogy a hazai közvélemény tudomást szerezzen a kinti helyzetről. A PRT helyzetét övező itthoni hallgatás csak olyankor tört meg, ha valamilyen külföldi bírálóat vált publikussá. Ilyen volt például, amikor a Wikileaks-nek köszönhetően ismertté vált a kabuli amerikai nagykövetség jelentése a magyar PRT-ről. Ebből kiderült, hogy a hazai sikerpropagandával szemben – amely szinte csak arról szólt, hogy a misszió mennyire sikeres, és a helyi afgánok és az ISAF mennyire elégedett a magyar szerepvállalással – alkalmanként komoly kritikák is megfogalmazódtak Magyarországgal szemben.

A magyar PRT passzivitása elsősorban a szomszédos Kunduz tartományban működő német PRT számára volt zavaró. Az ott működő ellenállók az egyes műveletek után Baghlant használták pihenési és felkészülési helyként, tudván, hogy nem kell számítaniuk a PRT támadására. Az sem volt véletlen, hogy Kunduz tartomány déli, a Baghlan tartománnyal határos járásai is teljesen destabilizálódtak, és azok is szinte teljes egészében a Talibán ellenőrzése alá kerültek.

A tartományi újjáépítési csoport első veszteségeit 2008 nyarán szenvedte el, amikor először a PRT tüzszerésze, majd a pótlására kiküldött másik tüzszerész is életét veszítette egy-egy IED hatástalanítása közben. Mivel a HM csak az olyan esetekről számolt be, amikor magyar katona megsebesült vagy meghalt, ezért pontos információk nem állnak rendelkezésre a magyarokat ért támadásokról.

Az PRT biztonságát érdemben érintette, hogy 2009-től az afgán haderő a tartományba telepített egy afgán lövészászlóaljzat, amelynek a mentorálását egy közös magyar-amerikai műveleti tanácsadó és összekötő csoport (Operational Mentoring and Liaison Team) látta el a kezdetektől. A mintegy 50–60 fős OMLT a PRT bázisától kb. 40 km-re települt közösen az afgán zászlóaljjal. Bár szorosan nem tartozik a PRT történetéhez,

²⁰ A kötet szerzői a magyar gyakorlattal összhangban a *nemzeti megkötést* és a *nemzeti korlátozást* is használják az angol *national caveats* kifejezésre. A PRT-t érintő nemzeti megkötésekről lásd Dr. Lippai Péter tanulmányát a kötetben.

de fontos megjegyezni, hogy ugyancsak 2009-ben kezdte meg működését amerikai parancsnokság alatt a Különleges Műveleti Csoport a kelet-afganisztáni Wardak tartományban.

2010-től gyökeres változás állt be a NATO és az Egyesült Államok afganisztáni szerepvállalásában. Ennek elsődleges oka az amerikai és európai közvélemény és politikai elit fásultsága volt a misszió eredménytelensége kapcsán. A 2001 óta tartó ISAF szerepvállalás érdemi eredményeket nem tudott felmutatni a sikeresen megtartott választásokon kívül. A biztonsági helyzet a nemzetközi erők létszámának fokozatos növelése ellenére folyamatosan romlott, ennek indikátoraként nőtt a kábítószer-termelés, a korrupció semmit sem csökkent, a Tálibán jelenléte erősödött. Mindezek ismeretében 2009-ben az új amerikai elnök revízió alá vette a katonai és politikai célokat, majd ezek ismeretében új stratégiát jelentett be. Ez a sokrétű program, amelyet 2010-ben a lisszaboni csúcson a NATO is adoptált, lényegében másfél évet adott az ISAF-nek és az afgán kormánynak, hogy megfordítva a romló trendeket új, fenntartható pályára állítsa az afganisztáni folyamatokat, illetve kijelentette, hogy 2014. december 31-én véget ér a nemzetközi szerepvállalás.

Annak érdekében, hogy az előre bejelentett kivonulás felelősségteljesen történjen és 2014 után ne omoljon össze a rendszer, az amerikai kormány az iraki felkelésellenes tapasztalatokra alapozva átfogó módon (katonai és politikai) igyekezett a helyzetet kezelni.²¹ A 2014. december 31-ei dátum bejelentésével az USA világossá akarta tenni afgán partnere számára, hogy a nemzetközi erők nem fogják az idők végezetéig megvívni az afgánok helyett a polgárháborút.

A kivonulás éveken át tartó folyamata (a „kivonulás” kifejezést sosem használta hivatalosan sem az USA, sem a NATO, sem egyetlen más kormány sem) hivatalosan az „átmenet” (angolul: *transition*, dári/pastun nyelven: *integal*) nevet kapta. Az átmenet folyamata során a katonai és politikai lépések gyakran egyszerre, párhuzamosan folytak. Ezek eredményeként fokozatosan csökkent a nemzetközi erők létszáma, 2010–2011-ben jelentősen megnöttek a kinetikus műveletek (és az áldozatok), 2011-től újabb és újabb területeken vették át az elsődleges felelősséget az afgán biztonsági erők, és ezzel párhuzamosan megkezdődött a PRT felszámolása, illetve átalakítása, civil irányítás és megnövelt civil tanácsadói és segélyezési rendszer mellett.

Az ISAF erők számára a kulcsfontosságú területek Dél- és Kelet-Afganisztánban voltak. A 2010 folyamán beérkező 30 000 fős amerikai kontingens majd fele egyetlen tartományban, Helmandban koncentráldott. Az új, felkelésellenes stratégia Észak-

²¹ Katonai téren 1. megkezdődött az afgán biztonsági erők létszámának növelése, intenzív kiképzése és felszerelése, 2. extra amerikai és NATO (30 000 + 10 000) erők telepítése a legsúlyosabb helyzetben levő területek megtisztítására (ez a létszámnövelés – surge – azonban csak másfél évre, 2012 nyaráig szólt), 3. helyi faluvédelmi milíciák (Afghan Local Police) felállítása a különleges műveleti erők bevonásával, 4. az ellenállás alsó és középszintű szintjének intenzív likvidálása a különleges műveleti erők révén. Politikai téren: 1. növelték az afgán közigazgatásnak nyújtott támogatást és képzést, 2. erősebb elvárásokat fogalmaztak meg az afgán kormány teljesítményével szemben úgy, hogy a segélyek egy részét a teljesítményhez kötötték, 3. párbeszédet igyekeztek kezdeni az ellenállás felsővezetőivel.

Afganisztánban is hamarosan érezte a hatását. A mintegy 5 000 főnyi amerikai harcoló és támogató erő mellett Németország, Svédország és Norvégia is növelte erőinek létszámát az Északi Regionális Parancsnokság (Regional Command North, RC-N) területén. A megváltozott viszonyokat jól jellemzi, hogy 2010-ig az egész régióban kilenc szállítóhelikopter (hat német és három norvég) állt a NATO rendelkezésére, majd az amerikai erők érkezésével további kb. 60 szállító és támadó helikopter is érkezett.

Az északi régióban levő erők nemcsak képességeikben és létszámukban növekedtek meg. Németország hosszú évek hezitálása után, megváltoztatta az erők alkalmazásának szabályait, amely most már lehetővé tette a támadó műveletekben való részvételt. Az ISAF szempontjából két kulcsterület volt, ahol az amerikai létszámnövelés másfél éve alatt érdemi javulást akartak elérni. Az egyik a régió nyugati határán fekvő Farjab tartomány, a másik az úgynevezett Kunduz-Baghlan korridor.

E kötet későbbi elemzéseiben leírt ISAF és afgán műveletek ennek az erőfeszítésnek voltak eredményei. 2010-től a Baghlan tartományba érkezett egy 12 fős amerikai különleges műveleti csoport, egy szakasz erejű rendőrségi tanácsadó csoport, egy tüzérséggel és páncélozott szállítóeszközökkel megtámogatott zászlóalj erejű német harccsoport. Ezeket az erőket jelentős felderítői és hírszerzői kapacitás, egészségügyi és szállítóképesség is támogatta helyi szinten vagy az RC-N szintjén.

2010 tavaszán a tartományban működő ellenálló csoportok között harcok törtek ki, amelyet kihasználva, az amerikai SOF megkezdte a volt ellenállókbeli helyi milíciák szervezését (ezek voltak az újonnan létrehozott Afghan Local Police – ALP – első egységei a tartományban). Megnövekedtek az éjszakai műveletek, kiemelések. A tálib árnyékkormányzat néhány hónap alatt három árnyékkormányzót is elvesztett. A német harccsoport az ellenállók központjának számító Baghlan Dzsadid járásban egy előretolt bázist hozott létre. A tartományba települt ISAF-erők, az afgán zászlóalj és a magyar-amerikai OMLT 2010 tavaszán és nyarán műveletek sorozatát hajtotta végre a tálib erők kiszorítása céljából.²² A műveletek részben sikeresek voltak, a biztonság jelentősen megnövekedett az ellátási útvonalak mentén és a településeken. Évek óta először lehetett biztonsággal bemenni Baghlan Dzsadidba vagy Dand-e Ghoriba. A PRT elsősorban a CIMIC, felderítő-, valamint az odatelepült amerikai sebészcsoporthoz tartozó képességével tudott hozzájárulni ezekhez a műveletekhez.

Bár a Talibán ereje jelentősen degradálódott, működése nem szűnt meg. 2010 szeptemberében, az afgán parlamenti választások idején korábban soha nem látott méretű erőkoncentrációra volt képes a szervezet. Talán ez volt az első eset ebben a térségben (Észak-Kelet-Afganisztánban), hogy az ellenállók viszonylag nagyszámú erővel (kb. 100 fő) konvencionális harcmodort alkalmazva, magas szintű aleggység-harcászatot mutatva sikeresen tartóztattak fel jelentős számú amerikai, német és afgán erőt, tökéletesen kihasználva a természeti viszonyokat annak érdekében, hogy közben megostromolják az egyik afgán milícia (Afghan Local Police) bázisát. Rédei Róbert elemzése ebben a jegy-

²² Lásd erről Lippai Péter ezredes és Rédei Róbert alezredes írásait ugyanebben a kötetben.

zetben ezeket az eseményeket örökíti meg az OMLT-parancsnok szemszögéből, míg Lippai Péter elemzése a PRT-parancsnok szemszögéből mutatja meg az eseményeket.²³

2010 szeptembere után még tovább folytak a műveletek. 2011 elején először a PRT tábor mellett található Dand-e Ghori került pacifikálásra, majd 2011 tavaszán a tartomány azon területei, amelyek a Kunduz tartományban működő ellenállás utánpótlása szempontjából voltak érzékenyek. Ezt követően megkezdődtek a stabilizáló műveletek, amelyek már elsősorban a visszaszerzett területek feletti ellenőrzés megtartását és az átmenetre (inteqal) való felkészülést célozták.

A 2010-ben elvesztett két magyar katona elbizonytalanította a kormányt, az év nyarán és őszen nyilvánosan is több alkalommal elhangzott, hogy a PRT szerepének ártértékelésére van szükség. A sejtelmes megfogalmazás mögött az újjáépítési csoport megszüntetése is felvetődött, ám később nem történt semmi. Az emlegetett vizsgálat eredményéről már nem értesült a közvélemény. A PRT megszüntetése másodszer 2012 nyarán vetődött fel, amelynek szintén voltak nyilvános, látható jelei is (a felkészülő váltás átcsoportosítása az időközben szintén felvállalt kabuli repülőter őrzési és biztosítási feladataira).

Mint már korábban említettem, ez az időszak az ISAF általános kivonulási folyamatának a közepére esett. Baghlanban az első járások átadása 2012 májusában indult, a teljes tartomány átadása az afgán biztonsági erőknek 2013 tavaszára, nyarára volt tervezve. A tartomány a rajta keresztülfutó utánpótlási útvonalak miatt (amelyek most a kivonulás miatt váltak fontossá) továbbra is az egyik legfontosabb volt a NATO-nak az északi régióban. Mindezek miatt Magyarország partnerei, elsősorban Németország és az Egyesült Államok rendkívül rossz néven vették a kihátrálási szándékot. Valószínűleg jelentős politikai nyomás után a Honvédelmi Minisztérium letett szándékáról és a PRT 2013 tavaszán fejezte csak be a tevékenységét. Az utolsó váltás már igazából csak a kivonulás lebonyolításával foglalkozott, a FP erők létszáma a korábbi 100–120 főről alig 30 főre csökkent, a CIMIC-csoport a korábbi 20–22 főről háromra. A PRT fejlesztési tevékenysége már ennél is korábban elsorvadt, a fejlesztési források 2009 után folyamatosan csökkentek, 2011-re minimálisra olvadtak, 2012-ben pedig már nem is volt forrás új programokra. A Külügyminisztérium részéről annyi erőfeszítés történt, hogy 2011-ben kiküldtek egy fejlesztési szakembert, aki részben az átmenet során elvart jelentősebb civil szerepvállalást volt hivatott segíteni, részben a fejlesztési téren aktív más szereplőkkel próbálta javítani a kapcsolatot.

Összegzés

A PRT bezárásával nem szűnt meg Magyarország afganisztáni szerepvállalása. A 2012 őszen elindult kabuli őr és biztosító zászlóalj 2013 novemberéig működött, a magyar-

²³ Szintén a választás idején történt események még részletesebb leírását, a benne részt vevő erők bemutatásával együtt lásd: WAGNER Péter: *A sababuddini csata*. Hadtudomány, 2012/1–2, 70–93. o.

amerikai OMLT áttelepítésre került Mazar-i Sharifba, ahol az északi régióért felelős határőr dandár vezetését mentorálja. A Különleges Műveleti Csoport több változáson is átesett mind méretében, mind működési területét illetően. A 2010-ben elindított Mi-24-es, Mi-17-es helikopter-, valamint a Kabulban működő logisztikai mentorcsoport közül már csak az utóbbi kettő működik. Az ISAF működésének 2014 végi befejezéséhez közeledve már csak a logisztikai és határőr dandár mentorai, valamint a különleges műveleti katonák jelen Afganisztánban.

A PRT hat és fél éves működése rengeteg tanulsággal szolgált Magyarország lehetőségeiről és képességeiről a válságkezelés területén. A PRT hatékonysága különböző szinteken eltérően érvényesült. Kormányzati szinten nem volt érdemi hozzájárulás a PRT tevékenységéhez, elvileg egy összkormányzati feladatról volt szó, ahol a minisztériumok együttműködése biztosította volna a PRT céljainak elérését. Ezzel szemben a stratégiai koncepciók hiányában nem voltak sem általános kormányzati célok, sem fejlesztési célok megfogalmazva. A PRT kormányzati irányítására létrehozott kormányközi bizottság évente kétszer ülésezett, érdemi döntéseket nem hozott, hanem csak meghallgatta a szereplők beszámolóit. Kormányzati erőfeszítés helyett minden minisztérium a saját elképzelései szerint valósította meg a fejlesztési projektjeit, a MoD-val való koordináció elmaradt.

A HM/MH abban a hitben vágott bele a misszióba, hogy a hidegháború vége óta összegyűlt békefenntartói missziók tapasztalata és a honvédség technikai felszerelése elegendő lesz a PRT működéséhez. A hangsúly a kezdetektől fogva a nem-harcoló jellegű feladatokon volt, amely jól illeszkedett a hivatalos narratívához, miszerint a magyar katonák azért voltak Baghlan tartományban, hogy a lakosság életkörülményein javítsanak. A PRT egyfajta semleges szereplő akart maradni a tartomány diverz politikai szereplői és fegyveres ellenállói között, feladatának pedig elsősorban a fejlesztési feladatokat tekintette. Azt csak később látták be az egymást váltó kontingensek, hogy a fő feladatuk az afgán kormány helyi szereplőinek, a kormányzónak és a helyi közigazgatásnak a támogatása, nem pedig a népszerűség keresése.

A biztonsági helyzet fokozatos romlása kényszerhelyzetbe hozta a PRT-t, amely lassan beszorult saját táborába. Nyilvánvalóvá vált, hogy a meglevő nemzeti megkötések és a PRT katonai ereje elégtelen a COIN-műveletekben való részvételre. A politikai döntéshozók azonban nem változtattak álláspontjukon, amiben szerepet játszott az is, hogy a kontingens nem rendelkezett a kinetikus műveletekhez szükséges haditechnikai eszköztárral sem. Sajnálatos módon a PRT katonáit érte a legtöbb kritika a passzivitásért, ami egyrészt az erő alkalmazásának szabályaiból (Rules of Engagement), másrészt pedig a nemzeti megkötésekből eredt.

A PRT megítélését rontotta az is, hogy nem tulajdonított figyelmet a szövetségeseikkel, a szomszédos PRT-kal való kapcsolattartásra. Erre szükség lett volna, mivel passzív magatartása miatt mind kunduzi, mind a bamijani felkelők Baghlan tartományt használták „safe haven”-nek. A szomszédos PRT, nem ismerve a baghlani PRT korlátait, csak annyit érzékelt, hogy a magyar katonák kerülnek a harcot.

A Honvédelmi Minisztérium és a PRT katonai vezetése a nemzetközi fejlesztési tevékenységre, mint nagy összegű CIMIC-projektekre gondolt. Az NGO-k szerepét

a nemzetközi fejlesztésben nem értették. A CIMIC-csoport a projektek kiválasztásánál elegendőnek tartotta a Tartományi Fejlesztési Tervből (Provincial Development Plan) választani projekteket, bár azt maguk is elismerték, hogy a PDP nem több, mint 1500, prioritás nélküli lista, amit a helyi döntéshozók állítottak össze, gyakran saját érdekeiket szem előtt tartva.

Fontos tapasztalat, hogy az idők során a katonák megértették a nemzetközi fejlesztés lényegét, és első kudarcaik után belátták, hogy ez nem az ő feladatuk. 2009-től már arról beszéltek (complain), hogy miért nincs fejlesztési tanácsadó a PRT-ban, miért nincs szorosabb koordináció az NGO-kal, és miért a katonáknak kell fejlesztési projekteket végrehajtani.

A PRT megindításakor a nemzetközi fejlesztési együttműködés területén volt a legkevesebb tapasztalata Magyarországnak. A rossz hazai gyakorlat (a fejlesztési források szétszórva a minisztériumok és állami szervek között) miatt a Külügyminisztérium nem is gondolt egy fejlesztési stratégia kidolgozására és a szereplők tevékenységének koordinálására. A kezdeti elköteleződés után a NEFE-tevékenység leértékelődött, a források 2011-re elfogytak.

A PRT tevékenységéről Magyarországon szinte csak pozitív híreket találni, a HM a kezdetektől fogva nagy erőket fordított a pozitív kommunikációra, kihangsúlyozva a katonák nem-katonai tevékenységét. A nemzetközi kritikák nem vagy alig jutottak el Magyarországra és a közvélemény érdektelensége miatt érdemi hatásuk nem volt. A misszió tapasztalatainak feldolgozása elvileg folyamatban van, de ezt a KüM és a HM/MH is külön-külön végzi, miközben a PRT összkormányzati jellegét hangsúlyozzák.²⁴

²⁴ *Magyarország Baghlanban. A magyar Tartományi Újjáépítési Csoport tevékenysége, 2006–2013, konferencia, Külügyi Intézet, Bp., 2013. április 25.*

A PRT tárcaközi, szakpolitikai irányítása

Bevezetés

Magyarország afganisztáni szerepvállalásának legösszetettebb feladata a Baghlan tartományi újjáépítési csoport üzemeltetése volt, amely eleinte az egész magyar kormány számára folyamatosan biztosította az újszerű kihívásokat, ám amely a szerepvállalás utolsó két évére sajnálatos módon már csak a Magyar Honvédség, a Honvédelmi Minisztérium és a Külügyminisztérium „érdeklődésére” tartott számot. Amikor Magyarország 2006-ban átvette Hollandiától a PRT irányítását és működtetését, egy olyan feladatba kezdett bele, amelynek végrehajtására nem voltak kialakult szabályok. A NATO és az ISAF fogalmazott ugyan meg ajánlásokat a PRT-k fő feladatait, valamint a feladatok végrehajtását biztosító szervezeti felépítést illetően, ám a végső döntés a PRT-k összetételére, működtetésére és irányítására vonatkozóan a végrehajtó nemzeteké volt.

Magyarország a feladat felvállalásakor a PRT-k struktúrája és működése tekintetében három fő modell² közül választhatott. Természetesen az egyes tartományok szükségletei, illetve a biztonsági környezet eltérése miatt ezek egyike sem volt egy az egyben lemásolható, inkább csak példaként szolgáltak.³

Az *amerikai modell* szerint a PRT egy kb. 40–120 fős, alapvetően katonákból álló csoport volt, kiegészülve egy pár fős civil komponenssel (politikai, fejlesztési, mezőgazdasági tanácsadó). Jellemzően partnerországok bevonása nélkül működtek és katonai irányítás alatt álltak. Elsődleges feladatuk a CIMIC-tevékenység, valamint a helyi rendőrök kiképzése, illetve az illegális fegyveres csoportok tagjainak leszerelésére és reintegrációjára irányuló programok végrehajtása volt. Az újjáépítési és fejlesztési feladatokat gyakorlatilag teljesen kiszervezték, e tekintetben az egyes projektek fő felelőse és finanszírozója az Amerikai Fejlesztési Ügynökség (USAID) volt.⁴

A *brit modell* szerint kialakított PRT-k abban különböztek az amerikaiaktól, hogy nemzetközi részvétellel alakultak (2–3 résztvevő állam), a katonai komponens kb. 150 fős volt, míg a civil komponens kb. 20–30 szakértőből állt (külügyi, fejlesztési és me-

¹ A szerző 2008–2011 között a HM Védelempolitikai Főosztály afganisztáni referenseként dolgozott, feladata volt a PRT KB miniszteri és szakállamtitkári üléseire a honvédelmi tárca szakanyagainak előkészítése, illetve képviselte a tárcát a PRT FSZMCS ülésein.

² TAKÁCS Judit – LANDESZ Tamás – TÁLAS Péter: *A tartományi újjáépítési csoportokról*. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések, 2006/3.

³ Lewis IRVINE: *Provincial Reconstruction Teams: A Face of Foreign Policy*. Dalhousie University, Aug 2011.25.

⁴ *PRT Models in Afghanistan Approaches to Civil-Military Integration*. CMC Finland.14–18.

zőgazdasági szakértők, köztük az afgán belügyminisztérium képviselője). Megosztott vezetéssel működött, tevékenységét a védelmi minisztérium, a külügyminisztérium és a nemzetközi fejlesztési minisztérium képviselőjéből álló „triumvirátus” irányította. A mobil megfigyelőcsoportok által végzett rendszeres járőrözés mellett katonai tevékenysége elsősorban a rendőrség kiképzésére és infrastruktúra-védelemre fókuszált, fejlesztési erőfeszítései pedig leginkább a CIMIC-programok, illetve a különböző kormányzati és nem-kormányzati szereplők projektjeinek koordinálásában merültek ki.⁵

A *német modell* szerint működő PRT-k az előző két típusnál nagyobb létszámmal, és több (4–5) résztvevő állam bevonásával működtek. A katonai komponens 4–500 fős létszámát az magyarázta, hogy a PRT logisztikailag önálló, és katonái a többi PRT-nál kiterjedtebb ellátásban részesülnek (pl. saját tábori kórházuk volt). A civil komponens kb. 10–20 fős volt (politikai tanácsadó, fejlesztés- és gazdasági minisztériumi szakértők). Szintén különleges volt a PRT párhuzamos vezetése: a külügyminisztérium képviselője volt a PRT polgári vezetője, a katonai vezetést pedig a Bundeswehr egy tisztje látta el. A két dimenziót egy berlini minisztériumközi csoport hangolta össze.⁶ A PRT egyik fő feladata az a politikai tevékenység volt, amelynek keretében párbeszédet folytatott a különböző helyi vezetőkkel, valamint a civil társadalmat erősítő kezdeményezéseket tett (pártok, média). Másik prioritása a biztonsági szektor reformja (a rendőrség és határőrség kiképzése, a harcoló felek leszerelése és reintegrációja), valamint a fejlesztési együttműködés volt. Ami a konkrét újjáépítési feladatokat illeti, a német PRT-k általában a kisebb, gyorsabb projekteket részesítették előnyben (kutak, hidak helyreállítása).⁷

Az egyes PRT-modellek kialakulásában nemcsak a biztonsági környezet játszott fontos szerepet (hiszen például mind a brit és a német PRT-k is Észak-Afganisztánban kezdték meg működésüket), hanem az egyes országok otthoni gyakorlata a fegyveres erők civil kontrollja és a nemzetközi fejlesztési együttműködés tekintetében.⁸

Magyarország elvben a PRT irányításában leginkább a német modellt igyekezett követni, a Külügyminisztérium nagyköveti rangú politikai tanácsadóval (POLAD) irányította a politikai és fejlesztési területet, a katonai komponens parancsnoka pedig elsősorban a biztonsági helyzetért és a katonai tevékenység vezetéséért felelt, két alkalommal pedig fejlesztési szakértő (DEVAD) is kiküldetésre került. A PRT stratégiai irányítását először egy összkormányzati Tárcaközi Bizottság (TKB), majd a későbbiekben a PRT Kormánybizottság (PRT KB) végezte.

Összességében a tartományi újjáépítési csoport tevékenysége és általában az afganisztáni szerepvállalás iránti kormányzati figyelem folyamatosan jelen volt, afganisztáni szerepvállalásunkat pedig jobbra folyamatos parlamenti konszenzus övezte, amely

⁵ *PRT Models in Afghanistan Approaches to Civil-Military Integration. CMC Finland* (20–23.)

⁶ *PRT Models in Afghanistan Approaches to Civil-Military Integration. CMC Finland* (18–20.)

⁷ MARTON PÉTER – NIK HYNEK: *Statebuilding in Afghanistan: Multinational Contributions to Reconstruction. Abingdon. Oxon: Routledge, 2011. 45.*

⁸ Az egyes PRT modellek későbbi fejlődéséről és a nemzeti sajátosságoknak a működésben játszott szerepéről lásd Dr. Wagner Péter tanulmányát e kötetben.

megfelelő alapot biztosított elkötelezettségünk és szerepvállalásunk hosszú távú fenn-tartásához.

1. A Tárcaközi Bizottság (TKB) felállítása és működési rendje

Magyarország 2006. október 1-jétől, eredetileg kétéves időtartamra vállalta el az ISAF-művelet irányítása alatt az afganisztáni Baghlan tartományban, Pol-e Khomri központtal működő Tartományi Újjáépítési Csoport vezetését.

A PRT-feladat összkormányzati jellegét felismerve a kormány a PRT tevékenységének stratégiai szintű irányítására Tárcaközi Bizottságot hozott létre. A TKB megalakításakor és a PRT-szerepvállalás megtervezése, valamint előkészítése során a kormányzat egészére kiterjedő szerepből és a komplex fejlesztési feladatokból indultak ki, így ennek megfelelően alakult ki a szakpolitikai irányítás struktúrája is. A magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről szóló 2115/2006. (VI. 29.) sz. Kormányhatározat alapján a Tárcaközi Bizottság (TKB) a Miniszterelnöki Hivatal (MeH) államtitkárának vezetésével működött, tagjai a Honvédelmi Minisztérium (HM), a Külügyminisztérium (KüM), a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (GKM), az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM), valamint a Pénzügyminisztérium (PM) illetékes szakállamtitkárai, valamint eseti meghívás alapján érintett tárcák és országos hatáskörű szervek (szolgálatok) képviselői voltak.

A TKB 2006. július 20-án alakult meg. Első ülésén megalakította az úgynevezett „kockázatelemzési munkacsoportot” a MeH, a KüM, az IRM és a titkosszolgálatok részvételével, amelynek feladata a PRT létrehozatalával és működésével kapcsolatos kockázatok folyamatos feltárása volt. Szintén ekkor a HM és a KüM felhatalmazást kapott tárgyalások lefolytatására a PRT-ben való külföldi katonai és civil szerepvállalás érdekében. 2006. októberre a KÜM elkészítette részletes, projektekre lebontott javaslatát a civil fejlesztési programokra.

A TKB az előkészítő időszakban viszonylag gyakran, kb. három-négyhetente ülésezett. Az első év gyakorlatilag a magyarországi szereplők beazonosításával, az állami és a nem-kormányzati szereplőkről szóló vitával, valamint az afganisztáni fejlesztési területek és projektlehetőségek beazonosításával telt el. Rövid idő alatt nyilvánvalóvá vált az is, hogy a TKB résztvevői között komoly koncepcionális nézetkülönbségek álltak fenn elsősorban a MeH, a KüM és a HM között a fő fejlesztési irányok meghatározása, a civil – nem-kormányzati – szervezetek bevonása, vagy éppen a PRT tábor biztonságával kapcsolatos intézkedések tekintetében. A TKB másfél éves működése alatt a résztvevők kialakították az összkormányzati irányítás munkarendjét, beindították a különböző tárcák által irányított fejlesztési programokat, megkezdték az afganisztáni magyar fejlesztési stratégia kidolgozását.

Nehezítette a munkát, hogy a Tárcaközi Bizottság többségi szavazással hozta meg döntéseit, amely a KÜM és a HM részére azért jelentett problémát, mert a PRT-ban kevésbé érintett tárcák elvben leszavazhatták őket (ahogy erre a gyakorlatban sor is került).

Ennek elkerülésére végül a két minisztérium javaslatot tett a konszenzusos döntéshozatal fenntartására, de a többségi döntéshozatali rend végül mégis fennmaradt.

2. A Kormánybizottság megalakulása

A Tárcaközi Bizottság tevékenységének időszaka rávilágított arra, hogy a PRT-fejlesztési tevékenység komplex jellegéből fakadóan összkormányzati vezetést és irányítást kíván. Mivel a különböző minisztériumok irányítása alatt álló fejlesztési programok párhuzamosan futottak, felmerült annak az igénye, hogy az érintett minisztériumok tevékenysége kormányzati szinten még szorosabban kerüljön összehangolásra, illetve magasabb szintű politikai akaratot közvetítsenek. Így *2008 februárjában megalakult a miniszteri szintű kormánybizottság (PRT KB)*. A KB évente négyszer ülésezett miniszteri szinten, amelyek előkészítését szakállamtitkári testület végezte, és – ellentétben a TKB-vel – a külügyminiszter és a honvédelmi miniszter társelnökölte, tagjai pedig a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, a gazdasági és közlekedési miniszter, az igazságügyi és rendészeti miniszter, valamint a pénzügyminiszter voltak (a gyakorlatban a két társelnökön kívül a többi minisztérium vezetője szinte soha nem vett részt az üléseken). A KB ülésén szintén részt vehettek eseti jelleggel az adott feladatok tervezésében, előkészítésében és végrehajtásában érintett más szervezetek képviselői (kivéve azok a civil szervezetek, amelyek a források majd felét kapták).⁹

A KB első ülésén elfogadta az afganisztáni magyar fejlesztési tevékenységek keretét adó Fejlesztési Irányelveket. A dokumentum meghatározta a fejlesztési célokat, alapelveket és a támogatandó célterületeket, a felhasználandó eszköztárat és döntéshozatali rendet, amely egyúttal a források allokációjáról, stratégiai szektorok szerinti százalékos megosztásáról is rendelkezett. Ezen stratégiai dokumentum elfogadásával gyakorlatilag kezdetét vette a projekt alapú finanszírozás, amely hatékonyabbá tette a források felhasználását.

A Fejlesztési Irányelvekben foglaltak alapján a KB alakuló ülésén döntést hozott a PRT Fejlesztési Szakértői Munkacsoport (PRT F SZMCS) létrehozásáról. A munkacsoportot a KÜM Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztályának vezetője elnökölte, munkájában az összes érintett minisztérium részt vett. Célja az volt, hogy támogassa a KB munkáját a PRT keretében megvalósuló fejlesztési tevékenység koordinálásával, hozzájárulva ezáltal a projektek hatékonyabb és szakszerűbb megvalósításához. Fókuszában a Fejlesztési Irányelvek végrehajtása volt, az egyes projektek esetében vizsgálta azok illeszkedését a fejlesztési koncepcióba, illetve kijelölte a projektek végrehajtásában részt vevőket. Fontos megjegyezni azonban, hogy a szakértői tárcaközi

⁹ A Tárcaközi bizottság és a Kormánybizottság működésének részletes elemzését lásd Dr. WAGNER Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. MKI-Tanulmányok, 14. (2010) Magyar Külügyi Intézet, 7–12.

munkacsoport feladata a projektek elbírálása volt, ám kizárólag a döntések előkészítésért volt csak felelős, a döntés a külügyminiszter hatáskörében maradt.

A kitűzött cél az volt, hogy a fejlesztési források hatékony felhasználása érdekében a tevékenységek a stratégiai szektorokban (mezőgazdaság és oktatás) végrehajtott, kevésbé forrásigényes, tudásintenzív fejlesztésekre koncentráljanak. Az volt a törekvés, hogy a megvalósuló programok között a lehető legmagasabb fokú szinergia jöjjön létre, ezért komplex, egymásra épülő, több szektort és célt lefedő programok kerültek kidolgozásra. Törekvés volt továbbá a helyi szellemi és műszaki kapacitások minél szélesebb körű hasznosítására is. A többszereplős fejlesztési projektek összefogására 2007-ben egy helyi, afgán nemzetiségű fejlesztési tanácsadó (Development Adviser, DEVAD) került kinevezésre egy évre, akinek a feladata az erőfeszítések helyszínen történő koordinálása volt. 2011-től pedig egy magyar DEVAD került tartósan kihelyezésre a PRT-ba.

Rendszeres ülései alkalmával a KB áttekintette a folyamatban lévő ügyeket, az elért eredményeket és helyzetértékelést, iránymutatást adott a végrehajtható projektek tekintetében. A PRT KB koordinálásával 2009 novemberében megszületett a 2010–2015 közötti időszakra vonatkozó *Középtávú stratégiai kitekintés* Magyarország afganisztáni szerepvállalásáról.¹⁰ A fennálló kihívásoknak megfelelően az afganisztáni magyar szerepvállalás három fő területre irányult, ennek megfelelően három, egymástól kölcsönösen függő pilléren nyugodott: a katonai, a rendőri és a fejlesztési feladatokon. A stratégiai kitekintés megalkotásának egyik célja az volt, hogy a három pillérhez kapcsolódó tevékenységeket egy koherens, integrált koncepcióban fogja össze.

2011. novemberben a KB jóváhagyta a korábbi dokumentum felülvizsgálataként kidolgozott Magyarország középtávú afganisztáni szerepvállalására vonatkozó koncepciót¹¹. Ezen dokumentumban megfogalmazottak összhangban voltak a 2010. évi Kabuli Konferencián meghozott döntéssel, miszerint 2011 júliusában új szakasz kezdődött az afganisztáni rendezésben, és az úgynevezett „átmenet” időszakát követően 2014 végére a biztonsági felelősség teljes mértékben afgán kézbe kerül. A PRT-t vezető nemzetek vállalták, hogy a PRT feladatkörének és szervezetének átalakításával támogatják az átmenet sikeres végrehajtását, és a folyamat befejezését követően megszüntetik a PRT-jukat.

3. A magyar-afgán kétoldalú kapcsolatok fejlődése

Az afganisztáni fejlesztési tevékenységnek lendületet adott az is, hogy a magyar-afgán kapcsolatok időközben magasabb szintre emelkedtek. 2008 márciusában kabuli nagykövetségünk átadta megbízólevelét, áprilisban pedig Karzai afgán elnök látogatást tett Budapesten, melynek során tárgyalt a köztársasági elnökkel, a miniszterelnökkel, a ház-

¹⁰ URL: http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/534F1052-1EAF-4B89-8F2D-3B4DC651CF25/0/AFG_strat_1118.pdf

¹¹ URL: http://www.kormany.hu/download/e/d5/60000/20111123_PRT_KB_atal_jovahagyott_afganisztan-koncepcio.pdf

elnökkel, valamint a külügy- és a honvédelmi miniszterrel is. Az elnök, amellettt hogy hangsúlyosan megköszönte a magyar támogatást, konkrét együttműködési javaslatokat is tett: szorgalmazta a magyar gazdasági szféra képviselőinek megjelenését Afganisztánban, kérve ehhez a kormányzat támogatását; felvetette az ösztöndíjas képzési lehetőségek vizsgálatát, illetve jelezte, hogy budapesti nagykövetség megnyitását tervezik.

A KB 2009. áprilisi ülésén a külügyminiszter meghívására részt vett a Magyarországon tartózkodó Barakzai tartományi kormányzó, aki köszönetet mondott a szerepvállalásért, kiemelve annak látható eredményeit (biztonsági helyzet javulása, új lehetőségek a lakosság számára). Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy az ország és a tartomány újjáépítéséhez még több időre és még fokozottabb erőfeszítésekre van szükség, ezért kérte a további aktív magyar szerepvállalást, főleg a civil fejlesztési tevékenység fokozását (kiemelte az oktatás, egészségügy, mezőgazdaság fontosságát, valamint az úthálózat fejlesztésének szükségességét).

Értékelése szerint a tervezett szükséges fejlesztések 20–30%-a valósult meg addig, ezért kérte a magyar kormányt, hogy – eleget téve a helyi lakosság igényeinek – újult erővel folytassa tevékenységét. Javasolta az együttműködési lehetőségek feltárását gazdasági, kereskedelmi és kulturális téren. A kormányzó kérte, hogy helyezzük a civil fejlesztésekre és civil szervezetek, segélyszervezetek bevonására a hangsúlyt, annak érdekében, hogy a tartomány lakossága a mindennapi életében érzékelhesse a pozitív változásokat.

A 2011. novemberi KB ülésének a vendégei voltak Baghlan tartomány politikusai, Munshi Abdul Majeed kormányzó, valamint Rasul Khan, a tartományi súra (választott testület) elnöke. A tartományi vezető arra hívta fel a figyelmet, hogy nagyszabású, a lakosság széles tömegeinek munkát biztosító beruházásokra van szükség, mivel ezek révén a lakosok távol tarthatók a tálibok toborzó tevékenységétől, és ezzel a terrorizmus is visszaszorítható. Afganisztán gazdasági potenciálja jelentős a mezőgazdaság, a bányászat és az energiahordozók területein, ezek feltárása és kiaknázása, továbbá az úthálózat fejlesztése és a villamosítás elsődleges feladat.

4. Katonai és fejlesztési tevékenység

A tartományi újjáépítési csoport feladatai nem klasszikus katonai feladatok. A katonáknak teljesen más filozófia szerint kellett dolgozniuk a PRT-ban, mint más műveletekben. A PRT négy fő területen tevékenykedett: (1) Kormányzás: a helyi tartományi közigazgatási szervek támogatása, hogy minél inkább képessé váljon a tartományi közigazgatás a feladatok saját erőből történő ellátására; (2) Infrastruktúra-fejlesztés: a tartomány területén lévő intézményrendszer (oktatás, egészségügy, stb.) fejlesztése; (3) Biztonság: az újjáépítési feladatokkal kapcsolatos biztonság, és az újjáépítést végzők biztonságának megteremtése, továbbá a tartományban lévő afgán fegyveres szervek támogatása; (4) Humanitárius tevékenység: menekültek támogatása, kisebbségek, nők, gyermekek támogatása. Ezekben a feladatokban vállalt szerepet a Magyar Honvédség, mint irányító, koordináló, együttműködő és végrehajtó szervezet. Ennek érdekében a PRT parancs-

noknak a harctéri parancsnoki feladatai mellett, diplomáciai, közigazgatási feladatokat is el kellett látnia.

A katonai és a politikai feladatok koordinálását, vagyis a PRT-parancsnok és a politikai tanácsadó (POLAD) közti viszonyt a HM és a KÜM külön megállapodásban szabályozta. A politikai tanácsadó és a katonai parancsnok a megállapodás szerinti mellérendeltségi viszonyban, egymással szoros együttműködésben és pontosan meghatározott felelősségi és hatáskörök alapján végezték feladatukat.

A PRT kezdeti időszakában a fejlesztési feladatok nagy részét a katonai CIMIC-projektek jelentették, ám már ebben a szakaszban is mindenki számára nyilvánvaló célkitűzés volt, hogy idővel minél több civil projekt induljon be. A katonai feladatok mellett – amelynek nagy részét a HM saját költségvetéséből végrehajtott, elsősorban infrastrukturális fejlesztésekre fordított CIMIC-programok képezték – rendkívül fontos volt a civil fejlesztési tevékenység, amelyek több minisztérium és két civil szervezet (Magyar Ökumenikus Segélyszervezet és Baptista Szeretetszolgálat) bevonásával folytak. A kezdetben sokszereplős állami és civil szereplőket is felsorakoztató fejlesztési tevékenység a biztonsági helyzet romlása, illetve a fejlesztésre fordítható keretösszeg minimálisra csökkenése miatt egyre inkább beszűkült, a korábban különböző projekteket kezdeményező minisztériumok sorban visszafogták ez irányú tevékenységüket.

5. Pénzügyi vonatkozások

Fejlesztési célokra a kormány részéről az első években 500 millió forintos fejlesztési keretösszeg került meghatározásra. A PRT-feladat beindulásakor a kormány a keretösszeg fokozatos növelését tervezte (elsősorban külföldi forrásokra támaszkodva: nemzetközi partnerek bevonásával, illetve nemzetközi szervezeteknél fejlesztési forrásokra való pályázatokkal), de a gyakorlatban ez az összeg soha nem nőtt, sőt, két év után, 2009-től elkezdett csökkenni.

A politikai és biztonsági helyzet megkövetelte azonban, hogy a források csökkenését az afgán lakosság ne vagy csak kevésbé érzékelje, ezért fejlesztéspolitikai célként fogalmazódott meg az addigiaknál is nagyobb hangsúly helyezése a koordináció javítására, a koncentráltabb megjelenésre, az egymásra épülő, folyamatosságot biztosító projektekre, az afgán partnerek fejlesztésekbe való minél korábbi bevonására, illetve a külföldi kiegészítő források megszerzésére. A 2011-es év során kihelyezésre került fejlesztési tanácsadó (DEVAD) feladata volt a tartományi fejlesztés ezen elvek mentén történő támogatása.

1. táblázat: A fejlesztési források elosztása 2008–2011 között millió forintban

Tárca	2007 jövőhágyott	2008 jövőhágyott	2009 (elvonások után)	2010 jövőhágyás	2011 ¹² jövőhágyott
OKM/NEFMI/ EMMI	0	27	30	25	27
HM	75	75	72	42	73,8
ÖM	25	25	23	0	0
FVM/VM	45	30	89	0	6
NFGM	15	0	6	0	0
EüM	25	0	0		0
IRM/BM	120 + 20	96,5	92	30	12
Összesen:	325	253,5	312	97 000 000	118,8
KÜM	0	0	0	0	5
Civil szervezetek	150	210	93	42	0
Pályázati önrész más tárcák részére	0	14	20	0	0
POLAD keret	0	10	14	0	0
Tartalék	25	12	20	0	0
Mindösszesen:	500	500	459	139	123,8

Fornás: Venczel Zoltán – Wagner Péter: Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Tevékenysége Afganisztánban. DEMNET, 2012.10. és Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai. MKI-Tanulmányok, 14. (2010)¹²

Tapasztalatok, következtetések, tanulságok

A PRT hat és fél éves tevékenysége során számos olyan tapasztalatot szerzett a Magyar Honvédség, amely mind a hazai, mind a missziós munka során hasznosítható. A feladatokhoz teljesen új szemléletet kellett kialakítani, és bár a fejlesztési és a katonai feladatok megfelelő súlyának kialakítása nem teljesült – nem utolsósorban az anyagi lehetőségek korlátozottsága miatt – mégis számos, hosszú távon hasznosítható tanulság, következtetés került levonásra.

A Baghlan tartományi újjáépítési csoport előtt a magyar állam, a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Magyar Honvédség soha ilyen jellegű feladatot nem látott el. Ezért ma elmondható, hogy a magyar kormányzat, a tevékenységben részt vevő minisztériumok,

¹² 2011-ben a korábbi évek maradványainak felszabadításával és átcsoportosításával öt minisztérium 123,8 M Ft-os keretösszegre pályázhatott.

szervezetek tapasztalatot szereztek arról, hogy hogyan kell együttműködni egymással és a tevékenységben részt vevő afgán és nemzetközi szervezetekkel egy ilyen nemzetközi, összkormányzati feladat ellátásában.

Induláskor alapvető véleménykülönbség alakult ki a PRT feladat- és tevékenységi körét illetően. A MeH részéről a PRT-t kizárólagosan katonai szerepvállalással azonosították, és korlátozni kívánták a nem-kormányzati szakértők részvételét a projektekben. A fejlesztési programokkal kapcsolatban is paradox álláspont volt megfigyelhető: egyrészt sürgették azok beindítását, másrészt viszont adminisztratív akadályokkal igyekeztek lassítani megvalósításukat. A KüM álláspontja szerint a PRT biztonságát és helyi elfogadottságát leginkább a civil programok segíthették elő, és a MeH részéről indítványozott biztonsági eljárás gyakran elriasztotta az NGO-kat.

A civil szervezetek bevonása is kihívást jelentett, egyrészt mert nem volt törvényi lehetőség nemzetbiztonsági ellenőrzésük kötelezővé tételére, másrészt a központosított, többlépcsős, mindenkire kiterjedő akkreditációs folyamat túlzottan idő- és költségigényes volt, ráadásul személyiségi jogi és adatkezelési törvényességi kérdéseket is felvetett.¹³ A nemzetközi fejlesztési tevékenységben jártas kormányzati és nem-kormányzati szereplők a kezdettől fogva kételkedtek abban, hogy pusztán minisztériumi kapacitásokkal, központosított vezérléssel sikeres lehet az afganisztáni projektek végrehajtása. Külön nehézséget okozott a projektmenedzsment-kapacitás és a folyamatos helyszíni jelenlét hiánya. A Külügyminisztérium kiküldött munkatársainak, a PRT politikai tanácsadójának, valamint a kabuli ügyvivőnek nem erre szólt a mandátuma, és nem is volt kapacitása a különböző projektekkel kapcsolatos összetett feladatok ellátására.

Amíg például a magyarhoz hasonló méretű és feladatkörű cseh PRT a 269 fő katonai kontingens mellé 10 állandó civil szakértőt – többek között építőmérnököt, mezőgazdasági, víz- és öntözésügyi szakértőt, állatorvost, médiszakértőt, civil biztonsági szakértőt, projektmanagert és újjáépítési csoportvezetőt – telepített Logar tartományba¹⁴, addig a magyar PRT-ban csak a Külügyminisztérium által kiküldött politikai tanácsadó – későbbiekben civil képviselő (CIVREP) –, illetve kétszer egy év időtartamban fejlesztési tanácsadó (DEVAD) tevékenykedett a katonákon kívül. Így tehát kijelenthetjük, hogy a szakzsargonban „PRT evolúció”-nak nevezett folyamat, amelynek során a kezdetben erős katonai szerepet fokozatosan a civil szerep veszi át, a magyar esetben nem valósult meg.

Ennek legfontosabb oka a művelet pénzügyi hátterében rejlik. A Honvédelmi Minisztérium 10–12 milliárd forintot költött el évente az afganisztáni szerepvállalásra, ebből 5–6 milliárdot konkrétan a PRT fenntartásával és üzemeltetésével kapcsolatos feladatokra. Ehhez képest a fejlesztési források a kezdeti 500 millióról fokozatosan visszaestek, a PRT vége felé már lényegesen kevesebb volt a baghlani fejlesztésekre fordítható nemzetközi fejlesztési keret. Összességében ez alatt az idő alatt, 2006-tól

¹³ Ehhez azt is hozzá kell fűzni, hogy a nemzetközi gyakorlatban teljesen ismeretlen, hogy fejlesztési tevékenységet végző nem-kormányzati szervezeteket nemzetbiztonsági átvilágításnak és akkreditációs folyamatnak vessenek alá. (szerk.)

¹⁴ Nik HYNEK & Jan EICHLER: *The Czech Provincial Reconstruction Team in Afghanistan: Context, Experiences and Politics*. *Defence Studies*, Vol. 10. No. 3. (2010), 405–430.

kb. 3 milliárd forint fejlesztési keretösszeggel rendelkezett a PRT. Tehát végig látszik és érzékelhető, hogy pénzügyileg nem volt paritásban a fejlesztési forrás azzal az összeggel, amit a Honvédelmi Minisztérium szánt erre a feladatra.¹⁵

A magyar kormány afganisztáni képviselője is fokozatosan a honvédelmi tárca feladatává vált: a külügyminiszter és az akkori egészségügyi miniszter 2007-ben, a köztársasági elnök 2012 végén folytatott tárgyalásokat Afganisztánban, rajtuk kívül csak a honvédelmi miniszter képviselte a kormányt, aki minden magyar PRT-váltás alkalmával látogatást tett az országban.

2008-as megalakulását követően a PRT KB iránti érdeklődés is gyorsan „megkopott”, az eleinte évenkénti 4 miniszteri szintű ülést rövidesen évi kettő, majd egy váltotta fel és a szakértői szintű egyeztetések is egyre ritkábbak lettek, míg végül a HM és KüM „belügyévé” nem vált a PRT irányítása.

A PRT feladat-végrehajtás az afganisztáni magyar szerepvállalás „koronagyémántja” lehetett volna, hisz jelentőségét, nemzetközi elismertségét tekintve az ISAF közreműködők elit klubjának tagjává tette Magyarországot és a Magyar Honvédséget. Az, hogy baghlani újjáépítési tevékenységünk a Pol-e Khomriban feladatát teljes odaadással végző mindenkori végrehajtó állomány erőfeszítései ellenére is csak fél siker volt, azt jelzi, hogy bár a PRT összkormányzati feladatként volt aposztrofálva, a magyar államigazgatás nem állt készen vagy nem volt érdekelt egy ilyen volumenű feladat stratégiai irányítására.

Felhasznált irodalom

- HYNEK, Nik – EICHLER, Jan (2010) *The Czech Provincial Reconstruction Team in Afghanistan: Context, Experiences and Politics*. Defence Studies, 10: 3.
- IRVINE, Lewis: *Provincial Reconstruction Teams: A Face of Foreign Policy*. Dalhousie University, Aug 2011.
- KELEMEN Tas: *Egy tartomány újjáépítése katonai vagy polgári feladat?* (A Magyar Honvédség afganisztáni szerepvállalása c. szakmai-tudományos konferencián elhangzott előadás, 2013/05/28 ÖHP, Székesfehérvár)
- MARTON Péter – HYNEK, Nik. 2011. *Statebuilding in Afghanistan: Multinational Contributions to Reconstruction*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2011.
- PRT KB ülések jegyzőkönyvei
PRT Models in Afghanistan Approaches to Civil-Military Integration – CMC Finland, 2008,
- TAKÁCS Judit – LANDESZ Tamás – TÁLAS Péter: *A tartományi újjáépítési csoportokról*. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések, 2006/3.
- VENCZEL Zoltán – WAGNER Péter: *Magyarország Nemzetközi Fejlesztési Tevékenysége Afganisztánban*. DEMNET, 2012. 10.
- WAGNER Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. MKI-Tanulmányok, 14. (2010) Magyar Külügyi Intézet

¹⁵ KELEMEN Tas: *Egy tartomány újjáépítése katonai vagy polgári feladat?* (A Magyar Honvédség afganisztáni szerepvállalása c. szakmai-tudományos konferencián elhangzott előadás, 2013/05/28 ÖHP, Székesfehérvár)

A Magyar Honvédség stratégiai vezetése

Bevezetés

A NATO és az Európai Unió vezetőszervei és katonai törzsei napjainkban is nagy erőfeszítéseket tesznek vezetési rendszereik egységesítése, továbbá azok hatékonyságának és eredményességének növelése érdekében. Az elmúlt évek műveleti, illetve a katasztrófa-helyzetek kezelése során szerzett tapasztalatok egyaránt azt bizonyították, hogy kizárólag a katonai képességek önmagukban nem elegendőek a válságok kezelésére.

Katonai vezetési szempontból a fegyveres konfliktusok és a katasztrófa-helyzetek kezelése nem különbözik egymástól, ezért az erőforrások gazdaságos felhasználása szempontjából célszerű egységesíteni azokat. A modern hadseregekben a különböző vezetési szintek a korábbiaknál szorosabban működnek együtt a tervezés során, véleményezik, illetve közvetlen módon bedolgozzák javaslataikat az eggyel magasabb szintű törzs terveibe, intézkedéseibe, ami által felgyorsul az információáramlás, kevésbé torzul az előljárói szándék és több idő jut a végrehajtó egységek, alegységek felkészülésére.

A Kormány a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 81. § (1) bekezdés b) pontjában kapott felhatalmazás alapján, az Alaptörvény 15. cikk (3) bekezdésében meghatározott feladatkörében eljárva kidolgozta a Nemzeti Intézkedési Rendszert.

A Magyar Honvédség feladatainak végrehajtásához kulcsfontosságú a műveletek tervezésének és vezetésének képessége. A Honvéd Vezérkar főnökének honvédelmi törvényben meghatározott kötelezettsége a Magyar Honvédség katonai tevékenységének vezetése mind békeidőszakban, mind különleges jogrend kihirdetése esetén. A vezetés támogatása és megvalósítása a honvédelem irányítási és vezetési rendszerének részeként – a NATO-doktrínákkal összhangban – a Magyar Honvédség Műveleti Vezetési Rendszere keretében valósul meg. A békeidőszaki és a különleges jogrend szerinti vezetési rendszerek egymással történő átfedésbe hozása lehetővé teszi a rendszer zökkenőmentes aktiválását.

¹ Az MH Vezetési és Doktrinális Központ megbízott parancsnoka 2014-ig.

1. A magyar honvédség feladatrendszere, irányításának és vezetésének irányelvei

1.1 A Magyar Honvédség feladatrendszere

A Magyar Honvédség alaprendeltetése – önállóan vagy szövetségi keretek között – az ország függetlenségének, területének, légtérének, lakosságának és anyagi javainak külső támadással szembeni fegyveres védelme.

A különböző nemzetközi szervezetek tagjaként hazánk irányában ugyancsak elvárásaként jelentkezik a szövetséges és egyéb nemzetközi kötelezettségeink – különösen a kollektív védelmi, válságkezelési és humanitárius feladatok – teljesítése. Ebben döntő és elengedhetetlen szerep hárul a Magyar Honvédségre. A nemzetközi kötelezettségek teljesítése hozzájárul a globális biztonság – közvetve hazánk biztonsága – erősítéséhez és egyúttal növeli az ország nemzetközi tekintélyét.

A honvédelmi célok elérése három küldetés és a hozzájuk rendelt fő feladatcsoportban foglaltak teljesítésén keresztül Magyarország és a Szövetség fegyveres védelme, a biztonsági érdekeink nemzetközi képviselete és a Magyar Honvédség egyéb feladatai irányába valósul meg a következőkben felsorolt irányelvek² figyelembevételével:

1.2 Civil irányítás (civil kontroll)

Az angolszász terminológiából átvett kifejezés a demokratikus jogállamokban a fegyveres erők felett gyakorolt civil irányítási (de nem az ellenőrzési) jogkört jelenti, amely az államszervezeten belül az irányító tevékenység közjogi jogosítványai alapján folyik.

1.3 Irányítás

A küldetés teljesítése érdekében a parancsnokra ruházott jogkör, amely tartalmazza az alárendeltek bevetésére (alkalmazására), valamint irányításuk megtartására vagy átadására vonatkozó jogosultságokat.

1.4 Vezetés

A vezetés olyan hatáskör és felelősség, amelyet az egyszemélyi parancsnokra ruháznak a célkitűzések meghatározása, a szervezetek struktúrájának és állományának kialakítása, hatékony működtetése, a tevékenységek szabályozása és vezetése céljából. Lényege

² A Szövetségi irányelvek, melyeket az MH Törzsszolgálati Szabályzat is tartalmaz.

a parancsnoki akarat és szándék megvalósítása, amely magába foglalja az alárendelt erők alkalmazásának jogkörét és a felelősséget a feladat sikeres teljesítése érdekében.

A **katonai vezetés** az ország védelmi helyzetére vonatkozó jogi szabályozás, a bevezetett rendszabályok alapján megvalósuló békevezetés vagy háborús vezetés, egyúttal az alárendeltek befolyásolásának folyamata a feladat eredményes végrehajtása érdekében. A katonai vezetés jellemzője, hogy a vezetési szintjei beazonosíthatóak a közigazgatás megfelelő szintjeivel. A katonai stratégiai szintű vezetés mindig a civil irányítás keretei között marad és kapcsolatot tart más tárcák megfelelő szintű irányítási és vezetési elemeivel, országos hatáskörű szervezetekkel, továbbá kapcsolatot tart a NATO stratégiai parancsnokságaival, valamint az EU katonai törzsével.

2. A Magyar Honvédség irányításának és vezetésének elvei

A Magyar Honvédség irányítására – az Alaptörvényben és sarkalatos törvényekben meghatározott keretek között – az Országgyűlés, Magyarország Köztársasági Elnöke, a Honvédelmi Tanács, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult. Egyes nemzetközi szerződések mindazonáltal ettől eltérően is rendelkezhetnek.

A Magyar Honvédség főparancsnoka Magyarország Köztársasági Elnöke. A Magyar Honvédség működését a Kormány irányítja. A honvédelemért felelős miniszter a Kormánynak az ország honvédelmi feladatainak végrehajtásáért, valamint a honvédség irányításáért és vezetéséért felelős szakminisztere. A Honvéd Vezérkar – melyet a Honvéd Vezérkar főnöke vezet – az ország fegyveres védelmére való felkészítésének katonai stratégiai szintű tervező-, illetőleg a Magyar Honvédség katonai tevékenységének katonai stratégiai szintű vezetőszerve.

A katonai igazgatási rendszert is a Honvéd Vezérkar főnöke vezeti, míg a Magyar Honvédség hadműveleteinek vezetése a hadműveleti szintű parancsnokon – a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnokán – keresztül valósul meg.

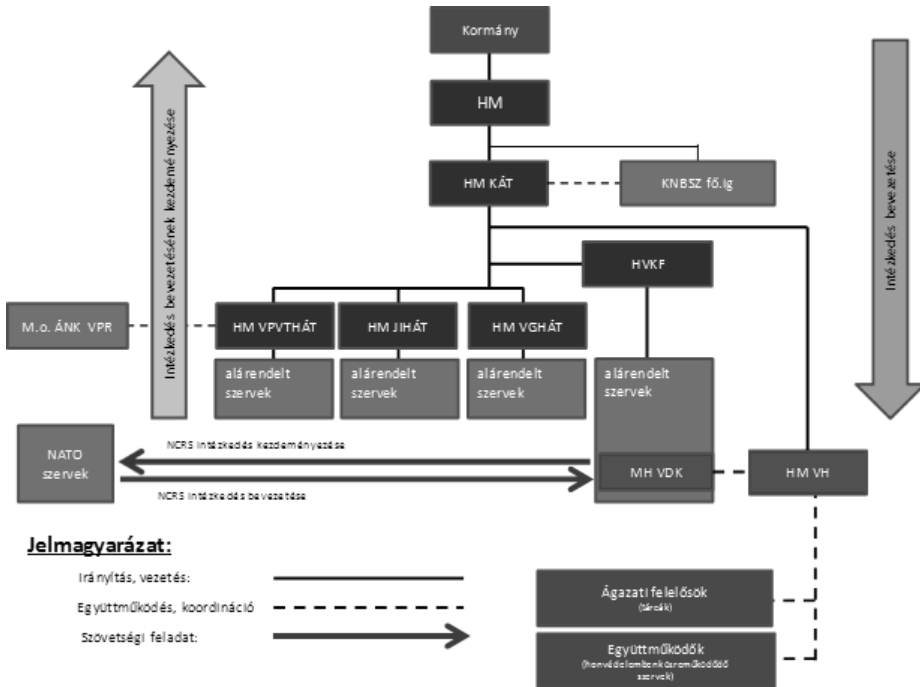
3. A Magyar Honvédség stratégiai irányítási szintjei

3.1 A stratégiai politikai szint

Magyarország a szövetségi kötelezettségeink teljesítése, a NATO-szervekkel való akadálytalan együttműködés biztosítása érdekében kialakította – a NATO válságreakálási rendszerével összhangban működő – Nemzeti Intézkedési Rendszerét, amelynek célja szövetségi feladatok keretében a katonai vonatkozású válság kibontakozásának megelőzése és kezelése során a NATO által elrendelt vgy nemzeti döntés alapján bevezetett válságkezelési intézkedések tervszerű és koordinált végrehajtása.

A Nemzeti Intézkedési Rendszer működtetésében a Magyar Honvédség, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a központi államigazgatási, a rendvédelmi, a honvédelemben közreműködő szervek és a honvédelem területi és helyi igazgatási szervei vesznek

részt, melyek feladat- és hatáskörük alapján az intézkedések végrehajtásakor lehetnek ágazati felelős és együttműködő szervek.

1. ábra: A Magyar Honvédség és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat vezetői és alárendelt szervezetei normál időszakban a Nemzeti Intézkedési Rendszerben

Forrás: MH Törzsszolgálati Szabályzat 3–2

A honvédelmi miniszter mint a rendszer nemzeti koordinációjáért felelős állami vezető, biztosítja a Nemzeti Intézkedési Rendszer folyamatos működését, tájékoztatja a Kormányt, az Országgyűlést, illetve működése esetén a Honvédelmi Tanácsot a NATO és az ágazati felelősök által kezdeményezett intézkedésekről, azok bevezetéséről. Kezdeményezheti az ágazati felelős szerveknél a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében rögzített intézkedések bevezetését, koordinálja az ágazati felelős tárcák Nemzeti Intézkedési Rendszerrel kapcsolatos szakmai tevékenységét, illetve végrehajtja a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében részére meghatározott ágazati feladatait is.

A Honvédelmi Minisztérium feladata a honvédelmi miniszter támogatása a Nemzeti Intézkedési Rendszer nemzeti koordinátori tevékenységében, a támogatására kijelölt infrastruktúrák működtetése, továbbá a katonai vonatkozású intézkedések végrehajtása. A honvédelmi minisztert a nemzeti koordinátor kormányzati feladatainak végrehajtásában a HM közigazgatási államtitkár irányítása mellett a HM Védelmi Hivatal támogatja közvetlenül, melynek keretében koordinálja az érintett központi államigazgatási szervek

tevékenységét, valamint a Kormány és a Honvédelmi Tanács speciális működési feltételeihez szükséges létesítményekkel összefüggő feladatokat.

A Nemzeti Intézkedési Rendszer ágazati feladataihoz kiemelten hozzájárulnak a Honvéd Vezérkar csoportfőnökségei és a Honvéd Vezérkar főnökének alárendelt katonai szervezetei. A Honvéd Vezérkar végrehajtja az elrendelt katonai intézkedésekhez kapcsolódó feladatokat, vezeti az alárendelt szerveket, valamint biztosítja az alárendeltségében lévő létesítmények és kommunikációs eszközök működési feltételeit. A NATO-szervekkel és a tevékenységben közreműködő szervekkel való kapcsolattartásáért a Magyar Honvédség Vezetési és Doktrinális Központ a felelős, amely ebben a feladatkörében végrehajtja a közreműködő szervek riasztását, veszi a NATO által bevezetett válságreakálási intézkedéseket és továbbítja azokat a Honvéd Vezérkar főnöke és a HM közigazgatási államtitkár útján a honvédelmi miniszter felé, a továbbiakban tájékoztatja a NATO-szerveket a válságreakálási intézkedések végrehajtásáról, illetve a Magyarország által bevezetett és kezdeményezett intézkedésekről.

3.2 A katonai stratégiai szint

A Honvéd Vezérkar főnöke által vezetett Honvéd Vezérkar az ország fegyveres védelmére való felkészítésének katonai stratégiai szintű tervező- és egyúttal a Magyar Honvédség katonai tevékenységének katonai stratégiai szintű vezetőszerve.

A katonai vezetői szerep sajátossága, hogy határozott specifikumokkal rendelkezik, amelyek mindenekelőtt abból fakadnak, hogy rendkívüli körülmények között folyik (háború, fegyveres konfliktus), illetve arra készül fel. Mindig számolnia kell olyan elmentevékenységgel, amelynek célja az általa irányított rendszer fizikai megsemmisítése vagy legalább működésképtelenné tétele.

A katonai vezetést a Honvéd Vezérkar béke-, illetőleg hadi állományára alapozott és megalakításra került (kerülő) törzselemek biztosítják, melyek:

- ✿ biztosítják a szakmai területek képviselőit, végzik a politikai döntés-előkészítéssel, a katonai válaszlehetőségek kidolgozásával kapcsolatos feladatokat;
- ✿ végrehajtják a katonai stratégiai szintű művelettervezéssel és műveletvezetéssel kapcsolatos feladatokat;
- ✿ kapcsolatot tartanak az országos és a nemzetközi szervezetekkel;
- ✿ a műveletek előkészítése és végrehajtása során összehangolják a katonai képességek tevékenységét a hátszágban tevékenykedő erők, szervezetek és szervek feladataival.

A stratégiai szintű katonai vezetési elem magába foglalja a Honvédelmi Tanács mellett működő HVKF Törzscsoportot, a vezetési pontok rendszerét a hozzá tartozó munkacsoportokkal, valamint magába foglalja a katonai igazgatást.

A kialakult helyzet függvényében a katonai stratégiai vezetési elem belső struktúrája a feladathoz igazításra kerülhet, melynek során a művelettervezés és vezetés érdekében

ideiglenes törzscsoportok kerülhetnek létrehozásra. A stratégiai szintű vezetési elemek részletes felépítése és feladata a Hatályos Műveleti Utasításban kerülnek szabályozásra.

4. A Magyar Honvédség Műveleti Vezetési Rendszere

A Magyar Honvédség Műveleti Vezetési Rendszere egy egységes rendszerben felépített vezetési struktúra, mely rendszert alkotva a katonai vezetés minden szintjén – stratégiai, hadműveleti, harcászati – biztosítja a szövetségben alkalmazott eljárások alkalmazásával, a döntés-előkészítéssel (művelettervezéssel), a műveletvezetéssel és az együttműködéssel, koordinációval kapcsolatos feladatok zökkenőmentes végrehajtását békeidőszakban és különleges jogrend kihirdetése esetén végrehajtott műveletek során egyaránt.

A rendszer lehetővé teszi a Honvéd Vezérkar főnöke részére a törvényekben előírt – a Magyar Honvédség műveleteinek katonai vezetésére vonatkozó – kötelezettsége megvalósításának támogatását, valamint a honvédelmi irányítás részére katonai tanácsokat és lehetséges katonai válaszlehetőségeket biztosít, a kialakult helyzet geostratégiai, hadászati, hadműveleti és harcászati elemzése alapján.

A Magyar Honvédség alkalmazása során, a katonai vezetés minden szintjén végrehajtja a döntés-előkészítéssel, a műveletvezetéssel és az egyéb a helyzet kezelésében részt vevő szervezetekkel történő együttműködéssel kapcsolatos feladatokat. A katonai tevékenységek végrehajtása során biztosítja a folyamatos vezetést békeidőszakban és különleges jogrend kihirdetése esetén egyaránt, a műveletek teljes spektrumában – a katasztrófhelyzet elhárítása során végrehajtott műveletektől egészen a magas intenzitású az ország fegyveres védelme érdekében végrehajtott műveletekig – úgy nemzeti, mint szövetségi keretben.

4.1 A műveletek tervezése

A művelettervezés során élesen elkülönülnek a különböző vezetési szintek felelősség- és feladatkörei a tervezés kezdeményezése, kidolgozása, jóváhagyása, végrehajtása és felülvizsgálata, illetve hatályon kívül helyezése vonatkozásában. A Honvéd Vezérkar az a katonai stratégiai szintű törzs, amely katonai tanácsot és a lehetséges katonai válaszlehetőségeket készíti elő a politikai szintű döntés meghozatala érdekében. A művelettervezés folyamata hat fázisra bontható, amely összhangban van a NATO Válságkezelési Rendszeréhez illeszkedő Nemzeti Intézkedési Rendszerrel.

A Honvéd Vezérkar művelettervezési fázisai:

- ✿ a helyzetismeret;
- ✿ a válsághelyzet értékelése;
- ✿ a katonai válaszlehetőségek kidolgozása;
- ✿ a stratégiai elgondolás, stratégiai terv kidolgozása;
- ✿ a végrehajtás értékelése, terv felülvizsgálata;
- ✿ átmenet, kivonás.

A hat fázis végrehajtása során kidolgozásra kerülnek mindazok a dokumentumok, amelyek segítik a nemzeti stratégiai (politikai) iránymutatás kialakítását a válság megoldására az átfogó megközelítés keretei között.

A katonai stratégiai szintű tervezőtevékenységet meghatározó döntések:

- ✱ A válsághelyzet politikai és katonai elemzésére, értékelésére vonatkozó formális döntés;
- ✱ A katonai válaszlehetőségek kidolgozását elrendelő politikai szintű döntés;
- ✱ A művelettervezés beindításáról szóló Országgyűlési vagy Kormányhatározat;
- ✱ A Művelet Elgondolás majd az ez alapján elkészített Művelet Terv politikai szintű jóváhagyása;
- ✱ A szükséges katonai képességek mozgósítását elrendelő politikai szintű döntés;
- ✱ Az előzőleg jóváhagyott Művelet Terv végrehajtásának megkezdésére vonatkozó döntés;
- ✱ Politikai szintű döntések az Időszakos Művelet Felülvizsgálat alapján a kívánt végállapot és a stratégiai célok elérése érdekében;
- ✱ A Honvéd Vezérkar főnöke Stratégiai Elemzése, Értékelése a folyó műveletek vonatkozásában a szükséges politikai döntések meghozatala érdekében;
- ✱ Politikai döntés a katonai műveletek befejezésének végrehajtására.

A stratégiai vezetés érdekében hozott döntés minden esetben egyidejűleg egyfajta művészet és tudomány. Mindazonáltal „[...] a katonai mesterségben a cselekvés áll mindennek fölött és nem a tudomány. [...] A katonai tudás alkalmazott tudás, csak annyit ér, amennyi belőle a gyakorlati életben használható. A nemzet adottságainak keretét nem lépheti túl, mert a nemzet teljesítőképességén felülemelkedve, a gyakorlati élettől teljesen eltávolodik. [...] A mi mesterségünkben a használható megelőzi a tökéleteset.” – írja vitéz Szombathelyi Ferenc.³

A vezetőknek nem csak azt kell elhatározniuk, hogy mit és hogyan tegyenek, hanem azt is fel kell ismerniük, hogy mikor van szükség egy adott döntés meghozására. A döntésnek minden esetben megalapozottnak, érzelmektől mentesnek, a kialakult helyzettel arányosnak és az összes tényt, valamint feltételezést figyelembe vevő elemzéseken keresztül kell megvalósulnia.

A döntési folyamatok végrehajtása során a Magyar Honvédségben a NATO Átfogó Művelettervezési Direktívája szolgál alapul.

Befejezés (tapasztalat)

A Nemzeti Intézkedési Rendszerhez kapcsolódó Magyar Honvédség Műveleti Vezetési Rendszer bevezetésével meghatározásra kerültek a civil irányítás és a katonai vezetés

³ Vitéz SZOMBATHELYI FERENC: *VK kiképzés irányelvei*. Budapest, 1943. évi július hó 27. 53.957/eln./4. vkf 1943. sz.

rendszerének határvonalai és kapcsolódási pontjai⁴. A műveletek katonai vezetése érdekében átfedésbe került a békeidőszaki és különleges jogrend szerinti vezetési rendszer, ezáltal egyazon rendszer alkalmazásával nyújt lehetőséget a Magyar Honvédség műveleteinek katonai vezetésére a műveletek teljes spektrumában.

Ennek tükrében szükséges a válság megoldásában érintett összes „szereplő” bevonása egy átfogó, kibővített tervezési és együttműködési válságkezelő eljárási rend kidolgozásába és alkalmazásába, amin keresztül a katonai és a nem katonai erőforrások és hatások egy közös célkitűzés elérése érdekében kerülnek alkalmazásra.

A rendszer működését, munkafolyamatait szükséges oktatni a Magyar Honvédség tiszti és altiszti képzése és kiképzése során, mivel maga a vezetési rendszer nem képes működni a jól képzett parancsnoki és törzstiszti, illetve altiszti állomány nélkül.

Felhasznált irodalom:

Magyarország Alaptörvénye

Shape Comprehensive Crisis and Operations Management. Handbook v1.1 (NATO kiadvány, 2012. április)

AJP-1 (D) *Allied Joined Doctrine* (NATO kiadvány, 2010. december 21.)

Ált-4/457 *A Magyar Honvédség Törzsszolgálati Szabályzata*. A Magyar Honvédség kiadványa, 2013.

SZABÓ György: *A NATO béketámogató műveleteinek tervezési és döntéshozatali eljárásai*.
URL: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/1_2/2006_1_2_7.html,
2013. december 20.

NÉMETH Gergely: *A NATO védelmi tervezési rendszere a stratégiai tervezés kontextusában*.
URL: http://biztonsagpolitika.info/?id=16&aid=1225&title=A_NATO_vedelmi_tervezesi_rendszere_a_strategiai_tervezes_kontextusaban, 2013. december 20.

⁴ A civil irányítás és a katonai vezetés együttműködése az „Active Guardian 2013” gyakorlat keretében valósult meg.

Nemzeti-műveleti irányítás

Bevezető

A nemzeti-műveleti irányítás mint fogalom megértése és annak tartalma szerinti tevékenység az elmúlt több mint tíz év béketámogató műveleteiben (nem csak az afganisztáni hadszíntéren) komoly kihívások elé állította a Magyar Honvédség valamennyi szintjének vezető állományát. Ennek kiváltója több okra vezethető vissza. Egyrészt a katonai kultúránkból eredően az egyszemélyi parancsnok mindenekfelett álló jogai és ehhez kapcsolódó kötelezettségei. Másrészt a Szövetségben belül viszonylag új tagként nem volt teljesen kidolgozott és ismert az alkalmazott módszerek és eljárások rendje. (A Magyar Honvédség teljes NATO-integrációját igazoló, vagy az elért képességeket bemutató több-szintű gyakorlatra csak 2005-ben került sor Nápolyban, Noble Journey 2005 néven.)

Természetesen azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az Amerikai Egyesült Államok 2001 után indított nagyszabású (aktív harctevékenységet magában foglaló) műveleteket Irakban és Afganisztánban, melyekben többnemzeti kötelékek vettek részt úgy, hogy köztük NATO- és nem NATO-nemzetek egyaránt megjelentek.

Az afganisztáni és iraki szerepvállalás idejére már jelentős erővel részt vállaltunk az IFOR-, SFOR- és KFOR-műveletekben, azonban nem rendelkezett sem a stratégiai, sem a hadműveleti szint egy olyan egységes szabályozóval, amely egyértelműen meghatározta volna a különböző szintek feladatait a béketámogató műveletek tervezéséhez és végrehajtásához kapcsolódóan.

Az első dokumentum, amely kísérletet tett a különböző szintek feladatainak egy átfogó dokumentumban történő összegzésére, a békeműveleti részvétel politikai előkészítésétől a művelet befejezését követő kivonásig és felszámolásig, a HM KÁT-HVKF 147/2005 együttes intézkedése volt. Ez a dokumentum a HM HVK Műveleti Főcsoportfőnökség mint vezető kidolgozó koordinációjával készült el, melynek fő erénye volt, hogy a HM közigazgatási oldalra (védelempolitika, jog, erőforrás-tervezés) vonatkozóan is tartalmazott feladat szabást, valamint egyszerűen, közérthetően táblázatos formában tartalmazta a feladatokat.

Majdnem tíz év távlatából visszatekintve sokan és sokat kritizálták az intézkedést, azonban meg kell állapítani, hogy azóta sem sikerült egységes szerkezetbe foglalva meg-

¹ MH Összhaderőnemi Parancsnokság Művelet Irányító Főnökség, vezetője. Az elmúlt tíz évben betöltött beosztásaiban a béketámogató műveletekben részt vevő kontingensek és egyéni beosztást betöltők kiválasztásával, felkészítésével, műveletekben való részvételükkel és váltásukkal kapcsolatos hadműveleti szintű tevékenységek koordinálását vezette és vezeti.

jeleníteni a végrehajtandó tevékenységek rendjét. 2007-ben kiadásra került a Magyar Köztársaság határain kívüli válságreagáló és béketámogató műveletekkel kapcsolatos Magyar Honvédséget érintő feladatokról szóló 78/2007. (HK 15.) HM-utasítás, mely azonban csak keret jellegű szabályozásnak tekinthető, így a részletes szabályok megalkotása érdekében több ízben kezdődött kidolgozói tevékenység, azonban az idő közben bekövetkezett jogszabályi változások miatt az új utasítás kiadása még nem történt meg.

Természetesen minden intézkedés annyit ér, amennyit végrehajtanak belőle, így a gyakorlatban nem mindig a hivatkozott intézkedés mentén történt a missziós szerepvállalások előkészítése. Ennek nem csak szubjektív okai voltak (az érintett szervezetek nem végezték el a rájuk háruló feladatokat), hanem a kialakuló válságócok és azok kezelésének sürgőssége soha sem tette lehetővé a 12–18 hónapos előkészítő időszakot, ami például egy normál magyar közbeszerzés szükséglete.

Magyar katonák kötelekszínten 1995-től vesznek részt béketámogató műveletekben, azonban egészen 2011-ig nem valósult meg a vezetési szintek feladatainak elkülönítése. Ezen időponttól került az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (MH ÖHP), mint műveleti parancsnokság és az MH ÖHP parancsnoka, mint műveleti parancsnok deklarálásra. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a rendszer nem vagy hibásan működött, de időről időre (főként új vállalások előkészítésénél) jelentkeztek jog- és hatásköri problémák, diszharmónia.

A HM HVK Műveleti Főcsoportfőnökség, majd később a HVK mellett létrehozott MH Műveleti Központ (MH MK) egészen 2011 elejéig végzett stratégiai szintű tervező és koordináló, valamint hadműveleti szintű nemzeti-műveleti irányítási feladatokat is.

Ez részleteiben azt jelenti, hogy az MH ÖHP 2007-es megalakulása előtt az MH Szárazföldi Parancsnokság és az MH Légierő Parancsnokság, mint a műveletben részt vevő szervezet előkészítője, felkészítője (force provider)² volt jelen, majd a hadszíntérre telepítéstől a váltásig vagy a végleges kivonásig a nemzeti-műveleti irányítási feladatokat átvette az MH HVK MFCSF-ség, később pedig a MH MK. Az MH ÖHP megalakulásával megosztásra kerültek a feladatok, Afganisztán, a Balkán és Ciprus vonatkozásában a kontingensek és az egyéni beosztást betöltők nemzeti-műveleti irányítása átkerült az MH ÖHP parancsnokához. Ekkor még a Sínai-félszigeten működő MFO (Multinational Force and Observers, Többnemzeti Erő és Megfigyelők) misszió valamint különböző ENSZ, EBESZ és EU megfigyelői missziók nemzeti műveleti irányítása az MH MK hatáskörében maradt. Teljes egészében 2011-től került végrehajtásra „profiltszítítás”, amikor az MH MK feladatrendszeréből kikerültek a békeműveletekhez kapcsolódó feladatok – kivéve a műveleti tapasztalatok gyűjtése és feldolgozása (lessons learned) – végzése. A stratégiai szinthez tartozó előkészítő és koordináló feladatokat a HM HVK Hadműveleti Csoportfőnökség vette át.

A béketámogató műveletekben vállalt egyre növekvő szerepünk mellett sem a művelettervezés, sem pedig a műveletirányítás feladatai nem voltak részletesen kidolgozva. A feladatban részt vevők a korábbi missziós tapasztalatokat felhasználva autodidakta

² Az erő biztosítója, szolgáltatója, rendelkezésre bocsátója.

módon sajátították el az alkalmazott eljárásokat. Gyakran a különböző szinteken dolgozó állomány személyes motivációja, az adott probléma megoldására törekvés vezetett eredményre.

A fejezet megértéséhez mindenképpen szükséges néhány alapfogalmat tisztázni, melyek alapvetően az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrínában vannak megfogalmazva, ezen túlmenően pedig gyakorlati példákon keresztül vezethetjük le a nemzeti-műveleti irányítás lényegét.

1. Az irányítás és vezetés elmélete³

Az irányítás és vezetés egymással kölcsönhatásban lévő folyamatok. Az irányítás és vezetés felöleli a parancsnok által a meghatározott küldetés teljesítése érdekében a műveletre az alárendeltségébe kijelölt át- és alárendelt erők feletti hatalom, jogkör gyakorlását. A parancsnokra ruházott jogkör tartalmazza az alárendelt bevetésére (alkalmazására), valamint irányításuk megtartására vagy átadására vonatkozó jogosultságot.

Az irányítás és vezetés különbsége főleg abban nyilvánul meg, hogy az irányító az irányított szervezeten kívül, míg a vezető a szervezet élén áll. Az irányító a szervezetre alapvető hatásokat gyakorol, fő irányokat határoz meg, míg a vezető a szervezeten belül alkalmazza irányító tevékenységét. A vezetés tehát közvetlen és részletes tevékenységet jelent. A vezetés mindig az irányítás keretei között marad.

A katonai vezetés az adott időszakban érvényben lévő, az ország védelmi helyzetére vonatkozó jogi szabályozás és a bevezetett rendszabályok alapján megvalósuló békevezetés vagy háborús vezetés, az alárendelt befolyásolásának folyamata a feladat eredményes végrehajtása érdekében.

Az arra jogosult előljáró a parancsnok alárendeltségébe a műveletek, harcfeleltetések idejére, a saját szervezetébe nem tartozó képességeket, kötelekeket rendel. A parancsnok az át- és alárendelések alapelvei alapján hozza létre a műveletek, harcfeleltetések végrehajtásához szükséges csoportosításokat, alkalmi harci kötelekeket.

Az MH és a NATO katonai parancsnoki struktúrákban való hatékony együttműködés érdekében szükséges, hogy bármely műveletben részt vevők, *valamennyien egységesen értelmezzék* az irányítás és vezetés jog- és hatásköreinek fokozatait, szintjeit és azok tartalmát, egymáshoz való viszonyát.

³ Az irányítás és vezetés elmélete az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrína megfogalmazása szerint. A magyar irányítás és vezetés, valamint az angol *command* and *control* kifejezések használatánál, fordításánál és beazonosításánál mindenképpen körültekintően kell eljárni, mivel a magyar irányítás a vezetésnél magasabb szintű, ugyanakkor általánosabb. A magyarul egyébként vezetésnek vagy parancsnoklásként fordítható *command* az ezzel jelölt angol fogalmak alapján azonban magasabb és általánosabb szintű, mint a *control* által jelölt fogalmak, ami pedig irányításnak fordítható. (A *control*-t az angol nyelvben irányításnak kell fordítani, az esetlegesen tévesen megszokott ellenőrzés helyett.) Látható tehát, hogy az angol és magyar kifejezések fordítása pont ellentétes eredményre vezethet.

A jog- és hatáskör fokozatai, szintjei meghatározzák a parancsnok számára, hogy hogyan alkalmazhatja a neki alárendelt kötelekeket, egységeket. A parancsnoki⁴ irányítás és vezetés jog- és hatáskörének fokozata, szintje elsődlegesen azzal a képességgel foglalkozik, amely szerint egy adott parancsnok a neki alárendelt kötelekek, egységek számára önálló küldetést, harcfeladatot határozhat meg, vagy a feladatok végrehajtása érdekében alkalmi köteleket, szervezetet hozhat létre, vagy a meghatározott küldetés érdekében közvetlenül irányíthatja az egyes feladatok végrehajtását.

1.1 A műveleti irányítás és vezetés nemzetközi környezetben végrehajtott műveletek esetén

Egy nemzetközi szervezet égisze alatt indított műveletben, mely többnemzeti kötelekeket foglal magában a részes nemzetek egy másik nemzetnek, az illetékességgel rendelkező parancsnokságnak (NATO művelet esetén NATO Parancsnokságnak) át- alárendelik a felajánlott köteleket. Az át-alárendelés egy a HVKF által kiállított dokumentummal (Transfer of Authority, TOA) történik.

Az át- alárendelés olyan tevékenység, amellyel egy tagállam vagy NATO-parancsnokság átadja meghatározott erők fölötti hadműveleti irányítási vagy vezetési jogkörét egy NATO-parancsnokságnak.⁵

Az át-alárendelés dokumentuma tartalmazza a kötelekre vonatkozó adatokat, a főbb időpontokat, továbbá ebben a dokumentumban lehet érvényesíteni a nemzeti érdekeket, a Magyarországra kötelező érvényű nemzetközi előírásokat vagy magyar jogszabályokat. Ezeket összefoglalóan nemzeti korlátozásoknak, megkötéseknek (national caveats) nevezzük.

Az Afganisztánban folyó műveleteknél Magyarország szempontjából lényeges, hogy csak a NATO által vezetett ISAF-műveletekre szól a részvételi felhatalmazás.⁶ Afganisztánban a NATO vezette ISAF-művelet mellett folyik az Amerikai Egyesült Államok által vezetett Operation Enduring Freedom (OEF)-művelet is. Az ebben való részvételhez az Országgyűlés döntésére lenne szükség.⁷

⁴ A közép- és alsó szintű irányítás és vezetés speciális helyzetét hangsúlyozza ki a parancsnoki szó. Ezek a szinteken némileg eltér a közjogi tartalomtól az irányítás és vezetés gyakorlati megvalósulása. Terminológiai harmonizáció alatt van a definíció.

⁵ Az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrina megfogalmazása szerint.

⁶ Magyarország Alaptörvénye 47. cikk (3) A Kormány dönt a Magyar Honvédség és a külföldi fegyveres erők (2) bekezdés szerinti, az Európai Unió vagy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete döntésén alapuló alkalmazásáról, valamint más csapatmozgásáról.

⁷ Magyarország Alaptörvénye 47. cikk (2) Az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával dönt – a (3) bekezdésben meghatározott esetek kivételével – a Magyar Honvédség külföldi vagy magyarországi alkalmazásáról, külföldi állomásozásáról, valamint a külföldi fegyveres erők magyarországi vagy Magyarország területéről kiinduló alkalmazásáról, magyarországi állomásozásáról.

Az afganisztáni szerepvállalás 2009-ben végrehajtott bővítésekor alapos egyeztetésekre volt szükség, hogy a műveleti parancsnokok megértsék a fenti OEF-műveletre vonatkozó szigorú megkötést. Erre jó példa az afgán Mi-35 helikopterpilóták felkészítésében részt vett MH Légi Kiképzéstámogató Csoport (Air Mentor Team – továbbiakban: MH AMT) kitelepítése Kabulba. Ezt a feladatot a hadszíntéren lévő amerikai és cseh erők végezték a két nemzet közötti kétoldalú megállapodás alapján az OEF keretében. A felekkel történt egyeztető tárgyalásokon derült ki, hogy a Honvédség csak körülményesen tudott volna csatlakozni a kiképzési feladathoz (a szükséges országgyűlési jóváhagyás miatt), ezért célszerűbbnek látszott Helikopter Tanácsadó Csoport néven új szervezeti elemet létrehozni az ISAF állománytáblájában (Combined Joint Statement of Requirement, CJSOR). Mivel a helikopter kiképzőkre nagy szükség volt és a magyar felajánlást fontosnak tekintette a NATO, ezért a változtatás hamar megtörtént, a cseh és amerikai erők átkerültek az ISAF irányítása alá, a Honvédség számára pedig már elégséges volt a kormány döntése a részvételhez és a MH AMT telepítéséhez.

Alkalmanként a nemzeti korlátozások nem csak általánosságban kötik meg a műveleti parancsnokok kezét, de a magyar kontingensek parancsnokainak a közvetlen taktikai feladatok végzését is nehezítik. Ezt a problémát szemléletesen tükrözi a gumilövedékek használatának teljes tilalma. A tilalmat a 2006-ban a magyarországi tömegmegmozdulások során alkalmazott gumilövedékek következményei váltották ki, azonban ezt kiterjesztették a békeműveletekben részt vevő szervezetekre is, megítélésem szerint helytelenül.

Ezt igazolta Afganisztánban az MH Tartományi Újjáépítési Csoport (MH PRT) táboránál kialakult tömegtüntetés, mely során a helyi lakosok megpróbálták behatolni a tábor területére, de szerencsére a helyi rendőrség még idejében közbelépett. Nem szó szerint idézve az MH PRT parancsnokát, ekkor tudatosult benne, hogy a tömeg megfékezésére a szóbeli felszólítás és a géppuska alkalmazása között nem volt hatásos eszköze. Hasonló volt a helyzet a Koszovóban a KFOR kötelékében lévő kontingensnél, amikor a tömegkezelési feladatokra bevetett kötelék a német erőktől kapott „kölcson” gumilövedékkel felszerelt katonákat a műveleti elvek szerinti alkalmazás megvalósításához. A döntéshozók bölcsessége, hogy 2013-ban a béketámogató műveletekben az országhatáron kívüli alkalmazását újból lehetővé tették a gumilövedékeknek, tömegoszlási és objektumvédelmi feladatokra.

Természetesen a műveleti parancsnok érdeke, hogy a neki át- és alárendelt szervezetek lehetőleg nemzeti korlátozás nélkül legyenek alkalmazhatóak, így biztosítva az erők optimális bevetetőségét.

Az át-alárendelés semmiképpen nem jelenti a magyar személyi állomány feletti büntető, fegyelmi és igazgatási joghatóság átadását, amelyek mindig és mindenhol főszabályként nemzeti hatáskörben maradnak, kivéve ha nemzetközi szerződések másképp határoznak.⁸

A rangidős nemzeti képviselő (Senior National Representative, SNR) a műveleti területen szolgálatot teljesítő személyek vonatkozásában a nemzeti kérdések tekinte-

⁸ Az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrina megfogalmazása szerint.

tében rangidősként jár el. Ebbéli minőségében parancsnoki jogkörrel általában nem bír. Amennyiben hazai jogszabályok és döntések így rendelkeznek, fegyelmi és igazgatási jogkörrel bírhat. A magyar jogszabályok, az MH ÖHP-parancsnok utasításai és amennyiben van ilyen, a vonatkozó nemzetközi megállapodások, valamint az érvényben lévő nemzeti korlátozások keretei között képviseli a Magyar Honvédséget és a műveleti területen szolgálatot teljesítő magyar állományt a műveleti parancsnokság, valamint az MH ÖHP-parancsnok felé.⁹

A Magyar Honvédség Afganisztánban az elmúlt évtizedben különböző módon alkalmazta az SNR-rendszert. Kezdetben önálló nemzeti beosztásként került a hadszíntérre telepítésre, általában ezredesi rendfokozattal. Később a legmagasabb rendfokozattal rendszeresített beosztás betöltője, vagy azonos rendfokozat esetén a magasabb szintű parancsnokságon szolgáló főtiszt viselte a funkciót. Szerepe a nemzeti érdekek hadszíntéri képviselete, a nemzeti és hivatalos hadszíntéri látogatások szervezése során fontos.

Az Afganisztán különböző régióira kiterjedő szerepvállalással együtt az SNR-rendszer is módosult, az adott régióra vagy parancsnokságra kiterjedő hatáskörrel az SNR helyi képviselői kerültek kijelölésre.

2. A nemzeti műveleti irányítás

A műveletirányító parancsnokságra (a Magyar Honvédség vonatkozásában az MH Összhaderőnemi Parancsnokság) vonatkozó felhatalmazás, amely során a többnemzeti műveletekbe át-alárendelt erők nemzeti irányítása és vezetése megvalósul, magába foglalja a teljes körű állományilletékességgel, adminisztratív és logisztikai biztosítással kapcsolatos feladatok végzését.

A Magyar Honvédség állományából béketámogató műveletekben kétféle szervezeti formában történik a részvétel. Egyrészt kontingens állományába szervezve, illetve a nemzetközi szervezet különböző szintjein egyéni beosztások betöltésével. Magyar szervezési szempontból ezeket a beosztásokat ideiglenesen létrehozott állománytáblák vagy állományjegyzékek tartalmazzák, harmonizálva a nemzetközi szervezet igényeivel.

A **kontingens** a válságreakáló és béketámogató műveletek/nem 5. cikk szerinti válságreakáló műveletek Magyarország határain kívüli végrehajtására, a Magyar Honvédség állományából, a NATO és EU erőgenerálási folyamata során, a küldetés jellegének megfelelően létrehozott ideiglenes katonai szervezet. A nemzeti kontingens összeállítható a szárazföldi vagy légi, esetenként mindkét haderőnem harcászati szintű alegységeiből, amely a harcképességek széles körével rendelkezik.¹⁰

A nemzetközi műveletekbe kijelölt kontingens/ideiglenes katonai szervezet hadszíntéri irányítása-vezetése a kontingensparancsnok útján kerül megvalósításra.

⁹ Az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrina megfogalmazása szerint.

¹⁰ Az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrina megfogalmazása szerint.

A kontingensparancsnok a kontingens/ideiglenes katonai szervezet élén álló egyszemélyi felelős vezető, a szervezet személyi állományának szolgálati előljárója, a vezénylési hely állományilletékes parancsnoka. A kontingensparancsnok a műveleti területen a tevékenységét egyrészt a műveleti-irányítás¹¹ (OPCON) jogkörével felhatalmazott műveleti parancsnok és az MH ÖHP parancsnokának szolgálati alárendeltségében végzi. A nemzeti kontingensparancsnok szerepe kulcsfontosságú. Képviseli az Összhaderőnemi Erők/Komponens/Harcászati Kötelék parancsnokánál a nemzeti álláspontot, valamint tájékoztatja saját nemzeti előljáróit, továbbá koordinálja és ápolja kapcsolatát a nemzetközi erőkkel az előljáró kötelék parancsnok küldetésének támogatása érdekében.¹²

Általában a kontingens parancsnoka az adott hadszíntéri műveleti irányítási jogkörrel felruházott parancsnok is egyben, azonban vannak kivételek. A 2012-ben a Kabuli Nemzetközi Repülőtér (KAIA) védelmét ellátó MH Kabuli Nemzetközi Repülőtér Őr és Biztosító Kontingens (MH KNR ÖBK) parancsnoka az első váltás idején a KAIA francia parancsnokának helyetteseként felelt a repülőtér teljes „force protection” (erők megóvása) szervezéséért.

A második váltás idején ezt a beosztást más nemzet feltöltötte, ezért a kontingens parancsnoka, mint a teljes állomány szolgálati előljárója tevékenykedett, műveleti parancsnoki jogkör nélkül.

3. A vezetés jogkörei NATO környezetben¹³

A jog- és hatáskörök azonos értelmezése a NATO katonai vezetési struktúrájában megvalósuló hatékony együttműködés egyik előfeltétele. Az azonos értelmezés alapját az alábbi definíciók képezik. Az alárendeltségi viszonyoknak a hatáskör átadás előtt és után egyaránt igazodni kell az adott helyzethez.

A teljes körű vezetési jogkör (Full command, FULLCOM) az előljáró tiszt parancsadási jogköre és felelőssége. Átfogja a katonai műveletek és igazgatás valamennyi kérdését, de csak nemzeti keretek között. Megjegyzés: ha a parancsnokság kifejezést nemzetközi értelemben használják, ez a jogkörnek egy jóval kisebb fokát jelzi, mint nemzeti keretek között. Egyetlen NATO- vagy szövetségi parancsnok sem rendelkezik teljes körű parancsnoki jogkörrel az alárendeltségébe helyezett erők fölött. Az erőket NATO alárendeltségébe utaló országok csak a hadműveleti vezetést vagy irányítást adják át.

¹¹ A NATO környezetben használt Command and Control (vezetés és irányítás) semmiképpen sem feleltethetőek meg és nem tévesztendőek össze a magyar irányítás és vezetés kifejezésekkel és azok tartalmának.

¹² Az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrina megfogalmazása szerint.

¹³ A korábban említett fordítási ellentmondások ellenére itt az AAP-6 hivatalos magyar fordítása szerinti fogalmakat használjuk. A NATO környezetben használt *Command and Control* (vezetés és irányítás) semmiképpen sem feleltethetőek meg és nem tévesztendőek össze a magyar irányítás és vezetés kifejezésekkel és azok tartalmával. A különböző jogkörökre vonatkozó fogalmak az MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrina megfogalmazása szerint.

Műveletvezetési jogkör (Operational command, OPCOM) valamely parancsnok számára biztosított jogkör az alárendelt parancsnokok részére történő feladatszabásra, az egységek bevetésére, az erők újraelosztására és ha szükségesnek ítéli, a hadművelleti és/ vagy harcászati irányítás megtartására vagy leadására. Megjegyzés: A hadművelleti vezetés nem foglalja magában az adminisztratív feladatok végrehajtásáért viselt felelősséget.

Műveletirányítási jogkör (Operational Control, OPCON) valamely parancsnokra átruházott jogkör az alárendeltségében lévő erők olyan irányítására, hogy a parancsnok meghatározott, általában a funkció, idő vagy az elhelyezkedés által korlátozott bevetéseket vagy feladatokat teljesíthessen, továbbá az érintett erők bevetésére, valamint az ezen egységek harcászati irányításának megtartására vagy átadására. A hadművelleti irányítás nem tartalmazza az érintett egységek elemeinek külön alkalmazásra való kijelölési jogkört, továbbá az adminisztratív vagy logisztikai irányítást sem.

A Szövetséges Erők Európai Főparancsnoka (Supreme Allied Commander, Europe, SACEUR) a műveletirányítási jogkörét (OPCON) az arra alkalmas időben az erők megalakítását követően általában egy kijelölt összhaderőnemi parancsnokra (Joint Force Commander, JFC) delegálja. Ha másként nem szabályozzák, a JFC a helyzet vagy feladatfüggő műveleti követelmények alapján tovább delegálhatja műveletirányítási jogkörét (OPCON). A NATO felelősségi területén (AOR) kívül, egy NATO-parancsnok alárendeltségében tevékenykedő nemzeti erők (általában haditengerészeti és légierőcsapatok) nemzeti műveletirányítás (OPCON) alatt maradhatnak, amennyiben az illető nemzetek ezt így kívánják.

A harcászati vezetés (Tactical command, TACOM) a parancsnokra ruházott jogkör, amely feljogosítja, hogy a magasabb előljáró által meghatározott cél elérése érdekében feladatokat szabjon a parancsnoksága alatt álló erők számára.

A harcászati irányítás (Tactical control, TACON) a megszabott bevetések vagy feladatok végrehajtásához szükséges mozgás vagy manőver részletes, rendszerint helyi vezetése és irányítása.

Adminisztratív irányítás (Administrative control, ADCON) az alárendelt, vagy más szervezetek feletti hatáskör gyakorlása, vagy azok irányítása, olyan adminisztratív ügyekben, mint a személyügy, ellátás és kiszolgálás, illetve más ügyekben, melyek nem tartoznak az alárendelt vagy más szervezetek harcfeladataiba.

A logisztikai irányítás (Logistic control, LOGCON) a NATO-parancsnokra ruházott jogkör az alárendelt logisztikai alakulatok és szervezetek, ideértve a nemzeti támogató elemeket is, amely felhatalmazza mindezek logisztikai feladatait és tevékenységét összhangba hozni, rangsorolni és integrálni. Nem jelenti a nemzeti támogató elemek által kezelt nemzeti tulajdonban lévő erőforrások feletti rendelkezést, kivéve, ha az át-alárendelés erre kiterjedt vagy a NATO logisztikai alapelvei által meghatározott eseteket.

Amint a fejezet elején utaltam rá, az egyértelmű nemzetközi dokumentumok, azok egységes értelmezése mellett mindenképpen szükséges egy új vezetői kultúra és hozzáállás meghonosítása a nemzeti műveleti vezetés megértéséhez, és nem utolsó sorban annak helyes alkalmazásához. Időről időre visszatért az a parancsnoki szándék (vezetési szinttől függetlenül), hogy közvetlenül vezessék, vagy kérjenek azonnali információt

a folyó műveletekről a különböző hadszíntereken műveletekben részt vevő, át-alárendelt szervezetek tevékenységéről.

Már „klasszikussá” vált az MH Műveleti Tanácsadó Csoport (MH OMLT) első váltásának esete, amikor a mentorált afgán zászlóaljjal együtt fegyveres összetűzésbe kerültek a lázadókkal, ami több órán keresztül tartott. Mindeközben az első azonnali jelentés után honi területéről percenként hívták különböző szintű vezetők és szolgálati személyek a kontingens parancsnokát, jelentsen a kialakult helyzetről. A több ezer darabos lőszerfelhasználás mellett sem személyi sérülés, sem anyagi kár nem keletkezett. Visszatekintve, humorosnak tűnik a parancsnok megjegyzése a helyzetről: egyik kezemben a gépkarabély, másikban mobiltelefon.

Az eset részletes feldolgozása nagyban hozzájárult a nemzeti műveleti irányítás fogalmának és tartalmának megértéséhez, a helyes eljárásrend kialakításához.

A másik példa nem Afganisztánhoz, hanem a KFOR-művelethez kapcsolódik. Az éles tömegkezelésre rendelt műveleti század a feladat során több mint egy tucat sérültet szenvedett. Honi területen azonnal megfogalmazódott, hogy miért kell erre a feladatra kirendelni a magyar erőket és a továbbiakban milyen módon alkalmazzák az alegységet. Szintén alapos elemzés világított rá, hogy az át-alárendelt szervezet műveleti feladatainak kereteit a TOA-dokumentumban megfogalmazott keretek között vetheti be a műveleti parancsnok. Ezek a keretek csak a dokumentum módosításával szabályozhatók újra, azonban a túlzott korlátozásokkal „gúzsba kötött” erőt nem tudja a műveleti parancsnok hatékonyan alkalmazni.

Konklúzió

Összességében az elmúlt húsz év missziós szerepvállalása, melyből több mint tíz év Afganisztánban sikeresnek nevezhető.

A Szövetséghez való csatlakozás előtt, illetve közvetlen utána egy mélységében nem szabályozott környezetben kellett a növekvő műveleti szerepvállalás követelményeinek megfelelni. Valamennyi szint a saját tapasztalatait fölhasználva végezte a feladatait, bővítette ismereteit. A fejezet elején már említettem, hogy a műveleti szerepvállalás sikerét nagyban elősegítette a feladatban érintett állomány problémamegoldó képessége, tenni akarása.

Mára a NATO- és egyéb nemzetközi dokumentumokkal, a tapasztalatok feldolgozásával megfelelő háttérrel sikerült teremteni a béketámogató műveletekben történő részvétel tervezéséhez, előkészítéséhez, végrehajtásához, a nemzeti műveleti irányítás elméleti és gyakorlati megvalósításához.

Az MH logisztikai támogatása az afganisztáni műveletben részt vevő magyar erők érdekében

Bevezetés

Az afganisztáni műveleti területen települt, a NATO ISAF-műveletben részt vevő ideiglenes katonai szervezeteink, illetve az egyéni beosztást ellátó állomány logisztikai támogatása alapvetően a honi (nemzeti), illetve a műveleti területen települt szervezetek és rendelkezésre álló logisztikai erőforrások bevonásával valósul meg.

Honi támogató szervezetek:

- ✿ védelemgazdasági feladatokat ellátó szervezet HM VGH²;
- ✿ központi logisztikai feladatokat ellátó szervezetek MH LK³, MH EK⁴, MH KKK,⁵
- ✿ a műveletben részt vevők ellátásáért felelős katonai szervezet (MH 64. log. e.)⁶.

A műveleti területen települt támogató szervezetek:

- ✿ a műveletben részt vevő ideiglenes katonai szervezet logisztikai támogató szervezete (például logisztikai szakasz);
- ✿ Nemzeti Támogató Elem (NTE).

Az NTE az a logisztikai szervezet, amely a logisztikai erőforrásaival teljes körű logisztikai támogatást nyújt a műveletben részt vevő katonai szervezeteknek és egyéni beosztást ellátó állománynak. Összekötő láncszemként működik a honi logisztikai támogató szervezetek, valamint a műveletben részt vevők, illetve azok logisztikai eleme között. A nemzeti logisztikai támogatási feladatok ellátása mellett, előzetes egyeztetés alapján komoly szerepet kaphat a többnemzeti logisztikai támogatás terén.

Honi területen rendelkezésre álló erőforrások:

- ✿ a HM VGH által lefolytatott beszerzésekkel a fogyasztói logisztikai rendszerbe juttatott erőforrások;
- ✿ az MH LK, MH EK, MH KKK központi készletei;
- ✿ az MH 64. log. e. készletei;

¹ A szerző az MH Összhaderőnemi Parancsnokság, Logisztikai Műveleti Főnökség kiemelt főtisztje, feladata a különböző békeműveletekben részt vevő katonai szervezetek és egyéni beosztást ellátó állomány logisztikai támogatási feladatainak koordinálása az érintett szervezetekkel.

² HM VGH: Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal

³ MH LK: Magyar Honvédség Logisztikai Központ

⁴ MH EK: Magyar Honvédség Egészségügyi Központ

⁵ MH KKK: Magyar Honvédség Katonai Közlekedési Központ

⁶ MH 64. log. e.: Magyar Honvédség 64. Boconádi Szabó József Logisztikai ezred

A műveleti területen rendelkezésre álló erőforrások:

- ✿ többnemzeti logisztikai támogatás lehetőségei;
- ✿ műveleti együttműködési programok lehetőségei;
- ✿ NTE készletei;
- ✿ a műveletben részt vevő ideiglenes katonai szervezet készletei.

A nemzeti logisztikai támogatás kiegészítésére, a műveletben részt vevő országok egyéni terheinek csökkentésére és a hatékonyság növelésére, az alábbi *többnemzeti logisztikai lehetőségek* állnak rendelkezésre. A *vezető nemzeti támogatás* esetében a vezető nemzet saját erőforrásaira alapozva térítés ellenében vállalja a teljes nemzetközi erő, vagy annak egy része érdekében a teljes körű vagy részleges logisztikai támogatási feladatokat.

A szerepkörre szakosodott támogatásról akkor beszélünk, ha egy nemzet vállalja a teljes nemzetközi erő, vagy annak egy része érdekében egy adott anyagosztály vagy szolgáltatás biztosítását.

A két- vagy többoldalú *kölcsönös támogatási megállapodások* a műveletben részt vevő nemzetek között – esetenként a NATO logisztikai támogatásra szakosodott szervezete bevonásával – létrejött szerződések, amelyek növelik a logisztikai támogatás hatékonyságát és gazdaságosságát, valamint csökkentik a párhuzamos erőkiejtések lehetőségét és a ki nem használt erőforrások felhalmozását.

A *közösen finanszírozott logisztikai erőforrások* támogatási formát a nemzetközi erő által együttesen használt infrastruktúra (szállítási útvonalak, repülőterek, kikötők, kommunikációs rendszerek) létrehozására és üzemeltetésére használják.

A *többnemzeti integrált logisztikai támogatás* esetén két vagy több nemzet közös logisztikai támogató szervezet létrehozásával hajtja végre a logisztikai támogatást a nemzetközi erő részére.

A *helyi szerződések* megkötése a nemzetközi erő különböző támogatási igényeinek kielégítését jelenti, a műveleti területen tevékenységet folytató polgári szolgáltatók bevonásával, főleg az objektumok üzemeltetése és az élelmezési ellátás, mosodai szolgáltatások területén.

1. Az Egyesült Államok segélyprogramjai a logisztikai támogatásban

A műveleti területen rendelkezésre álló logisztikai támogatási lehetőségek kiegészülnek még az amerikai segélyprogramok keretében nyújtott lehetőségekkel.

2.1 Hadfelszerelés-fejlesztési programok

A hadfelszerelés-fejlesztési programok közül az *1206-os támogatási forma* hivatott céltartan az iraki és afganisztáni műveletek támogatására, illetve képességfejlesztésre. A program lefolyása az FMS-eljáráshoz hasonló, azonban annál rövidebb határidejű.

A különleges műveleti képesség fejlesztése érdekében ezen program keretében kaptunk JTAC⁷-eszközöket.

2.2 Műveleti együttműködési programok

Ezeknek a műveleti együttműködési programoknak az alapja a Beszerzési és Kereszt-kiszolgálási Megállapodás (Aquisition and Cross Servicing Agreement – ACSA⁸). A támogatási lehetőségek igénybevétele, illetve elszámolása az ACSA megállapodásban lefektetett módon történik. Az ACSA olyan általános jogi keretmegállapodás, mely lehetőséget biztosít az USA logisztikai rendszeréhez történő csatlakozáshoz, illetve egymás részére különböző szolgáltatások biztosítására és igénybevételére külön szerződések és megállapodások megkötése nélkül.

Fontos azonban, hogy az ACSA-megállapodás nem vonatkozik fegyverrendszerek, egyéni fegyverek, illetve egyéb más haditechnikai eszközök átadására, csak különböző logisztikai támogatási lehetőségek igénybevételére.

Az ACSA szerint az alábbi területeken vehető igénybe szolgáltatás vagy felszerelés: élelmezés, elhelyezés, szállítás, hajtóanyag, távközlési szolgáltatások, egészségügyi ellátás, lőszerellátás, táborüzemeltetés és infrastruktúra, tárolás, infrastruktúrahaszárlat, kiképzés, javítás és karbantartás, kikötői szolgáltatások.

2.3 Az 1202-es program⁹

A 1202-es program az ACSA-szerződés kiegészítéseként került létrehozásra, mivel az ACSA fegyverrendszerek és haditechnikai eszközök átadását nem teszi lehetővé. Az amerikai kongresszus azonban 2008-ban engedélyezte az alábbi hadfelszerelés kölcsönhasználatra történő átadását az iraki és afganisztáni műveletekben szövetséges nemzetek számára:

- * csapatszállításra alkalmas páncélozott járművek a közúti menetet végrehajtó eszközök támogatása céljából. Az MH PRT és az MH OMLT így került ellátásra MRAP¹⁰ eszközökkel;
- * páncélozott HMMWV¹¹ gépjárművek;
- * vezetési és távközlési eszközök, Blue Force Tracker;¹²

⁷ JTAC: Joint Terminal Attack Controller – előretolt repülésirányító

⁸ ACSA: Aquisition and Cross Servicing Agreement – Beszerzési és Kereszt-kiszolgálási Megállapodás

⁹ Coalition loan program: szövetséges kölcsönadási program

¹⁰ MRAP: Mine Resistant Ambush Protected – aknák elleni védelemre kialakított páncélozott harcjármű

¹¹ HMMWV: High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle – nagy mozgékonyaságú többcélú kerekes jármű

¹² Blue Force Tracker: saját erők követését szolgáló műholdas navigáció alapú rendszer, a saját csapatok NATO egyezményes jelek szerinti kék színéről kapta nevét

- ✿ .50 kaliber alatti kollektív fegyverek közötti menetet végrehajtó eszközök és bázisvédelem céljából;
- ✿ gázálcok és NBC-felszerelések;
- ✿ CIED¹³ felszerelések és eszközök.

Az *1202-es program* keretében HMMWV 1114 és 1551, valamint MaxxPro Basic típusú MRAP gépjárművet kaptunk az amerikai féltől rádiókkal, zavaró berendezésekkel és Blue Force Trackerrel a műveleti területi képességfejlesztés érdekében. A program keretében kölcsönhasználatra átadott eszközöket a támogató fél térítésmentesen biztosítja, amelyeket használati időszak végén – a normál használatot leszámítva – az átvételi állapotnak megfelelően kell visszaadni. Az átvevő felelős az eszközök előírások szerinti üzemeltetéséért és karbantartásáért, illetve a kapcsolódó költségek finanszírozásáért.

2.4 A Lift and Sustain program (L&S¹⁴)

Az L&S az amerikai szövetséges által az afganisztáni és iraki műveletben szövetséges nemzetek részére létrehozott támogatási program. Ennek célja a szövetségesek részére különböző logisztikai támogatási lehetőségek térítésmentes biztosítása. A program keretében térítésmentesen igényelhető szolgáltatások az alábbiak:

- ✿ nagy távolságú (stratégiai) és a műveleti területen belüli (harcászati) légi szállítás, tengeri szállítás;
- ✿ hajtóanyag;
- ✿ általános célú járművek;
- ✿ élelmezés (meghatározott USD/nap/fő költség szintig);
- ✿ elhelyezés és infrastruktúra (meghatározott USD/nap/fő költség szintig);
- ✿ sürgősségi egészségügyi ellátás és stabilizáció, légi sebesült kiürítés;
- ✿ egyéni védőfelszerelések, távközlési eszközök és szolgáltatások;
- ✿ lőszer, javító anyagok és alkatrészek;
- ✿ más program keretében kölcsönhasználatra átadott eszközök javítása és karbantartása, tolmácsszolgáltatás.

A műveleti területen települt magyar katonai szervezetek (MH PRT, MH OMLT, MH KMCS¹⁵) részére más program keretében ideiglenes használatra átadott technikai eszközök javítását, illetve az alkatrészeket az amerikai szövetséges e program alapján térítésmentesen biztosítja.

¹³ CIED: Counter Improvised Explosive Device – Rögtönzött Robbanóeszközök (IED) elleni tevékenység vagy eszköz

¹⁴ L&S program: Lift and Sustain program – Szállítási és ellátási szolgáltatások térítésmentes biztosítására vonatkozó program

¹⁵ MH KMCS: Magyar Honvédség Különleges Műveleti Csoport

3. Logisztikai támogatás a műveleti területen

Az afganisztáni műveleti területen a nemzeti katonai szervezetek, valamint az egyéni beosztást ellátó állomány logisztikai támogatásáért 2010. szeptember 1-je óta az MH NTE a felelős. Ezt megelőzően a műveleti területen szolgálatot teljesítő kontingensek logisztikai támogatását az MH PRT hajtotta végre. Ez a szervezet rendelkezett a többi, kisebb szervezetnél hiányzó képességekkel, úgy mint személyügy, híradó-informatika, ügyvitel, gazdálkodás, ellátás. A kontingensek érdekében az MH PRT végezte a hadfelszerelési cikkek analitikus nyilvántartását is.

Az MH PRT támogató tevékenységét a Mazar-e-Sharifban (MeS) települt MH NLE¹⁶ segítette, amely néhány egyéni beosztást ellátó személyből álló támogató szervezet volt. Az MH NLE támogatási feladatai végrehajtásakor nagyban támaszkodott az MH PRT képességeire, hiszen az MH NLE-parancsnok szakmai előjárója az MH PRT logisztikai részlegvezető volt.

Az MH NLE feladatai az alábbiak voltak:

- ✿ a műveleti területen egyéni beosztást ellátó logisztikai támogatása;
- ✿ a honi területre érkező légi szállítmányok fogadása;
- ✿ a személyi állomány váltásához kapcsolódó légi szállítási feladatok végrehajtásakor együttműködés az MeS-i repülőtér illetékeseivel;
- ✿ az MeS-i táborban települt Mercedes Benz javítóműhelybe a technikai eszközök átadása (Mercedes Benz G-270 tj. szgk.);
- ✿ a műveleti területen belüli személy- és teherszállítások szervezése;
- ✿ a műveleti területre érkező előjárói ellenőrző, illetve munkacsoportok támogatása.

A műveleti területen növekvő szerepvállalásunkhoz kapcsolódóan az MH PRT és az MH NLE nem volt képes a szükséges logisztikai támogatás megszervezésére, ezért szükségessé vált egy új szervezet létrehozása. Ezért a fentebb említettek szerint az MH NTE 2010. szeptember 1-je óta az egyedül felelős a műveleti területen települt nemzeti kontingensek és egyéni beosztást ellátó állomány logisztikai támogatásáért.

3.1 Az MH NTE alapvető logisztikai támogatási feladatai

- ✿ anyag- és eszközszükséglet számvetési, igénylési rendszer működtetése;
- ✿ logisztikai támogatás tervezése és végrehajtása a műveleti területen;
- ✿ tartalékkészletek megalakítása (23 nap), tárolása;
- ✿ a műveleti területen belüli és helyi szállítások tervezése, szervezése;
- ✿ stratégiai szállításokhoz a rakomány előkészítése, adatszolgáltatás, VÁM ügyintézés;
- ✿ beszerzési eljárások, szerződések megkötése;

¹⁶ MH NLE: Magyar Honvédség Nemzeti Logisztikai Elem

- ✿ anyagnyilvántartás és logisztikai adattár vezetése;
- ✿ logisztikai támogatási feladatok felügyelete a műveleti területen;
- ✿ a kontingensek logisztikai gazdálkodási feladatainak tervezése, végrehajtása.

4. A logisztikai támogatás megvalósulása, az érintettek feladatai

A műveleti területen települt katonai szervezet utánpótlási igényt terjeszt fel az MH NTE részére, majd az NTE megvizsgálja az igény kielégítésének lehetőségét. Ha rendelkezik az igényelt hadfelszereléssel, megszervezi az utánszállítást, ha viszont nem, a műveleti területen végrehajtott beszerzésekre vonatkozó intézkedés alapján beszerzést folytat le, megszervezi az utánszállítást. Emellett lehetőség van partner nemzetektől igényelni, majd megszervezni az utánszállítást. Bizonyos esetekben csak a nemzeti ellátási rendszerben biztosítható az utánpótlás (például lőszer), ilyenkor az igény felterjesztése kerül a műveletben részt vevők ellátásáért felelős katonai szervezet (MH 64. log. e.) részére.

Ezt követően a műveletben részt vevők ellátásáért felelős katonai szervezet, a MH 64. log. e. megvizsgálja az igény kielégítésének lehetőségét. Ha rendelkezik az igényelt hadfelszereléssel, az előljáró szervezettől igényli a szükséges légi szállítóteret, és a berakó repülőtéren átadja a rakományt légi szállításra. Ha nem rendelkezik az igényelt hadfelszereléssel, a honi területen végrehajtott beszerzésekre vonatkozó intézkedés alapján beszerzést folytat le (vagy az alárendeltségébe tartozó más katonai szervezettől biztosítja az anyagot), az előljáró szervezettől igényli a szükséges légi szállítóteret, a berakó repülőtéren átadja a rakományt légi szállításra. Előfordulhat az is, hogy az előljáró szervezet útján igényt terjeszt fel a központi logisztikai feladatokat ellátó szervezetek részére.

5. Az MH PRT logisztikai támogatása megvalósulása hadtáp szakterületek vonatkozásában

- ✿ *élelmezési szakterület:* a többnemzeti logisztikai lehetőségek közül *helyi szerződések* megkötése útján a Supreme Foodservice AG. polgári vállalkozás biztosította a napi háromszori meleg étkezést és palackozott ivóvizet. A szerződő fél magyar részről a beszerzési eljárást lefolytató HM FHH¹⁷ volt.

¹⁷ HM FHH: Honvédelmi Minisztérium Fegyverzeti és Hadbiztosi Hivatal – A védelemgazdasági és központi logisztikai feladatokat ellátó szervezetek átalakításával összefüggő feladatokról szóló 30/2013. (V. 17.) HM utasítás szerint 2013. június 23-ai hatállyal a HM VGH jogutódlásával megszűnt.

- ✱ *ruházati szakterület:* a szakanyagokkal történő ellátás alapvetően nemzeti logisztikai támogatási rendszerben honi területről történő utánszállítással valósult meg. A személyi állomány ruházatának mosatása a Supreme AG.-val kötött létesítménygazdálkodási szolgáltatási szerződés alapján történt.
- ✱ *üzemanyag szakterület:* a kontingens gázolajjal és repülőpetróleummal történő ellátását NATO-keretszerződés alapján a Nordic Camp Supply (NCS) Fuel polgári vállalkozás hajtotta végre kiszállítással.
- ✱ *elhelyezési szakterület:* többnemzeti logisztikai lehetőségek közül *helyi szerződések* megkötése útján a Supreme Site Service polgári vállalkozás biztosította a tábor-üzemeltetéssel kapcsolatos feladatokat, mint javítás, karbantartás, hibaelhárítás, hulladék- és szennyvízkezelés, illetve a víztisztító berendezés működését.

6. Az MH PRT logisztikai támogatása megvalósulása haditechnikai szakterületek vonatkozásában

✱ *páncélos és gépjármű-technikai szakterület:*

A gép- és harcjárművek javítását és karbantartását alapvetően az MH PRT szakjavító állománya hajtotta végre a honi területről biztosított javítóanyagok felhasználásával.

A műveleti területen beszerzett Toyota típusú páncélozott terepjáró személygépkocsik garanciális időn túli javítását általában az MH PRT szakjavító állománya hajtotta végre a helyi javítóműhelyek megbízhatósága és felszereltsége figyelembevételével. A javítási és karbantartási munkák elvégzéséhez az alkatrészeket beszerzési eljárás útján biztosították. A speciális javítások elvégzése (légkondicionáló berendezés, páncélüvegcsere, indítókulcsok programozása) helyi vállalkozás bevonásával történt, beszerzési eljárás lefolytatásával.

Az MB G-270 típusú tj. személygépkocsik, illetve MB 1017 típusú tj. javítást az MH PRT szakjavító állománya hajtotta végre honi területről, illetve a MeS-i német javítóműhelyből beszerzés, illetve a német féllal meglévő Technikai Egyezmény útján biztosított alkatrészek felhasználásával. Az MH NTE koordinálásával a német műhely végrehajtotta az MB G-270 általános, valamint az időközben a műveleti területre szállított MB G-280 páncélozott tj. személygépkocsik garanciális javítását.

A páncélvédelem növelése céljából a műveleti területre kiszállított Rába H-14 típusú páncélozott tj. tehergépkocsi, illetve a MB Unimog 5000 típusú páncélozott sebesültszállító gépjármű garanciális javítása a hazai forgalmazóval szerződésben álló MeS-i szakműhelyben történt.

Az MH PRT állományába tartozó gép- és harcjárművek javítását, amennyiben az a műveleti területen nem volt lehetséges, a HM CURRUS ZRt. Magyarországról kiutazott szerelőállománya hajtotta végre a javító alkatrészek biztosításával.

Az amerikai féltől kölcsönhasználatra átvett eszközök javítása, valamint javítóanyag és alkatrész biztosítása az L&S program keretében, a kijelölt javítóbázison térítésmentesen történt. A kisebb javításokat előzetes kiképzés végrehajtása után az MH PRT javítóállománya végezte, a fentebb említett módon biztosított alkatrészek felhasználásával.

- ✱ *fegyverzeti szakterület:* a harc- és fenntartási anyagokkal, illetve fegyverekkel történő ellátás alapvetően nemzeti logisztikai támogatási rendszerben, honi területről történő utánszállítással valósult meg.
- ✱ *kiképzés technikai szakterület:* az erőfejlesztő terem sporteszközeinek szükséges javítása helyi vállalkozó bevonásával valósult meg.
- ✱ *műszaki szakterület:* a szakanyagokkal, illetve technikai eszközökkel történő ellátás alapvetően nemzeti logisztikai támogatási rendszerben, honi területről történő utánszállítással valósult meg.
- ✱ *vegyvédelmi szakterület:* a szakanyagokkal, illetve technikai eszközökkel történő ellátás alapvetően nemzeti logisztikai támogatási rendszerben, honi területről történő utánszállítással valósult meg.

7. Szállítások

A műveleti és a honi terület között a személy- és teherszállítási feladatok a légi közlekedési alágazat bevonásával kerültek végrehajtásra. A műveleti területen a személyi állomány ellátása, illetve a technikai eszközök javítása nem tette szükségessé a más nemzetek, például a német fél által intenzíven igénybe vett közúti és vasúti közlekedési alágazat alkalmazását. A műveleti területen a személyi állomány ellátása (étkeztetés, elhelyezés) helyi szolgáltatók bevonásával történt, ezért nem jelentkezett rendszeres nagy volumenű utánszállítási igény, amely indokolta volna a közúti és vasúti szállítási lehetőség alkalmazását. A más nemzetek korábbi logisztikai tapasztalata az volt, hogy az úgynevezett Északi Utánszállítási Útvonalon (MSB-N) harcanyag (lőszer) és harceszköz (fegyverzet, páncélozott harcjárművek) utánpótlására a közúti és vasúti szállítási lehetőség nem volt alkalmas, mert a részes érintett országok nem járultak hozzá a területükön történő áthaladáshoz.

A tengeri szállítás lehetősége általában a műveleti területre történő kitelepülés, illetve onnan a hazatelepülés, illetve nagyobb mértékű szállítási igény, például a technikai eszközök cseréje esetén kerül alkalmazásra. Afganisztán földrajzi elhelyezkedése alapján tengeri szállítás végrehajtásakor ki- és berakó kikötőként a pakisztáni Karachi jöhet számításba. Innen a hadfelszerelés műveleti területre történő eljuttatása közúti menettel, illetve helyi vállalkozó bevonásával lehetséges. A közúti menetoszlopok, illetve a bérelt közúti szállítóeszközök biztosítása igen nagy erőket köt le. A közúti menetek és a szállítások végrehajtásához szükséges pakisztáni diplomáciai engedély beszerzése szintén időigényes és bonyolult feladat. A fentiek alapján a tengeri szállítás lehetősége a hadfelszerelés honi és műveleti terület közötti mozgására elvetésre került.

A magyar honvédség szervezetében nagy távolságú légi személy- és teherszállításra alkalmas repülőgéppel nem rendelkezik. Az AN-26 típusú közepes szállító repülőgépek

hatékonyan és rendszeresen nem vehető igénybe Afganisztán és Magyarország közötti szállítási feladatokra. Néhány alkalommal azonban előjárói látogatócsoportok az AN-26 szállító repülőgépek fedélzetén kerültek kiszállításra.

Az afganisztáni kontingens váltásakor a személy-, és teherszállító repülőgépek közbeszerzési eljárás lefolytatásával létrejött szállítmányozói keretszerződés útján kerültek biztosításra. Az állomány szabadságoltatását végrehajtó repülőgépek alapvetően szintén a keretszerződés alapján álltak rendelkezésre két- vagy többoldalú megállapodások révén.

A NATO légihíd keretében a polgári piacról biztosított AN-124, illetve IL-76 típusú teherszállító repülőgépek heti rendszerességgel közlekedtek Geilenkirchen (Németország) – MeS, illetve Geilenkirchen – Kabul útvonalon. A kiszállításra tervezett hadfelszerelést a missziók ellátásáért felelős katonai szervezet közúton juttatja el a berakó repülőtérré. A szállítás díja a lefoglalt szállítótér arányában kerül megállapításra.

Az úgynevezett *német légihíd* a német légierő által biztosított személyszállítási lehetőség volt a Köln – Termez (Üzbegisztán) – Köln útvonalon. A heti két-két alkalommal közlekedő Airbus A-310 típusú repülőgépekkel a szállítás költsége 500 EUR/fő egy irányba. Az utasok kiszállítását a berakó repülőtérré, illetve a kirakó repülőtérről a hazaszállításukat a létszám és a lehetőségek függvényében az MH ÖHP alárendelt katonai szervezeti hajtják végre légi szállítással vagy közúton. A német légihidat kisebb létszámú állomány mozgatására, korábban a szabadságoltatás kiegészítésére, illetve előjárói látogatócsoportok, egyéb okokból szükséges szállítások végrehajtására alkalmazzuk.

Az üzbegisztáni német stratégiai légi támogató bázis és a műveleti terület között a Termez – MeS/(Kabul) – Termez útvonalon az ITAS¹⁸ megfelelő önvédelmi képességekkel ellátott különböző nemzetiségű katonai repülőgépei szállították az utasokat.

A Bundeswehr működtetett egy teherszállító légihidat is szintén polgári erőforrás bevonásával. Az IL-76 típusú repülőgépek nem előre meghatározott állandó menetrend szerint, hanem a szállításra tervezett rakomány figyelembevételével közlekednek a Köln – MeS – Köln útvonalon. A szállítás költsége 3 EUR/kg mindkét útirányra. A rakomány kiszállítását a berakó repülőtérré, illetve amennyiben szükséges a kirakó repülőtérről a hazaszállítást a lehetőségek függvényében az MH ÖHP alárendelt katonai szervezeti hajtják végre légi szállítással vagy közúton. Ezt a lehetőséget alapvetően a missziók utánpótlása, illetve igény esetén a műveleti területen feleslegessé vált hadfelszerelés hazaszállítása érdekében alkalmazzuk.

Az úgynevezett *skandináv légihíd* a norvég és a dán szövetségesek által közösen, polgári erőforrás bevonásával működtetett személyszállítási lehetőség. A repülőgépek a műveleti terület irányában hetente közlekednek a Roskilde (Dánia) – Kabul – Roskilde, illetve kéthetente az Oslo – MeS – Oslo menetvonalon. Az utasok kiszállítását a berakó repülőtérré, illetve a kirakó repülőtérről a hazaszállításukat a létszám és a lehetőségek függvényében az MH ÖHP alárendelt katonai szervezeti hajtják végre légi szállítással vagy közúton. A szállítás költsége 600 EUR/fő a fentebb említett menetvonalakon a műveleti területre és onnan vissza.

¹⁸ ITAS: Intra Theatre Airlift System

További lehetőséget kínál az MH Pápa Bázisrepülőtérén települt NATO-szervezet a Nehéz Légiszállító Ezred¹⁹ C-17 típusú repülőgépeinek igénybevétele az előre lekötött repülési óráink terhére a Pápa – MeS – Pápa útvonalon. A repülőgépeket a személyi állomány váltására, a missziók utánpótlása, illetve igény esetén a műveleti területen feleslegessé vált hadfelszerelés hazaszállítása érdekében alkalmazzuk. A szállítás megszervezését nehezíti, hogy a szállításra tervezett hadfelszerelésnek rendelkeznie kell egy előzetes bevizsgálással, amely alapján a repülőgépek rakterébe berakásra kerülhetnek. A hadfelszerelés különböző típusairól az első szállítást megelőzően készül el a bevizsgálás, amely azután szabadon felhasználható. A szállítási lehetőség nagy előnye, hogy a be- és kirakó repülőtérre a szállított hadfelszerelés mozgatása költséghatékonyan, közúti szállítással megoldható. Amennyiben nem az egész repülőgép szállítóterét vesszük igénybe, hanem annak csak egy részét, a költségek jelentősen csökkenthetőek. Másik lehetőség a költséghatékony igénybevételre, ha egy másik nemzettel együttműködve biztosítjuk a repülőgépek szállítóterének kihasználását a műveleti területre és onnan vissza.

A SALIS²⁰ program keretében a csatlakozott országok részére AN-124 (Ruszlán) típusú nehéz teherszállító szállító repülőgépek állnak garantáltan rendelkezésre. Ezáltal a polgári piac kiszámíthatatlanságával ellentétben a repülőgépek az előre elkészített igénybevételi terv szerint állnak rendelkezésre a programban részt vevő nemzetek számára. A Magyar Honvédség a Lipcse – Budapest/Pápa – MeS – Budapest/Pápa – Lipcse útvonalon veszi igénybe a repülőgépeket főleg a műveleti területre kiszállítandó nehéz technikai eszközök mozgatása, illetve a műveleti területen feleslegessé vált hadfelszerelés hazaszállítása érdekében.

A már említett L&S program keretében jogosultak vagyunk az amerikai szövetséges légi személy- és teherszállító kapacitásának térítésmentes igénybevételére a honi és a műveleti terület közötti mozgatások végrehajtására. Ezt a lehetőséget a személyi állomány váltására, a missziók utánpótlása, illetve igény esetén a műveleti területen feleslegessé vált hadfelszerelés hazaszállítása érdekében alkalmazzuk. Az utasok számától, illetve a szállított hadfelszerelés mennyiségétől függően a repülőgépek magyarországi be- és kirakó repülőtereket vesznek igénybe. Kisebb létszámú személyi állomány, illetve kevesebb hadfelszerelés szállítása esetén a számunkra kijelölt be- és kirakó repülőtér a németországi Ramstein. A szállítás megszervezését nehezíti, hogy a szállításra tervezett hadfelszerelésnek rendelkeznie kell egy előzetes bevizsgálással, amely alapján a repülőgépek rakterébe berakásra kerülhetnek. A hadfelszerelés különböző típusairól az első szállítást megelőzően készül el a bevizsgálás, amely azután szabadon felhasználható. A személyi állomány és a rakomány kiszállítását a berakó repülőtérre, illetve amennyiben szükséges a kirakó repülőtérrel a hazaszállítást a lehetőségek függvényében az MH ÖHP alárendelt katonai szervezetei hajtják végre, légi szállítással vagy közúton.

¹⁹ Heavy Airlift Wing

²⁰ SALIS: Strategic Airlift Interim Solution – Stratégiai Légiszállítási Átmeneti Megoldás

Az ISAF Északi Regionális Parancsnokság felépítése, törzse és működése

Bevezető

Az afganisztáni szerepvállalás szinte minden NATO tagország, nemzet legfontosabb missziója. Az elmúlt évek során időszakonként mintegy 500 magyar katona szolgált Afganisztánban. A katonák jelentős része az Északi Régióban a Tartományi Újjáépítési Csoportban, az Északi Régió Parancsnokságon, a Műveleti Támogató és Összekötő Csoportban, valamint a Nemzeti Támogató Elemnél szolgált. Sok tiszt és altiszt szolgált még Kabulban az ISAF Összhaderőnemi parancsnokságán, az afgán hadsereg Harci Támogató és Kiszolgáló Iskolájában, valamint a NATO afganisztáni kiképző missziójában és egyéb helyeken.

Minden háborúban, így Afganisztánban is, a parancsnokok és a munkájukat támogató törzsek feladata, hogy a harctéri folyamatokat felismerve és lehetőleg előrelátva, a szembenálló félnél gyorsabban hozzanak meg döntéseket és hajtsanak végre feladatokat. A törzsek felépítése és az alkalmazott munkafolyamat célja, hogy a nagy mennyiségben rendelkezésre álló információt a parancsnokok számára rendszerezék, elemezzék, és értékeljék. A törzsek segítsége kell ahhoz, hogy a parancsnokok a harctérre vonatkozó információt a szembenálló félnél gyorsabban alakítsák át harctérre vonatkozó ismeretté, szituációs tudattá. A parancsnok döntését követően a törzs felelőssége, hogy a döntésről parancs/feladatszabás formájában az alárendelteknek a lehető leggyorsabban tájékoztassa. Csak így érhető el, hogy a szükséges képességek a parancsnok számára a megfelelő helyen és időben rendelkezésre álljanak.

A műveletek összetettsége és a feldolgozandó információ mennyisége nem teszi lehetővé, hogy a törzsben szolgáló állomány tagja vagy akár egyes részlegek a munkájukat a többiektől elszigetelve végezzék. Afganisztánban is nyilvánvalóvá vált, hogy a törzsszolgálat személyes kapcsolatok nélküli mechanikus végrehajtása, bármennyire is hibátlannak tűnhet első ránézésre, a parancsnok számára használhatatlan. A törzsre támaszkodva minden parancsnoknak döntéseket kell hoznia a saját csapatok elhelyezkedésére, feladatára, alkalmazására, valamint azok erőforrásokkal való ellátására.

¹ A szerző az ISAF Regional Command North (RC N), CJ3 hadműveleti tervező főtitiszt (főnökhe-lyettes) volt 2011. augusztus és 2012. március között. Jelenleg a Nemzeti Közszerződési Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Katonai Vezetőképző Intézet, intézetigazgató, illetve az Összhaderőnemi Műveleti Tanszék, tanszékvezető, egyetemi docens.

„Afganisztánban a katonai szervezetek zászlóaljtól felfelé a békevezetési törzsektől eltérő, összetettebb, nagyobb törzsekkel rendelkeznek. A törzsek struktúrája és szervezeti felépítése összhangban van a különböző utasításokban és szabályzatokban leírtakkal, megfelel a jogi előírásoknak és tükrözi a műveleti követelményeket, valamint a műveletek és egyéb feladatok végrehajtása során szerzett tapasztalatokat. A régiókat tekintve ugyan vannak eltérések a különböző törzsek felépítése között, de mindenhol a NATO-haderőkben található J/S/G tagozódás a jellemző”². Ez a szabványos felépítés teszi lehetővé a régiók és a vezetési szintek közötti zökkenőmentes együttműködést, a hatás- és a felelősségi körök szervezeti elemekhez és személyekhez kötését.

Összességében a törzsek működése közötti eltérések okai között szerepelt a feladatok és az abból adódó terhelések eltérő jellege, az otthoni politikai elvárásoknak való megfelelés okozta nyomás, a helyi és egyedi sajátosságok figyelembevétele, a feldolgozandó információ mennyiségében és minőségében fennálló különbségek, valamint a koalíciós szerepvállalásból adódóan a törzset alkotó személyi állomány homogén, illetve heterogén jellege.

1. Az ISAF északi régiója

A Magyarországnál nagyjából kétszer nagyobb északi régióban állomásozó ISAF erők létszáma hadosztály plusz / hadtest mínusz szintű katonai szervezetnek felelt meg az utolsó években. A ISAF regionális parancsnoksága alá tartozó terület európai mércével mérve nagy terület. Legnagyobb hosszúsága meghaladja az 1400 kilométert, legnagyobb szélessége a 400 kilométert. A régióban Afganisztán szinte összes nemzetisége megtalálható. Lakossága folyamatosan növekszik, a becslések szerint 7–10 millió fő körül mozog. Közigazgatásilag kilenc tartományra és 123 körzetre oszlik.

Domborzata változatos, vízben viszonylag, míg nyersanyagokban kifejezetten gazdag. A régió középső és keleti részeiben található Afganisztán legjobb termőterületei, ezért a mezőgazdaság és az állattartás komoly bevételi forrás az ott élőknek.

Az Északi Régió az ország egyik legnyugodtabb régiója. Általánosságban elmondható, hogy az emberek megélhetése nagyban befolyásolja a biztonsági helyzetet. A biztonsági helyzet stabilizálása előfeltétele egy működő közigazgatásnak, amely nemcsak a katonai műveletek sikeres befejezését jelenti, hanem tartalmazza a régió infrastruktúrájának fejlesztését, munkahelyek teremtését, az egészségügyi ellátás színvonalának emelését, az iskolahálózat bővítését és még sok minden mást. A biztonsági helyzet stabilizálása szempontjából nagyon fontos az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők folyamatos fejlesztése. Az országot és benne az Északi Régiót fel kell készíteni arra a nem is olyan távoli jövőre, amikor már nem állomásoznak nagy számban külföldi csapatok Afganisztánban.

² SZABÓ László – Dr. JOBBÁGY Zoltán: *Törzsmunka az ISAF Északi Régió Parancsnokságon*. Seregszemle, Székesfehérvár, 2012.

A régióban állomásozó ISAF-erőket majdnem húsz nemzet adta. Az itt szolgáló több mint tízezer katona tevékenysége nagyon összetett volt. Szerepet kaptak a tartományi újjáépítési csoportokban, a különböző harccsoportokban, a műveleti mentoráló- és összekötő csoportokban, valamint a különleges erőkből.

Az ISAF Északi Régió Parancsnokságot azért hozták létre, hogy az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők mellett koordináló és együttműködő szerepkörben növelje a régióban a lakosság biztonságát, biztosítsa a főbb útvonalakat, támogassa az afgán határőrség által végrehajtott műveleteket annak érdekében, hogy megfelelő feltételek jöjjenek létre a gazdasági, a társadalmi és kulturális újjáépítéshez a kulcsfontosságú körzetekben. Az Északi Régió Parancsnokságon folyó törzsmunkát több szempontot figyelembe véve kellett megszervezni és irányítani, amelyek közül kiemelt fontossággal bírt a feladatoknak keretet adó küldetés mindenkor szem előtt tartása.

Természetesen együtt kellett működniük a szintén itt dolgozó különböző nemzeti és nemzetközi segítség-szervezetekkel, valamint nem-kormányzati szervezetekkel. Az afgán partnerekkel, különösen a régióban mintegy 30 000 fővel jelen lévő Afgán Nemzeti Biztonsági erőkkel való együttműködés folyamatos volt, és ebben egyre nagyobb teret kapott a vezető szerep fokozatos és következetes átadása.

A 2014-es kivonulást, valamint az ehhez keretet biztosító néhány éves átmeneti időszakot, különösen a misszió gerincét képező és a képességek nagy részét biztosító amerikai erők drasztikus csökkentését szem előtt tartva, központi szerepet játszott az afgán partnerekkel való együttműködés erősítése, az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők személyi állományának felkészítése az ISAF főbb harcoló erőinek kivonulása utáni időkre. Fontos volt még a parancsnokság küldetésével összhangban lévő parancsnoki szándék megismertetése a törzs állományával. Bár a törzs szervezeti felépítése, a személyi állomány mennyisége és minősége összhangban volt a bejövő nagy mennyiségű információval, a sikeres törzsmunka nem volt elképzelhető a szervezeti elemek és a személyek közötti informális és horizontális együttműködés bátorítása nélkül.

1. ábra: Az Északi Régió nemzetközi felelősségi felosztása

Forrás: RC North adatbázis, Szerző ismeretlen, Mazar-e Sharif, 2011

Tekintettel az afganisztáni helyzet gyors és hirtelen változására, fontos volt a törzsmunkában a kezdeményező képesség támogatása, akár a közben véletlenszerűen és nem szándékosan elkövetett hibák tudomásul vétele árán is. Fontos volt még, hogy mindenki a lehető leggyorsabban vegye fel a munkatempót és szokjon hozzá az állandó készenléthez, a napi 10–14 órás munkavégzés jelentette kihíváshoz. A törzsmunka elengedhetetlen feltétele a folyamatos tanulás iránti igény megléte, a meglévő szaktudás helyi viszonyokhoz való igazításának, valamint a multikulturális környezethez való alkalmazkodás képessége.

2. RC North törzse

A törzs egy nagy létszámú és sok nemzet katonájával feltöltött, módosított „J” szervezet, amelyben a hagyományos tagozódást kiegészítette a törzsfőnök alatt közvetlenül megjelenő dandártábornoki, illetve ezredesi rendfokozatokat viselő öt helyettes (Deputy COS–DCOS szint: Support, Security, Stability, Comuncations, Base Commander). A törzsfőnökhelyettesek és a szolgálati ágak között elhelyezkedő, a törzsigazgatóval (Director of Staff – DOS) egy szinten lévő, de tőle eltérő feladatokat ellátó ezredesi rendfokozatot viselő igazgatók (Director szint: Operations, Theatre Information, ANSF Development) szintén új szintet jelentettek.

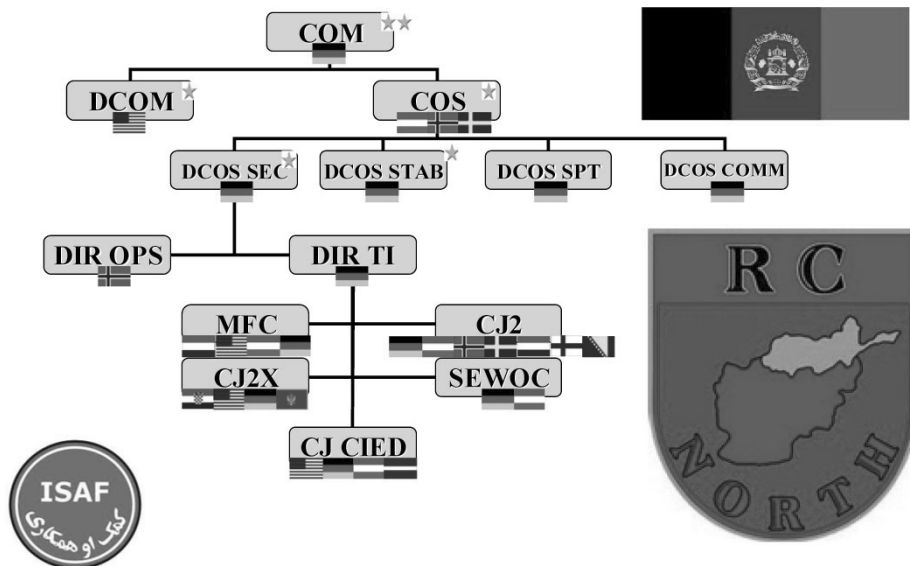
A törzs alapvető feladata az volt, hogy támogassa a parancsnokot az alárendeltekkel kapcsolatos vezetési-irányítási tevékenységében, valamint koordinálja az egyéb – afgán, nemzetközi, civil, katonai – partnerekkel kapcsolatos feladatait és kötelezettségeit. Ennek megfelelően a törzs a parancsnok számára alapvetően információs és tanácsadói szerepet töltött be, amelyhez a keretet a NATO Átfogó Műveleti Tervezési Irányelve (NATO Comprehensive Operations Planning Directive – COPD), valamint a Katonai Döntéshozatali Folyamat (Military Decision Making Process – MDMP) biztosította.

A két dokumentum által meghatározott munkafolyamatok tették lehetővé, hogy a parancsnok az alárendeltek irányába egyértelmű parancsokat és utasításokat adjon ki, valamint az előljáró ISAF Összhaderőnemi Parancsnokságtól (ISAF Joint Command – IJC) hasonló parancsokat és utasításokat kapjon. A két dokumentum által meghatározott munkafolyamatokat alkalmazták még a partnerekkel, úgy mint az ANSF parancsnokaival, az afgán kormány hivatalnokaival, valamint az országban és a régióban különböző feladatokat ellátó nemzetközi közösség képviselőivel történő együttműködés során is.

A törzsfőnök irányítása alatt a törzs feladata a különböző tervek kidolgozása, parancsok összeállítása, jelentések megírása, értékelése és elemzése, az alárendeltektől – tartományi újjáépítési csoportoktól (PRT), alkalmi harci kötelékektől (CJTF), műveleti mentoráló- és összekötő csoportoktól (OMLT) stb. – beérkező jelentések feldolgozása és összegzése, valamint a parancsok végrehajtásának felügyelete és ellenőrzése.

A törzsmunka folyamatosságát segítette az érvényben lévő munkarend (battle rhythm), amely a parancsnokságon folyó számtalan megbeszélést, értekezletet és egyéb munkacsoportülést terelt egységes mederbe. A munkarendnek megfelelően a megbeszélések,

értekezletek és ülések nagy része szolgálati ágak feletti volt, amely elősegítette az információ áramlását és a feladatok megoldásának átfogó, összetett módon való megközelítését. A munkarend – legalábbis elviekben – biztosította, hogy a törzs állományának megfelelő ideje legyen a kapott feladatok végrehajtására, a parancsnoknak pedig azok jóváhagyására. A heti munkarendben központi szerepet töltött be a hétfői kibővített törzsfőnöki értekezlet, amely mindig elemezte és értékelt az elmúlt héten történeteket, valamint feladatot szabott a következő hét eseményeit illetően. A munkarendet csak a törzsfőnök változtathatta meg.

2. ábra: RC North parancsnoki struktúrája (részlet)

Forrás: Német Tamás: RC N parancsnoki struktúrája (részlet), Mazar-e Sharif, 2011.

Műveleti szempontból a törzs munkavégzését három plusz egy időhorizont határozta meg. A legnagyobb időtávot a hatvan napnál hosszabb időszakra vonatkozó hosszú távú tervezés (CJ5 – Combined Joint 5) jelentette, ezt követte a hatvan nap és 72 óra közötti időszakra vonatkozó középtávú tervezés (CJ3 – Combined Joint 3), valamint a 72 óránál rövidebb időszakra vonatkozó rövid távú tervezés (CJOC – Combined Joint Operations Centre). A szintén tervezői feladatot ellátó Előre Tervező Részleg (Forward Planning Cell – FPC) feladata az afgán partnerekkel végrehajtandó közös műveletek közép- és hosszú távú megtervezése. A „CJ” elemek feladata az előljáró parancsnoksággal és az alárendeltekkel való együttműködés fenntartása, míg az FPC csak és kizárólag az afgán partnerekkel működött együtt. Mindegyik szervezeti elem a Director Operations alárendeltségében dolgozott, aki a törzsfőnöknek alárendelt, hadműveletekért felelős DCOS Security-nak volt közvetlenül alárendelve.

A törzsfőnök hagyja jóvá a törzsigazgató felügyeletével rendszeresen felülvizsgált és megújított, a törzs egésze, illetve a szolgálati ágak munkavégzése szempontjából megha-

tározó hatályos műveleti folyamatokat (Standart Operation Procedure – SOP). A munkavégzés alapvetően elektronikai eszközök segítségével zajlott, mind a bejövő, mind a kimenő dokumentumok titkosított (ISAF SECRET) hálózaton keresztül áramoltak. A be- és kimenő dokumentumforgalmat, annak felügyeletét, a dokumentumok szétosztását és a határidők betartását a törzsfőnököknek alárendelt törzsigazgató és a beosztottja felügyelte. Tekintettel az elektronikus adatforgalomra és adatkezelésre, az alkalmazott feladatkövető szoftverre (Microsoft Tasker Tracking System), ezért hagyományos értelemben vett ügyvitel nem létezett a parancsnokságon.

Felhasznált irodalom

- Field Manual 101-5 Staff Organisation and Operations, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, 31 May 1997.
- Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája (2. kiadás), Budapest, 2007.
- SOP 001 Staff Organisation and Processes, HQ RC North, 01- September 2011.
- SZABÓ László – Dr. JOBBÁGY Zoltán: *Törzsmunka az ISAF Északi Régió Parancsnokságon*. Seregszemle, Székesfehérvár, 2012.
- KÁROLY Krisztián: *Erőkövetési rendszerek az Afganisztáni hadszíntéren*. Biztonság és védelem kultúrája, Budapest, 2013.
- Törzsszolgálat tankönyv*, ZMNE, Gréger Média Kft., Budapest, 2000.

Felderítés-hírszerzés az afganisztáni hadszíntéren

Bevezető

Az elmúlt másfél évtized során a NATO-tagországok és Magyarország fegyveres erőinek feladatrendszerében meghatározóvá váltak a különféle válságkezelő és béketámogató műveletek. A fegyveres összecsapásokat, kevés kivételtől eltekintve, általában nemzetközi felhatalmazással megvalósult katonai válságkezelő műveletek követték, amelyekben az alkalmazott módszerek a humanitárius segélynyújtástól a közvetlen fegyveres beavatkozásig terjedtek.

„Ezeknek a műveleteknek talán legfontosabb jellemzője az, hogy általában nem tekinthetők hagyományos értelemben vett fegyveres harcnak. Az esetek többségében nincs reguláris erőkből álló ellenség, sőt sok esetben nincs nevesíthető szembenálló erő sem. A műveletek a civil lakossággal szoros interakcióban, a lakosság védelmében zajlanak, miközben a válságkezelő erőkre éppen az ott meghúzódó ellenséges csoportok gerilla-, illetve terrorista akciói jelentenek konkrét fenyegetést. Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a nemzetközi válságkezelő műveletek speciális, a hagyományos felderítő biztosítástól lényegesen eltérő, mind szemléletében, mind gyakorlati megvalósításában más felderítő támogatást igényelnek.

Ha az elmúlt egy évtized válságkezelő és béketámogató műveleteit vizsgáljuk, azok tapasztalatai azt mutatják, hogy a hagyományos harcászati felderítés erői és eszközei a hadműveleti terület polgári lakossága körében titokban szerveződő ellenállás, illetve gerillatevékenység ellen nem kellően hatékonyak. Egyértelműen igazolódott, hogy a műveletekben részt vevő erők tevékenységének felderítő biztosításához szükség van más hírszerzési eljárások alkalmazására is.

Ezt felismerve, a NATO felderítő doktrínája a többnemzetiségű válságkezelő és béketámogató műveletek esetében napjainkban már a hatékony nemzeti hírszerzési hozzájáruláson, a hadszíntéren zajló, emberi erővel folytatott hírszerzési eljárásokon és a hagyományos harcászati felderítési módszereken alapuló kombinált felderítő biztosítást ír elő. Megalapozottan, mivel a korábbi műveletekben részt vett NATO-tagországok

¹ Balogh Péter ezredes jelenleg Nemzeti Közszerzési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Felsőfokú Vezetőképző Tanfolyami Központ, parancsnoka. Korábban a Tartományi Újjáépítési Csoport (MH PRT-5) SIGINT csoport és egyben a NIST parancsnoka.

haderejében kialakultak a kombinált felderítő biztosítás tervezésének, szervezésének és gyakorlati végrehajtásának szoros nemzetközi együttműködésen alapuló módszerei.

Ennek a gyakorlatnak az átvétele – részben a NATO-elvekhez való igazodás kötelezettsége miatt, részben a válságkezelő és béketámogató műveletekben részt vevő mindenkor magyar kontingens biztonsága érdekében – a döntéshozatalban érintett valamennyi vezető szerv tevékenységének fontos alkotóeleme.”²

A hagyományos, ENSZ által vezetett műveletekre jellemző feladatok mellett a megelőzés, illetve a konfliktus utáni rehabilitáció előtérbe kerülésével a NATO, az EU és az EBESZ vezette missziók mandátuma és tevékenységi köre kibővült.

- ✿ A válságok kezelésének meghatározott szakaszában, a katonai béketámogató műveletek mellett egyre inkább kiemelkedő szerepet játszik a rendészeti és egyéb, polgári jellegű tevékenység. A feladatok ellátása katonai és nem katonai speciális szakmai és operatív hátteret igényel.
- ✿ A válságkezelési műveletek földrajzi eloszlása szintén megváltozott. Korábban a harmadik világbeli helyszínek domináltak, de mára a hazánkkal szomszédos délszláv térségben, valamint a kontinens instabil periferiáin (Dél-Kaukázus, Közép-Ázsia, Afrika stb.) is kialakultak és állandósultak nemzetközi műveleteket igénylő válsághelyzetek.
- ✿ A NATO a feladatai közé emelte a válságkezelést, amiből egyenesen következik – különösen az Egyesült Államok európai szerepvállalásának várható csökkenése miatt –, hogy növekednek az európai NATO-országokra háruló ilyen feladatok. NATO-tagságunkból következően nagyobb létszámú jelenlétet igénylő békefenntartó feladat ellátására irányuló elvárás fogalmazódik meg hazánkkal szemben is.
- ✿ Az Európai Unió – közös biztonság- és védelempolitikája (ESDP) keretében – folytatja a válságkezelés európai katonai és nem-katonai képességeinek kiépítését. Hazánk a NATO-felajánlásunkkal párhuzamosan felajánlást tett az EU gyors reagálású katonai erőihez is.³

A feladat összetettségének következtében a válságkezelő műveletekben részt vevő erők információigénye – mind a feladat-végrehajtás, mind pedig a biztonság (force protection) tekintetében – jelentősen eltér attól, ami a hagyományos katonai felderítés módszereivel biztosítható. A misszió sikere, illetve biztonsága nagymértékben függ attól, hogy a hadszíntéren működő felderítőerők képesek-e hitelesen és időben előre jelezni a feladat-végrehajtást befolyásoló tényezőket, valamint a potenciális vagy a reális fenyegetéseket.

² MORBER Ferenc: *Tevékenységünk szilárd alap az együttműködéshez*. MK. KFH Felderítőszemle 2003. november (II. évf. 4.), ISSN 1588-242X, 6–7.

³ Dr. JAKUS János ezredes: *Szerepvállalás a nemzetközi válságkezelő és béketámogató műveletekben*. MK. KFH Felderítőszemle, 2003. november (II. évf. 4.) 8.

A korábbi téves felfogás alapján a békefenntartó műveletekben nem volt szükség felderítésre, ahogy erre Lewis McKenzie tábornok (CAN), az UNPROFOR 1993. évi parancsnoka utalt egy kritikai megjegyzésében.⁴ Az igazság az, hogy ez a tevékenység elsőrendű fontossággal bír, a hagyományos hadviseléstől eltérő módszereket, eljárásokat, megközelítést alkalmazva.

Az elmúlt másfél évtized hazai és nemzetközi tapasztalatainak elemzése során ki mondható, hogy a válságkezelés alapja a hatékony felderítés (hírszerzés). A korábban csak az MK KFH,⁵ később KNBSZ⁶ által működtetett NIST-ek, NIC-ek⁷ mellett megjelentek a Magyar Honvédség S2 tevékenységébe bevonható erői is. A lassan, de biztosan megvalósított fejlesztések következtében, már nemcsak a nemzeti hírszerzés erői (általában ilyenkor csak HUMINT-ra gondolunk), eszközei szolgáltatott adatokat, információkat, hanem megjelentek a harcászati SIGINT⁸ és IMINT⁹ felderítési nemek. Az elektronikai hadviselési eszközök, szenzorok, különösen az elektronikai támogatás, az ESM¹⁰ is adatokkal, információkkal láthatja el a felderítő adatgyűjtő rendszert. Hasznos adatok származhatnak a CI¹¹ tevékenységéből is. Ha már rendelkezésre állnak a többforrású felderítő- (hírszerző) elemek, szükséges azok hatékonyságát növelni azáltal, hogy nem megosztani, hanem egyesíteni (fuzionálni) kell őket. Tisztázni kell alá-, fölérendeltségüket, a feladatmegosztás módját, az adatfeldolgozás, az információ elosztásának mikéntjeit. Ezen elemek szétválasztása, autonóm módon történő üzemeltetése hibás megközelítés, az erők, eszközök szétaprózódását okozzák és megmaradnak a rossz beidegződésként még mindig jelen lévő rivalizálások.

1. A válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő (hírszerző) támogatásának céljai

- * Hozzájárulni a politikai-katonai döntéshozatalhoz, feltárni a műveletek kockázatait, folyamatosan tájékoztatást biztosítani,
- * információkat szolgáltatni (történelmi háttér, politikai, etnikai viszonyok, szemben álló felek, alkalmazott ellenálló módszerek stb.) a béketámogató feladatokra kijelölt szervezetek részére az alegységek felkészítése érdekében,

⁴ Par ERIKSSON: *Intelligence in Peace Support Operations. Emerging Concepts for the Future*, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 1997. 1. issue, chapter 17. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08850609708435331#>. UtvcINLH_IU, 2014. 01. 12.

⁵ MK KFH–Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal

⁶ KNBSZ–Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

⁷ NIST/NIC–National Intelligence Support Team/National Intelligence Cell: Nemzeti Hírszerző Támogató Csoport/Nemzeti Hírszerző Elem

⁸ SIGINT–Signals Intelligence: rádióelektronikai felderítés

⁹ IMINT–Imaginery Intelligence: képi felderítés

¹⁰ ESM–Electronic Support Measures: Elektronikai támogatás. Az ESM az Elektronikai hadviselés része, egyik összetevője

¹¹ CI–Counter Intelligence: kémelhárítás

- ✿ folyamatosan figyelemmel kísérni a műveletekre befolyással bíró felek (politikai-társadalmi csoportok, klánok stb.) tevékenységét,
- ✿ folyamatosan adatokat, információkat szolgáltatni a saját csapatok védelme (Force Protection) érdekében.

A válságkezelő, béketámogató műveletek végrehajtása kapcsán a teljes nemzeti hírszerző szervezetek teljes képességét fel kell használni. Ez magában foglalja a hadászati, hadműveleti, harcászati HUMINT-, SIGINT-, IMINT- stb. képességeket.

A nemzeti felderítő-hírszerző rendszer alapvetően két összetevőből áll: a hazai bázisú hadászati-hadműveleti képességekből, valamint a műveleti területre telepített hadműveleti és harcászati képességekből.

A hazai bázisú hadászati-hadműveleti képességek felhasználása a válságkezelő műveletekben három területen jelentkezik:

- ✿ hírszerzői támogatást (információt) ad az állami és katonai döntéshozóknak;
- ✿ felderítő támogatást nyújt a telepített erőknek (ezzel egyrészt csökkenti a műveletekben részt vevő erők felderítési feladatait, másrészt a nem mobilizálható nemzeti hírszerzői képességeket otthon tartva értékelt adatokat ad a műveletekben részt vevő felderítőerőknek);
- ✿ segíti a váltásra tervezett erők felkészítését.¹²

2. A válságkezelő műveletek felderítési igényei

A felderítési igények három (hadászati, hadműveleti és harcászati) szinten jelentkeznek, jóllehet a határok nem választhatók el élesen, gyakran „összecsisznak”. Irakban és különösen Afganisztánban tapasztaltak alapján állítható, hogy gyakran harcászati szintű információnak stratégiai hatásai vannak (pl. keresett ellenállók elfogása, IED¹³ és egyéb harcászati TTP¹⁴-k stb.)

2.1 Hadászati igények¹⁵

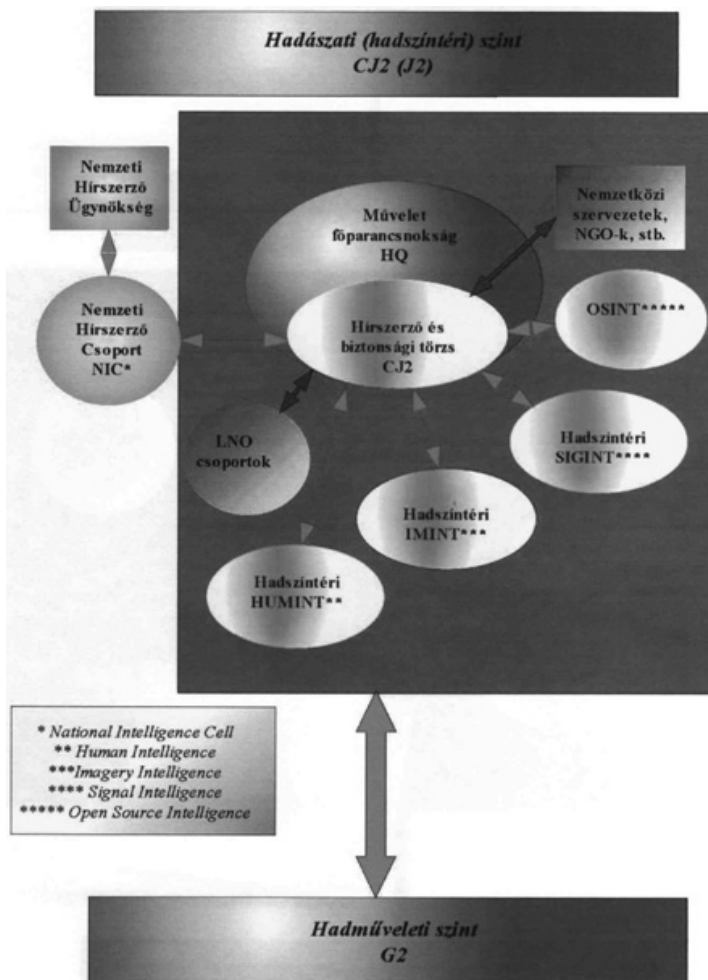
A hadászati felderítési igények elsősorban az erők kijelölésében nyújtanak segítséget, de ezzel a munka nem fejeződik be, hiszen a misszióért felelős hatóságok (ENSZ, NATO, EU, illetve a küldő országok) folyamatosan igénylik a hadászati felderítési (hírszerzési) adatokat.

¹² Dr. KIS-BENEDEK József ezredes: *A válságkezelő műveletek és a felderítés*. MK. KFH Felderítőszemle 2003. november (II. évf. 4.), ISSN 1588-242X, 45.

¹³ IED—Improvised Explosive Device: háziilagosan elkészített robbanóeszköz, amelyek a legtöbb halálos és súlyos sebesülést okozzák, a jelenlegi hadszíntereken.

¹⁴ TTP—Tactics Technics and Procedures: alkalmazott taktikai, technikai metódusok

¹⁵ Dr. KIS-BENEDEK József ezredes: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Nemzetbiztonsági Alapismeretek, Budapest (2013), 360.

1. ábra: A felderítőrendszer hadászati (hadszíntéri) szintű általános felépítése¹⁶

A hadászati igények az alábbiak lehetnek:

- ✿ a konfliktus kialakulásának oka és körülményei;
- ✿ a szembenálló erők;
- ✿ a válság típusa;
- ✿ a vitás kérdések témái és azok állása;
- ✿ a jelenlegi helyzet és a várható irányzatok;
- ✿ a nemzetközi közösség stratégiai céljai;
- ✿ a válságkezelő erők küldésének célja;

¹⁶ SIMÓ Andrea: *Béketámogató műveletek felderítő támogatása, különös tekintettel az afganisztáni műveletekre és annak magyar vonatkozásaira* (Diplomamunka) ZMNE 2006, 31.

- ✿ a háttér-információk, amelyek lehetnek:
 - politikai természetűek (ki kicsoda, mit akar és miért, mit tesz és hogyan, külső résztvevők, e személyek konfliktusra gyakorolt befolyása);
 - katonai természetűek (vezetés, lojalitás, parancsnoki lánc, fontosabb vezetők életrajza, nem reguláris erők helyzete, fontosabb fegyverzetek és azok hatásadatai, a haderő elhelyezkedése, kiképzése, az infrastruktúra állapota, hírszerzési képességek, a fegyverbeszerzések belső és külső forrásai, külföldi katonai erők jelenléte);
 - gazdasági, szociális természetűek (szociális struktúrák, vallás, a lakosság etnikai és demográfiai megoszlása, a konfliktushoz való hozzáállása, a mikro- és makrogazdaság helyzete, a nyelvek és dialektusok, a bűnözés stb.);
 - a kiküldés tervezéséhez szükséges adatok (távolságok, topográfia, időjárás, közegészségügy, infrastruktúra, repülőterek, kikötők, vasútállomások és azok létesítményei, kommunikációs lehetőségek, azok megbízhatósága és minősége, helyi beszerzési lehetőségek, logisztikai adatok).

2.2 Hadműveleti igények¹⁷

Az erők telepítésére vonatkozó stratégiai és hadműveleti igények gyakran átfedik, kiegészítik egymást. A hadműveleti felderítési igények az erők telepítésével megnőnek, és folyamatosan változnak.

A hadműveleti felderítési igények az alábbiakban összegezhetők:

- ✿ a szembenálló (hadviselő) felek szándékai, tervei és képességei, különös tekintettel a válságkezelő (intervenciós) erőkkel kapcsolatban;
- ✿ a szembenálló erők diszlokációja és mozgásai;
- ✿ a katonai tevékenységek természete (hagyományos hadviselés, gerillaháború, etnikai tisztogatás, terrorizmus) és célja;
- ✿ a szembenálló felek propagandaháborúja és pszichológiai műveletei (módszerek, témák, illetve azok fogadtatása);
- ✿ tűzszüneti határidők és a tűzszünet vonala (ha van ilyen), vitás (súlyponti) politikai és katonai kérdések;
- ✿ a veszélyeztetett lakosság (kisebbségek, külföldiek, fogvatartottak, nyomorékok) helyzete és elhelyezkedése;
- ✿ külföldi résztvevők helyzete (NGO-k, üzletemberek, tanácsadók, diplomaták).

¹⁷ Dr KIS-BENEDEK József ezredes: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Nemzetbiztonsági Alapismeretek, Budapest (2013), 361.

2.3 Harcászati igények¹⁸

A harcászati felderítési igények a feladatra kijelölt katonai alakulat szintjén, a művelet idején jelentkeznek. A harcászati szintű parancsnokoknak és törzseiknek természetesen ismerniük kell a hadműveleti és hadászati szintű felderítési adatokat is.

A harcászati szintű felderítési igények összegzése:

- ✿ a hadviselő felek elhelyezkedése és azok fegyverzete, az aknamezők helye, a műszaki akadályok és ellenőrző pontok elhelyezése;
- ✿ a védendő emberek, útvonalak, települések, a járőrútvonalak adatai;
- ✿ a helyi gazdaságra, feketekereskedelemre, fegyverkereskedelemre vonatkozó információk;
- ✿ a helyi erőviszonyok, családi és klánviszonyok;
- ✿ a felsoroltakban bekövetkező változások, illetve egyéb zavarkeltő tényezők.

A hadászati felderítési igények kielégítéséért a nemzeti hírszerző szervezetek (önállóan, szövetségesi keretben) felelősek, míg a hadműveleti, harcászati igényeket az adott ország fegyveres erői szervezetében rendszeresített felderítőerőkkel együttműködésben a hírszerző szervezetek delegáltjaival elégítik ki.

3. Afganisztán

Az Afganisztáni Nemzetközi Közreműködő Erőkben (International Security Assistance Forces-ISAF) 2003-tól vesz részt Magyarország. Kezdetben 43 fő szolgált egyéni beosztásokban. Az itt szolgálók mandátuma a NATO szerepvállalás befejeződéséig, vagy az ENSZ vonatkozó határozatának érvényességéig volt hatályos. (*Kabul, ISAF Parancsnokság*: 5 fő, többnemzetiségű dandár német tábori kórház: 10 fő, görög tábori kórház: 5 fő, nemzetközi repülőtér: 10 fő, Kunduz: 10 fő, Herat: 3 fő.) A beosztások maximált létszáma 50 fő volt. A 2004 áprilisában kiszállított 10 fős csoport helyszínre érkezésével vette kezdetét szerepvállalásunk a németek által vezetett kunduzi, majd 2005 júniusától az olasz vezetésű herati tartományi újjáépítési csoportban.

2004. augusztus 4-től került az ISAF alárendeltségébe az MH könnyűgyalogszáhad (KGYSZD), mely a 3. dandár harccsoport magyar–norvég–olasz zászlóaljának irányítása alatt látta el feladatát 125 fővel. Ezenfelül 11 fő látott el szolgálatot az említett zászlóalj törzsében.

A KGYSZD S2 részlegében két fő felderítő tiszt teljesített szolgálatot, s munkájukat az ISAF HQ törzsében szolgálatot teljesítő két fő felderítő beosztású segítette. A század később áttelepült a Julien táborból a Warehouse táborba. Az átértékelt afganisztáni szerepvállalásunk alapján e század bázisán került felállításra az MH Tartományi Újjáépítési

¹⁸ DR KIS-BENEDEK József ezredes: *A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése*. Nemzetbiztonsági Alapismeretek, Budapest (2013), 361.

Csoport (Provincial Reconstruction Team–PRT), amely a hollandok által üzemeltetett Pol e Khomri (Baghlan tartomány) települési helyen 2006–2013 (PRT 1–13) között, a legnagyobb létszámú afganisztáni kontingensünként működött. Később a tartományban egy újabb magyar-amerikai kontingens az Operational Mentoring and Liaison Team (OMLT)¹⁹ kezdte el működését a Kihlagay-i újonnan felépített bázison. Később ez a szervezet Mazar e Sharif helyőrségben MAT-tá (Mobile Advisory Team), Műveleti Tanácsadói Csoporttá (MTCS) alakult át. Magyar katonák tevékenykedtek az Air Advisory Team (Shindand), az Air Mentoring Team (Kabul), a Logisztikai Mentor Csoport (Kabul) és a kabuli nemzetközi repülőtér (Kabul International Airport), valamint a Különleges Műveleti Csoport – KMCS (Wardak, Kunar tartomány), később Kontingens (Nangarhar tartomány) stb. állományában. Egyéni beosztású tisztjeink, altisztjeink számos nemzetközi parancsnokság, helyőrség munkájában vettek részt, segítve szövetségesi céljaink elérését (IJC,²⁰ KAIA²¹ és RCN ROLE3,²² RCN HQ,²³ stb.) A hadszíntéri logisztikai ellátásért az MH Nemzeti Támogató Elem – NTE (Mazar e Sharif) felelős.

A felsorolás nem teljes és állandó változásban van, a folyamatosan változó követelmények miatt. A kézirat készítése idején (2014. január) a Magyar Honvédség már a Resolute Support (RS)²⁴ műveletre készül. Az MH 2015 után is jelen lesz az RS-ban tanácsadói, különleges műveleti és egyéni beosztásokat végrehajtó személyi állománnyal. Az előzőekben részletezett alakulatok, alegységek feladatrendszere, működési környezete és diszlokációja alegységek felderítő-hírszerzői támogatása igazi kihívást jelentett. A hadászati hírszerzésért felelős szervezet az MK KFH, később KNBSZ hazai bázisú és a hadműveleti területre telepített szervezeteivel támogatta, támogatja az MH erőit.

A béketámogató műveletekben folytatott felderítő tevékenységekre, de különösen a felderítésre alapvető befolyást gyakorolt az, hogy mi volt a magyar kontingens feladata az adott misszióban. Nem összefegyvernemi, illetve harctámogató vagy harcbiztosító feladatok annyiban teremtettek speciális helyzetet, hogy az adott magyar kötelék nem rendelkezett saját felelősségi körzettel, így adatgyűjtő lehetőségei is jelentősen korlátozottak voltak. Ilyen volt az SFOR, KFOR, SFIR (log/szállító), CONCORDIA (őrző-védő).

¹⁹ Az OMLT-t a Magyar Honvédség és az Ohio-i Nemzeti Gárda személyi állományából állították össze és 2008–2013. között tevékenykedett. Feladatuk egy, a tartományba telepített 209/3/3. hadrendi számú afgán (Afghan National Army-ANA) zászlóalj mentorálása volt. A zászlóalj 2013-ban elérte a Combat Ready (bevetésre kész) harcckészültségi szintet. Az OMLT Mazar e Sharifba diszlokált át és átalakult MAT-tá, de már az USA erők nélkül.

²⁰ IJC–International Joint Command: Nemzetközi Egyesített Parancsnokság

²¹ KAIA–Kabul International Airport: Kabul Nemzetközi repülőtér

²² RCN ROLE3 – Regional Command North ROLE3: Északi Regionális Parancsnokság Táborig Kórház

²³ RCN HQ – Regional Command Headquarters: Északi Regionális Parancsnokság

²⁴ Resolute Support: A NATO 2014. év végéig kivonja harcoló erőit Afganisztánból és megszűnik az ISAF mandátuma. A Resolute Support a 2015. január 1-jétől működő művelet neve. Várhatóan a Szövetség tanácsadói, mentoráló- és különleges műveleti erőkkel továbbra is támogatják az afgán biztonsági erők (Afghan National Security Forces-ANSF) tevékenységét.

Ebben a feladatkörben a harcbiztosító, harctámogató feladatokat ellátó kontingens az előjáró szint (misszió, hadosztály, dandár) az egész felelősségi körzetben bárhol alkalmazható volt. Így – a kontingens állományába tartozó – felderítőrészlegnek mindig más és más területről kellett adatokkal rendelkeznie a parancsnok és a kimenő munkacsoportok vagy szállítókonvojok személyi állománya tájékoztatásához. Emellett a missziókban támogató feladatokat végrehajtó erők – felelősségi körzet hiányában – nem folytattak járőrözést, vagy egyéb tevékenységet, amelyek lehetőséget adtak a felderítőszerveknek az azok keretében végrehajtandó információgyűjtésre.²⁵

3.1. A tartományi újjáépítési csoportok felderítő biztosításával szemben támasztott követelmények

Az ISAF műveleti szabályzata (Standard Operating Procedure – SOP), előírta, hogy a PRT-eknek alapvetően rendelkezniük kell a saját erők védelmét szolgáló erőkkel,²⁶ valamint hírszerző és elhárító²⁷ kapacitással. Továbbá képesnek kell lenniük a saját felelősségi területükre vonatkozó információk gyűjtésére és a Regionális Parancsnokságokra (Regional Area Command – RAC) történő továbbítására. A PRT, OMLT felderítőrészlegei gyűjtötték, elemezték és értékelték a HUMINT, CI, lélektani műveleti (Psychological Operation – PSYOPS), civil-katonai együttműködési (Civil-Military Cooperation – CIMIC), járőr- és katonai rendészcsoportok, valamint a nyílt források (sajtó, rádió, televízió, internet) információit, melyek alapján javaslatot tettek a további műveletek megtervezésére és végrehajtására.

Az önálló SIGINT képesség megteremtését az ISAF SOP csupán amiatt javasolta, hogy megléte növeli mind a saját erők védelmét, mind az ISAF SIGINT képességet.

A PRT felderítőrendszerének képesnek kellett lennie a saját erők biztonságát befolyásoló információk megszerzésére, az ellenálló erők tevékenységére, szándékaira, módszereire és az illegális fegyveres csoportok tevékenységére, illetve lefegyverzéséhez szükséges információk gyűjtésére. Továbbá a kábítószer-előállítás és -kereskedelem visszaszorításához szükséges információk²⁸ és a térségben lévő hadurak tevékenységével, fegyvereseik mozgásával kapcsolatos információk gyűjtésére. A tömegdemonstrációk és tüntetések szervezőire vonatkozó adatok megszerzésére, a célobjektumok, illetve célszemélyek rejtett megfigyelésére, fegyverrejtekhelyek felfedezésére. Valamint a felderítőerők feladatai közé tartozott még a helyi afgán biztonsági szervekkel történő folyamatos kapcsolattartás és együttműködés.

²⁵ RICHNOVSZKY Sándor mk. őrnagy: *A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal szerepe és feladatai a nemzetközi válságkezelő és békétámogató műveletek felderítő támogatásában.* (Diplomamunka) ZMNE, 2005. 72.

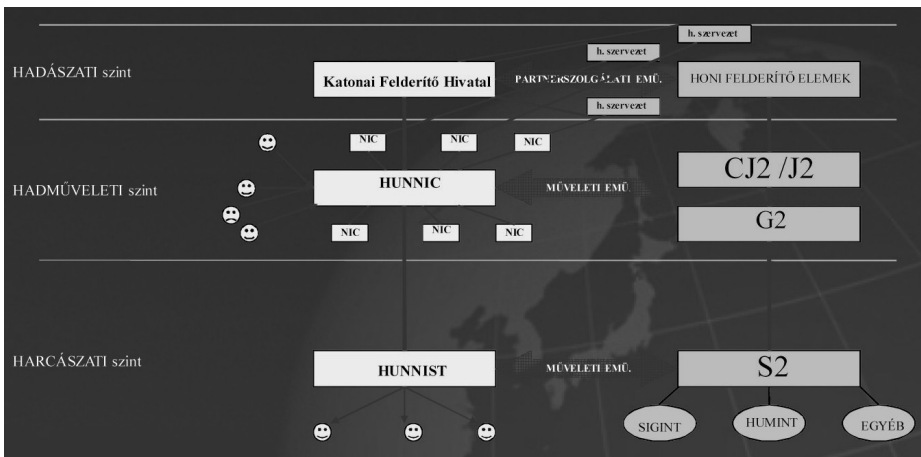
²⁶ Force Protection – FP

²⁷ Human Intelligence/Counter Intelligence – HUMINT/CI

²⁸ A magyar kontingens erői, nemzeti korlátozásai alapján, nem vehettek rész kábítószer-ellenes műveletekben, de az információgyűjtés természetesen kiterjedt erre az illegális tevékenységre is.

4. A béketámogató műveletek felderítő-hírszerző elemei

A Szövetséges Fegyveres Erők Európai Főparancsnoksága (Supreme Headquarters Allied Power Europe – SHAPE) által kiadott 5-7 számú direktíva 2.2 e. pontja alapján²⁹, a hadszíntéren a szövetséges felderítőerők mellett egyidejűleg műveleteket hajthatnak végre az egyes nemzetek saját felderítőerői és hírszerző ügynökségei is. Más szóval, a NATO tudomásul veszi és elfogadja, hogy a többnemzetű műveletekben a résztvevő országok önállóan is gondoskodni kívánnak saját erőik biztonságáról, illetve saját információs érdekeik érvényesüléséről. Ez alapján Kabulban felállításra került a NIC és alárendeltségében a NIST-ek (NTE, PRT, SOTU,³⁰ később SOTG³¹). A NIC, NIST-ek állományát alapvetően az MK KFH, részben a Magyar Honvédség biztosította. Önálló, védett összeköttetés segítségével működött a folyamatos információáramlás. Az MK KFH és KBH összevonásával, a KNBSZ felállításával, 2012. január 1-jétől a hadszíntéri felderítő, elhárítóerők (HUMINT, SIGINT, CI) egy szervezetben (NIC, NIST) tevékenykednek.

2. ábra: Az integrált (egységes) felderítő/hírszerző rendszer elvi sémája³²

A következőkben a Tartományi Újjáépítési Csoport mint a legnagyobb létszámú és a legkomplexebb erővel-eszközökkel ellátott szervezet felderítő biztosítása kerül ismertetésre.

A Magyar Honvédség felderítőerői alkalmazásával, a HM HVK Katonai Tervező Főcsoportfőnök 22/2006 szakintézkedése alapján, felállításra került az MH PRT (Pol e Khomri) állománytáblájában az S2 felderítő- és technikai adatszerző részleg (UAV).

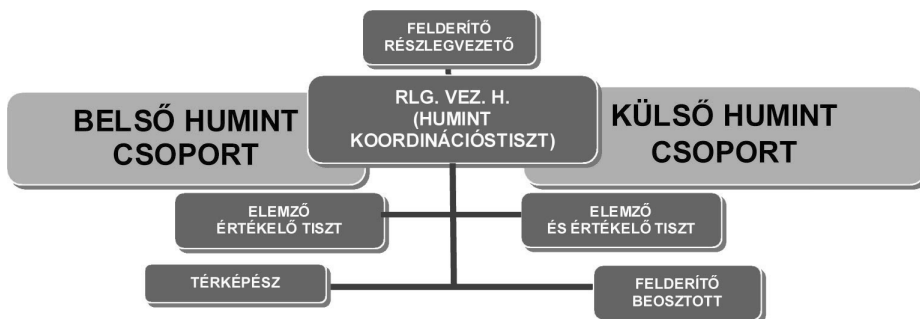
²⁹ Human Intelligence in Allied Operations ACE Directive 65–7 2000. augusztus 16.

³⁰ SOTU – Special Operation Team Unit: Különleges Műveleti Csoport.

³¹ SOTG – Special Operation Task Group: Különleges Műveleti Kontingens

³² Az ábrát Müller Zsolt őrnagy szerkesztette. Forrás: DLASK Hajnalka: *Katonai missziók felderítő biztosításának tapasztalatai különös tekintettel Afganisztánra.* (Diplomamunka), ZMNE, 2011. 45.

A felelősségi körzetként kijelölt Baghlan tartomány egy fél Magyarországnyi területet jelent, mely igazi kihívást jelentett valamennyi magyar katona, különösen az adat- és információgyűjtő alegységek számára.

3. ábra: Az MH PRT felderítő részleg felépítése³³

A felderítő részleg részlegvezetőből, részlegvezető helyettesből, 2 fő elemző-értékelő tisztből, egy térképész tiszthelyettesből, egy felderítő beosztottból, valamint kettő HUMINT-csoportból állt. A Katonai Felderítő Hivatal, akkor még csak a PRT S2 részlegébe telepített 1 fő hírszerző tiszteket, aki az elemző-értékelő beosztása mellett látta el a KFH által meghatározott feladatokat is. Később, a PRT állománytábláját nem terhelő, egyéni beosztásokkal feltöltött NIST-je (HUMINT, SIGINT) és a KBH járult hozzá az adat- és információgyűjtő rendszerhez.

Tehát az MH PRT felderítő biztosítását alapvetően a felderítő-, technikai adatszerző (2010-től UAV) részleg, a NIST (HUMINT, 2008-tól SIGINT) és a KBH tisztjei hajtották végre. Természetesen az összekötő, CIMIC csoportok és tágabb értelemben valamennyi magyar katona is részt vett az adat- és információgyűjtő tevékenységben.

4.1 A felderítő/hírszerző rendszer forrásai és a megszerzhető információk, tapasztalatok

4.1.2 Partnerszolgálati együttműködés

A Katonai Felderítő Hivatal (később KNBSZ) és különböző külföldi titkosszolgálatok együttműködése és kölcsönös tájékoztatása által biztosította az adat- és információcserét. Ez alapján megszerzett információk részben vagy egészben felhasználhatók voltak a hadműveleti terület biztonsági folyamatának értékeléséhez, valamint egy részük be- dolgozásra került azokba a jelentésekbe, melyeket a Katonai Felderítő Hivatal a kabuli NIC-nek megküldve, – és azokat a PRT mellett működő NIST-nek továbbítva – a PRT

³³ Saját szerkesztés (PRT-5-től).

parancsnoka is megkapott. A megszerezhető információk hadászati, hadműveleti és harcászati szintűek is lehetnek.³⁴

Többször előfordult, hogy ilyen forrásból érkezett közvetlen, a magyar felelősségi körzetre vonatkozó veszélyeztetettségre utaló jelentés, melyekkel elkerülhetőek voltak a emberi és anyagi veszteségek.

Nyílt források (OSINT): a katonai felderítés és a hírszerzés rendszerén kívül létező, mindenki számára nyilvánosan, legális eszközökkel megszerezhető, vagy korlátozott körben terjesztett, de nem minősített adatok szakmai szempontok alapján történő felkutatását, gyűjtését, szelektálását, elemzését-értékelését és felhasználását jelenti.

4.1.3 Humán erővel folytatott hírszerzés (HUMINT)

Az MH PRT számára szóba jöhető HUMINT-forrásként elsősorban a menekültek, az NGO-knak az országban tapasztalatokat szerzett tagjai, a médiák tudósítói, az afgán biztonsági erők tagjai, a törzsek vezetőivel, hadurakkal közeli kapcsolatokat ápoló személyek, illetve a helyi lakosság jöhetett szóba. Számos adat, információ keletkezett a velük való kapcsolattartásból, azonban soha nem volt szabad megfeledezni arról, hogy talán tradicionális összefüggések okán, egyes emberek adatai túlzóak, esetleg propaganda jellegűek lehetnek. Különösen az öngyilkos merénylők, vagy az összecsapásokban érdekeltek számában voltak erős különbségek a valóság és az általuk jelentettek között. Előfordult, hogy a beérkező jelentések összesítése után, a tartományban 30–300 felkészített öngyilkos merénylővel, alkalmi összecsapásban részt vevő ellenállóval kellett számolni, ami nyilvánvaló túlzásnak bizonyult. A hadműveleti területen működő NGO-k, – még a magyar működtetésűek is – távolságtartó módon viselkedtek, nem szívesen mutatkoztak, dolgoztak együtt a magyar katonákkal. Ez korábban is érzékelt hozzáállás volt, mivel ezek a szervezetek nem akarták kockáztatni a civil lakossággal, azok szervezett csoportjaival kialakult jó viszonyukat. A források, megnyertekkel szervezett találkozók helyszínének kiválasztásánál is alapvető szempont volt a biztonság. Nehezítette a kapcsolattartást, hogy az ISAF SOP-k alapján a HUMINT-tevékenységet végrehajtók is kizárólag egyenruhában lehettek, a PRT táborát civil házak vették körül és az odavezető út is könnyen megfigyelhető volt. Így a PRT-val kapcsolattartók könnyen dekonspirálódhattak. Tehát a HUMINT-információszerzés gondosan előkészített személyes találkozókra és telefonos kapcsolattartás segítségével zajlott. A PRT-val kapcsolatot tartók információi lehetőségeit a foglalkozásuk, a társadalomban betöltött helyük, szerepük, mozgásszabadságuk és nem utolsósorban a PRT szervezeteivel kialakult együttműködésre való hajlandóságuk is befolyásolta. A megszerezhető információk: főként harcászati, kisebb százalékuk hadműveleti volt.

³⁴ DLASK Hajnalka: *Katonai missziók felderítő biztosításának tapasztalatai különös tekintettel Afganisztánra.* (Diplomamunka) ZMNE, 2011. 47.

4.1.4 A PRT nem felderítő/hírszerző tevékenysége

A PRT alaprendeltetéséből adódóan jutott hozzá számos információhoz, melyek a felderítés/hírszerzés során jól hasznosíthatóak voltak. Ezek lehettek többek között a napi járőr feladatok során megszerzett információk (tüntetés, kódobálás, ISAF-ellenes viselkedés), a CIMIC feladatok során megszerzett információk (hadurak, vallási vezetők törekvései, nemkívánatos szociális és gazdasági folyamatok), PSYOPS³⁵-feladatok során megszerzett információk, road show-k „utcai propaganda bemutatók” alkalmával tapasztalt megnyilvánulások. A megszerzhető információk: alapvetően harcászati, kisebb százalékuk hadműveleti volt.³⁶

Mivel a tevékenység szövetségi keretek között zajlott, így az ISAF HQ felderítő- és más részlegeiben szolgáló külföldiek – például NIC-tisztek és tiszthelyettesek, szomszédos PRT-k stb. – és a felderítőrendszerhez nem tartozó, de az ISAF kötelékében szolgálatot teljesítő magyar katonák (pl. OMLT, NSE,³⁷ AMT,³⁸ AAT³⁹ stb.), illetve magyar és külföldi civil szervezetek képviselőivel történő együttműködés révén adat- és információcseré valósult meg. Ezek alapvetően a NATO Secret, ISAF Secret számítógépes hálózatokon keresztül valósultak meg, és a szükségben a magyar katonák innovativitása ismét megmutatkozott. Az ISAF gép- és harcjárműveinek többségébe, valamint a harcászati műveleti központokba (Tactical Operation Center – TOC) telepített, eredetileg helyzetmeghatározásra rendszeresített IFTS (International Force Tracking System) be rendezéseken keresztül rövid szöveges üzenetek formájában is továbbítottak felderítési adatokat és egyéb feladatokat. Pol-e Khomriban rendszeresen ülésezett az OCC-P⁴⁰, amelyben az állami vezetők mellett valamennyi, a tartomány területén jelen lévő biztonsággal kapcsolatos szervezet részt vett (ANA,⁴¹ ANP,⁴² NDS⁴³ stb.). E szervezet munkájában részt vettek a magyar katonák is. Általában releváns információk nem cseréltek gazdát és általános volt a bizalmatlanság. Ennek az volt az oka, hogy a törzsi és családi, valamint tradicionális érdekek okán a biztonsági értekezletről kiszivárogtak az ott elhangzottak, amelyek rendszeresen az ellenállókhoz kerültek, megakadályozva az eredményes fellépést ellenük.⁴⁴

³⁵ PSOPS–Psychological Operations: pszichológiai (lélektani) műveletek

³⁶ DLASK Hajnalka: *Katonai missziók felderítő biztosításának tapasztalatai különös tekintettel Afganisztánra.* (Diplomamunka) ZMNE, 2011. 47–48.

³⁷ NSE–National Support Element: Nemzeti Támogató Elem

³⁸ AMT–Air Mentoring Team: Légi Mentor Csoport

³⁹ AAT–Air Advisory Team: Légi Tanácsadói Csoport

⁴⁰ Operations Coordination Center Provincial: Tartományi Koordinációs Központ

⁴¹ ANA–Afghan National Army: Afgán Nemzeti Hadsereg

⁴² ANP–Afghan National Police: Afgán Nemzeti Rendőrség

⁴³ NDS–National Directorate of Security: Biztonsági Igazgatóság, az afgán titkosszolgálat

⁴⁴ A hírszerzésben, felderítésben tevékenykedőknek alaposan ismerniük kellett a tartomány vallási, etnikai összetételét. Gyakran előfordult, hogy a tevékenységek során szembekerültek az azonos törzshöz (pl. gudszor, gadi, orakzai stb.) tartozó ellenálló szervezetek és az afgán biztonsági erők tagjai. A gyenge hadműveleti biztonság miatti kiszivárogtatások miatt rendszeresen, különösen az OMLT-nél kellett műveleteket felfüggeszteni, elhalasztani.

Mint minden egyforrású felderítés kapcsán, a HUMINT-adatokkal is óvatosan kellett bánni, és az információkat más forrásokból származó adatokkal is össze kellett vetni. Ebben játszott kulcsszerepet a SIGINT és az IMINT.

4.1.5 Technikai eszközökkel történő adatszerzés (SIGINT)

2008. augusztus végén szakmatörténeti pillanatnak lehettünk tanúi. A második világháború óta először hajtott végre magyar SIGINT-alegység feladatot expedíciós környezetben. A műveleti területre szánt stationer SIGINT-állomás tervezése jóval korábban megkezdődött, a felhasználói igények tisztázásával, széles körű információgyűjtéssel. A megvalósításban az MK KFH Rádiófelderítő és a Gazdálkodási Igazgatóság, valamint a Honvéd Vezérkar felderítő szakemberei vettek részt.

A SIGINT-elemek műveleti területre történő kihelyezése gondos tervezői, előkészítői tevékenységet igényelt. Meg kellett kezdeni a várható települési hely vagy alkalmazási körzet elektromágneses környezetére, illetve a rádióhullámok terjedését befolyásoló terepviszonyokra, az időjárásra és egyéb tényezőkre vonatkozó adatok és információk gyűjtését, illetve elemzését.

Rádiófelderítő szempontból kiemelt figyelmet kellett fordítani a műveleti terület polgári és katonai kommunikációs infrastruktúrájáról rendelkezésre álló adatok előzetes tanulmányozására. Az alkalmazás előkészítése időszakában támaszkodni kellett az adott területen már korábban tevékenységet végrehajtó szövetségesek helyszíni tapasztalataira (lessons learned) és a nyílt (OSINT) forrásokból rendelkezésre álló információkra, annak érdekében, hogy a PRT célkitűzéseihez szükséges felderítő információs rendszer működéséhez a lehető legnagyobb mértékben hozzá tudjon járulni.

A kivitelezés kapcsán az alábbi célok kerültek megfogalmazásra:

- ✿ legyen képes elsősorban a magyar kontingens biztonságával összefüggő, „force protection” jellegű információk megszerzésére,
- ✿ a térségre vonatkozó nemzeti és Szövetséges információigények kielégítésére,
- ✿ együttműködésre hazai és Szövetséges környezetben,
- ✿ a nemzeti (hazai) rádióelektronikai felderítőrendszer kiterjesztésére,
- ✿ működési tapasztalatok gyűjtésére.

Így került sor egy konténeres kiépítésű, modern szaktechnikai eszközökkel felszerelt Stationer SIGINT-állomás telepítésére Pol e Khomriba, a Camp Pannóniába, a PRT tábor területére. Maga a települési hely rádiófelderítő szempontból a legkevésbé sem volt ideális, hiszen magas hegyektől körbevett, folyók által körülhatárolt térségben kellett a feladatot végrehajtani, melyet még a közelben működő ipari tevékenység is akadályozott (cementgyár, vízerőmű, magasfeszültségű hálózatok, antennatornyok stb.). A SIGINT információk cseréje érdekében a KFH, SIGINT összekötőt vezényelt az előjáró törzs CJ2 felderítőtörzsében működő SEWOC⁴⁵-ba.

⁴⁵ SEWOC–Signals Intelligence and Electronic Warfare Operation Center/Cell: Rádióelektronikai felderítő és elektronikai hadviselési műveleti központ/részleg.

Az állomás parancsnoka gyakran kapott hazai felderítésből vagy nemzetközi SIGINT együttműködésből származó információkat, amelyet megosztott az S2 részleggel. Különösen intenzív műveleti tevékenységek alkalmával, a hazai fordítói kapacitás rendelkezésre állása nagy segítséget jelentett. A PRT állományában lévő fordítók (dari, pastu) korlátozott száma, nyelvi elégtelenségük, nagyon alacsony munkamoráljuk és csekély terhelhetőségük gyakran negatív hatású folyamatokat okozott. Tetejében, biztonsági megfontolásokból csak a magyar állampolgársággal rendelkező személyeket lehetett ilyen érzékeny nyersanyagok fordításába bevonní. Előfordult az, hogy Magyarországról érkező, magyarul és pastu nyelven alig beszélő, relatíve műveletlen fordítókkal kellett feladatot végrehajtani. Erre a jövőben sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani.

A SIGINT-állomás által megszerzett adatok-információk fordítás és előértékelés után az S2 részleghez kerültek, ahol megtörténhetett azok más forrásból származó adatokkal, információkkal történő egybevetése. Ezek jól használható módon megerősítő jellegűek voltak, de gyakran előfordult, hogy más felderítési nemből egyáltalán nem kerültek megerősítésre, kizárólag SIGINT forrásból származtak.

A Stacioner SIGINT-állomás üzemeltetése során felmerült egy mobil SIGINT-állomás rendszeresítésének igénye is, ami a PRT működése alatt nem történt meg. Egy nemzetközi cég által csapatpróbára, Afganisztánba kiszállított eszköz, az északi régióban tapasztalható elektromágneses környezet és egyéb műszaki problémák miatt nem vált be, beszerzését elvetették.

4.1.6 Technikai eszközökkel történő adatszerzés: az IMINT⁴⁶

Az IMINT feladatokat: a PRT Technikai Adatszerző Állomás részlegébe rendszeresített, izraeli gyártmányú, kis hatótávolságú, Skylark-1LE típusú UAV-vel hajtották végre.

A hadműveleti területen – a PRT munkájának biztosításában – az eszköz megjelenésének korszakos jelentősége volt, új lehetőségek nyíltak a parancsnok előtt a projektek, különböző tárgyalások, tömegkezelés, járőrtevékenység biztonságos lebonyolítása biztosítása terén. Az eszközt változatos helyszínekről üzemeltették, a táborból, a táborhoz közeli területről, a tábor melletti hegyen kialakított, szövetséges erők felügyelete alatt lévő területről (OP North), illetve a többnapos járőrfeladatok, projektek során az ideiglenesen kialakított indítóhelyekről.

2008-ban az izraeli Elbit Systems cég ajánlatot tett a Honvédelmi Minisztérium részére a kiírt tendernek megfelelő pilóta nélküli repülőeszköz szállítására. Az ajánlat elfogadását követően 2009-ben 3 készlet (3 földi egység és 9 db repülőgép) került beszerzésre, és 2010-ben rendszeresítésre a Magyar Honvédségben.

A csapatpróba 2009. 11. 23-a és 2010. 02. 12-e között került végrehajtásra. Ez egybeesett az MH PRT 8 felkészítésével, melynek során az eszköz kiszállításához történő készletezését is végrehajtották.

⁴⁶ Az alfejezet forrása: SZABÓ Géza t. ezds, FURJÁN István t. alez: *SKYLARK-1LE típusú pilóta nélküli repülőeszköz alkalmazásának főbb tapasztalatai*. A Honvéd Vezérkar Felderítő Csoportfőnökség kiadványa, 2013. május. Sz.n.

A biztonsági helyzet romlása során a tábor védelme mellett, a környező hadműveleti útvonalak ellenőrzése, a város megfigyelése, rendezvények biztosítása, a távoli projektek végrehajtásának segítése, terület ellenőrzése, megfigyelése, mozgások, csoportosulások figyelemmel kísérése tartozott az általános feladatok közé.

Részleteiben: egyik elsődleges feladat a tábor védelmében való részvétel volt, azaz közvetlen támadás veszélye esetén, illetve közvetett támadás esetén a lehető leggyorsabban készen kellett állni azonnali valós idejű, vizuális felderítési információk továbbítására.

A gyakorlatban bebizonyosodott, hogy az UAV hatótávolságán belül alkalmas konvoj kíséresi feladatokra, ilyen feladatokat a fő ellátási útvonalakat ellenőrző jelenléti járőrök kiküldésekor hajtott végre az UAV csoport. A járőr elindulása előtt végigrepülték a tervezett útvonalat, ellenőrizve annak járhatóságát és az esetleges meglévő veszélyforrásokat, majd a járőr előtt haladva 1,5–2 km-rel azonnali felderítési információkat biztosított számukra. A konvoj ellenséges behatása esetén, felderítik az ellenséges erő létszámát, elhelyezkedését, ezzel is segítve a harcoló katonák tevékenységét, támogatva a parancsnok elhatározásának meghozatalát.

A területmegfigyelési feladatok főleg akkor jelentkeztek, amikor a városban CIMIC-műveletek folytak, vagy tüntetésre, tiltakozó akcióra került sor, kiemelt személyek kísérése történt, fontos vezetői rendezvény került lebonyolításra, vagy olyan esetekben, amikor a földi járőrt nem volt biztonságos kiküldeni az adott területre. A fentiekben felsorolt feladatokat éjjel-nappal, a meghatározott időjárési korlátok betartásával képes volt a rendszer teljesíteni.

Az eddigi tapasztalatok szerint az eszköz több feladatra alkalmas, rugalmasabban használható, mint amit az első időszakban azt feltételezték, és maximálisan bizonyította gyakorlati alkalmazhatóságát.

Az első hadműveleti területen történő bevetést Afganisztánban az MH PRT-8 váltásával kikerkezett kezelőállomány hajtotta végre 2010 év elején. Az állomány a kiképzések során megszerezte az alkalmazáshoz szükséges alapvető ismereteket, azonban az afganisztáni domborzati, időjárési és egyéb viszonyok teljesen különböztek a hazai körülményektől. A terepviszonyok, a magas por- és páratartalom negatív hatást gyakorolt a gép működésére. A harci körülmények közötti védőfelszerelésben történő éles feladat végrehajtását is itt kellett begyakorolni.

Már a MH PRT-8 parancsnoka részéről is felmerült igényként a külön display vagy kivetítő szükségessége, amit a parancsnok a harcállásponton kívánt elhelyezni annak érdekében, hogy a képi információkat az ott tartózkodók is azonos időben lássák. Ezt meg is igényelte, de nem került biztosításra számára.

Az eszköz táboron belülről történő indítása, és különösen leszállítása nehézkes volt, a táboron kívülről történő alkalmazás viszont jelentős biztosítóerők alkalmazását követelte meg.

A MH PRT-8 szolgálati ideje alatt három repülőesemény történt, ez két gép üzemképtelenné válását, illetve egy elvesztését (eltűnését) jelentette. Az események leszálláskor vagy repülés közben a bázistól távolabb következtek be. A kezelőállomány hadműveleti területen kezdő volt, de gyorsan alkalmazkodtak a körülményekhez.

A PRT-9 2010 augusztusában érkezett ki a hadműveleti területre. Kidolgozásra kerültek a különböző repülési zónák, hogy az UAV képesség beilleszthető legyen az Északi Regionális Parancsnokság műveleti tervébe. Ezt együttműködve a PRT-ban szolgáló JTAC-vel (joint terminal attack controller – előretolt légiirányító) dolgozta ki a kezelőállomány, majd az RCN airspace manager (légtér-gazdálkodási főtitst) jóváhagyta a terveket.

A MH PRT-11 Hadműveleti Irányító Központjában kialakításra került egy olyan kijelzőképesség, melynek segítségével az eszközről érkező videojeleket egy monitoron megjelenítették, ezáltal gyorsítva, lerövidítve a döntéshozatal idejét. Egyik kiemelt feladat volt a táborot körülzáró tömeg folyamatos megfigyelése, viselkedésének elemzése, fontos segítséget nyújtva a parancsnoknak a tömegkezelésére vonatkozó döntéseinek meghozatalában.

A feladatok végrehajtásához három eszköz ált rendelkezésükre, egy repülőesemény (vészleszállás) történt, egy gép megsérült. A műveleti területen töltött idő alatt 79 felszállást hajtott végre az UAV, mely egyedülálló a PRT-k eddigi történetében. Ez mintegy 82 repült órát jelent. A kezelőállomány képzettsége jó, az eszköz képességeit és technikai paramétereit sokrétűen kihasználták, hiszen javarészt már rendelkeztek missziós tapasztalattal.

A MH PRT-12 esetén már komoly szakmai múltja volt az UAV-nak, mind a parancsnok, mind a kezelőállomány ismerte az eszköz sajátosságait, sokrétűen, az éppen aktuális feladatok szerint használták. Két repülőesemény történt, olyan, amire eddig nem volt példa, az egyik esetben feltételezhetően elektronikai zavarás vagy interferencia miatt megszűnt az adatkapcsolat és a gép lezuhant, a másik leesést pedig helikopterek rotorszele okozta (előzetes bejelentés nélkül, váratlanul tűntek fel). Az eszköz információit más nemzetek is igényelték volna, de nem volt lehetőség online módon azt továbbítani.

Az eszközt főképpen táborvédelmi feladatok, gyalogos járőr, illetve gépjárműves járőr, konvojok kísérésére, terület megfigyelésre és a PRT-10 alatt egy új elemként megjelent, a FOB (Forward Operation Base, előretolt műveleti bázis), ahol ennek feladatának támogatására is alkalmazták. A hatótávolságán belül előzetes útvonal-felderítést, saját (vagy szövetséges) konvojok biztosítását, keresést/kutatást, tüntetők, embercsoportok megfigyelését, kárfelmérést hajtott végre. Meg kell még említeni a más forrásból beérkező felderítő információk ellenőrzése és a kihelyezett saját erők biztosítása (tűzszerész, CIMIC-projekt) során történt feladat-végrehajtást.

A legtöbb esetben azonos idejű kiértékelés került végrehajtásra és a kiértékelés eredményét azonnali információként továbbították. Ebben a tevékenységben nagy segítség volt a kihelyezett képernyő.

Azonban meg kell említeni azt is, hogy mire nem volt alkalmas az UAV. A felderítő-résleg teljes körű felderítési/légi információs igényeinek kiszolgálását nem tudta biztosítani. A kért információk jellemzően az eszköz hatótávolságán kívül helyezkedtek el. Ezt biztonsági okok miatt nem lehetett megoldani a települési hely kitolásával. A felderítési igényeket egy nagyobb hatótávolságú, hosszabb üzemidőt lehetővé tévő és komolyabb kamerarendszerrel felszerelt pilóta nélküli eszköz tudta volna kielégíteni.

Összefoglalás

Az afganisztáni küldetés a Magyar Honvédség legintenzívebb, legkomplexebb és mindenképpen a legveszélyesebb feladata volt. A magyar katonák számos, az ország területén diszlokáló ISAF szervezetben hajtották végre feladataikat. A Baghlan tartományban működő MH PRT önálló műveleti területen, számos fejlesztést valósított meg. Habár a nemzeti korlátozások alapján hagyományos katonai (kinetikus, kutató, felszámoló stb.) műveleteket nem végezhetett, az alaprendeltetésű feladatokat végrehajtó erők biztonságához felderítő-, hírszerző adatokra, információkra volt szükség. Ehhez járult hozzá az MH PRT felderítőrendszere, amelyet az MK KFH (később KNBSZ) által telepített NIST-jei, NIC-je (Kabul) és az MH felderítőerői által működtetett S2 részleg szolgált ki. A tevékenységük révén hozzájárultak a kontingens biztonságához, adataik-információik révén segítették a parancsnok döntéshozói tevékenységét.

A kezdetben csak HUMINT/CI felderítés 2008-ban a SIGINT, 2010-ben IMINT elemekkel egészült ki.

Jelentős előrelépésként értékelhető, hogy az afganisztáni műveletek során, a Magyar Honvédség és a Katonai Felderítő Hivatal együttműködése konstruktívnak mutatkozott. A célok megfogalmazása közösen történt, a felmerülő problémákról és a lehetséges megoldásokról szóló párbeszéd folyamatosak voltak, a felderítőrendszer finanszírozásának közös teherviselése kiegyensúlyozottá vált. A felderítő/hírszerző erők szolgálati és szakmai „felügyeletében” ugyan még jelentkeztek fennakadások, amelyeket a bonyolult és párhuzamos jelentési rend is tükrözött, de a felderítő- és hírszerző erők egységes szakmai irányításának megvalósulását követően – amely folyamatát sajnos lelassították a jelentős költségmegvonások – várhatóan egyszerűsödni fog a műveleti területeken folytatott felderítő/hírszerző tevékenység jelentési rendje is.⁴⁷

A HUMINT-képesség kialakítása a Magyar Honvédség számára teljesen új feladatként jelentkezett és az információigények kielégítéséhez jelentős mértékben járult hozzá. A KFH és KBH között előremutató párbeszéd folyt, amit felgyorsított a két jogelőd szervezet összevonása, a KNBSZ megalakítása. Azóta NIC- és NIST-elemek nemcsak HUMINT-, hanem SIGINT- és CI-elemeket is tartalmaznak, a fúziós, összadatszerző-feldolgozó rendszer felé mutatva. Meg kell jegyezni, hogy elsősorban kinetikus feladatokat végrehajtó különleges műveleti erőink felderítő támogatása érdekében, nemzetközi példákat követve, szükséges a DOMEX-támogatás kialakítása, egy-egy többfunkcionális csoport felállítása által. Egy csoportnak négy szakképesítésű szakértőből kell állnia, úgy mint: elhárító ügynök (CI), HUMINT információszerző, SIGINT elemző és jeladatszerző. Ez a csoport képes volna a megszerzett dokumentumok, mágneses adathordozók és biometrikus adatok gyűjtésére, elemzésére, jelentések készítésére. Afganisztánn bizonyította, hogy az így megszerzett, döntően harcászati

⁴⁷ DLASK Hajnalka: Katonai missziók felderítő biztosításának tapasztalatai különös tekintettel Afganisztánra (Diplomamunka), ZMNE, 2011. 53–54.

információk gyakran hadászati jelentőségűvé válhatnak, válnak, különösen a nemzetközi együttműködés segítségével.

Az elért eredmények fenntartása – döntő módon – a feladatba bevont állomány felkészítésén, felszerelésén múlik és egy adott „éles” helyzetben ez nem jelenthet költségvetési akadályt. Folytatni kell a szakállomány modern eszközökkel történő ellátását és ismereteik magas szinten tartását a céljaink elérése érdekében. Nem szabad elfeledni azt a tényt sem, hogy a felderítés nem csak a végrehajtásba bevont szakállomány, hanem a teljes személyi állomány feladata, mivel minden katona egy-egy szenzor.

Irodalomjegyzék

MK. KFH Felderítőszemle 2003. november (II. évf. 4. sz.)

Par ERIKSSON: *Intelligence in Peace Support Operations Emerging Concepts for the Future*.

International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 1997. 1. issue

Nemzetbiztonsági Alapismeretek (Szerk. KOBOLKA István), Budapest (2013)

SIMÓ Andrea: *Béketámogató műveletek felderítő támogatása, különös tekintettel az afganisztáni műveletekre és annak magyar vonatkozásaira*. (Diplomamunka) ZMNE 2006.

RICHNOVSZKY Sándor mk. őrnagy: *A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal szerepe és feladatai a nemzetközi válságkezelő és béketámogató műveletek felderítő támogatásában*. (Diplomamunka). ZMNE, 2005.

HM HVK Katonai Tervező Főcsoportfőnök 22/2006 szakintézkedése

SZABÓ Géza t. ezds – FURJÁN István t. alez: *SKYLARK-1LE típusú pilóta nélküli repülőeszköz alkalmazásának főbb tapasztalatai*. A Honvéd Vezérkar Felderítő Csoportfőnökség kiadványa, 2013. május. Sz. n.

DLASK Hajnalka: *Katonai missziók felderítő biztosításának tapasztalatai különös tekintettel Afganisztánra*. (Diplomamunka). ZMNE, 2011.

Az átfogó műveleti tervezés alkalmazása a gyakorlatban

„Soha nem a legerősebb marad életben, nem is a legokosabb, hanem az, aki a legfogékonyabb a változásokra.”

Charles Darwin

Bevezetés

Magyarország eddigi műveleti szerepvállalásai történetében a Magyar Honvédség tendenciózan olyan feladatokat kapott és látott el, amelyek következetesen kerültek még a látszatát is annak, hogy a már meglévő kiképzett és felszerelt alakulatokat szervezet, illetve rendeltetés szerint alkalmazzák. Értem ez alatt például az 1995-ben indult első fegyveres béketámogató missziót a Sínai-félszigeten, ahol katonák és rendőrök vegyesen alkották, illetve alkotják az MFO² Katonai Rendőr kontingensét, ami egy olyan speciális képesség, mely a mai napig nem létezik haderőnkben³. Röviddel ezután került kiküldésre az ENSZ égisze alatt az első ciprusi békefenntartó szakasz, majd 1996-tól a NATO által vezetett Implementation Force (IFOR)⁴ misszió magyar Műszaki Kontingense Bosznia-Hercegovinában. Ezeket követte több más misszió, így például (a teljesség igénye nélkül) 1999-től 2009-ig a magyarok látták el egy zászlóalj szintű kötelékkel a KFOR HQ őrzés-védelmét a koszovói Pristinában, illetve 2003–2004-ben egy magyar szállító zászlóalj működött az iraki Al-Hillahban.

Mindegyik kiküldetés unikum volt a maga nemében, és igen komoly kihívást jelentett a Magyar Honvédség missziókat tervező/szervező állománya számára a vállalt feladatnak megfelelő szervezetű, felszerelésű és felkészültségű kontingens megalakítása, felkészítése és fenntartása. Ugyanakkor a végrehajtó állomány mindenhol azt bizonyította, hogy a *magyar katona helyzetfelismerése, találékonysága és alkalmazkodó képessége* átsegíti a kezdeti nehézségeken, – mi több – más nemzeteknek is képes példát mutatni.

¹ A szerző MH PRT 8 törzsfőnöke volt, jelenleg a Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökség, Szárazföldi Haderónemi Osztályán, kiemelt referens főtiszt (lövész és harcokocsizó), mb. osztályvezető

² Multinational Force and Observers (Nemzetközi Erők és Megfigyelők), Force Military Police Unit

³ A katonai rendőrség vagy csendőrség létrehozására a szándék megvolt és megvan, több elgondolás született a kialakítására, azonban a jogi környezet ezt soha nem támogatta.

⁴ A misszió később nevet váltott Stabilization Force-ra (SFOR).

2006-ban azonban jelentős fordulat következett be az addig már-már rutinszerűen végrehajtott, eleinte békefenntartó, majd válságkezelő műveletekben. Az Egyesült Államok által, a terrorizmus elleni harc jegyében 2001-ban indított rezsiváltó afganisztáni háborúban Magyarország vállalta egy Tartományi Újjáépítő Csoport vagy közismertebb nevén PRT kiküldését. A kontingens feladata a NATO ISAF⁵ keretein belül, a német vezetésű Északi Regionális Parancsnokság (Regional Command North, RC-N) műveleti alárendeltségében egy Dunántúl méretű tartomány pacifikálásában és újjáépítésében való részvétel, illetve annak vezetése volt. A kezdeti képesség kialakítását, illetve a teljes műveleti készenlét⁶ elérését követően mindezt *egy többnemzeti kontingens vezető nemzeteként* hajtotta végre.

A szerepvállalások történetében először fordult elő, hogy egy magyar kontingens olyan helyzetben találta magát, ahol *önállóan*, ha úgy tetszik saját érdekében tervezte, szervezte és hajtotta végre saját, valamint biztosította mások katonai és nem-katonai műveleteit mindhárom – stratégiai, műveleti, harcászati – szinten.

Ez, bár hatalmas kihívást jelentett, a *műveleti környezet*, az *elvárások* és *lehetőségek*, valamint a *szükség* rákényszerítették az egyes kontingenseket arra, hogy folyamatosan alkalmazkodva birkózzanak meg a helyzettel. Ennek folytán alakult ki egy olyan gondolkodási forma, egy tervezési metódus, amelyet gyakorlatban előbb alkalmaztak, mint ahogy az *átfogó műveleti tervezés* (COPD) ⁷ fogalma egyáltalán megjelent a magyar köztudatban. Ez volt a PRT művelettervezése.

1. A kihívások

1.1 A műveleti környezet

A tartományban a magashegyi és sík terep váltakozása a jellemző, s emiatt nem csak az évszakok, de a helyi klíma is változatos, olykor kiszámíthatatlan. A téli hóesés elzárja az utakat, településeket temet be; majd a hegyekből lezúduló olvadó hó okoz árvizeket; az ezt követő száraz időszakban az emelkedő forróság okoz hatalmas porviharokat, majd az esőzés újabb árvizeket.

Az egész Afganisztánon körbefutó főútvonal, az úgynevezett Ringroad mentén elhelyezkedő Pol-e Khomri kétszeresen is kiemelt jelentőségű település. Egyfelől Baghlan tartomány székhelye, másfelől a Ringroad itt ágazik el, és folytatódik Mazar-e Sharif irányába, illetve – mint északi utánpótlási útvonal – tart Kunduzon át Üzbegisztánba. Helyzete azért is kényes, mert a tartomány korábbi székhelye, Baghlan város az ellen-

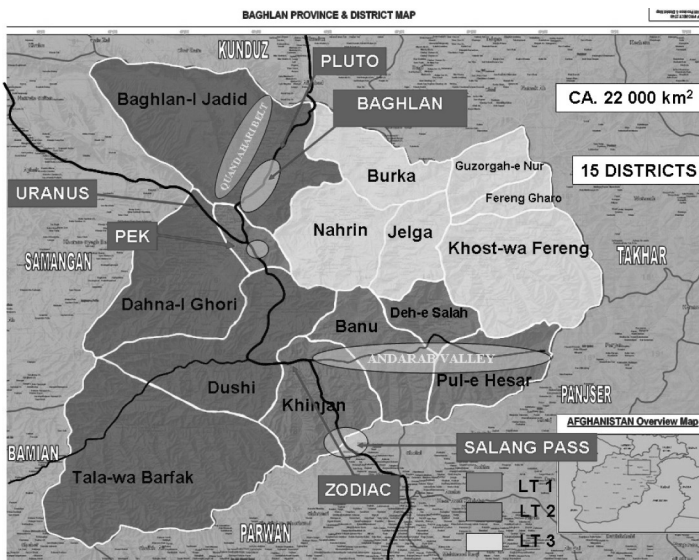
⁵ International Security and Assistance Force

⁶ Full Operational Capability – FOC

⁷ A NATO által kiadott Comprehensive Operational Planning Directive (COPD), melyet Magyarország nem csak elfogadott, de alapját képezte a 2013-ban kiadott MH Törzsszolgálati Szakutasításnak is.

Mint az fenti ábrán is látható, a jól megközelíthető helyek a Fő Ellátási Útvonalak mentén helyezkedtek el. Ez a PRT terminológiájában azt jelentette, hogy képes volt egy napon belül egy vagy több feladatot végrehajtani a zöld, de csak egy feladatot a sárga területeken. A pirossal határolt területeken csak többnapos kihelyezéssel vagy helikopterrel lehetett ténylegesen feladatot végrehajtani, vagy időszaktól függően egyáltalán nem. Idővel, ahogy a biztonság romlott, illetve a technika nehezült, ezek a lehetőségek tovább szűkültek.

A PRT küldetését szolgáló, a hollandok által korábban alkalmazott és javasolt módon, a magyar kontingens is *három felelősségi körzetre* osztotta fel saját műveleti területét (lásd 2. ábrán) és ennek megfelelően három úgynevezett összekötő tiszti csoportot (Liaison Team) alkalmazott. Ez a felosztás a hét év alatt nem változott.

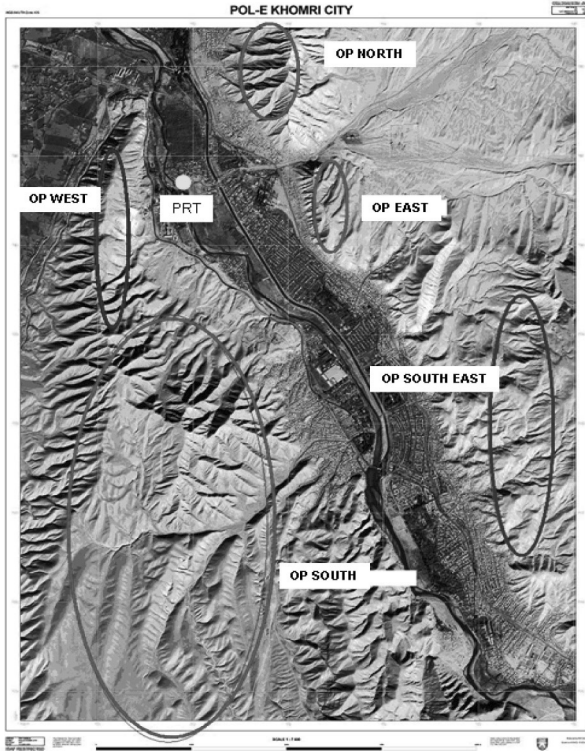

2. ábra: Baghlan tartomány érdekeltségi területei

Forrás: MH PRT

Az ábrán láthatóak a felelősségi körzeteken kívül még a *főbb érdekeltségi területek* is (Baghlan város, Kandahári-öv, Andarab völgy, Szalang-hágó) és a *fő ellátási útvonalak* (Zodiac és Uranus – Ringroad, valamint Pluto – északi ellátási útvonal).

A magyarok nem maguk választottak tábort, azt a tartományból kivonuló holland kontingenstől vették át Pol-e Khomri északi részén. A várost és benne a tábort minden irányból hegyek veszik körül. A legközelebbi magaslat az úgynevezett OP (Observation Point) West, a tábortól nyugatra helyezkedik el. Északkeletre magasodik az OP North és keletre található az OP East. Mindhárom hegyről tökéletes belátás esik a tábor teljes területére, illetve a várostra. Ez két, a kontingens szempontjából kedvezőtlen tényezőt is von maga után. Az egyik az, hogy aki a magaslatokat uralja, a várost is ellenőrzi. A másik, hogy a PRT tábora stratégiaileg nem a legszerencsésebb elhelyezkedésű.

3. ábra: Pol-e Khomri magaslatai

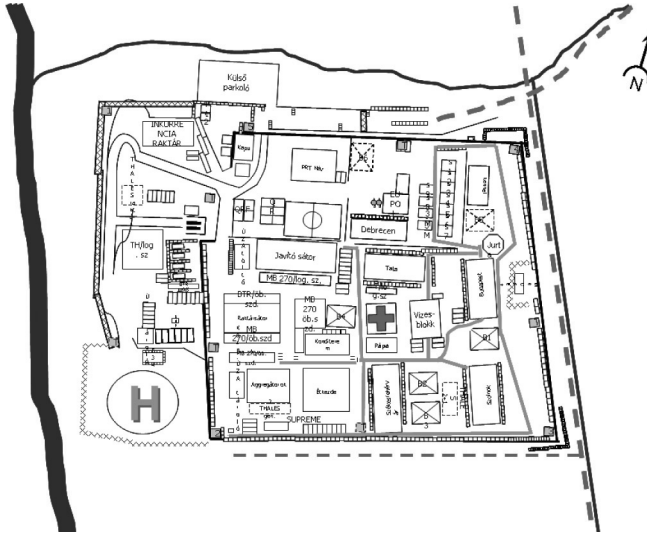
Forrás: MH PRT

A tábor nyugati oldalát nemcsak fal, de a Kunduz folyó is határolja, míg keletről a város egyik fő csatornája övezi. Így a főbejárat egy, a Kunduz folyóba torkolló időszakos vízfolyás mentén, az északi oldalon található, és csak déli irányban nyílik egy szükségkijárat a tábor melletti gazdasági területre. A 3. ábrán már látott magaslatok és a tábort körbevevő föld feletti és alatti vízfolyások jelentősen lekorlátozzák a rejtettséget és a mozgásszabadságot. A tábor megközelítése, evakuációja, illetve őrzés-védelme tehát külön kihívást jelentett a tervező- és a végrehajtó állománynak egyaránt.

A kiküldetés kezdetén Baghlan tartomány nem esett a déli országrésszel azonos veszélyességi kategóriába. Ha nem is volt a béke szigete, a délen folyó háborúhoz képest kifejezetten nyugodt léghő uralkodott. Az ellenállók, illetve a magukat ellenállóknak hívó szervezett bűnözés természetesen komoly fenyegetést jelentett, azonban az egymásnak feszülő helyi érdekek mentén húzódó villongásoknak nem a magyar kontingens volt az elsődleges célpontja.

A kontingens neve is csalóka, hiszen újjáépíteni csak ott lehet, ahol a már meglévőket rombolták le, szüntették meg. Ezt Baghlan tartományról – tekintve, hogy a háború elkerülte – nem igazán lehetett elmondani. A valóság sokkal inkább az, hogy egyes, a főútvonalakhoz közeli területek kimondottan fejlettnak mondhatók, míg a távolabbi

települések annyira elmaradtak, hogy ott inkább építeni, fejleszteni kellett és kell az élet minden területén, legyen az infrastruktúra létrehozása vagy mindennap használatos eszközök beszerzése. Az alapvető szükségletek kielégítése – ivóvíz, élelmiszer, egészségügy – égetőbb probléma, mint a gyárak vagy a termelés „helyreállítása”.

4. ábra: A PRT tábora

Forrás: MH PRT

Ez a tevékenység természetesen olyan szakembereket kíván, akik a településszervezésben, fejlesztésben, mezőgazdaságban, egészségügyben, stb. jártasak. Képességeik mellé ugyanakkor jelentős mennyiségű erőforrás biztosított, amelyből a tartomány fejlesztési tervében¹¹ bátran tervezhetnek akár hosszú, többéves projekteket is.

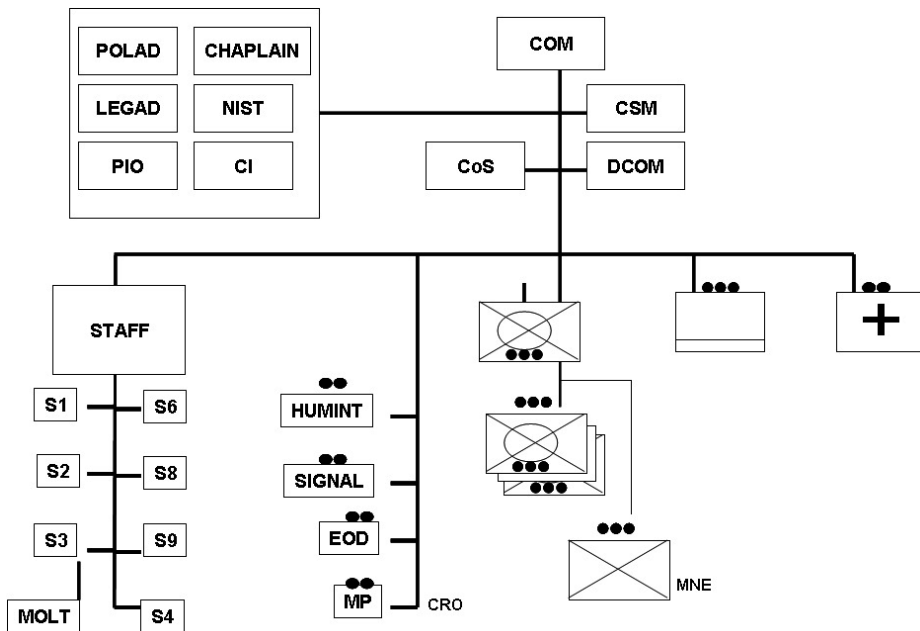
Tekintve, hogy a tartományban több helyi és más, nemzetközi – kormány és nem kormány által támogatott – szervezet is tevékenykedik, elengedhetetlen a velük való napi közvetlen együttműködés, a koordináció. Ehhez a munkához alapvető a biztonság megteremtése. Ez azonban egy összetett, sokrétű folyamat.

A magyar PRT léte sok félreértéssel volt terhelt. Az első tévedés az volt, hogy következetesen a Magyar Honvédség „belügyének” gondolták, ahogy ezt a neve is mutatta (Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport (MH PRT), holott a küldetés valójában Magyarország vállalása volt egy biztonságos Afganisztán megteremtése érdekében. Ez meg is mutatkozott felépítésében, a civil szakembereket ugyanis csak a Külügyminisztérium delegáltja, a politikai tanácsadó (POLAD) képviselte a táborban, valamint a kezdeti időszakban évente 2–3 alkalommal felbukkanó Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium kiküldöttjei. Pol-e Khomriban jelen voltak még magyar

¹¹ Provincial Development Plan (PDP)

NGO-k, de ők – saját biztonságuk érdekében – nem kívántak szoros kapcsolatot fenntartani a magyar PRT-vel, annak ellenére, hogy az az ő biztonságukért is felelős volt.¹² Ez magával vonta azt a tényt is, hogy a korábban említett erőforrások a gazdasági fejlődés beindítására szintén hiányoztak és a magyar kontingens szinte csak a HM részére biztosítottakra számíthatott. 2009-től, az utolsó években jelentek meg a Belügyminisztérium által kiküldött rendőrök, akik részt vettek a helyi rendőrség mentorálásában, illetve kiképzésében. Addig ezt is PRT végezte. Ezek a személyek tehát, a POLAD kivételével, nem képezték részét a PRT állományának.

A fenti hozzáállás egyébként az összes civil szervezetre igaz volt, akik messze elkerülték az ISAF létesítményeket. Érdekes módon ugyanakkor az ENSZ képviselői felismerték a PRT nyújtotta lehetőségeket és az évek során sikerült jó együttműködést kialakítani.

5. ábra: A PRT 8 szervezete

Forrás: MH PRT

A másik tévedés az volt, hogy a korábbi rutint követve „békefenntartónak” aposztrofálták az ISAF-küldetést, és benne a magyar katonákat. Ez sajnos megmutatkozott a helyzet értékelésében, és a különböző rendszabályok alkalmazásában is, már ami a hazai adminisztrációt és médiát illeti.

¹² A PRT megszervezése körüli intézményi ellentéteket és az NGO-k tevékenysége körüli ellentmondásokat részletesebben lásd WAGNER Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. MKI-tanulmány, 2010/14. 9–11.

Ugyanakkor a régió parancsnokságát ellátó vezető nemzet katonái, illetve az egymást követő német parancsnokok is folyamatosan abba a hibába estek, hogy a PRT-t, annak vélt katonai képességei miatt is, mint alárendelt zászlóalj, ezredet kezelték, és saját „pacifikáló” műveleteikbe akarták bevonni. A kontingens folyamatosan változó szervezetét, a nemzeti korlátozásokat, a képességeket megismerve aztán pár hónap alatt megértették a PRT-k valós küldetését, képességeit, tevékenységét, majd ezen keresztül saját szerepüket is.

A sok, a műveleti környezetet befolyásoló tényező közül ki kell végül emelni a *rendelkezésre álló időt*. Ez ugyanis nem csak Einstein szerint relatív. Mászt jelent az afgán parasztnak, az ellenállónak, a kormánytisztviselőnek vagy a helyi biztonsági erőknél. A PRT számára pedig különösen fontos, hiszen ez minden tervezés alapja. Figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a PRT hat hónapos váltási időszakában hol helyezkedik el a helyi időszámításban. Mászt jelent a téli és mászt a nyári váltás és mászt jelent a hétvége, ami Afganisztánban hagyományosan péntekre esik. Meg kell érteni azt is, hogy a PRT-k sorában hol helyezkedik el az aktuális váltás, hiszen az előző kontingens által tervezett vagy megkezdett úgynevezett áthúzó feladatokat vagy elkezdni, vagy folytatni kell, ugyanakkor újabb, a következőnek átadandó feladatokat kell tervezni, megkezdni.

Összességében azonban a *folyamatosan változó műveleti környezet*, az újabb kihívások mellett a missziók állománya is folyamatosan cserélődött; visszatért és többször is megmértetett. Ez olyan változásokat, fejlődést hozott, olyan új értékeket teremtett a Magyar Honvédség életében, amelyeket sehol máshol ezelőtt nem tudott elérni vagy megszerezni.

1.2 Elvárások

Amikor az első kontingenst hazai területen felkészítették, senki nem tudta, mire vállalkozik a Magyar Honvédség. Az első váltás csak a helyszínen szembesült a valósággal, de első kézből vette át a feladatokat a kivonuló holland kontingenstől. Még a második váltás sem kapott valós felkészítést, mivel nem rendelkezünk átadható tapasztalatokkal. A harmadik váltás felkészítésétől kezdődött el az a fajta tapasztalatátadás, ami már lehetővé tette, hogy hat hónapos elmaradással ugyan, de a valóságra készüljön az állomány. Természetesen ez a „valóság” is hat hónapos, egyéves csúsztást jelentett, mivel műveleti környezetet – a felkészítést folytató korábbi váltás hazautazását követően is – folyamatos változás jellemezte.

A tervezőknek emellett további gondot okozott, hogy a felkészítés érdekében mit is tervezzenek, hogyan tervezzenek, hiszen a hazai körülmények, rendszabályok és feltételek nem engedték meg a valósághoz közelítő tevékenységet a kiképzés során. A felkészülő parancsnokságok és törzsek pedig csak az 5–6. váltástól, azaz három év után foglaltak magukba korábbi afganisztáni tapasztalatokkal rendelkező személyeket.

Ennek jelentősége ott mutatkozott meg igazán, amikor a felkészítésért felelős szervezet még tapasztalatlan kiképzési szakemberei készítettek elő a gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező állományt. Így a hangsúly eltolódott az *ismeretlentől a már ismert irányba*. Így

az történt, hogy a műveleti tervezést az itthon alkalmazott amerikai harcászati döntéshozatal¹³ alapján végezték, illetve végeztették, és a *nem-katona szereplők* csak áttételesen vagy meg sem jelentek a kiképzés, a gyakorlatok során. Ennek eredménye az lett, hogy a hagyományos katonai műveletek (járőrözés, harctevékenységek) aránylag jól begyakorlásra kerültek, míg a PRT alaptevékenységét képező kapcsolattartási, fejlesztési tevékenységek és annak elemei (a tolmácsok kezelésétől a tárgyalási technikák alkalmazásáig) nem kerültek kielégítően elsajátításra.

A kiutazást követően pedig kivétel nélkül minden kontingens azt tapasztalta, hogy a műveleti környezet óriásléptekben változott és változik, a tempó felgyorsult, az ott-hon tanultak nagy része elavult tudássá vált. Az ISAF folyamatosan újjászervezi magát, a veszélyeztetettség nő, az afgánok türelme fogy, ugyanakkor a civil szakemberek és az erőforrások továbbra is hiányoznak.

Az elvárások azonban többirányúak. A kontingenseknek szembesülniük kellett a helyiek, az ISAF, az RC-N (ami nem feltétlenül egyezett meg az ISAF-fel), a nemzetközi szereplők általi és a hazai elvárásokkal, melyek külön-külön is kihívást jelentettek. Ilyen elvárások voltak például – a teljesség igénye nélkül – a következők:

- ✿ A PRT-nak képviselnie kellett magát, az országot és az ISAF-t.
- ✿ Részt kellett vennie a fejlesztések tervezésében, szervezésében és finanszírozásában.
- ✿ Mint Baghlan tartományért felelős kontingens (illetve battlespace owner), felelt a tartományban folyó műveletekért, ezáltal a biztonságért, különösen a fő ellátási útvonalakon. Ennek megfelelően minden, a tartományban tervezett, végrehajtott művelet a PRT-parancsnok közvetlen vagy közvetett felelősségi körébe tartozott. Ez, tekintve a terület földrajzi adottságait, illetve a kontingens lehetőségeit, hatalmas kihívást jelentett.
- ✿ Részt kellett vennie különböző biztonságot szolgáló ISAF-műveletekben vagy azokat kellett támogatnia.
- ✿ Befogadó támogatást kellett nyújtania más nemzeteknek.
- ✿ Az első években Nemzeti Támogató Elemként kellett a többi, ISAF-műveletben részt vevő magyar katonáról gondoskodnia.
- ✿ Részt kellett vennie a helyi biztonsági erők támogatásában, kiképzésében.

Összességében talán mégis a legnagyobb kihívás, amivel a PRT-nak meg kellett küzdenie, az *önállóság* volt. A magyar katona először került olyan helyzetbe, mondjuk ki, háborús területen, ahol a parancsnok három szinten tervezte, szervezte és hajtotta végre a műveleteket:

- ✿ mint Magyarország hozzájárulása, a Baghlan tartományért felelős nemzet tevékenysége, *stratégiai*;
- ✿ mint az ISAF RC-N önálló felelősségi körzettel rendelkező alakulata, *műveleti*;

¹³ Military Decision Making Process (MDMP)

✿ és mint a közvetlen műveleteket végrehajtó szervezet, *harcászati szintű* kontingens.

Ez megmutatkozott az elvárásokban és a végrehajtásban is. A műveletek tervezését, illetve végrehajtását a parancsnok jelentette, de egyes esetek kivételével¹⁴ nem kért jóváhagyást. Az ISAF, illetve az RC-N által tervezett, előzetesen megküldött műveletek tervét véleményezte, sőt megvétózta. Saját műveleti parancsait, intézkedéseit¹⁵ az előjárónak csak tájékoztatásul küldte meg. Légi támogatást kért és kapott, kérésre képességei szerint támogatást adott.

1.3 Lehetőségek

Mindenhhez a kontingens a hagyományos harcoló vagy akár harctámogató alakulatoktól jelentős eltéréssel működött mind szervezetében, mind feladatszerkezetében.

A fentebb felsorolt, a műveleti környezetből és elvárásokból adódó kihívásoknak való megfelelés érdekében a főbb műveleteket három kategóriára lehetett osztani: civilkatonaira (CIMIC), biztonságira és logisztikaira.

A PRT szervezete is három, nagyjából egyenlő méretű funkcionális részre volt tagolható: parancsnokság és törzs, biztosítószázad¹⁶ és művelettámogatók. Ez annyiban is eltért a hagyományostól, hogy a parancsnokság és törzs magába foglalt végrehajtókat is, méretét tekintve pedig kitevette a kontingens 1/3-át.

Külön kihívást jelentett a különböző nemzetek – bolgár, horvát, szlovák, montenegrói, albán – integrálása a magyar környezetbe, mivel ez már a vezényleti nyelvet is angolra változtatta. Az évek során összességében a létszám vagy a kontingens funkcionális összetétele nem változott¹⁷.

A *CIMIC-műveletek* tehát a CIMIC-PSYOPS-részlegre (6 fő) és a három összekötő tiszti csoportra (3×2 fő), a *biztonság* az FP-századra (általában 100 fő körül), míg a *támogatás* a felderítő, tüzserész, logisztikai és ü. alegységekre, valamint a négyfős horvát katonai rendőrcsoportra hárult. Ebből is látszik, hogy a hagyományoktól eltérően, ez a kontingens „fejnehéz” volt, hiszen elsődlegesen nem a hagyományos műveleteken volt a hangsúly, hanem az általában támogató műveleteken. Így az FP-század elsősorban ezek védelmét látta el, és ezzel párhuzamosan kellett a tábor védelmét és a különböző járőrözési feladatait végrehajtani.

A rendelkezésre álló technikai eszközök eleinte az úgynevezett „holland örökségen” alapultak. Ez magába foglalta többek között az infrastruktúra egy részét, az elhelyezési és informatikai anyagokat és a gépjárműparkot. A PRT-k hét éve alatt ez a technikai eszköz-

¹⁴ Ilyen eset a házilagosan készített robbanóeszközök elleni tervezett tevékenység.

¹⁵ Fargmantery Order (FRAGO)

¹⁶ Force Protection (FP)

¹⁷ Ezalól kivételt jelentett 2009. amikor a választások biztosítása érdekében és idejére egy külön szakasz került kiküldésre.

park is jelentős változáson ment keresztül. A változó környezet, a fenyegetettség mértéke kapcsán a könnyű, gyengén páncélozott Mercedes terepjárókat az amerikai támogatásból kapott HMMWV¹⁸-k, a BTR-eket a szintén amerikai MAXX PRO¹⁹-k váltották fel.

Azonban a tevékenység jellege nem változott, az továbbra is különböző típusú járórk, illetve konvojok végrehajtása volt. Egyetlen eszköz maradt változatlanul meg a PRT története során. Megbízhatósága, védettsége, kedvező méretei és nem utolsósorban álcázó képessége²⁰ miatt a legkedveltebb eszköz a páncélozott Toyota Land Cruiser maradt.

Jelentős fejlődést, műveleti képességnövekedést jelentett a 2010-ben beérkező tűzszereszrobot és a hordozó jármű, azaz a 2 darab Cougar. Ugyanekkor érkezett a pilóta nélküli repülő (UAV²¹), amelynek műveleti alkalmazása kikísérletezése során szintén komoly tapasztalatokat szerzett az állomány.

A PRT képességei jelentősen növekedtek 2010-ben az akkor beérkező, és a magyar táborban elhelyezésre került amerikai előretolt sebészcsoporttal is. Az ő jelenlétük szintén a magyar PRT hozzáadott értékét növelte az ISAF-műveletekhez.

Összességében azonban elmondható, hogy a PRT talán legfontosabb alapképessége az a minimális fejlesztést biztosító lehetőség volt, amely továbbra is a HM szegényes CIMIC költségvetéséből tevődött össze. Ez azonban valójában csak a főútvonalak mentén húzódó területek mindennapi biztonságának érdekében folytatott tevékenységre volt elegendő vagy arra sem. Ennek hatása az idő múlásával a biztonság folyamatos romlásában is megmutatkozott.

A bizalom a „megszállók” iránt sosem volt erős, azonban az északi régió felértékelődése kapcsán a harcias, délről Baghlanba húzódó ellenállók számának növekedése, a propaganda erősödése ellehetetlenítette a kapcsolatokat megerősítését.

1.4 Szükség

A PRT sosem volt könnyű helyzetben. Iránymutatás, vezérelv nélkül az egyes parancsnokok vérmérséklete, vezetői elgondolásai voltak a meghatározóak. Folyamatosan az afgánok követelései, az ISAF által elvártak, illetve a szűkös lehetőségek mezsgyéjén kellett lavírozniuk. Ebben a kaotikusnak tűnő helyzetben olyan tervezési módszert kellett kialakítani, amely ezt az egyensúlyozást lehetővé tette.

Ezt a fajta műveleti tervezést nem feltétlenül oktatták az iskolában, vagy használták a gyakorlatok során a különböző harcászati feladatok megoldására. A szükség szülte, és bizonyított működőképessége alapján egyre inkább túlélt, és fejlődött. Minden kontingens hozzátett, elvett, csiszolt rajta, és valószínűleg ez a folyamat addig folytatódik,

¹⁸ High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle (1014-es úgynevezett felpáncélozott változat)

¹⁹ Az MRAP (Mine Resistant Ambush Protected) kategória újabb amerikai, Maximum Protection tagja

²⁰ Ázsiában a legkedveltebb márka egyértelműen a Toyota és a Land Cruiser az egyik legelterjedtebb terepjáró, így a közutakon közlekedve elkerülhető a „katonai jelleg”.

²¹ Unmanned Aerial Vehicle

amíg a harcmezőn vagy a műveleti területen be nem köszönt az állandóság. A kialakított rendszer több tervezési alapvetés köré csoportosul:

Alapvetően meghatározó a váltás ideje, a korábban megtervezett feladatok, az előjáró által tervezett (vagy követelt) tevékenységek, illetve a saját jól felfogott érdek.

A különböző szabályzó dokumentumok, legyen az országgyűlési határozat, vagy az ISAF műveleti utasítása (Standard Operational Procedures, SOP) általában csak egy keretet határoznak meg, a honi, jellemzően békeszabályzók és a meglévő képességek pedig a nemzeti korlátozásokat.

A küldetés ugyanakkor adott. Tudni kell, honnan hová akarunk elérni, mik a lehetőségek és eszközök, illetve milyen módon érhetjük el céljainkat. Nevezhetnénk akár hatás alapú művelettervezésnek is.

Összességében elmondható, hogy az alkalmazott tervezési rendszer, illetve módszerek mindent magukba foglaltak, amint a jóval később megismert NATO műveleti tervezési folyamat, a COPD. A következőkben a PRT második és nyolcadik váltásának tapasztalatai alapján elemzem ezt a folyamatot.

2. A műveleti tervezés átfogó megközelítése az afganisztáni hadszíntéren

2.1 A műveleti terv kidolgozása

2.1.1 A helyzetismeret kialakítása (situation awareness)

A felkészítés során – még honi területen – a rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanulmányozása, illetve a korábban a missziót megjárt személyek tapasztalatainak átadása és a szemrevételezés már hozzájárult egy előzetes ismeret megszerzéséhez. A korábban megismert személyek, az Afganisztánban, illetve a tartományban folyó politikai, gazdasági folyamatok, valamint az ISAF-műveletek addigi tapasztalatainak értékelése egy előzetes képet adott a vezető állománynak. Ezt – természetesen – kellő fenntartással és alázattal kellett kezelni, hiszen a felkészítést folytató váltás is kihangsúlyozta, hogy a kiutazásig eltelő féléves periódus is jelentős változásokat hozhat minden téren. Ahhoz azonban elégséges volt, hogy a műveleti keretekkel megismerkedjen az állomány.

A kulcsbeosztású személyek²² kiutaztatása és a *szemrevételezés* végrehajtása még a felkészítés elején, közepén a közvetlen tapasztalatcserét és a helyzet aktualizálását segítette elő. Az ezt követő február-márciusban végrehajtott *váltás és helyszíni felkészítés* mintegy három hete jó alapot nyújtott a következőkhöz:

- ✿ a műveleti terület, a terep közvetlen megismerése,
- ✿ akklimatizáció,

²² Ez elsősorban a kontingens parancsnoka és további 2–3 személy, pl. felderítő főnök, FP századparancsnok, logisztikai főnök, illetve bárki, akinek az aktuális helyzet ismerete a felkészítés érdekében létfontosságú.

- * a fontosabb helyi vezetőkkel való találkozás,
- * a honi felkészítésen kapott helyzetismeret frissítése,
- * a tartományban végbemenő folyamatok megismerése,
- * az ISAF műveletek megismerése (végrehajtott, folyó és közeljövőben tervezett),
- * a kontingens valós képességeinek megismerése (technikai állapot, rendelkezésre álló eszközök),
- * a váltandó kontingens által végrehajtott és tervezett műveletek, illetve azok elért vagy tervezett eredményei, hatása;
- * aktuális műveleti és harceljárások²³ átvétele, begyakorlása,
- * a tábor őrzés-védelmi rendszerének közvetlen megismerése és begyakorlása.

A váltás során pontosításra kerültek továbbá azok az *érdekeltségi területek*, amelyeket a váltó kontingensek a közeljövőben is kulcsfontosságúnak tartanak. Így például:

- * felelősségi körzetben
 - Pol-e Khomri,
 - OP West,
 - Baghlan város,
 - fő ellátási útvonalak,
 - Szalang-hágó
 - Kandahari öv,
 - Dahana-i Ghori,
 - Sahabuddin;
- * felelősségi körzeten kívül:
 - Mazar-i Sharif,
 - Kunduz,
 - Bamian,
 - Bagram,
 - Kabul.

Azonosításra kerültek az érdekeltségi/felelősségi körzetben tartózkodó *fontos szereplők*, azok tevékenysége, egymáshoz való viszonya:

- * Helyi baráti (tartományi kormányzó, titkosszolgálati és rendőri vezetők, a terrorellenes csoport vezetője, a nemzeti hadsereg, ANA alegységparancsnoka);
- * Helyi ellenséges csoportok (tálibok, HiG²⁴);
- * Helyi semleges, de a PRT biztonságos működése szempontjából fontos személyek (ismert hadurak, bűnözők);
- * Nemzetközi szervezetek képviselői (ENSZ, USAID);

²³ convoy procedures – az alkalmazott menetrendszabályok, illetve combat drills – a vészhelyzetekre kialakított reagáló tevékenységek

²⁴ Hizb-i Islami párt Gulbuddin Hekmatyar frakciója

- ✿ Más magyar ISAF- és nemzeti erők (OMLT²⁵, Nemzeti Támogató Elem);
- ✿ Más magyar szervezetek (Magyar Ökomenikus Segélyszervezet és Baptista Szeretetszolgálat képviselői²⁶);
- ✿ ISAF-parancsnokok (RC-N, QRF²⁷, más PRT-k²⁸, IJC²⁹, ISAF HQ³⁰);
- ✿ ISAF (ideiglenesen, művelet céljából);
- ✿ US (Fusion Cell, PMT, különleges erők³¹).

Kialakításra került a parancsnok elsődleges, illetve kritikus információigénye, mely elsősorban a PRT biztonsága szempontjából került prioritizálásra a következő területeken (példa):

- ✿ a HiG és a tálib viszály helyzetének alakulása,
- ✿ az afgán hadsereg (ANA) tervezett műveletei,
- ✿ az információáramlás a tartományi, az OCC-P³² és a PRT között,
- ✿ amerikai vagy más különleges erők tevékenysége a tartományban,
- ✿ az OP West biztonsága,
- ✿ a Szalang-hágó állapota és biztonsága,
- ✿ rendelkezésre álló eszközök mennyisége, állapota,
- ✿ igényelhető ISAF-támogatások,
- ✿ más magyarok helyzete és tevékenysége a tartományban,
- ✿ az ISAF a tartományban tervezett műveletei.

2.1.2 A helyzet értékelése

A váltást követően a PRT a rendelkezésre álló információk alapján *elemezte az aktuális helyzetet*, melyet a parancsnok vezetői megbeszélés, úgynevezett „konceptió értekezlet” keretében folytatott le. Célja egyfajta *stratégia kialakítása* volt, amely a PRT különböző feladatai a közös cél érdekében való szinkronizálását, közös mederbe terelését teszi lehetővé. Ezen az aktuson, azok a tervezésben, illetve a döntéshozatal előkészítésében fontos

²⁵ A magyar-amerikai Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport, amely az ANA zászlóalj mellett tevékenykedett, és Khilagay bázison került elhelyezésre. Többnyire a magyar állomány a PRT-val azonos anyaaegységtől került kijelölésre, ami tovább segítette a jó együttműködést.

²⁶ Bár ők nem kívántak együttműködni a magyar PRT-vel, a parancsnoknak kötelessége volt a kapcsolatfelvételen túl figyelemmel kísérni tevékenységüket a saját biztonságuk érdekében.

²⁷ Az RC-N mintegy zászlóalj erejű azonnali reagáló alegysége (2007-ben norvég, 2010-ben német).

²⁸ Elsősorban a szomszédos, a magyar PRT által felügyelt utak mentén elhelyezkedő, tehát azonos érdekeltsgű kontingensek: Kunduz, MeS, Bagram, Bamian.

²⁹ ISAF Joint Command

³⁰ A kabuli vezetés, bár az RC-N-nak delegálta a jogot, nem egyszer közvetlenül próbált a PRT-nak feladatot szabni.

³¹ Az amerikai jelenlét 2010-től jelentősen megnövekedett északon, és a hírszerzés (Fusion Cell) 2 fővel a táborban is jelen volt, míg a helyi rendőrséget mentoráló Police Mentoring Team és a különlegesek hol bejelentéssel, hol anélkül operáltak a tartományban.

³² Operations Coordination Center – Provincial, tartományi szintű katonai, rendőri és biztonsági műveleteket koordináló központ.

személyek vettek részt, akik a későbbiek során kidolgozták, kidolgoztatták a vonatkozó tervet (a parancsnokhelyettes, vezénylő zászlós, törzsfőnök, hadműveleti főnök, felderítő főnök, CIMIC-főnök, valamint a biztonsági és hírszerző tisztek).

Ez a *helyzetértékelő értekezlet* egyébként – mint Biztonsági értekezlet – a későbbiek során napi rendszerességgel került megtartásra csökkentett, értelemszerűen csak a biztonságra fókuszáló tartalommal. Az értekezlet a következő pontokat tárgyalta:

- ✱ Mi a honi (stratégiai) feladatsabás, iránymutatás a kontingens számára?
- ✱ Milyen aktuális ISAF által meghatározott (műveleti) feladatsabás van érvényben?
- ✱ Milyen, a PRT tevékenységét szabályozó okmányok állnak rendelkezésre; azok napra készsége; mit határoznak meg?
- ✱ Mit tartalmaznak az előző kontingensek áthúzódo (tehát a jelen PRT által végrehajtandó) tervek?
- ✱ Mik azok az állandó vagy rendszeres feladatok, melyek végrehajtása elmaradhatatlan, veszélyt jelenthet a PRT további tevékenységére?
- ✱ Mi a kialakult helyzet az egyes érdekeltségi területeken?
- ✱ Milyen folyamatban lévő projektek vannak a területen?
- ✱ Milyen folyamatban lévő műveletek vannak a területen?
- ✱ Kik a PRT szempontjából kulcsfontosságú személyek (key leaders), milyen velük a kapcsolat, mit várnak a PRT-től, illetve mit várhat tőlük a PRT?
- ✱ Milyen a PRT fenyegetettsége körzetekre bontva, iránya, jellege, kik jelentenek fenyegetést és miért?
- ✱ Van-e olyan esemény, tevékenység, helyzet, ami azonnali reagálást igényel?
- ✱ Milyen erőforrások állnak a PRT rendelkezésére a feladatok teljesítéséhez?

Az értekezlet végén a főnökök javaslatai alapján a parancsnok meghatározta azokat a főbb területeket, amelyekre a PRT-nak a továbbiakban a tevékenységét koncentrálnia kell.

Meghatározta továbbá, hogy – a korábbi gyakorlattól eltérően – a törzs dolgozzon ki egy hosszú távú (6 havi) művelettervet, amelynek *célja a PRT küldetéséből fakadó, elérhető célok teljesítése az általa megszabott területeken és irányvonalak mentén*³³.

2.1.3 Lehetőségek vizsgálata

A parancsnok döntését követően, a törzsfőnök vezetésével, a törzs megvizsgálta, hogy az *elérendő célok* érdekében az egyes területeken milyen *hatásokat* lehet, kell elérni ahhoz, hogy azok teljesüljenek. Így:

- ✱ a magyar tábornok nem fenyegeti közvetlen támadás veszélye,
- ✱ a felelősségi körzetben a főbb ellátási útvonalak, és azok közvetlen környezete biztonságos,

³³ Korábban hosszú távú terv ugyanis nem készült a PRT-ban.

- ✿ a tartományban tervezett fejlesztési projektek végrehajtásra kerültek, illetve folyamatban vannak, illeszkednek az afgán fejlesztési tervbe és támogatják az első két területet,
- ✿ a kontingens működése biztosított.

Majd meghatározásra kerültek azok a vonatkozó *műveleti vonalak*, amelyekre az elkövetkezendő időszakra fel lehetett fűzni a tevékenységeket. Ezek voltak:

- ✿ táborbiztonság,
- ✿ műveleti terület biztonsága,
- ✿ fejlesztés,
- ✿ kontingens/tábor fenntartás.

A fenti területek értelemszerűen több tekintetben összefonódtak, egymásra is hatással voltak, egymást erősíthették vagy gyengíthették. Önmagukban tovább bonthatóak voltak részterületekre, és ennek megfelelően a *célok is részcélokra*. Például a táborbiztonság külsőre és belsőre, vagy a műveleti terület biztonsága utakra, területekre stb.

A hatodik hónap végére, illetve a váltás végrehajtásig *kitűzött célok és hatások* elérése érdekében – a különböző műveleti vonalak mentén – időszakokra bontva tehát *részcélok* kerültek meghatározásra. Értelemszerűen a rendszeres feladatok (mint pl. a járőrözés) esetében lehetett cél az elért eredmény fenntartása is. A célok teljesülését meghatározó hatások megállapításánál azonban külön is figyelmet kellett fordítani azok *értelmezhetőségére és a mérhetőségére*. A „nem fenyeget veszély” bár jól hangzik, nem feltétlenül felel meg ezeknek a kritériumoknak. Ugyanakkor a veszélyeztetettség helye és jellege meghatározható, míg mértéke lehet alacsony, közepes vagy magas. Így például az adott helyen bekövetkezett támadások száma, típusa, mérete, szervezettsége, illetve sikere alapján osztályozható.

A *kívánt hatások eléréséhez* a törzs a *lehetőségeket vizsgálta*, azaz az egyes szakterületek szakértői tettek javaslatot arra vonatkozóan, hogy milyen *eszköz, mód, tevékenység* lenne a legmegfelelőbb. Így például a tábor biztonsága érdekében végzett tevékenységek esetében lehet fizikai védelemről vagy megelőző tevékenységekről beszélni, úgy mint az őrzés-védelem, a járőrözés vagy felderítés. Ugyanígy a műveleti terület biztonsága vonatkozhat az utakra, településekre, érdekeltségi területekre; a tevékenységek pedig lehetnek felderítés, közvetlen kapcsolatok kiépítése, járőrözés, ellenőrzés, illetve az ISAF erőkkal, vagy helyi erőkkal való közös tevékenység a kiképzéstől a műveletekig. A fejlesztés, ami egyébként nemcsak küldetése a PRT-nak, de elsődleges feltétele is a biztonságának, lehet rövid, közép- vagy hosszú távú, illetve kiegészülhet a PRT által végzett CIMIC-tevékenységgel is. Ez utóbbi aztán – tekintve a civil erőforrások hiányát – elsődleges tevékenysége lett a PRT-nak. A kontingens fenntartása érdekében végzett műveletek például a szabadságolás, logisztikai ellátás megszervezése és végrehajtása voltak.

A végrehajtandó *tevékenységek* mellé már maguktól értetődően kerültek oda az *eszközök* – azok az erők, akik az adott tevékenység végrehajtásáért felelnek –, mivel a PRT szervezete, eszköztára ezen feladatok végrehajtására lett elsődlegesen kialakítva. A cél

tehát inkább az eszközök és tevékenységek összehangolása volt, az igen szűkös lehetőségek kihasználásával.

A fenti tervezői munkát a COPD-tanfolyamokon már részt vett, a tervezést tanult tervezők jól ismerik és művelik, a kontingens számára azonban akkor ez még új volt. Így a PRT nem készített stratégiai/műveleti dizájnt, de annak lépéseit, ha nem is tudatosan, mégis végigvitte, mivel a szükség úgy hozta.

Mivel egy folyamatban lévő, aránylag kötött lehetőségekhez mért, de folyamatosan és gyorsan változó környezetben nem volt idő, sem szükség rá, nem készült több „cselekvési változat”, vagy „katonai válaszlehetőség”, amelyeket össze lehetett, vagy kellett hasonlítani és a parancsnok döntése alapján kiválasztani, majd kidolgozni a legmegfelelőbbet. Ehelyett *az elérendő célok érdekében kifejtendő hatásokhoz rendelt eszközök időben és térben való elosztása* eredményezte azt a „lehetőséget”, amelyet hat hónapra a PRT *felvállalhatónak, végrehajthatónak* tartott.

2.1.4 Elgondolás kialakítása

A fentebb vázolt „lehetőség” felvázolására egy héthavi mátrix került végül kialakításra, amelyben elsődlegesen azok a kontingens szempontjából *vitális* vagy *előre meghatározott*, illetve *rendszeres* feladatok kaptak helyet, amelyek a főbb területekre koncentrálnak, prioritálva, jól követhetően helyezkedtek el. Ennek oka a műveleti környezetben végbemenő folyamatos változások követhetősége, tehát a rugalmasság megtartása volt. A rendelkezésre álló eszközök aktuális állapota vagy a helyzet változása miatt ugyanis többször előfordult, hogy alacsonyabb prioritású feladat került időben eltolásra vagy akár törlésre.

2.1.5 Műveleti terv/Parancs elkészítése

Az elkészített dokumentum gyakorlatilag a PRT-parancsnok Műveleti terve/Parancsa lett, amely felépítésében és tartalmában megegyezett a harcparancssal szemben támasztott követelményekkel. Alapját képezte a későbbi rövid távú tervezésnek, illetve azoknak a nagyobb volumenű terveknek – mint például a szabadságolási terv³⁴, vagy PRT saját, időben elhúzódozó kisebb műveletei –, amelyek jelentős mértékű erő- és eszközbevonással jártak.

2.2 A rövid távú tervezés folyamata

A kontingens a havi tervezés helyett inkább *kéthetes ciklusokban* tervezett. Ennek oka egyetlen körülményre vezethető vissza. A műveleti környezet folyamatos változására,

³⁴ A kontingens szabadságolása megszervezése nem kis kihívást jelentett, hiszen több hónapig egy szakasznyi erő távol volt, és a szabadságra utazó váltás biztonságos végrehajtása szinte az összes eszközt és erőt lekötötte 2–3 napig.

mely egyfelől az ISAF – nemegyszer váratlan – feladatszabását, vagy a helyi biztonsági erők igényeit, vagy akár az időjárás szeszélye okozta problémákat foglalta magába. Így például nem volt ritka a nap végén érkező ISAF RC-N, vagy közvetlen ISAF HQ igény egy, a PRT által végrehajtandó, vagy biztosítandó kísérési feladatra, vagy egy találkozó megszervezésére és biztosítására. Ez értelemszerűen a prioritásoktól függően került aztán végrehajtásra.

A kéthetes tervezést minden hét csütörtökön az alegységek és a törzs tervező személyei bevonásával a hadművelleti tervezőtiszt vezette le. A megbeszélés során a következő hét egyes napjaira részletes, az azt követő hétre a főbb feladatok kerültek betervezésre. Ez azt jelentette, hogy a soron következő hét minden napjára a rendszeresen végrehajtandó feladatok mellé meghatározásra kerültek a fő feladatok és a hozzájuk rendelt alegységek, eszközök, stb. Az azt követő hétre a rendszeresen felül csak azok a főbb feladatok kerültek betervezésre, amelyek már korábban meghatározottak voltak, illetve azok, amelyek nagyobb erőforrásigénnyel jártak.

A kéthetesre osztott tervtábla az alegységeknek szabott feladatot, a feladat pedig az adott, a művelleti tervben meghatározott területre vonatkozott. Így például a tábor biztonsága érdekében szervezett feladatot BSO³⁵-val, az összekötő tiszti csoportok a különböző fontos területekre indított járőreit LT³⁶-vel jelölték.

Az egy napra meghatározott feladatok mennyisége és minősége terén törekedni kellett az egyensúlyra a kiküldések helyét, távolságát, az erőforrásokat és az állomány pihentetését figyelembe véve. A Művelleti tervben, Parancsban megszabott irányok nem engedték az ad hoc, ötletszerű tervezést, viszont az azok alapján végzett prioritálás könnyebbé tette a döntést ezekben a kérdésekben.

A PRT ugyanakkor rövidebb időszakra vagy adott feladatra vonatkozó művelleti tervezést is folytatott. Ez azt jelentette egyfelől, hogy a nehezen megközelíthető körzetekbe indított *többnapos* feladat már komolyabb erőforrásokat, illetve előkészítést igényelt. Másfelől a PRT saját érdekében végzett, *időben hosszabb, egymást követő, egymásra épülő* műveletei eredménye meghatározta azok folytatásának irányait, tartalmát, eszközeit. Ezekre a műveletekre minden esetben külön Művelleti Intézkedés³⁷ készült, melyet a törzs és a végrehajtó állomány közösen tervezett meg és állított össze, és az elért eredmények alapján igazított a változó helyzethez, illetve lehetőségekhez.

Ennek egyik példája lehet – a jobb megértés végett – a helyi biztonság növelése érdekében először Pol-e Khomri városban folytatott felderítés, információgyűjtés és demonstratív járőrözés 2007-ben, amikor a PRT második váltása elérte a teljes művelleti készenlétet. Tekintve, hogy az első PRT elsődleges feladata a holland tábor, a művelleti terület és a feladatrendszer átvétele volt, ehhez mérten szervezete és létszáma is minimálisan támogatta ezt a hatalmas feladatot. Így az őt követő kontingens már az általa gyűjtött tapasztalatok átvételével kezdhette meg a tevékenységét.

³⁵ Base Security Operations

³⁶ Liaison Team

³⁷ Fragmentary Order (FRAGO)

A művelet tervezése és végrehajtása során a törzs a parancsnok szándékának megfelelően kijelölte a művelet körzetét (Pol-e Khomri város teljes területe, szektorokra osztva) és meghatározta:

Az elérendő célokat:

- ✿ a város feltérképezése a járhatóság, megközelíthetőség, illetve a kontingens irányába tanúsított magatartás, veszély szempontjából,
- ✿ a magyarok és az ISAF elfogadottságának erősítése,
- ✿ a tábor biztonságának növelése,
- ✿ a kontingens biztonságának növelése.

Az elérendő hatásokat:

- ✿ a kontingens teljes képet kap a városról, a városban uralkodó hangulatról,
- ✿ a helyi lakosok felismerik a magyarok eszközeit, a katonákat,
- ✿ a helyi lakosok kommunikálnak a magyarokkal,
- ✿ a helyi lakosok barátságosak a magyar katonákkal,
- ✿ a helyi lakosok informálják, figyelmeztetik a veszélyekre a magyarokat.

A tevékenységeket:

- ✿ járőrözés a kijelölt körzetekben járművön és gyalog a nap bármely szakában,
- ✿ együttműködés a helyi rendőrökkel, információcseré,
- ✿ információgyűjtés a fenti célok és hatások érdekében,
- ✿ a begyűjtött információ vizualizálása a helyzettérképen, illetve felderítőjelentés összeállítása,
- ✿ a barátságos területeken megerősítés (kisebb CIMIC-projektek kezdeményezése),
- ✿ a barátságtalan területeken folyamatos kommunikáció, PSYOP-tevékenység.

Kijelölte a végrehajtókat:

- ✿ FP-század.

Kijelölte a támogatókat – akik esetenként végrehajtók is:

- ✿ felderítőrészleg,
- ✿ összekötő csoport,
- ✿ CIMIC/PSYOP részleg,
- ✿ HUMINT-csoport,
- ✿ MP részleg,
- ✿ 2010-től UAV-részleg.

A végrehajtásnak csak a kezdete került meghatározásra, mivel a művelet idejét az elérni kívánt hatások, illetve célok teljesülése befolyásolta, illetve határozta meg.

A város feltérképezése nagyjából egy hónapot vett igénybe, de ennek tapasztatai már megfelelő alapot nyújtottak a következő művelet végrehajtásához, amely ennek kiterjesztése, kiegészítése volt. A soron következő művelet során hasonló módon és feladattal

a legveszélyesebbnek számító – csak páncélozott eszközzel járható – PLUTO útvonal biztonságának növelése volt a cél. Ez később az útvonal másik végén fekvő kunduzi PRT német vezetésével is egyeztetésre került és velük időben és térben összehangolva már közösen került végrehajtásra. A különböző időpontokban, távolságokra és feladattal kiküldött járőrök a végrehajtás során az útvonalon – a korábbi gyakorlattól eltérően – lassan, a fontosnak ítélt helyszíneken megállva hajtottak végig, és a harci járműről leszállva a helyi biztonsági erőkkel ismerkedtek, barátkoztak, információt cseréltek és igényeket mértek fel. A későbbiek során visszatérve kiosztották a kért takarókat, sátrat vagy akár vizet, stb. A művelet végén a PRT már könnyű, azaz nem páncélozott autókkal is biztonságosan eljutott Kunduzba.

A műveleti intézkedések értelemszerűen angol nyelven íródtak, formájukban és tartalmukban követték az ISAF által megkövetelt rendet, valamint megküldésre kerültek az előljáró RC-N és a szomszédoknak, de csak tájékoztatásul.

Az utolsó okmány, amely lezárta a tervezést, a hadműveleti részleg és a végrehajtók által közösen elkészített részletes, az adott *másnapi feladatra vonatkozó parancs*, az úgynevezett *TASKER* volt. Ez a mátrix formátumú dokumentum tartalmazta:

- ✿ a végrehajtásba bevont erőket,
- ✿ a legfrissebb felderítési adatokat,
- ✿ a feladat célját és leírását,
- ✿ a menetvonalat,
- ✿ adminisztratív és koordinációs rendszabályokat,
- ✿ a vezetés rendjét.

A *TASKER*-t a hadműveleti részleg vezetője ellenjegyezte és a kontingens parancsnoka adta ki. Az aláírást követően a jóváhagyott parancs egy példánya a hadműveleti ügyeletesnél leadásra került és a feladat kezdetétől a befejezéséig a koordinációs falon helyezték el.

3. A műveletek végrehajtása

Bár ennek az írásnak nem célja a végrehajtás hogyanjának vizsgálata, mégis érdemes közelebbről látni, hogy a napi, heti feladatok során nyert tapasztalatok, az elért hatások, vagy a kisebb, közelebbi célok teljesülése (vagy nem teljesülése) hogyan hatott vissza a rövid távú tervezésre, illetve a Műveleti Tervre.

Az ISAF felépítése, küldetése, és azon belül a PRT-k egyedülálló helye és szerepe, valamint komplex felelőssége és tevékenysége rendkívüli kihívást jelentett minden, akár hagyományos, akár un-ortodox gondolkodású katonai vezetőnek. Alárendeltségüket tekintve az északi régióban levő PRT-kat elvileg az RC-N német parancsnoka irányította, ám éppen a különleges helyzet miatt az újjáépítési csoportok megmaradtak *nemzeti vezetés alatt* is.

A magyar esetenél maradva, ezzel párhuzamosan, jöllehet a PRT parancsnoka közvetlenül jelentett a német és a magyar parancsnokának is, mint Baghlan tartomány

műveleti területért felelős személy³⁸, az ISAF által tervezett műveletekben saját döntése alapján vett részt, támogatta vagy esetenként ellenezte. Ennek megfelelően alakultak ki az együttműködést, és egyáltalán a működést támogató vezetési aktusok, valamint az egymáshoz való viszonyok is.

Az ISAF önnön szervezetén belül is több vezetési anomáliával küzdött, amelyet jól példáz az a tény, hogy 2010 tavaszán egy héten belül több, egymástól jelentősen eltérő, úgynevezett ISAF C2 szervezeti ábrát³⁹ küldtek meg az alárendelteknek, amelyekből nem derült ki világosan, tulajdonképpen ki, kinek van alárendelve, és ki, kit, milyen alapon vezet (ennek vizsgálata nem célja jelen elemzésnek). Fontos azonban megérteni azt a rendkívül bonyolult helyzetet, amiben a magyar kontingenseknek kellett több, különböző szintű és irányú elvárásnak is megfelelnie. A műveletek tervezése során azonban egyértelműen az Északi Regionális Parancsnokság volt az, aki közvetlenül próbált, kifejezetten katonai jellegű, biztonsági műveleteket tervezni és vezetni. A probléma ezzel csak az volt, hogy a PRT természetesen nem vett ezekben részt. Így már az „ötletelés” fázisában kikérték az adott területért felelős parancsnokok véleményét. A havonta megtartott *PRT-parancsnokok konferenciája* jó alkalmat nyújtott a tapasztalatok cseréjére, a biztonsági helyzet és a lehetséges műveletek nagybani megbeszélésére. A közvetlen tervezés során már a *hadműveleti főnökök találkoztak* és vitatták meg egy adott művelet részleteit, így a magasabb parancsnokság által ezután elkészített és kiadott műveleti intézkedés már végrehajtható volt, és nem érte meglepetésként az alárendeltek. Természetesen minden, a magasabb parancsnokságon bekövetkező váltást követően újra és újra ki kellett alakítani ezt a metódust, és értelmezni kellett az új előljáró parancsnokokkal és törzseikkel, mit is csinál, mire képes egy PRT.

Bár a PRT Magyarország képviseletében, nemzeti érdekek érvényesítése céljából, hazai indíttatású feladatokat kellett végrehajtson, stratégiai útmutatást erre nézve nem kapott, sőt a más minisztériumokkal való együttműködést sem látta vagy érzekelte. Bár a Külügyminisztérium szakembere mint tiszteletbeli konzul a táborban székelt, és mint politikai tanácsadó részt vett a PRT egyes értekezletein, a vezetésben nem vett részt. A kontingens megmaradt 7 éven keresztül MH PRT szerepkörben, azaz mint a Magyar Honvédség missziója. A magyar nemzeti vezetés elsősorban adminisztratív jellegű volt. Kimerült a felmerülő logisztikai, személyügyi igények, problémák rendezésében. Ugyanakkor a hatályos Szervezeti és Működési Szabályzat értelmében a korlátozott műveleti képességek miatt a PRT C-IED tevékenységét⁴⁰ – amennyiben az tervezhető volt – csak a MH ÖHP parancsnokának engedélyével hajthatott végre. Összességében azonban a vezetést az *időszakos jelentések, a VTC és a közvetlen napi koordináció* jelentette.

³⁸ Battlespace Owner

³⁹ Az ISAF Vezetési és Irányítási rendszerét ábrázoló elvi vázlat, amely az alá-fölrendeltséget volt hivatott magyarázni, ám létező szervezetek maradtak ki belőle, az addig nem ismert, de használt rendszert nem tudta megjeleníteni, és összességében értelmezhetetlen volt.

⁴⁰ Counter-Improvised Explosive Device, rögtönzött robbanóeszközök elleni tevékenység

A fentebb leírtak értelmében tehát a PRT katonai vezetője és állománya az otthon megszokott, NATO elveken alapuló *katonai vezetési aktusok* mentén működött, kiegészítve az eltelt időszakok tapasztalatai alapján és a folyton változó szervezet diktálta tevékenységekkel. A PRT tehát napi rendszerességgel tartott:

- ✿ *reggeli parancsnoki értekezletet*, melynek célja az előző nap áttekintése és a soron következő nap fő feladatai voltak. Ezen a táborban tartózkodó minden vezető, illetve fontos személy részt vett, mivel a biztonsági helyzet áttekintése, az elért eredmények, vagy éppen sikertelen kimenetelű tevékenységek, illetve a várható feladatok mindenkire nézve létfontosságú információt jelentettek. Értelemszerűen ez az értekezlet angol nyelven folyt, tekintettel a nemzetközi állományra;
- ✿ *koordinációs megbeszélést*, ahol az állomány a kéthetes tervezés alapján a soron következő 2–3 napra pontosította a főbb feladatok erőforrásigényét, biztosítását és szervezési kérdéseit;
- ✿ *biztonsági megbeszélést*, ahol a vezető állomány a hírszerző és elhárító állomány-nyal közösen végigvette mindazon, a tábor, illetve kontingens állományára nézve fontos napi információkat, melyek a fennálló veszély vagy éppen kedvező helyzet miatt jelentős hatással voltak a napi tevékenységre vagy az általános biztonságra;
- ✿ *vezetői megbeszélést*, ahol a parancsnok a helyetteseivel és a vezénylő zászlóssal pontosította mindazon műveleti, biztonsági, adminisztratív és egyéb kérdést, amelyben az egységes vezetés érdekében szükségesnek látta egységes álláspont kialakítását;
- ✿ *tervezői értekezletet és a tapasztalatfeldolgozó megbeszélést*, melyek hetente kerültek megszervezésre. Ez utóbbin az előző időszakban feladatot végrehajtott szervezetek vezetői és a támogatásukért felelős vezetők vettek részt. A megbeszélés a biztonsági helyzet áttekintésével és értékelésével kezdődött, a végrehajtott feladatok tapasztalatainak jelentésével folytatódott, majd a problémás területek megoldására tett intézkedéssel zárult. Ez a megbeszélés volt talán az egyik legfontosabb aktus, ahol a műveleti tervezés, vezetés és végrehajtás közvetlenül találkozott az elért hatásokkal, eredményekkel.

Fontos vagy inkább alapvető feladata volt a PRT parancsnokának a helyi vezetéssel, illetve a felelősségi körzetében tartózkodó, tevékenykedő szervezetekkel való együttműködés. Ennek kapcsán a PRT egy jól működő rendszert hozott létre, mely idővel a szervezet kialakításában is visszaköszönt. Ezek a személyek, illetve szervezetek – nem a fontosság sorrendjében és a teljesség igénye nélkül – a következők voltak:

- ✿ politikai, vallási vezetők (tartományi kormányzó, a tartományi tanács vezetője, járási vezetők, települések vezetői),
- ✿ biztonsági szektor szereplői (titkosszolgálat vezetője, tartományi és helyi rendőr-főnökök, ANA-zászlóalj, OCC-P és a Szalang-hágó biztonságáért felelős alakulat parancsnokai),
- ✿ ISAF- és szövetséges erők (OMLT, ISAF hírszerző részlege, QRF, rendőrségi mentorcsoport),

- ✱ nem-biztonsági és nem-afgán szervezetek (USAID, ENSZ iroda, Baptista Szeretetszolgálat, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet).⁴¹

A kialakított koncepció szerint a tartományi szintű vezetőkkel és az ISAF parancsnokokkal a parancsnok, a fejlesztéssel összefüggésben álló szervezetekkel a helyettes, a tartományban feladatot végrehajtó ISAF és amerikai erőkkel a törzsfőnök, a felderítőfőnök és az FP századparancsnok tartotta a kapcsolatot.

A járási és helyi vezetőkkel az összekötő csoportok tartották a közvetlen kapcsolatot, és csak kiemelkedően fontos események esetén koordinálták a parancsnok vagy helyettese részvételét a velük való találkozókon. Az OCC-P-be két fő összekötő tiszt került delegálásra a napi kapcsolattartás érdekében.

4. Tapasztalatok feldolgozása

A fentebb leírtak szerint tehát a PRT heti rendszerességgel vizsgálta, hogy egyes műveleti tevékenységei során milyen problémák merültek fel, illetve az egyes műveletek hol, milyen eredménnyel jártak. Ennek megfelelően a feladatok tervezése, szervezése és végrehajtása során felmerült technikai, adminisztratív, biztosítási stb. hiányosságok megbeszélésének célja – az itthoni gyakorlatok tapasztalataitól eltérően – tehát nem a felelősségre vonás vagy a megszegényítés volt. Sokkal inkább az, hogy a végrehajtók és az érdekükben tevékenykedők közösen találjanak megoldást a felmerült problémákra. A közös megbeszélés eredményeként nem csak az adott csoport, de az összes résztvevő tanult az esetből, legyen az tervező, támogató vagy végrehajtó szerepkörben.

Ilyen nehézségek voltak többek között: a technikai eszközök különböző állapota, az egymással nem kompatibilis híradó eszközök, a terep hatása a vezetésre, a menet biztosítása, az elégséges üzemanyag, de akár a magukkal szállított élelem és ivóvíz tárolása is. A tapasztalatok alapján például az FP századparancsnoka a páncélozott járművekből, azok technikai állapota, felszereltsége alapján három kategóriát alakított ki. Az elsőbe tartoztak azok, amelyek alkalmasak voltak nagy távolságra kiküldésre, és amelyekre lehetett a 12,7 mm-es DSK géppuskát is rögzíteni; a másodikba, amelyekkel csak a főbb ellátási útvonalakon lehetett biztonsággal közlekedni; a harmadikba pedig azok, amelyekkel csak Pol-e Khomri területén lehetett feladatot végrehajtani, mert bármikor lerobbanhattak.

⁴¹ Ez a kategorizálás (nem-biztonsági és nem-afgán szervezetek) újszerűen hangzik a megszokott civil szervezetek kifejezéssel szemben, de fontos tisztázni az egyes szervezetek jellegzetességeit. A katonák gondolkodásában összemósódtak az egyes szervezetek (számukra mindenki civil, aki nem katona). A „civil szervezetekbe” beletartoztak az afganisztáni nem-kormányzati szervezetek is, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet és a Baptista Szeretetszolgálat mellett. Ezzel szemben sem a USAID, sem a UNAMA helyi irodája nem tekinthető nem-kormányzati szervezetnek. Előbbi egy amerikai kormányzati szervezet, utóbbi egy nemzetközi szervezet. Nem véletlen, hogy ezeknek a szervezeteknek az együttműködési hajlandósága teljesen más volt (szorosabb), mint a magyar (vagy bármilyen) civil szervezeteké. (A szerkesztők megjegyzése.)

Szintén fontos műveleti tapasztalat volt, hogy a terep adottságai miatt több, az összeköttetés szempontjából adódó „fehér folt” is van a területen, illetve a különböző típusú rádiókkal nem lehetett páncéltesten belülről forgalmazni, egymással nem tudtak kommunikálni, illetve a zavaró bekapcsolása esetén a saját rádiók nem működtek. Ezeknek a problémáknak a feloldása érdekében a híradófőnök személyesen vett részt több olyan menetben, ahol a rádiók alkalmasságát és képességeit, korlátait ki kellett tapasztalni, és ezt követően az egyes feladatokhoz ennek megfelelően kiosztani.

Az egyes végrehajtott műveleteknek természetesen voltak elvárt és tényleges hatásai. Ezek értékelése tehát szerves részét képezte egyfelől a teljes elmúlt időszak (a műveletek kezdete) vizsgálatának, valamint mércéje volt a műveleti terv alapján elvárt célok teljesülésének. Így például az összekötő csoportok által koordinált helyi kisebb fejlesztések eredményei közvetlen pozitív hatást fejtettek ki a lokális biztonság érdekében, ugyanakkor a többi projekttel együtt, azokkal egymást erősítve, hozzájárultak egy adott területen a magyarok elfogadottságához. Ha pedig egy projekt valamilyen oknál fogva nem kerülhetett elindításra, értelemszerűen annak negatív hatásaival hosszú távon is kellett számolni.

4.1 A tapasztalatok hatása a Műveleti tervre

Az egyes feladatok tehát nem *ad hoc* kerültek végrehajtásra, hanem a műveleti tervben meghatározott célok érdekében. Azonban a hetek, hónapok során az egyes tevékenységek valahol gyorsabban, volt ahol lassabban, és volt, ahol egyáltalán nem érték el a kívánt hatást. Ezért a terv ugyan nem került átírásra, de a súlypontok eltolódtak. Ennek okai nem feltétlenül a PRT tevékenységében keresendők, sokkal inkább több olyan eseményben vagy eseménysorozatban, amelyek miatt a kontingensnek folyamatosan alkalmazkodnia kellett. Ilyen váratlan események és hatásaik voltak például:

- *az amerikai előretolt sebészcsoporthoz érkezése.* A néhány fős orvoscsoporthoz előljáróik a hely és a helyzet ismerete nélkül küldték a tartományba. A PRT eleinte fenntartással kezelte a nem ISAF illetőségű, amerikai katonákat, akik aztán tevékenységük folytán az egyik legnagyobb hozzáadott értéket jelentették a táborban töltött időszak során. Ezt a különleges egészségügyi képességet aztán illeszteni lehetett a PRT tevékenységébe, és hosszabb távon lehetett vele tervezni.
- *a tavaszi hóolvadást követő árvíz* egyik pillanatról a másikra elmosta a tábor bejáratát, alámosta a falakat és a telephely egy részét. Ez a biztonság szempontjából jelentett komoly kihívást. A tartomány más területein viszont olyan pusztítást vitt végbe, amelynek kezelését azonnal és fő feladatként kellett értelmezni.
- *a tálib- és HiG-csoportok közötti status quo 2010 tavaszán felborult.* A tálibok folyamatos nyomására a HiG egyik pillanatról a másikra megadta magát a helyi biztonsági erőknek, ezzel abszolút tálib hatalom alakult ki a tartomány északi és nyugati területein. A korábbi status quo felborulása komolyabb beavatkozást sürgetett. Az afgán hadsereg helyi táliburalom megtörésére indított akcióját az RC-N erőkkel és eszközökkel támogatta. A tábor melletti OP West egyik pilla-

natról a másikra vezetési ponttá, a tőle északnyugatra húzódó terület csataterre változott. Ugyanez volt igaz a Kandahari-övre és a két terület között húzódó Sahabuddin háromszögre. A Pluto és az Uranus utak biztonsága megromlott, de továbbra is a PRT-parancsnok felelősségi körzetébe tartozott.⁴² Ezek a tavaszi műveletek értelemszerűen jelentősen visszavetették az erre a területre tervezett műveletek végrehajtásának, ezáltal a kitűzött célok elérésének lehetőségét. A műveletek befejeztével azonban a magyar PRT az OMLT-vel és az ANA-zászlóaljjal közösen elsőként hatolt be az addig elzárt területre és kínált segítséget a helyi lakosságnak.

- *a tábor melletti úton történt baleset* ijesztő esemény volt a PRT életében, amikor is egy fegyver véletlen elsülése következtében egy motoros férfi lábán egy 12.7 mm-es lövedék hatolt át és okozott maradandó sérülést. A tanár foglalkozású férfiről később kiderült, hogy a tálibok lakta Sahabuddin háromszögben lakik és a teljes rokonsága közvetlen kapcsolatban áll a tálibokkal. A balesetet követően a PRT válságtábjá azonnal akcióttervet dolgozott ki, és kezdte meg az egészségügyi, CIMIC-, PSYOP-tevékenységet a helyzet rendezésére. A férfival és családjával a felgyógyulását követően a váltás időszakáig fennmaradt a jó kapcsolat.
- *váratlan látogatási rendezvények.* Az egyik legnagyobb kihívást a tervezőknek mindig a tervezhetetlen okozza. A súlyosbodó biztonsági helyzet és korábban felvázolt ISAF vezetési rendszer anomáliái következtében megnőtt Baghlan tartomány iránt az érdeklődés. Ezért minden ISAF-szervezet vezetője többször is látogatást kívánt tenni a tartományban, és mindegyik úgy gondolta, ő az előljáró, tehát joga és kötelessége a PRT számára feladatot szabni, amit a PRT értelemszerűen végrehajt. Ennek megfelelően egyik pillanatról a másikra, szervezési idő hagyása nélkül, és az RC-N kihagyásával bejelentette érkezését egy-egy tábornok, aki a tartomány kormányzójával, a helyi (biztonságért felelős) vezetőkkel kívánt találkozni, és utasította a PRT parancsnokát ezen személyek odarendelésére, illetve az ő és kísérete szállítására.

Ez az arrogancia megmutatta, hogy az adott vezető nincs tisztában sem az afgán kultúrával, sem a PRT, sem az ISAF alá-főlérendeltségi viszonyaival, illetve a PRT küldetésével és képességeivel. *Így aztán előfordult az is, hogy a magyar parancsnok kénytelen volt a „nem tudom biztosítani” tartalmú választ az igénylőnek megküldeni.* Az egyik legkiválóbb eset során egy kétszillagos amerikai tábornok előzetes értesítés nélkül egy afgán alakulat járműszlopával érkezett és bebocsátást követelt magának és az afgánoknak, végül azonban rövid vitát követően visszafordultak. Ezek a látogatások ugyanakkor jelentős erőforrásokat, időt és szervezést igényeltek, közvetlenül is hátráltatták a PRT egyébként tervezett műveleteit, feladatellátását, ezáltal közvetve bár, de negatívan befolyásolták a misszió kezdetén kialakított műveleti elgondolást.

⁴² Lásd részletesebben WAGNER Péter: *A Shabbuddini csata*. Hadtudomány, 2013/1.

4.2 Az Átfogó Műveleti Tervezés összegzett tapasztalatai

Végigolvasva a magyar kontingens műveleti tervezési és végrehajtási tapasztalatait úgy tűnhet, hogy a folyamatosan változó műveleti környezet, a magas iramú műveleti tempó miatt értelmetlen volt egyáltalán bármilyen tervezést – a napi koordináció kivételével – erőltetni. A PRT-k történetében éppen ezért a hosszú távra való előrelátás hiányában volt, aki ellene, és volt, aki mellette tette le a voksát. Fontos tehát kiemelni, hogy a fentebb leírt tapasztalatok személyes élményekhez, egy-egy kontingenshez és helyezethez illeszkednek. Alapjaiban azonban megfelelnek az általánosan, *több éven keresztül végzett eljárásoknak*, hiszen azok *egymás tapasztalataira épülnek*. A legfontosabbnak tartom tehát kiemelni a címben is megfogalmazottak szerint, hogy a *gyakorlatban kellett kialakítani és alkalmazni* – a mindennapi követelményekhez és lehetőségekhez *alkalmazkodva* – azt a folyamatosan változó aktuális helyzetnek leginkább megfelelő metodikát, ami az adott kontingensnek az adott időszakban a legmegfelelőbb volt feladatai elvégzéséhez.

Az *átfogó megközelítés (comprehensive approach)* elvével kapcsolatban ki kell emelni azt a tényt, hogy a katonai vezető éveken keresztül *stratégiai iránymutatás nélkül*, civil partnerek, szakértők hiányában, ugyanakkor az ő érdekükben volt kénytelen olyan stratégiai célokat kitűzni, tevékenységeket folytatni, amelyeket nem tanítanak a katonai felsőoktatásban. Mi több, a hadszíntéren jelen lévő különböző nem-katonai szervezetek, mint az ENSZ, a nem-kormányzati szervezetek kedvező esetben a *tájékoztatás szintjén* együttműködők voltak, egyébként még a látszatát is el akarták kerülni annak, hogy bármilyen *katonai szervezethez közeledjenek*, vagy akár egymással is találkozzanak. Ez nagyban megnehezítette az együttműködést, különösen a hosszú távú fejlesztési tervek összeállítása, végrehívite terén. Pozitív tapasztalatot jelentett azonban az amerikai USAID, amelynek a képviselője egyébként a magyar táborban lakott. Az ő tapasztalata, összeköttetései, ismeretségi köre és a magyar kontingens képességei tudták egymás munkáját segíteni.

Így a kontingens tervezői nem egyszer találták magukat szemben olyan problémákkal, amelyek teljes mértékben távol álltak a katonai gondolkodástól, a katonai felkészültségtől. Ilyenkor a *józan ész, a találékonyság és alkalmazkodás* segített.

A legnagyobb kihívást összességében mégis az jelentette, hogy azt a hat hónapot, ameddig egy váltás a tartományban tevékenykedett, a kontingens a megfelelő tartalommal töltsen meg. Ne azért építtessünk hidat, fúrassunk kutat, mert éppen arra járt az összekötő csoport, vagy mert azt követelik a lehangosabban a helyiek; és ne azért menjen egy járőr végig a Pluto útvonalon, mert annyi az idő. Sokkal inkább *úgy kell a különböző műveleteket tervezni és végrehajtani, hogy egy közös cél érdekében, egy adott elgondolás mentén az elvégzendő feladatok, a beérkező igények – prioritizálást követve – találkozzanak a rendelkezésre álló képességekkel és erőforrásokkal, s azok ezáltal összehangolva kerüljenek alkalmazásra*.

Ennek a gondolatnak a jegyében készített a PRT-8 a váltás idejére műveleti tervet, és minden nehézség ellenére is igyekezett a napi tevékenységet az abban megfogalmazott célok elérése érdekében tervezni, szervezni és végrehajtani. Nem véletlenül választotta a parancsnok a PRT8 kontingens jelmondatának a következőt:

„Mi is tudtuk volna mit kellett tennünk, de cselekedtük azt, ami lehetséges volt!”

Az MH PRT civil-katonai együttműködési és a lélektani műveletek tevékenysége

Bevezető: A CIMIC és PSYOPS feladatok

Magyarország által megfogalmazandó afganisztáni stratégiai célok keretein belül a fejlesztési irányelvek nem kerültek konkrét meghatározásra. Ebből következően egy átgondolt, gyakorlott fejlesztésekkel foglalkozó szakemberek által részletesen kidolgozott, Afganisztán egyik kiválasztott tartományára vonatkozó stratégiai fejlesztési koncepció sem állt rendelkezésre, mely megfogalmazta volna az elérni kívánt célokat, végállapottokat, meghatározta volna az alapelveket, mely összhangba lett volna a nemzetközi kormányzati és nem kormányzati szervezetek, illetve Afganisztán fejlesztési elképzeléseivel. Kézzel fogható stratégiai cél a NATO-tagságból adódó magyar katonai szerepvállalásként vált beazonosíthatóvá: katonai részvétel az afganisztáni műveletekben, mivel az a szövetségből adódó kötelezettség, melynek eredményeként tapasztalatok szerezhetőek valós műveleti területen és pozitív képet alakulhat ki Magyarországról. Ezen cél elérése érdekében a Magyar Honvédség (MH) képességeinek figyelembevételével a nem közvetlen harcoló tevékenységek közül egy Tartományi Újjáépítési Csoport működtetése jelentette az egyik legoptimálisabb megoldást.

A PRT alapesetben egy olyan civileket és katonákat magába foglaló szervezet, mely a civil szakértők tevékenységére fókuszál, a katonai szerepvállalás alapvetően a közvetlen biztonságra, a biztonságos környezet megteremtésén keresztül a civil szakértők munkájának támogatására, a katonai jelenlét elfogadására irányuló tevékenységre korlátozódik. Egyfajta komplex válságkezelési megoldási lehetőséget vázol fel, a civil, katonai, biztonsági környezet egymásra gyakorolt hatásainak felhasználása meghatározott célok elérése érdekében, illetve a biztonság, fejlődés, stabilizáció időbeni és térbeni megjelenése és optimális kihasználása területén.

Baghlan tartomány fejlesztésének feladatrendszerét Hollandia saját fejlesztési koncepciója alapján dolgozta ki. A misszió azonban csak két évre szólt (ahogy kezdetben a magyar szerepvállalás is), és 2006 őszétől a holland haderő áttelepült Dél-Afganisztánba, Uruzgán tartományba. A dokumentált holland feladatrendszer és kapcsolati hálók, a feldolgozott afganisztáni fejlesztési elképzelések, az ISAF által kiadott PRT-kézikönyv,

¹ A szerző a PRT-5 CIMIC részleg vezetője volt 2008 szeptembere és a 2009 márciusa között. Jelenleg Összhaderőnemi Parancsnokság, Civil-katonai Kapcsolatok Főnökség, Civil-katonai Együttműködés (CIMIC) kiemelt főtisztje.

illetve a CIMIC, PSYOPS (Civil-military Cooperation, Psychological Operation) doktrínák rendkívül jól használható alapot adtak a feladatok átgondolt tervezéséhez. A Magyar Honvédség határozott hadműveleti célja Baghlan tartományban mint felelősségi körzetben az ISAF Északi Régió Parancsnokság alárendeltségében a műveleteket támogató biztonsági helyzet megfelelő szintre hozása, normalizálása és stabilizálása, a katonai jelenlét fenntartása és elfogadtatása a tartományi kulcsbeosztású vezetők pozíciójából, hivatalából adódó tevékenységének támogatása, hozzájárulás a tartomány újjáépítéséhez, fejlesztés.

Ezen célok elérése érdekében kerültek tervezésre civil-katonai együttműködés és a lélektani műveletek szakmai feladatai. Előnyt jelentett, hogy a stratégiai szabályzók hiányossága miatt tág keretek között, nagy szabadságfokkal lehetett a hadműveleti feladatokat tervezni, meghatározni. A tervezést negatívan befolyásolta, hogy a tábor befogadóképessége korlátozott volt, így a létszámhoz kellett tervezni a feladatokat, nem pedig ideális módon a feladatokhoz a létszámot. A tábor védelme, a mozgások biztosítása, illetve a katonai jelenlét fenntartása jelentős erőket kötött le. A CIMIC, PSYOPS feladatok végrehajtására egy, a kontingens 9%-át kitevő részleg lett kijelölve. Ez az állomány nem lett volna képes megfelelő szinten végrehajtani azokat a főbb feladatokat, melyek a műveleti és szakmai követelmények által beazonosításra kerültek. Ezért a tervezés folyamán *két feladatkör* került meghatározásra.

Az egyik feladatkör kizárólag a műveleti területen végrehajtható szakmai feladatokat tartalmazta (*végrehajtható feladatkör*). A másik feladatkör hazai területen a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Civil-katonai Kapcsolatok Főnökség (MH ÖHP CKKF) szakmai irányítói funkcióira, és a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ (MH CKELMK) képességeire alapozva háttértámogatást foglalt magában (*irányító-támogató feladatkör*).

A háttértámogatással és irányítással összefüggő feladatkörbe tartozó feladatok végrehajtása érdekében a két szervezet külön-külön összlétszáma tekintetében egy 9–9%-os létszámmal került szakállomány kijelölésre, akik folyamatosan, nem missziós ciklusonként tevékenykedtek, így az adatok, információk, értékelések egy folyamatokat átlátó állandó szakmai gárdán keresztül kerültek feldolgozásra, illetve az értékelések elvégzése után a további feladatok elrendelésre. A két feladatkörbe tartozó konkrét feladatok úgy kerültek meghatározásra, hogy azok a végeredmény tekintetében teljesen kiegészítsék, erősítsék egymást, illetve megfeleljenek minden követelménynek, elvárásnak.

A műveleti területen végrehajtható feladatkör feladatainak elvégzésére kijelölt állomány összetételét tekintve három részből állt. Az összekötő csoport (Liaison Team – LT), mely a mindenkori biztonsági helyzetnek megfelelően az idejének nagy részét a táboron kívül töltötte, információkat, adatokat gyűjtve be, fenntartva a katonai jelenlétet és a kapcsolatot a fontosabb civil szereplőkkel és a lakossággal, monitorozva a projekteket. A PSYOPS-részleg, amely a lélektani műveletek keretein belül meghatározott feladatok végrehajtása érdekében tevékenykedett. Végül a CIMIC, amely irányította, tervezte, szervezte, értékelte, összehangolta a tevékenységeket, és a szakfeladatok maradéktalan végrehajtásáért felelt.

A PRT CIMIC-, PSYOPS-tevékenységével összefüggő feladatait gyakran összemossák, azonosítják, összegzik a projekttevékenységgel, amely meghatározó része volt a feladatoknak, de korántsem ez volt az egyetlen tevékenység. Ez mindenkor függött az adott parancsnok szemléletétől. Amennyiben a parancsnok a biztonsági helyzet javulását, a katonai jelenlét fokozását biztosító járőrözések gyakoriságának növelésével kívánta elérni, úgy a CIMIC, PSYOPS szakmai tevékenységek háttérbe szorultak. Amennyiben a parancsnok a rendelkezésre álló információi alapján úgy ítélte meg, hogy a biztonsági környezet elfogadható szinten tartása a civil környezet szereplőnek hozzáállásán múlik, úgy a CIMIC, PSYOPS szakmai tevékenységek előtérbe kerültek.

1. A CIMIS és PSYOPS feladatai Baghlanban

A fő szakmai koncepció volt, hogy CIMIC- és PSYOPS- (nem kinetikus) eszközökkel *olyan változásokat hozunk létre a civil környezetben, amely pozitív hatásokat vált ki és kedvező tendenciákat prognosztizál a biztonsági környezetben.* Ennek elérése érdekében elengedhetetlen a civil és a biztonsági környezet teljes spektrumának ismerete, az egymásra gyakorolt hatások, törvényszerűségek beazonosítása, a kulcsfontosságú személyek, célcsoportok meghatározása, a kiváltandó hatások tervezése, a hatást kiváltó eszközök kijelölése, a kiváltott hatás értékelési szempontjainak meghatározása, értékelése, esetleges újratervezése, a fontosabb civil szereplők folyamatos elemzése, értékelése, szükség szerinti befolyásolása. Mindezek figyelembevételével a PRT CIMIC, PSYOPS tervezett feladatai a civil-katonai együttműködés és a lélektani műveletek doktrínákban rögzített funkciókon alapultak.

A haderő-támogatás területén a végrehajtói feladatkör alá tartozó feladat volt alapadatok biztosításával hozzájárulni az ISAF RC-N-műveletek tervezéséhez. Részt venni a műveletek végrehajtásának közvetlen (nem harci) támogatásában, a saját projektek lehetőség szerinti ISAF RC-N által meghatározott műveleti célok elérése érdekében történő tervezésével, kivitelezésével és futtatásával, a művelethez az ISAF RC-N által szponzorált és tervezett projektek menedzselésével. Támogatni a Magyar Honvédség művelettervező és irányító tevékenységét a műveleti terület civil környezetének, kezdeti értékeléseinek elkészítésével. Kapcsolatot felvenni a műveleti területen a biztonsági környezet értékelésével, elemzésével foglalkozó szakemberekkel, folyamatosan tájékozódni az aktuális helyzetről és a várható változásokról. Meghatározni, beazonosítani a lehetséges kapcsolódási pontokat, illetve azonos elemeket, függési viszonyait a civil környezet szereplői és a biztonsági környezetet befolyásoló szereplők tekintetében. Közvetlenül támogatni a PRT-parancsnok döntés előkészítő és döntéshozó tevékenységét. Adatokat biztosítani a katonák felkészítéséhez a műveleti terület kulturális és vallási, illetve a műveleti területen betartandó viselkedési szabályok tekintetében. Értékeléseket, elemzéseket készíteni, adatbázisokat létrehozni, fenntartani és frissíteni a tárgyalásokról a szakmai és parancsnoki állomány Afganisztán-specifikus tárgyalástechnikai ismereteinek fejlesztése érdekében. Kapcsolatot tartani és egyeztetni a tevékenységet a műveleti területen jelen lévő afgán biztonsági erőkkel.

A lélektani műveletek keretein belül Magyarországot, a Magyar Honvédséget, illetve a műveleti területen lévő magyar Tartományi Újjáépítési Csoport parancsnokának népszerűsítése érdekében szóróanyagokat és kiadványokat tervezni, igényeket megfogalmazni, továbbítani, és az elkészült termékeket terjeszteni. Együttműködve az ISAF RC-N-parancsnokság PSYOPS-elemeivel, üzeneteket juttatni el a beazonosított és meghatározott célcsoportokhoz, részt venni a műveleteket támogató és a katonai jelenlét elfogadása érdekében tervezett kampányok lebonyolításában, rádió- és sajtóanyagok összeállításában, szóróanyagok, kiadványok terjesztésében. Hozzájárulni a helyi kormányzati szervek vezetőinek elfogadottság- és népszerűsítőnöveléséhez. Befolyásolni azon célcsoportokat, amelyek hátráltatják a kitűzött műveleti célok elérését.

A haderő-támogatás területén az irányító-támogató feladatkör alá tartozó feladatot szakmailag figyelemmel kísérni, koncepciók, alkalmazási elvek meghatározásával támogatni a műveletek tervezését, végrehajtását. Megállapítani a műveletek projekttevékenységének szakmai irányvonalait, kereteit. Meghatározni a szakmai vezetés és irányítás rendszerét, feladatait, jelentési rendszert, a jelentések formai és tartalmi követelményeit, a jelentés ütemét, illetve a felhasználók körét. Összegyűjteni, megszerezni, tárolni, folyamatosan frissíteni a műveleti területről szerzett civil környezettel kapcsolatos információkat, adatokat. Elkészíteni és eljuttatni a megfelelő parancsnoki és döntés-előkészítő szintekre a műveleti terület civil környezet értékelését, mely a kezdeti értékelések és további nyílt források adatainak felhasználásával kerül véglegesítésre. Együttműködni, folyamatosan információt cserélni a biztonsági környezet értékelésével foglalkozó katonai szervezetekkel, szakemberekkel. Feldolgozni a biztonsági környezetről szóló katonai és nyílt forrásokból származó jelentéseket, értékeléseket, elemzéseket. Értékelni a civil környezetben CIMIC-, PSYOPS-eszközökkel kiváltott hatások miképpen változtatják a biztonsági környezetet. Meghatározni, módosítani a pozitív folyamatok erősítése, illetve a negatív folyamatok visszaszorítása érdekében a művelettervezési alapadatokat, koncepciókat, szakmai irányvonalakat. A katonák felkészítésének segítése érdekében tájékoztatókat, tanulmányokat, parancsnoki útmutatókat készíteni, szerkeszteni, lektorálni, kiadni, és terjeszteni a műveleti területről érkező adatok, információk, tapasztalatok elemzése és értékelése alapján. Szakembereket biztosítani a katonák magas szintű felkészítése érdekében.

A lélektani műveletek keretein belül megtervezni, beszerezni, elkészíteni, a kontingensért, felelős parancsnokkal egyeztetni, engedélyeztetni és a műveleti területre eljuttatni Magyarországot, a Magyar Honvédséget, illetve a műveleti területen lévő Magyar Tartományi Újjáépítési Csoport parancsnokát népszerűsítő termékeket, kiadványokat, szóróanyagokat. Az ISAF RC-N-parancsnokság PSYOPS-műveleteit, azok termékeit értékelni, elemezni a PSYOPS szakmai felkészítéseken, feldolgozni, ismertetni. Időközönként összefoglaló termékeket készíteni és eljuttatni azt a végrehajtó részlegnek.

A kapcsolattartás területén a végrehajtói feladatkör alá tartozó feladat meghatározni a civil környezet fontosabb civil szereplőit, felvenni és fenntartani velük a kapcsolatot, meghatározni az egymással és velünk kialakított kapcsolat jellegét, formáját, a találkozási ütemét, főbb jellemzőit, gyenge és erős oldalait. Tanulmányozni, folyamatosan értékelni a területen lévő nemzetközi és helyi civil szervezeteket, azok feladatrendszerét, támogatói

hátterét, forrásait, kapcsolatait, működési rendjét és feltételeit, támogatni, és együttműködni velük a közös feladataink sikeres végrehajtása, illetve azok ésszerű és hatékony felosztása, végrehajtása érdekében. Adatokat gyűjteni, rendszerezni, tárolni és frissíteni a projekttevékenység alatt a műveleti területen tevékenykedő vállalkozók munkájának minőségéről, hozzánk fűződő viszonyáról, a velük kapcsolatos tárgyalástechnikai tapasztalatokról, a vállalkozások jellegéről, a referenciákról. Felkutatni, beazonosítani befektetőket, donorokat a műveleti területen a projektfinanszírozás bővítése érdekében. *A lélektani műveletek keretein belül* kérdőívek használatával, kontrollcsoportokat alkalmazni az ISAF RC-N-parancsnokság PSYOPS-műveleteinek, a saját katonai erők elfogadottságának, illetve a CIMIC-projektek hatékonyságának felmérése érdekében.

A kapcsolattartás területén az irányító-támogató feladatkör alá tartozó feladat elkészíteni, nyilvántartani, folyamatosan pontosítani és eljuttatni a felhasználóhoz a részletes kapcsolati hálót és a kapcsolati mátrixot. Folyamatosan tartani a kapcsolatot, fokozni a megkeresések ütemét a műveleti területen illetve a felelősségi körzetben tevékenykedő nemzetközi civil szervezetek központjaival, székhelyeikkel, összekötőikkel. Figyelemmel kísérni a nyílt forrásokból hozzáférhető civil nemzetközi szervezetek, a komponens katonai parancsnokságok Afganisztánról szóló kiadványait, tanulmányait, elemzéseit, értékeléseit. Pályázati dokumentációkat elkészíteni, kapcsolatot felvenni a műveleti területen beazonosított befektetők, donorok pénzforsásainak felhasználása érdekében. Felkutatni, beazonosítani befektetőket, donorokat a műveleti területen kívül a projektfinanszírozás bővítése érdekében. *A lélektani műveletek keretein belül* a kontrollcsoportok által előzetesen értékelt kérdőívek másodlagos, teljes feldolgozása, következtetések levonása, tervezési alapadatok biztosítása. Időközönként összefoglaló termékeket készíteni és eljuttatni azt a végrehajtó részlegnek.

A civil környezet támogatása területén a végrehajtói feladatkör alá tartozó feladat alapadatokat biztosítani az aktuális civil környezet értékelése tekintetében az adott évet lefedő projekttevékenységet meghatározó éves szakmai iránymutatás elkészítéséhez. Felmérni az igényeket, beazonosítani, elemezni, helyi szervekkel, hivatalokkal, nemzetközi szervezetekkel egyeztetni, javaslatot tenni, parancsnok és szakmai előljáró által engedélyeztetni, kivitelezőt keresni, pályáztatni, a kivitelezést szakmailag felügyelni, átvenni, kifizetni, átadni használatbavételre, átadás-átvételi ünnepséget megszervezni, médiában megjeleníteni, értékelni, elemezni, utógondozni, és mindezt dokumentálni, összefoglalva menedzselni a projekteket. Segíteni és gyakorlati tanácsokkal ellátni a tartományban működő kormányzati szerveket és hivatalokat, illetve azok vezetőit, képviselőit. Közreműködni a katasztrófa helyzetek elhárításában. Tájékoztatni, oktatni a lakosságot a katonai műveletekből fakadó veszélyhelyzetek elhárítására (aknaismereti, közlekedési tájékoztató). *A lélektani műveletek keretein belül* tájékoztatni a megfelelő formában és mélységben a helyi lakosságot az elért eredményekről. Megfogalmazni és minél szélesebb rétegekhez eljuttatni az összes rendelkezésre álló eszköz felhasználásával a befejezett, pozitívan értékelt CIMIC-projektekről szóló üzeneteket.

A civil környezet támogatása területén az irányító-támogató feladatkör alá tartozó feladat meghatározni, egységesen értelmezni a fejlesztési stratégiát, a fő projekttevékenységi irányokat, elkészíteni évenként a konkrét projekttervet, a műveleti területről érkező

alapadatok feldolgozása alapján. Dokumentálni, rendszerezni, nyilvántartani a projekttevékenységet, elkészíteni az értékeléseket, elemzéseket, melyek alapul szolgálnak a következő évi projekttervek elkészítéséhez, illetve a fő projekttevékenységi irányok meghatározásához. Figyelemmel kísérni a projekttevékenység anyagi forrásainak időarányos felhasználását. Funkcionális szakértők bevonásával tanulmányozni, elemezni, értékelni az afganisztáni kormányzati rendszert, működési sajátosságait, hiányosságait, megfogalmazni a kormányzat hatékonyságát javító intézkedéseket, javaslatokat. Feldolgozni, értékelni, elemezni a terület eddigi nagyobb katasztrófáit és azok kezelésének tapasztalatait. Elkészíteni és naprakészen tartani terveket a várható katasztrófahelyzetek elhárítása érdekében. Feldolgozni az Afganisztán és a tartomány katasztrófahelyzet-kezelés folyamatának rendszerét, sajátosságait, meghatározni a Tartományi Újjáépítési Csoport helyét, szerepét, feladatait a rendszeren belül. Hozzájárulni az aktuális katasztrófák elhárításához, tervekkel, tanácsokkal, adatokkal, esetleges plusz pénzügyi források felkutatásával, biztosításával, funkcionális szakértők bevonásával.

A lélektani műveletek keretein belül megtervezni, beszerezni, elkészíteni, a kontingenstől felelős parancsnokkal egyeztetni, engedélyeztetni és a műveleti területre eljuttatni a lakosságot a katonai műveletekből fakadó veszélyhelyzetek elhárítása érdekében oktatásra, felkészítésre és tájékoztatásra biztosítandó anyagokat. Tájékoztatni a megfelelő formában és mélységben a nemzetközi szervezeteket, a hazai és afgán kormányzati és nem-kormányzati szervezeteket, Magyarországot és Afganisztán lakosságát, a Magyar Honvédség és az afgán hadsereg állományát, az érintett parancsnokokat az elért eredményekről, az erőforrások felhasználásának optimalizálása érdekében olyan prioritás kialakításával, melyek biztosítják a közvetett formában való visszacsatolást a műveleti területen belül a felelősségi körzetünkre.

2. A civil környezet értékeléseken alapuló projekttevékenység alapkoncepciója

A holland hadsereg által két évig üzemeltetett PRT átvétele után a civil jelenlét meglehetősen csekélynek mutatkozott, ami az egész PRT-működés ideje alatt jellemző volt. Képzett civil fejlesztési tanácsadó hiányában a kezdeti projekttevékenység a hollandoktól átadott projektek kifuttatása mellett elsősorban a katonák elfogadottságára fókuszált, figyelembe véve és kihasználva a fejlesztés hatásaival járó pozitívumokat. Az első projekttervek elkészítésénél elemzésre kerültek a környező PRT-k ilyen irányú tevékenységei (német, svéd, új-zélandi, norvég). Az elemzések alapján világossá vált, hogy a különböző nemzetek eltérő pénzügyi és humánerőforrásokat használnak fel, és különböző nemzeti korlátozásokkal rendelkeznek, emellett a régiók civil környezet értékelései is vegyes képet mutatnak a gazdasági, szociális fejlettségi fokok területén.

Mivel a fejlesztésekkel járó pozitív hatásokat nem kívántuk figyelmen kívül hagyni, a *kezdeti alapkoncepció*nkat úgy alakítottuk ki, hogy az a katonák elfogadottságára irányuló kis költségvetésű, minél nagyobb lélekszámú célcsoportot érintő rövid idejű (egy-három hónap), széles rétegeket érintő, nagy hatásfokkal és azonnali hatással bíró (Quick

Impact Projects – QIP), a helyi lakosság „szívének és elméjének” megnyerésére irányuló (Hearts & Minds) projektek kerüljenek előtérbe. Ezeket az általunk a megkülönböztetés érdekében elnevezett CIMIC-projektek 4 területre fókuszáltuk: oktatás, egészségügy, infrastruktúra, az afgán kormány és az afgán biztonsági erők szereplőinek támogatása. A projektek kiválasztásánál előnyt jelentett az egyéni kezdeményezések támogatására, a hozzáadott helyi anyagi vagy emberi erőforrások kiegészítése. A kivitelezésnél figyelembe vettük a helyi vállalkozók, munkaerő és alapanyagok minél szélesebb körben való igénybevételének, felhasználásának lehetőségeit.

Területi szempontból prioritással bírt a tábor és környéke, a fő közlekedési és megközelítési útvonalak közvetlen környezete és az ISAF RC–N aktuális műveleti szempontjából érdekelt területek. A projekttevékenység *alapkonceptiója* a kifejezetten fejlesztésekkel összefüggő pénzügyi források megjelenésével *kibővült*. A fejlesztési projekttevékenység 3 területet: egészségügy, oktatás, infrastruktúra, ezen belül is a kormányzati épületek és a közigazgatás működési feltételeinek biztosításával összefüggő középtávú (egy év alatt lefuttatható) projekteket foglalt magában. A fejlesztési és a CIMIC-projektek meghatározásánál előnyt élveztek az egymás kiegészítésére, erősítésére irányuló projektek. *Területi szempontból prioritásként kezeltük* a biztonsági szempontból megfelelő területeket. Követtük azt az elvet, hogy ahol a biztonság, ott a fejlődés – eredményesen ösztönözve ezzel a lakosságot és a helyieket a biztonságos környezet kialakítására. A fejlesztési projektek a biztonságos, míg a CIMIC-projektek a biztonsági szempontból legaggasztóbb területeken kerültek futtatásra.

A *tervezett végleges koncepció* alapján a fejlesztési projekt tevékenység civil vezetés és irányítás mellett, civil erőforrások felhasználásával, civil szakemberekkel, felkészült fejlesztési tanácsadók alkalmazásával kerültek volna lefuttatásra. A műveletekkel és a katonai erő elfogadtatásával kapcsolatos projekttevékenységet katonai vezetés és irányítás mellett, katonai erőforrások felhasználásával, katonaság által felkészített CIMIC, PSYOPS szakemberek, a katonaság által alkalmazott szakértők bevonásával kiviteleztek volna. Minden projekttevékenység összhangban kellett legyen a nemzetközi kormányzati és nem-kormányzati szervezetek, illetve Afganisztán fejlesztési elképzeléseivel, Afganisztán Fejlesztési Stratégiájával (Afghanistan Development Strategy – ADS) és az azon alapuló Tartományi Fejlesztési Tervvel (Provincial Development Plan – PDP). *A valós végleges koncepció* azt a tervezett átmeneti állapotot véglegesítette, miszerint civil humán erőforrás hiánya miatt a fejlesztéssel összefüggő civil feladatokat teljes egészében a PRT katonai komponense hajtja végre.

3. A civil környezet értékelésen alapuló projekttevékenység pénzügyi forrásai

A PRT projekttevékenység *folyamatos* és a működés időszakát tekintve növekvő tendenciát mutató pénzügyi finanszírozása a kezdetektől kizárólag a Honvédelmi Minisztérium költségvetéséből került biztosításra. *Ez a pénzügyi forrás* a magyar kontingens, a katonák elfogadottsága, illetve a biztonsági helyzet stabilitása érdekében megvalósítandó

feladatok végrehajtását finanszírozta. *Előnye* ennek a pénzügyi forrásfelhasználásnak, hogy áttekinthető, tervezhető, ellenőrizhető, egyszerűen dokumentálható volt. Minimális *hátránya*, hogy forintban került tervezésre és dollárban felhasználásra, ami ki volt téve az árfolyamváltozások kockázatainak. Kiemelt figyelmet kellett fordítani a magyar közbeszerzési eljárásra vonatkozó szabályzók, és a számviteli fegyelem betartására, ami a pályáztatások és az Afganisztánban kibocsátott számlák (papírfecni), aláírások (ujjlenyomat), számlaelfogadások tekintetében speciális eljárási rendek kidolgozását követelte meg.

A PRT projekttevékenység *időszakos* és a működés időszaka alatt a mennyiségét tekintve folyamatosan eltérő (hol kisebb, hol nagyobb pénzügyi keret) pénzügyi finanszírozását *elsődlegesen* Magyarország Külügyminisztériuma (KüM) biztosította. Lehetővé tette a HM részére, hogy az afganisztáni fejlesztési tevékenységekre biztosított keretére évente a kormányzati, a nem-kormányzati szervezetek mellett pályázhasson. *Ez a pénzügyi forrás* az afganisztáni fejlesztést, újjáépítést volt hivatott támogatni. Az MH részéről ez általában évente két-három nagyobb lélegzetű, középtávú, egy éven belül lefuttatható egy konkrét célcsoportot érintő, ugyanakkor Afganisztán Fejlesztési Stratégiájával összhangban lévő és az aktuális Tartományi Fejlesztési Tervben szereplő projektek kivitelezésére fókuszált. A HM által beadott pályázatok igen költséghatékonyak voltak, mivel kizárólag közvetlenül a projekt kivitelezésével összefüggő költségeket tartalmaztak, arra tudtak koncentrálni, hiszen a területen amúgy is jelen volt, míg a nem-kormányzati szervezetek működési, fenntartási költségei jelentősen megnövelték a végleges bekerülési összeget. Kétségtől, a projektek gondozását művelési területen – a változó biztonsági helyzet figyelembevételével – a PRT tudta folyamatosan, a legoptimálisabban és a legköltséghatékonyabban biztosítani, a pályázati pénzek elosztása mégis követett egy igazságos arányosságot.²

A KüM kormányzati és nem-kormányzati szervek, szervezetek által elnyert pályázat projektjeinek előkészítésében, kivitelezésében, monitorozásában, gondozásában jelentős szerepet vállalt a PRT. *Előnye* ennek a pénzügyi forrásfelhasználásnak, hogy célirányosan közvetlenül a fejlesztésekre kerültek felhasználásra, így mutatható volt a helyi kormányzati szervek képviselőinek, hogy Magyarország közvetlenül anyagi források biztosításával közvetve a projekttevékenységen keresztül hozzájárul Afganisztán fejlődéséhez, újjáépítéséhez, ami növelte elfogadottságunkat, népszerűségünket a területen. *Hátrányként értékelhető*, hogy a pályázaton elnyert összegek folyton változtak, a projektek nem voltak

² A szerző a *folyamatos* és *időszakos* pénzügyi finanszírozás említésekor egy sajátos szempont szerint osztja fel a PRT rendelkezésére álló pénzügyi forrásokat. Az egyértelműség érdekében fontos tisztázni, hogy a jegyzet/kötet többi tanulmányában a szerzők alapvetően a források *felhasználási célja* szerint csoportosították a PRT pénzügyi forrásait. Az erők védelmére a CIMIC és a CERP források álltak rendelkezésre, fejlesztési feladatokra a Külügyminisztériumnál levő források, amelyekből több minisztérium (így a HM és rajta keresztül a MH) és civil szervezetek is részesültek. Egyébként mind a CERP, mind a fejlesztési források folyamatosan rendelkezésre álltak, az más kérdés, hogy bürokratikus okok vagy adminisztratív hibák miatt a kontingensek nem tudtak ezekhez folyamatosan hozzáférni, vagy a Külügyminisztérium csak az év második felében „utalta” át a forrásokat. (A szerkesztők megjegyzése.)

megfelelően előre tervezhető, a kapcsolattartás, a dokumentáció nehézkesnek, túlzottan bürokratikusnak bizonyult.³

Az *időszakos* pénzügyi finanszírozás tekintetében *kiemelt jelentőséggel bírt* a tervezett és a folyamatban lévő ISAF-műveletek előkészítésével, végrehajtásával, a műveletek befejezése után a károk enyhítésével összefüggő projekttevékenység pénzügyi finanszírozása. Ez két részből tevődött össze. Az egyik rész a műveleti terület adott parancsnok felelősségi körzetébe tartozó projekttevékenység megvalósítása érdekében tervezett és biztosított pénzkeret. *Előnye*, hogy áttekinthető, tervezhető, könnyen hozzáférhető, nem számottevő dokumentációt igénylő volt. *Hátránya*, hogy mennyisége a felelősségi körzetben levő műveletek intenzitásától függött. A másik rész a műveletek végrehajtása folyamán, illetve a műveletek kárainak enyhítésére előre nem tervezett, hirtelen felmerülő projektek megvalósítása érdekében, amerikai program keretében (Commanders Emergency Response Program – CERP) felhasználható pénzeket foglalta magába. *Előnye*, hogy áttekinthető, az ideiglenesen a PRT-táborba telepített amerikai összekötőn keresztül könnyen igényelhető, költségesebb, nagyobb volumenű projektek kivitelezését is biztosító pénzforrás volt. *Hátránya*, hogy csak részben lehetett tervezni, hiszen olyan projektek kivitelezésére volt hivatott, amely az adott műveleti terület felelősségi körzetébe tartozó parancsnoknak nem volt betervezve hirtelen előállt problémát hivatott megoldani, orvosolni, és nem volt rá tervezett pénz. Mivel a műveletek főként a felelősségi körzetünk központi részén kerültek végrehajtásra a CERP-pénzek ideirányuló felhasználásával lehetőség nyílt a távoli elmaradott járások nagyobb mértékű támogatására a PRT által.

Az *időszakos pénzügyi finanszírozás* tekintetében *jelentősek*, a közvetlen katonai támogatást nem nyújtó, de a fejlesztésben részt venni kívánó országok felajánlott pénzügyi forrásai. A nemzetközi és kormányzati szervezetek által fejlesztésre fordítható pénzügyi forrásokra, a vonatkozó általános szabályzók alapján katonai, reguláris szervezetek nem pályázhattak. Ez azonban nem zárta ki, hogy együttműködve, donorszervezetként nem-kormányzati szervezettel konkrét közös projektek kerüljenek megvalósításra. *Ez a pénzügyi forrás* az afganisztáni fejlesztést, újjáépítést, projekttevékenységet volt hivatott kiegészíteni. Az ilyen esetekben a projektek teljes dokumentációját az érintett szervezet készítette el a projekt beazonosítása, indoklása, kivitelezése, utógondozása volt a PRT feladata. Folyamatosan kerestük ezeket az együttműködési lehetőségeket és hajtottunk végre sikeres projekteket.

Előnye ezen pénzügyi források ilyen módon való felhasználásának, hogy a nem-kormányzati szervezetekkel való közös munka, kiváltképp, ha az eredményes, elősegíti, megalapozza a jövőbeni együttműködést, segít gyümölcsöző, jó kapcsolatokat kialakítani és fenntartani. *Hátránya*, hogy a nem-kormányzati szervezetek többsége jellegükből következően és biztonságuk szempontjából elfogadhatóan semleges. Elhatárolódnak minden olyan fegyveres szervezettől, amely semleges megítélésük szempontjából negatívan hat rájuk. A katonák műveleti területen a rájuk vonatkozó biztonsági előírásuknak meg-

³ A PRT fejlesztési tevékenységének értékelését lásd WAGNER Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. MKI-tanulmány, 2010/14. 17–25.

felelően egyenruhát és fegyverzetet viselnek, akikkel a megjelenés, együtt mutatkozás a nem-kormányzati szervezet bármelyik képviselője szemszögéből veszélyforrást jelenthet. A civil szervezetekkel való kapcsolattartás a telefonokra, elektronikus levelezésekre korlátozódott. A személyes találkozók csak azokon a fórumokon érvényesülhettek, ahol több szervezet vett részt és a katonaság is meg lett hívva, mint a biztonsági helyzetet ismertető szervezet. Eközben a területen folyamatosan nőtt a nemzetközi szervezetek létszáma. Tevékenységük-felépítésük, feladataik teljesen szerteágazók voltak. A beazonosításuk, feltérképezésük, a velük való kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás folyamatosan növekvő terheket jelentett.

A kapcsolattartás az elsődleges tapasztalatok feldolgozása után az őket általában finanszírozó és koordináló kormányzati szervezeteken keresztül valósult meg. Az ENSZ helyi irodája, a UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) és a USAID képviselőivel folyamatos kapcsolatban álltunk és együttműködtünk. A német fejlesztési minisztérium szervezetének (Gesellschaft Für Internationale Zusammenarbeit – GIZ) tevékenységét folyamatosan figyelemmel kísértük. Így az egyre növekvő számú, a területen jelen lévő nem-kormányzati szervezetekkel való együttműködés kezelhetővé vált.

*Az időszakos pénzügyi finanszírozás tekintetében szükséges megemlíteni az afgán fejlesztések eredményeit mint közvetett pénzügyi támogatást. A kezdeti időszakban az afgán minisztériumok kormányzati szervek nem rendelkeztek fejlesztési forrásokkal. Afganisztán Nemzeti Fejlesztési Stratégiájának jóváhagyását követően ezek a pénzügyi források megjelentek a kormányzati szerveknél, de a kezdeti időszakokban csak mintegy 30%-át voltak képesek betervezni és a megfelelő feltételekkel a megfelelő célokra elkölteni. Ennek elsődleges oka az afgán közigazgatás fejletlensége, a kialakításuk feltételrendszereinek hiánya, átgondolatlansága, elavultsága, az afgán költségvetési tervezés, valamint a nemzeti és tartományi közigazgatás összehangolatlansága. A főként beszerzéseken alapuló fejlesztési projektek futtatásával kapcsolatban a PRT tanácsokkal látta el azokat a kormányzati szereplőket, akik az ezzel foglalkozó tevékenységi kört meghatározták. Igyekezünk a projektek beazonosításában és a tervek elkészítésében először konkrét javaslatokkal, később hasznos útmutatásokkal szolgálni, az általunk helyesnek ítélt mederbe terelni, támogatni ezt a tevékenységet. Az afgán kormányzati szervek által futtatott projektek átláthatatlanok, koncepció nélküliek és korrupciógyanúsak voltak. A tisztviselők igyekeztek egy szűk kört közel engedni és mindenki mást távol tartani ezeknek a tevékenységeknek a folytatásától. A személyek folyamatosan változtak és egyre tartózkodóbbak, visszautasítóbbak lettek. *Előnye* ezen források közvetett igénybevételeként, hogy az általuk megvalósított projektek vizsgálatával képet kaphattunk saját közigazgatásuk helyzetéről, beazonosításra kerülhettek a javítani való hibák és az erősítendő eredmények. Megtapasztalhatták, hogy képesek eredményeket elérni, ha értékeli kudarcaikat. *Hátránya*, hogy a projektek gyakran nem kerültek egyeztetésre, illetve nem mindig a legnagyobb prioritással rendelkező projektek kerültek futtatásra.*

A CIMIC itthon és a műveleti területen folyamatosan kereste a lehetőségét a pénzügyi források kibővítésére. A meglévő források rendkívül körültekintően kerültek felhasználásra. A parancsnokok minden egyes forintot úgy kezeltek, mintha a sajátjuk lenne. Nem egyszer a közbeszerzés összeghatárát nem elérő projektek kivitelezéssel össze-

függő ármegállapításnál és kialkudásnál több órán, napon, héten keresztül tárgyaltak az afgán vállalkozókkal. A vállalkozókat folyamatosan versenyeztettük, és érdekeltté tettük őket a kivitelezések és beszerzések minőségi, időben történő elvégzésében. Különböző szempontok alapján (megbízhatóság, munkafegyelem, munkaminőség) értékeltük és nyilvántartottuk őket. Az infrastrukturális szakértőnk segítségével szakmai kompetenciájukat felmértük és ellenőriztük. Megvizsgáltuk kapcsolataikat, elkerülvén az elvégzett munkáért kapott pénzek rossz irányú felhasználását. A civil környezet értékeléseinek elkészítésénél hangsúlyt fektettünk a munkabérekre, munkahelyekre, erők, eszközök beszerzési költségeire, így mindig tisztában voltunk a kivitelezésekkel összefüggő árakkal. A gondosan előkészített ártárgyalások (alkudozás) segítettek hozzá, hogy a rendelkezésre álló pénzekből a lehető legtöbb projektet valósítsuk meg. A tárgyalásokat és a tárgyalásokon részt vevőket folyamatosan elemeztük. A parancsnokokat és a CIMIC szakembereket még itthon felkészítettük tárgyalástechnikából, az afgán szokásokból és kultúrából a helyi protokoll helyes alkalmazása érdekében.

4. A CIMIC és fejlesztési projekttevékenység bemutatása, egyes tervezett, elvárt hatások és a valós hatások bemutatása, értékelése alapján

4.1 Oktatás

A kezdeti civil környezetre vonatkozó értékelésekből kiderült, hogy a fiatalok oktatása, szemléletmódjának alakítása rendkívül fontos elem, ha egy országban komoly változásokat terveznek végrehajtani. Az oktatással foglalkozók, de még a témához nem értő logikusan gondolkodók is felismerték, hogy a jövőt a gyermekek tudása, politikai, etnikai, szociológiai, vallási kérdések, álláspontok pontos értelmezése és megválaszolása alakítja. A tálib rendszer alatt az oktatásban csak fiúk vehettek részt és az iskolák mélyen fanatikus vallási képet mutattak. Számukra kardinális kérdés volt ezeknek az elveknek, szabályoknak a betartása, hiszen ez egyrészt az egyik hatalmi státuszszimbólumokat jelentette. A leányiskolák infrastrukturális létesítményei és a tanítók időről időre célpontok lettek. Az világossá vált, hogy egy olyan országban, ahol a vallás ilyen jelentős szerepet játszik, az oktatás területéről kirekeszteni hiba lenne. Egy dolog van, volt és lesz is, amihez hűen, tisztességesen, kétséget kizárólag ragaszkodtak és elköteleződtek, az pedig a hitük, vallásuk. Ez a terület viszont olyan érzékenynek és sebezhetőnek bizonyult, hogy azt mindvégig igyekeztünk elkerülni, de ha nem sikerült teljes egészében, hiszen minimálisan, ugyan de voltak (17 esetben) mecsetfelújítási, berendezési tárgyak, vallási könyvek beszerzésére irányuló projektek, mindenképpen mértékletesen, szentítvén, tisztelettudóan, kulturáltan álltunk a témához, pedig az rengeteg lehetőséget jelentett. A vallási vezetőnek véleményformáló hatása volt az emberekre. Ami nekünk hosszú hónapok munkája, az a vallási vezető részéről egy ima folyamán keresztül vihető, kivitelezhetővé válhatott.

A tartományban csekély szilárd falú épülettel rendelkező alapszintű oktatást nyújtó iskola állt, a felszerelésük még az épületek számától is aggasztóbb képet mutatott. A lakosság jelentős része nem tudott írni, olvasni. Ugyanakkor a tartományban a helyi viszonyokhoz képest meglepő infrastruktúrával és felszereltséggel rendelkező felsőoktatási intézmény működött. Azon fiatalok, akik képzettek, tanultak, a biztonsági helyzet változásával a nagyobb városokba költöztek, vagy kivándoroltak az országból. *Meghatározott cél* a tartományban a tanköteles gyermekek többsége nemtől, etnikai, vallási hovatartozástól függetlenül hozzáférjen az alapszintű oktatáshoz. A tanult fiatalok térjenek vissza a kisebb térségekbe és használják képességeiket a tanítás, illetve a jobb komfortosabb megélhetés érdekében. *Ezeknek a céloknak az elérése érdekében egy tervezett civil környezetben elvárt változás, hatás*, hogy a gyerekekben és a szüleikben alapvetően legyen meg az előítéletektől mentes tudás iránti igény. A tudás képviseljen értéket, a tanult ember legyen a példa és tudjon példamutatóan viselkedni, legyen nyitott a világra, ismerje a nemzetközi erők által nyújtott segítség miertjét, jelentőségét, fontosságát. A tudást biztonságos keretek között, szervezeten, alapfelszereltséggel rendelkező iskolákban lehessen elsajátítani. *Ennek érdekében a PRT* felvette a kapcsolatot az oktatásért felelős országos és helyi kormányzati szervekkel. Mivel az oktatás menetébe és abba, mit oktatnak, nem szerettünk volna ténylegesen beleszólni, megállapodást kötöttünk, hogy ahol mi biztosítjuk az infrastrukturális feltételeket és a felszereléseket, a kormányzati szerv biztosítja a képzett tanítókat. A tartományban működő iskolák száma, infrastrukturális helyzetük és felszereltségigényeik felmérése után megkezdtük az ezzel kapcsolatos koncepció és feladattervek kidolgozását. Az alapelv az volt, hogy elsődlegesen az oktatáshoz való hozzáférést szükséges biztosítani, aztán ezek kerülnek továbbfejlesztésre. A tudás, a tájékozottság iránti igény kialakítása érdekében PSYOPS-képességek felhasználásával folyamatosan szerveztünk helyszíni tájékoztató, felkészítő jellegű foglalkozásokat (road show). Ezek olyan ismereteket adtak át a lakosságnak, amik mindkét fél számára hasznosak voltak. Próbáltuk bemutatni a műveleteket nem veszélyeztetve, hogy milyen katonai erők és miért vannak a területen, milyen tevékenységet végzünk és erősíteni a bizalmat. Tájékoztattuk őket olyan, az ő testi épségüket védő és a mi munkánkat segítő rendszabályokról, mint hogy milyen jelzések találhatóak egy katonai konvojon, mi a teendő, ha aknát találunk, vagy ha látjuk, hogy valaki aknát helyez el, stb. Igyekeztünk felkelteni a tudás iránti érdeklődésüket, bemutatni olyan példamutató embereket, akik a tudásuk révén lettek sikeresek. Bemutattuk az afgán oktatási rendszer alapelemeit, és hogy miért szükséges mindenkinek írni, olvasni. A PRT 387 projekttel járult hozzá nyolc általános iskola (általában 6–8 osztályos) építéséhez, 12 bővítéséhez, felújításához, az iskolák bebútorozásához és iskolai eszközökkel való ellátásához. Ez 40–50 000 tanköteles gyereket érintett, közülük mintegy 20 000 volt leány, javítva a nemek közötti esélyegyenlőséget. Az első tapasztalatokat feldolgozva gyakorlattá vált, hogy azokon a területeken, ahol a kőfalú iskolák felépítése a domborzati és megközelíthetőségi viszonyok miatt elhúzódhatott, ideiglenes sátorból készült iskolák kerültek kialakításra. A lány- és fiúiskolák egyenlő arányban kerültek kivitelezésre, fejlesztésre. A sátorból épült lányiskolák köré, amilyen hamar csak lehetett, kőfalat biztosítottunk. Ezeknek a sátoriskoláknak a tanításhoz szükséges felszerelését meghatá-

rozott időszakra adtuk át, majd folyamatosan pótoltuk, így a kapcsolat folyamatos volt és egy megfelelő bizalmi légkört alakítottunk ki egymás között. Az iskola tanítója jelezte, ha elfogyott az íróeszköz és mi kiszállítottuk a megfelelő mennyiséget, sohasem kért többet a szükségesnél és mi sohasem szállítottunk többet a kértnél. A kőfalú iskolákba először eljuttattuk a létszámnak megfelelő tanulást segítő eszközöket, felszereléseket. A túlzásfolt iskolák kibővítése érdekében a kormányzati szervek elfogadott sztenderdjei alapján a szakértőnk elkészítette a terveket, az értékelő-elemző tisztek pedig prioritási sorrendeket állítottak fel.

Az elvárt és valós hatások összegzett értékelése alapján megállapítható, hogy ezen a területen értük el az egyik legnagyobb eredményt. A tájékoztató PSYOPS-tevékenység kifejezetten hatékony volt. A kapcsolat az oktatásban részt vevő kormányzati és nem-kormányzati szervekkel folyamatosan javuló tendenciát mutatott. Az igény a további fejlesztésekre hatalmas méreteket öltött, ami azt igazolta, hogy az eddigi eredmények szándékainknak megfelelően eljutottak a tartomány minden területére és egy egészséges, nem a kapzsiságon alapuló igényt sikerült kialakítani a tudás iránt az emberekben és a vezetőkben.

4.2 Egészségügy

A kezdeti civil környezetre vonatkozó értékelésekből kitűnt, hogy a terület lakosságának egészségügyi állapota az országos átlagnak megfelelő, ám az sem tekinthető európai szemmel elfogadhatónak. Az egyes közigazgatási központtól távolabb eső területek egészségügyi állapotáról nem rendelkezünk adatokkal, mert nem voltak adatbázisokat vezető intézmények, személyek, adathordozók. Hatalmas hiány volt szakemberekben, képzett ápolókban, orvosokban. A betegszállítás a helyi fuvarosokra, taxikra korlátozódott. A gyógyszerekkel való ellátás minimális volt. Az alapvető higiénias feltételek nem vagy csak korlátozottan álltak rendelkezésre. Sok településen nem volt megfelelő az ivóvízellátás és nem volt megoldott a szennyvízelvezetés. Ugyanakkor az egészségüggyel foglalkozó kormányzati szervek meglepő módon rendelkeztek a terület egészségügyi ellátásához szükséges tervekkel. Ezek tartalmazták, hogy milyen területen, milyen felszereltséggel rendelkező egészségügyi létesítményt szükséges kialakítani. A gyógyszerrel való ellátás területén rengeteg kezelhetetlen problémát láttunk és nem rendelkezünk megfelelő szakértővel sem, ezért azt a többi terület mögé helyeztük.

Természetesen, ha valakinek valamilyen életmentő gyógyszerre volt szüksége és már végképp nem tudtuk a kormányzati szervek bevonásával megoldani a problémát, a PRT orvosával konzultálva beszereztük, de ezeket a tevékenységeket igyekeztünk nem propagálni. *Egyik meghatározott cél az oktatáshoz hasonlóan az egészségügyi alapellátáshoz való hozzáférés, illetve az alaphigiénia megteremtésének biztosítása volt. Ezeknek a céloknak az elérése érdekében egy tervezett civil környezetben elvárt változás, hatás, hogy az emberek bízzanak az egészségügyben és az egészségügyi ellátás szakszerűségében. Megfelelő távolságban hozzáférjenek az alapellátáshoz és ha szükséges a magasabb szintű*

ellátásokhoz, alakuljon ki a lakosságban az alaphigiénia iránti igény, hogy a fertőzések és a járványok elkerülhetővé, megelőzhetővé váljanak.

Ennek érdekében az első lépésként felvettük a kapcsolatot a helyi kormányzati szervekkel és megállapodtunk velük, hogy mi építünk a szükséges helyekre az ellátáshoz szükséges méretű kórházakat, egészségügyi létesítményeket és ők biztosítanak személyzetet. Amikor ez a két feltétel a két fél részéről teljesül, megvizsgáljuk a lehetőségét a létesítmény megfelelő eszközökkel és berendezésekkel való feltöltésére. Meghatároztuk azokat a területeket, ahol az ivóvízellátás kiemelkedően fontos azért, hogy a fertőzések elkerülhetőek legyenek. Mintegy kilenc kórház (fekvő beteg-) és 13 járó beteg- és ambuláns ellátást segítő intézmény került kivitelezésre. Ezenkívül a PRT 10 millió Ft értékben hozzájárult a létesítmények biztonságos működtetéséhez, szakmai fejlesztéséhez szükséges berendezések, felszerelések beszerzéséhez.

Hat járásban több mint 5 ezer család (30 ezer fő), az ott élő lakosság hozzávetőlegesen 35–40%-a számára vált elérhetővé a színvonalasabb egészségügyi ellátás. 41 db kút fúrásával és felújításával, valamint 16 km vízvezeték megépítésével, a tartomány 62 települése (30–40 ezer ember) számára vált elérhetővé a tiszta ivóvíz. Pol-e Khomri leginkább veszélyeztetett kerületeiben 6 km hosszan biztosítottuk a szennyvíz elvezetését.

Az első tapasztalatokat feldolgozva gyakorlattá vált, hogy a kormányzati szerv írásban ígéretet tett a szakszemélyzet biztosítására, ám a létesítmény elkészülte után nem tudta biztosítani azt, vagy csak időlegesen az átadás után pár hétig vette igénybe az épületet a szakszemélyzet aztán elküldték őket más területre. A létesítmény ott maradt kihasználatlanul és állaga folyamatosan romlott. Ezek után elsődleges feladattá vált a működő személyzettel rendelkező kórházak eszközökkel, felszerelésekkel való ellátása, másodlagos feladat volt a kormányzat által teljes mértékben elkötelezettséget vállalt, minden oldalról megerősített garanciákkal bíró új egészségügyi létesítmények kivitelezése. Az ivóvizet biztosító kutak tekintetében csak olyan kivitelezési feltételekkel rendelkező szerződések születtek, amelyek csak akkor tekintették befejezettnek a projektet, ha annak keretein belül a kút megfelelő hozamú egészséges ivóvizet produkált, eltekintve attól, milyen mélyről kerül az a felszínre.

Az elvárt és valós hatások összegzett értékelése alapján megállapítható, hogy az oktatás mellett itt értük el a másik legnagyobb eredményt. Az ivóvíz biztosításával összefüggő projektek igen nagy hatásokkal bírtak, hasonlóan az alapellátást biztosító létesítmények létrehozására irányuló tevékenységekhez.

4.3 Infrastruktúra

A kezdeti civil környezetre vonatkozó értékelések alapján az infrastruktúra fejlesztése a területen jelentős beruházásokat igényelt. Az elektromos áram elérhetősege korlátozott volt, az úthálózat épphogy megfelelő, bár a tartományon átfutó országos úthálózat részét képező főút (autópálya) tekintetében elmaradottnak nem volt mondható. A mellékutak vizsgálatának tükrében a települések nagyobb része csak időszakosan kiszáradt folyómedreken keresztül vagy kitaposott ösvényszerű utakon volt elérhető. A középületek

állapota, már ami létezett, éppen elfogadható volt. A tartomány elhelyezkedésének köszönhetően jelentős szerepet játszott Afganisztán központi stratégiai villamos hálózati és úthálózati terveinek megvalósításában. *Meghatározott cél volt* a központi nagy volumenű infrastrukturális fejlesztési projekteket kiegészítve a fő útvonalakhoz kapcsolódó mellékútvonalak, kisebb hidak, átkelő létesítése, melyek támogathatják a katonai műveletek mozgásszabadságát, illetve az elzárt területek megközelíthetőségét. A központi elektromos hálózat kiépítését kiegészítve ideiglenes alternatív energiahordozók felhasználásával a villamos áram biztosítása a későbbi időpontban a villamos hálózatba bevonni tervezett települések előtérbe helyezésével. Az utak, elektromos hálózat és a középületek alapszintű fejlesztése. *Ezeknek a céloknak az elérése érdekében egy tervezett civil környezetben elvárt változás, hatás volt*, hogy a létesítmények kivitelezésével megváltozik az életminőség és a komfortérzet. Olyan szolgáltatások kerülnek elérhetővé, amelyek biztosítják a térség gazdasági fejlődését, piaci lehetőségeit, megteremtik az alapfeltételeit az önellátó és fenntartó gazdaság, az ipar kialakításához.

Ennek érdekében a PRT tanulmányozta és értékelt a tartomány úthálózattal és az elektromos hálózattal kapcsolatos stratégiai terveit. Egyeztetve a kormányzati szervekkel, megkereste azokat a projektlehetőségeket, amelyek támogatták, hozzájárultak a nagyobb költségvetésű stratégiai tervek kiegészítéséhez. Felmérte az igényeket a villamos hálózat szolgáltatásainak igénybevételelől elzárt területeken az alternatív erőforrások felhasználására, kiemelve a kormányzati szervek épületeinek energiaellátással kapcsolatos érdekeit. Javította az elektromos hálózat kiépítettségét (10 km hosszan) és a ritkábban lakott területeken élők részére napkollektorokat, generátorokat, törpe vízi erőműveket szerzett be és helyezett üzembe. Vízi erőművet újított fel, és meglévő elektromos hálózat karbantartási munkáit biztosította. Mintegy 54 km út és csaknem 40 híd építése és felújítása valósult meg.

A tapasztalatokat feldolgozva gyakorlattá vált, hogy a projektek beazonosításától a kivitelezésig a helyszínen jelen lévő infrastrukturális szakértő (építő- vagy építészmérnök) felügyelte a tevékenységeket. A szakértő ismerte a helyi építési követelményeket, tisztában volt a beszerezhető építési anyagok minőségével, aktuális áraival, a felhasználható és szükséges munkaerővel és szaktudással. Elismerték és partnerként kezelték a helyi építési hatóságok. A kivitelezett infrastrukturális projektek kivétel nélkül a helyi építési hatóság által szabványügyi, minőségi és funkcionális szempontból ellenőrzésre kerültek, melyről a helyi szerv dokumentumot állított ki és átvette őket.

Az elvárt és valós hatások összegzett értékelése alapján megállapítható, hogy az infrastrukturális projektek volumene messze alulmaradt a tartomány központi fejlesztéseivel összefüggő központilag finanszírozott projektjeitől. A szomszédos tartományok ilyen irányú projekttevékenysége jóval kiterjedtebb, nagyobb költségvetéssel bíró tevékenységeket foglalt magába. Ez néha az ellenkező hatást váltotta ki, mint amit el szeretünk volna érní, hiszen a tartományban nem akartak a fejlődésben lemaradni, a fejlesztésre szánt költségvetés pedig óriási különbséget mutatott például a szomszédos német támogatást élvező Kunduz tartomány tekintetében. Az életminőség, a komfortérzet a tevékenység ideje alatt kimutathatóan változott, a gazdaság minimálisan, ugyan de fejlődő tendenciát mutatott, ugyanakkor a szomszédos tartományokhoz viszonyítva ütemében lemaradt.

4.4 Az afgán kormány helyi közigazgatási szerveinek támogatása

A kezdeti civil környezetre vonatkozó értékelések alapján világhosszá vált, hogy egy olyan környezetben kell elfogadtatni magunkat, ahol az emberek évek, évtizedek óta háborús viszonyok között élnek. A pénz a túlélés, életben maradás egyik eszköze, így annak birtoklása és megszerzése érdekében szinte mindenre hajlandóaknak tűntek. Megtanulták a túlélés azon taktikáját, miszerint a semlegesség út lehet az életben maradáshoz. Az emberek túlnyomó része néhány radikális elkötelezett ellenállón kívül, nem mutatta meg, kivel szimpatizál, nem kötelezte el magát egyik oldalra sem. Úgy cselekedett és azt a választ adta a kérdésekre, ami az aktuális kérdzőnek elfogadhatónak, megfelelőnek látszott. Az afgán kormányzati tisztviselőknél érzékelhető volt egy udvarias tekintélyt parancsoló távolságtartás. Mindig igyekeztek érzékeltetni, hogy itt ez az ő országuk, és ők feltétel nélkül vendégül látnak minket, de nem vagyunk barátok. Elfogadták a segítségünk, meghallgatták a tanácsainkat, de a saját sorsuk a saját kezükben van és a döntéseket ők hozzák. A vezetők döntéseit túlnyomó részt az határozta meg, hogy mennyire tudnak megfelelni annak, aki őket a pozícióba juttatta és ott tartja. A tartományi, illetve járási szintű problémák fő forrásai jórészt az egymással ütköző gazdasági és anyagi érdekek voltak, amelyeket szívesen tüntettek fel etnikai, politikai konfliktusként.

Az egyik meghatározott cél a helyi kormányzati tisztviselők és hivatali vezetők tekintetében az volt, hogy elfogadásra kerüljenek abban a földrajzi térségben, ahol feladatukat végrehajtják. A lehető legtöbb ember hallgasson rájuk, fogadja el a személyükben megtestesített kormányzati rendszer egyik elemét, ismerjék meg munkáját, tevékenységét, helyét, szerepét a kormányzati rendszeren belül, azonosuljanak döntéseivel, szimpatizáljanak velük, támogassák őket és rajtuk keresztül minket. Ezeknek a céloknak az elérése érdekében egy tervezett civil környezetben elvárt változás, hatás volt, hogy a helyi lakosság vagy az adott célcsoport az igényeit az kormányzati rendszeren keresztül ismeretheti, ami az illetékes kormányzati tisztviselőn, hivatalon keresztül, korrupciómentes elbírálásra, indokolt elutasításra, kielégítésre kerül. A kormányzati szervek és a katonai komponens egy cél érdekében egységesen tevékenykedett. Ennek érdekében a PRT-hoz beérkező projektigényeket a helyi kormányzati struktúra és eljárási rend ismertetése mellett a kormányzati tisztviselőkhöz, hivatalokhoz irányítottuk, akik ellátták véleményükkel, illetve kézjegyükkel azt és csak azután került általunk elbírálásra.

A projekt kivitelezésének elfogadásáról vagy elutasításáról az okok meghatározásával, részletes indoklással a kormányzati tisztviselő, hivatal tájékoztatást kapott, amit a kérelmező részére belátása szerint továbbított, de mindenképpen köteles volt őt tájékoztatni akár szóban, akár írásban. A kulcsfontosságú civil szereplőket folyamatosan, részletesen kielemeztük. Megvizsgáltuk, milyen csoportokra, milyen befolyással bírnak. Azon a vékony határon kellett megmaradni a tanácsainkkal, ami nem tűnik annak, mintha a saját rendszerünket akarnánk rájuk erőltetni, de olyan módszereket ad át, mellyel alapszinten működtethető a közigazgatás.

Az első tapasztalatokat feldolgozva gyakorlattá vált, hogy a hivatalok tekintetében előtérbe helyeztük azon projektjavaslatok jóváhagyását kivitelezésre, akik a saját költségvetésük terhére, vagy munkaerő hozzáadásával legalább 10%-ban hozzájárultak a projekt

megvalósításához. Gyakran előfordult, hogy egyes kormányzati szervek, hivatalok elzárkóztak az önrész elől, mondván, hogy nekik nincsenek erre forrásaik. Ilyenkor szembeállítottuk őket az afganisztáni kormányzat költségvetési keretszámaival, egyes esetekben az adott hivatal konkrét éves költségvetésével. Természetesen előfordult az igazolt valós, általunk ellenőrzött teljes forráshiány, ám a munkaerő vagy valamilyen nem pénzbeli hozzájárulás minden esetben biztosítható volt, csak egységes akarat szükségeltetett hozzá. Ezek a közös célért közös akarattal, közös erővel megvalósított projektek rendkívül hasznosnak bizonyultak és nagy hatékonysággal bírtak. Az ilyen rövid távú projektek végrehajtásánál az átadási ceremóniára meghívtuk és beszédre ösztönöztük a számunkra fontos helyi kormányzati, hivatali vezetőket, növelve ezzel népszerűségüket és bizonyítva a fejlesztések és a fejlődés iránti közös elkötelezettségünket.

Azon kormányzati tisztviselőket, akik kiemelkedő véleményformáló hatást gyakoroltak környezetükre, és ezáltal fontos szerepet tölthettek be a biztonsági környezet alakításában, igyekeztünk folyamatos érdekhatalom alatt tartani. Ez azt jelentette, hogy az érdekében vagy az általa propagált projekteket igyekeztünk olyan apró részecskékre bontani, amilyenre csak lehetett, és úgy kivitelezni, hogy az időben úgy elhúzódjon, ahogy azt a helyzet megköveteli, így fenntartva a folyamatos együttműködést és a jó kapcsolatot. Ez látszólag ellentmond a fejlesztési törekvéseknek, de a biztonságos környezet kialakítása a területen rendkívül hatásosnak bizonyult. A kormányzati rendszer működőképességének egyik mérőpontja volt az évenként meghatározott időszakokra prognosztizálható (évente mindegyikből legalább egy a területen) katasztrófahelyzetek (áradás, földrengés, földcsuszamlás) kezelése. Ennek meghatározott rendben, a kormányzat által kialakított, elfogadott és ismert feladatrendszerben kellett volna működnie. A rendszer a helyi erőforrásokra alapoz, majd azok kifogyása vagy elfogyása után bevonásra kerülne a civil szervezetek, azután a katonai források felhasználása, az ISAF regionális parancsnokságán keresztül az ISAF-főparancsnokság irányításával központi katonai források biztosításával, és a legvégső esetben kerültek volna bevonásra a PRT saját forrásai. A PRT azonban nem tehetette meg, hogy egy katasztrófa elhárításában ne vegyen rövid időn belül, közvetlenül részt. Ezért minden esetben azonnal reagált, de csak az erejéhez mért azonnali támogatással, sátrak, mobilgátak biztosításával a legszükségesebb területeken, nem a probléma közvetlen megoldásával, amit a rendszernek kellett produkálnia. A katasztrófák kezelése a kormányzati szervek által mindig elemzésre került, mintegy felmérve, hol tart a közigazgatás ezen területen.

Az elvárt és valós hatások összegzett értékelése alapján megállapítható, hogy a kormányzati szektor fejlesztésére fokozatosan fordítottunk egyre több és több energiát és forrást, ellenben ez a szektor nagymértékben személyfüggő volt. A személyek folyton változtak, az eredmények ezzel párhuzamosan ingadoztak. Egyes értékelések azt támasztották alá, hogy a személycserék nem kifejezetten szakmai szempontok alapján kerültek végrehajtásra, hanem az adott területen átfolyó pénz határozta azt meg. A korrupció átláthatatlan és kezelhetetlen volt a szektorban.

4.5 Az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők (ANSF)⁴ támogatása

A kezdeti civil környezetre vonatkozó értékelések kiemelt fontosságú eleme volt a biztonsági környezet alakítását meghatározó szereplő, a tartományban jelen lévő ANSF. Ezekben a fegyveres szervezetekben vezető beosztású és szolgálatot teljesítő személyek a civil környezet különböző vallási és szociológiai, társadalmi összetételű elemeiből kerültek ki. Megbízhatóságuk, elkötelezettségük a lakosság által való elfogadottságuk különböző képet mutatott. Az egyenruha negatív előítéllettel bír az országban, az erőszakot testesíti meg, amíg a fegyvert és a fegyver viselését teljesen másként, pozitívan értékelték. A családfő meg kell védje a családját, ha kell fegyverrel is. Ezért a fegyverek begyűjtésére hivatott projekteket teljes mértékben elvetettük. *Egyik meghatározott cél* volt a fegyveres erők feladatainak és a velünk való együttműködésnek a bemutatása és elfogadtatása a lakossággal, a másik a helyi rendőrség és a katonaság működési feltételeihez szükséges eszközök biztosításának támogatása, harmadik a működés és az együttműködés alapfeltételeinek a kialakítása. *Ezeknek a céloknak az elérése érdekében egy tervezett civil környezetben elvárt változás, hatás*, hogy a lakosság megbízzék az egyenruhát viselő személyekben, akik szakszerűen járnak el a különböző esetekben, illetve szavatolják a biztonság megteremtését és fenntartását. A fegyveres szervek vezetői elkötelezetten együttműködnek az ISAF erőkkel, amelyhez a működés és az együttműködés alapfeltételei biztosítottak. *Ennek érdekében* a PRT felvette a kapcsolatot a térségben lévő katonai és rendőri erőkkel, azok vezetőivel. Kezdetben közös járőrözéseket terveztünk és hajtottunk végre. Később a tartományban megjelent a magyar-amerikai Műveleti Összekötő és Mentor Csoport (OMLT), az Afgán Nemzeti Hadsereg 209. hadtest 2. dandár 3. lövészszázalója. Ekkor került felállításra és működtetésre a Tartományi Művelet Koordinációs Központ (OCC-P).

Felmértük a fontosabb áteresztő- és ellenőrző pontok erősítési állapotát és tervet készítettünk azok fejlesztése, szükséges kiegészítése érdekében. A rendőri és katonai vezetőkkel folyamatosan tartottuk a kapcsolatot, értékeltük, elemeztük őket. *Az első tapasztalatokat feldolgozva gyakorlattá vált*, hogy a fegyveres erők támogatása érdekében főként beszerzéseken alapuló projektek az adott fegyveres szervezet központi parancsnokság logisztikai szervezetén keresztül futottak. Így az afgán forrásokból származó eszközök és az általunk kiegészítésre szánt eszközök nem fedték egymást. Nem fordulhatott elő, hogy ugyanahhoz a támogatáshoz valamely szervezet duplán jutott hozzá és a felesleg a helyi piacon kötött volna ki. Az igények a saját logisztikai rendszerükön keresztül jelentek meg, mi támogattuk a beszerzéseket és nyilvántartva szintén a logisztikai rendszerükön keresztül kerültek el a felhasználókhoz.

Az elvárt és valós hatások összegzett értékelése alapján megállapítható, hogy a működés feltételeinek biztosítása területén elért eredmények pozitívan értékelhetőek, ám a lakos-

⁴ Az ANSF-be beletartozik minden katonai és belbiztonsági alakulat. Ezek közül Baghlanban a hadsereg (ANA), a rendőrség (ANP) és a faluvédelmi feladatokat ellátó „helyi” rendőrség (Afghan Local Police – ALP) és a csapaterős rendőrségi erők (ANCOP) volt jelen.

ság bizalma fegyveres szervezetekben nem növekedett olyan mértékben, mint ahogy azt terveztük. A fegyveres szervezetek vezetői gyakran visszaéltek hatalmukkal, a kormányzati szervek vezetőihez hasonlóan azokat igyekeztek kiszolgálni, akik őket a pozíciójukba juttatták és ott tartották. A személyek folyamatosan változtak a vezető pozíciókban. Az elért eredmények csak ritkán voltak hosszú távon fenntarthatók.

4.6 A projekttevékenység PSYOPS támogatása

A PSYOPS tevékenység egyik fő célja az volt, hogy e rendelkezésre álló képességeik felhasználásával erősítsék a CIMIC tevékenység által kiváltott pozitív hatásokat és mérsékeljék a járulékos negatív hatásokat. A PSYOPS ezt a feladatot a rendelkezésre álló erőforrásainak a legoptimálisabb kihasználásával maradéktalanul végrehajtotta. Tevékenységének köszönhetően sikerült a területen jelen lévő főbb rádiókban, tévében, újságokban folyamatos jelenlétet biztosítani. Ezt kezdetben a CIMIC-cel együttműködve különböző fejlesztési projektek kivitelezésével alapozta meg. A területen kezdetlegesen jelen lévő rádióknak transzmittert és egyéb működéshez, illetve az újságok kinyomtatásához szükséges eszközöket biztosított, fejlesztve őket, támogatva tevékenységüket, ellenszolgáltatás fejében műsoridőt, felületet kérve. Plakátokat készített és helyezett el a fő közlekedési utak mentén. A célcsoportok és az üzenetek kellő szakmai megalapozottsággal való meghatározásával a hatékonysági mutatójuk kiemelkedőnek volt mondható. A CIMIC és a PSYOPS hatékonyan egészítették ki egymást az elérendő cél megvalósítása érdekében.

A PRT összegzett szakmai értékelései azt támasztották alá, hogy a kialakított koncepciók a megfelelő irányba tartották a folyamatokat. A valós, végleges koncepció szerinti működés hatalmas pluszterheket rótt a katonai komponensre, ám az meglepően jó hatásokkal kielégítően hajtotta végre azokat a tervezett és az előre nem tervezhető feladatokat, melyek a kitűzött célok elérése érdekében beazonosításra, meghatározásra kerültek.

Felhasznált dokumentumok

MH PRT CIMIC, PSYOPS heti, havi jelentések

CIMIC és fejlesztési projektek kimutatása, nyilvántartása

A civil környezetre vonatkozó értékelések, elemzések

Az MH PRT összegzett CIMIC, PSYOPS tevékenységének értékelése

WAGNER Péter: *Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei és tapasztalatai*. MKI-tanulmány, T-2010/14.

A 2010. szeptemberi parlamenti választások műveletei²

Bevezető

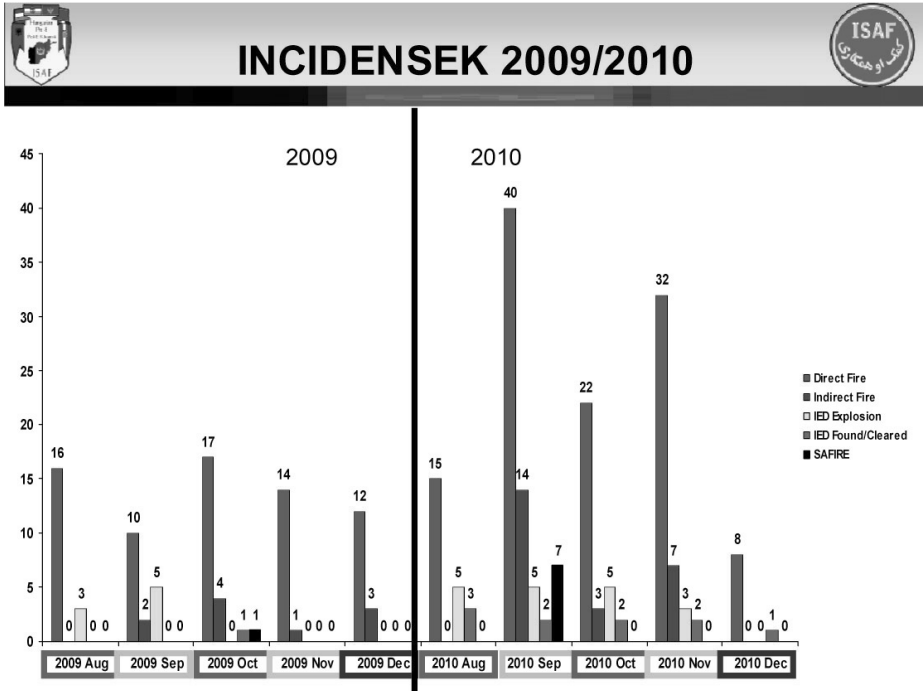
2009 augusztusában, az afganisztáni elnökválasztást megelőzően az afgán ellenállás³ új arcvonalat nyitott Afganisztán északi tartományaiban. Ennek következtében a korábban viszonylag nyugodtnak számító Baghlan tartomány biztonsági helyzete is jelentősen romlott. 2010 folyamán az incidensek – különösen a kézfegyveres támadások – száma az elnökválasztások miatt a riasztóan magas 2009-es évi mutatókhoz képest is megugrott. Noha a támadások zöme az afgán kormányzati szervek és az afgán biztonsági erők⁴ ellen irányult, az ISAF- és a térségben tartózkodó amerikai OEF-erők elleni támadások is megszaporodtak.

¹ A szerző a PRT-9 (2010. szeptember–2011. március között) parancsnoka volt az tanulmányban megörökített eseményekkor. Jelenleg az MH 25/88 Könnyű Vegyes Zászlóalj parancsnoka.

² A tanulmány megírásánál a szerző felhasználta WAGNER Péternek adott korábbi interjúját, amely a Sereg Szemle 2011/3. számában (23–38.) jelent meg.

³ Az ISAF hivatalos terminológiájában egyre kevesebbszer lehetett találkozni a „terrorista” kifejezéssel. Helyette a lázadó (rebel) és felkelő (insurgent) kifejezéseket kellett használni a jelentésekben is.

⁴ Afghan National Security Forces, továbbiakban ANSF. Az Afgán Nemzeti Rendőrség (Afghan National Police, továbbiakban ANP), az Afgán Nemzeti Hadsereg (Afghan National Army, továbbiakban ANA) és a Nemzeti Biztonsági Szolgálat (National Directorate of Security, továbbiakban NDS) együttes neve. A PRT-9 időszakában az ANP tartományi rendőrfőnöke Abdul Rahman Rahimi dandártábornok volt, míg a tartományi NDS-t 2010 októberig dr. Gulesztán tábornok, majd Hafiz Khan tábornok igazgatta. A pastu származású Rahimi tábornok – főleg az első időszakban – nem bizonyult túl sikeres rendőri vezetőnek. Sok gondja volt az elődje által a rendőrség soraiba integrált sok andarabi tádzsik rendőrrel. Hivatásos tisztnek vallotta magát, és többször is kifejtette, hogy sikeres családi vállalkozása mellett csak elhivatottságból csinálja ezt a nagyon veszélyes munkát. Elöljárói nem voltak elégedettek a teljesítményével és többször is szóba került leváltása, ami a PRT-9 időszakában nem történt meg. Négysemkötzi találkozásaink alkalmával gyakran kritizálta és „feketítette” a tartomány más kulcsfiguráit, hogy magát jobb színben tüntesse fel. Gulesztán tábornokot 2010 októberében mozdították el beosztásából. Állítólag túl erős hatalmat alakított ki a Baghlan-e Jadid járásban működő „kormánypárti” helyi milíciákkal (arbaki), amit előjárói rossz néven vettek.

1. ábra: Incidensek

Forrás: MH PRT-9

Az ellenállók követték a szovjetek ellen is jól bevált módszert: főként a szövetséges erők ellátását biztosító főutakat próbálták rövidebb-hosszabb ideig birtokba venni, illetve az azon haladó konvojokat támadták egyre nagyobb intenzitással.⁵ A szövetségesek pakisztáni utánpótlási útvonalait már korábban is rendszeresen támadták, aminek következtében az ISAF növelte a szállítások volumenét az északon fekvő üzbeiszatáni és tádzsikisztáni határátkelőkön keresztül.

A határátkelőktől déli irányba futó két országút éppen a magyarok felelősségi körzetébe tartozó Baghlan tartomány fővárosánál, Pol-e Khomrinál⁶ fut össze és halad tovább a Hindukus Szalang-hágóján keresztül Kabul felé.⁷ Baghlan tartomány tehát ebből a szempontból stratégiai fontossággal bír, amit az ellenállás már a szovjetek elleni háború során szerzett tapasztalataiból is jól tudott.

⁵ A szovjetek elleni háborút ezért is nevezik sok helyen „az utak háborújának”.

⁶ Mazar-e Sharif (MeS) – Pol-e Khomri (PeK) útszakasz, a továbbiakban: Uranus; Kunduz (KDZ) – Pol-e Khomri útszakasz, a továbbiakban: Pluto

⁷ Pol-e Khomri – Szalang-hágó útszakasz, a továbbiakban: Zodiac

1. A baghlani ellenállás jellegzetességei

Az ellenállás erőiről meglehetősen ellentmondásos információink voltak. Baghlan tartományban a fegyveres ellenállók számát 2010 második felében több száz főre becsülték. Ez a szám időről időre változhatott, mert az ellenállók a rájuk nehezedő nyomás, illetve a rendelkezésükre álló erőforrások függvényében mozogtak az egyes tartományok között, esetleg külföldre is, főként Pakisztán irányába. A becslések másik nehézségét az ellenállás összetett volta jelentette. A radikális vallási nézeteken alapuló tálib mozgalom elkötelezett hívei csak egy töredékét jelentették a fegyveres ellenállásnak. Nekik leginkább a tartományban kisebbségben és több helyen zárt közösségekben élő pastuk adták az igazi társadalmi bázist.

2. ábra: Baghlan etnikai térképe

Forrás: MH PRT-9

Az ellenállásnak nemcsak politikai okai voltak, sokan csatlakoztak az ellenálló szervezetekhez (vagy működtek függetlenül) sértődöttségből, érdeksérelemből, kormányellenes érzelmekből vagy éppen kényszerből. Mellettük voltak még az úgynevezett „megélhetési ellenállók”, akik anyagi megfontolásokból, pénzkereseti lehetőségként ragadtak fegyvert. Mint minden polgárháborúban, ők alkották a többséget. Többször megtörtént, hogy az egyszerű köztörvényes fegyveres bandákat és az útonállókat is az ellenállókhoz sorolták az afgán biztonsági erők (ANSF) vezetői. Az sem volt ritka, hogy fegyveres

csoportok az évszaktól függően tevékenykedtek, hol a lázadók, hol a kormány oldalán. Külön problémát jelentettek az úgynevezett arabkik, a főként falusi közösségek önvédelmi fegyveres milíciái, melyek tagjai szintén érdekeiktől hajtva harcoltak hol az egyik, hol a másik oldalon. Az összetettség ellenére az ellenállás szervezettsége sokat javult a 2010-es évben, ami az egyre szaporodó és egyre sikeresebb támadásokban nyilvánult meg a koalíciós erőkkel szemben.

Az afganisztáni fegyveres ellenállás egyik sajátossága, hogy leggyakrabban kis kötelékekben (10–15 fő) tevékenykednek. A nagyobb ellenálló parancsnokok negyven-ötven állandó fegyveressel is rendelkezhetek, de a tervezett akciójuk függvényében ehhez akár jóval több fegyverest is verbuválhattak a félig függetlenül működő fegyveres csoportok közül. A 2010 második felében a főként az amerikai különleges erők által rendszeresen végrehajtott „kiemelő műveletek” fő célja az ellenállás vezetésének megbontása volt a parancsnokok elfogásával vagy likvidálásával. A későbbiekben bebizonyosodott, hogy ezek a műveletek nagyban hozzájárultak a fegyveres ellenállás hatékonyságának gyengüléséhez.

A gerilla-hadviselés egyik fontos sajátossága, hogy ameddig a lázadók élvezik a helyi lakosság támogatását, addig az ellenállás ki tudja termelni a saját utánpótlását. Ez nem feltétlenül jelentette a lakosság többségének támogatását. Így volt ez Baghlanban is. Az ellenálló elmenekülő vagy likvidált vezetőinek helyét viszonylag gyorsan átvették újabb vezetők, akik mihamarabb igyekeztek legalább akkora vagy nagyobb tekintélyre szert tenni, mint elődeik. A koalíciós erők egyre hatékonyabban működő különleges műveleteinek köszönhetően ez nem volt egyszerű feladat! Az ellenséget lebecsülni azonban nem volt szabad egy pillanatra sem. Jól ismerték a koalíciós erők harcéljárásait és mentalitását is. Azt is tudták, hogy miként kell ezt kihasználni a saját előnyükre. Az ellenálló általában a gerillákra jellemző „üss és fuss el” („hit and run”) taktikát követték, de a PRT-9 szolgálatának fél éve alatt többször is előfordult, hogy tartós harcba bocsátkoztak és manővereket is végrehajtottak harc közben. Míg korábban leginkább a „puha célpontokat” támadták, addig 2010 második felére már ilyen megkülönböztetést sem lehetett tenni. Fegyvereiket csak akkor viselték nyíltan, ha harcérintkezésbe léptek, vagy ha teljes biztonságban érezték magukat és demonstrálni akartak a helyi lakosság előtt. Természetesen a genfi konvenció azon pontját sem érezték magukra nézve kötelezőnek, hogy megkülönböztető jelzéseket viseljenek.

Helyi kötődéseik révén teljes mértékben tisztában voltak azzal, hogy miként hathatnak legjobban a lakosságra. Ebben szerepet kapott a polgári lakosság megfélemlítésétől kezdve a külföldiekkel szembeni rémhírterjesztésig minden. Az általuk folytatott propagandatevékenység mintaszerűen működött. Ebben nagy segítségükre voltak a helyi vallási vezetők, azok közül is főként a hatalomtól távolabb elhelyezkedő falusi *mollák* és *maulavik*.⁸

A jórészt írástudatlan és mélyen vallásos vidéki lakosok számára a legfontosabb és legbefolyásosabb hírcsatorna az adott település vallási vezetője volt. Ezek ismeretében

⁸ Vallási titulusok az iszlámban.

nem volt meglepő, ha a támadások száma a pénteki nagy áhítatot követő 24 órában általában megugrott. A lázadók egyesek használták ki azt a lehetőséget, hogy ezen az információs csatornán keresztül akár hamis információkkal is fel tudták tüzelni a lakosokat a koalíciós erők ellen. Különösen a külföldi katonákkal szemben lehetett ezt a módszert jól alkalmazni, amelynek többször célpontja volt a magyar PRT is. Mindez egy jól átgondolt és hatékony ellenintézkedési csomagot követelt meg a koalíciós erők részéről.⁹ Az afgán kormányzati szervek erőtlenség bizonyultak arra, hogy hatékony és a köz megelégedettségére okot adó közigazgatást működtessenek a tartomány minden településén. Hatóköriük leginkább a nagyobb településekre korlátozódott.

Időnként a különböző indíttatású és törzsi származású ellenálló csoportok egymással is harcoltak. Olyan esetre is volt példa, hogy egyik csoport átment a másik csoport „felségterületére” és ott hajtott végre támadást a koalíciós erők ellen. Ettől azt remélték, hogy a válaszcsepás a rivális fegyveres csoportot fogja érni. Ennek érdekében akár „nyomravezető” információkat is eljuttattak a koalíciós erőkhöz.

A Pluto és Uranus utak által közrezárt pastuk lakta „háromszögben”, Dand-e Sahabuddinban¹⁰ az ellenállás 2010 elején ismét aktivizálta az ott lévő fegyveres csoportjait, amelyek a viszonylag nyugodt téli időszak után fokozták tevékenységüket. A korábban általánosnak számító pokolgépes támadások mellett egyre nagyobb számban alakítottak ki lesállításokat, méghozzá egyre hatékonyabban és szervezettebben. A lesállításokat gyakran kombinálták kettős és többes IED-robbantásokkal, valamint öngyilkos merénylők alkalmazásával, ami korábban csak nagyon ritkán fordult elő a tartományban. Mesterien alkalmazták a terep adta lehetőségeket, és kihasználták azt a megfigyelésüket is, hogy az ISAF igyekszik elkerülni a civil lakosság járulékos veszteségeit. A támadások után gyakran vonultak vissza lakott településeken keresztül, vagy tűntek el a környék sűrűn lakott területein, ahol még az utak mentén húzódó vályogfalak közé benyomuló modern szövetséges páncélozott eszközök sem voltak biztonságban, és manővereik viszonylag könnyen akadályozhatókká váltak.

2. Belharcok az ellenállásban és a koalíciós erők növekvő jelenléte 2010-ben

2010 tavaszán Baghlanban a fegyveres ellenállás két legnagyobb helyi csoportja (a Molla Junosz által vezetett tálibok és a Hizb-i Islami mozgalom fegyveresei) között véres összetűzésekre került sor, amelynek során az utóbbi vereséget szenvedett. A „hizbisek” egy jelentős része felajánlotta fegyveres szolgálatait a kormánynak. Ugyanakkor az afgán

⁹ Az ellenlépések kidolgozásában kulcsszerepet játszottak a PSYOPS- és INFOOPS-szakemberek.

¹⁰ A két út találkozásától közvetlenül északra eső, kb. 10–15 km mély háromszög neve Dand-e Sahabuddin volt, amely nemcsak a tartomány legjobb termőföldjét jelentette, de viszonylag sűrűn lakott területével és vályogfalakkal övezett útjaival a fegyveres ellenállás egyik legfontosabb bázisává nőtte ki magát 2010 első felében. Az innen indított támadásokkal könnyen lehetett zavarni mindkét északi irányba vezető ISAF fő ellátási útvonal forgalmát.

vezetés óvatosan kezelte ezeket a személyeket, úgynevezett reintegrációs programot (Afgán Béke- és Reintegrációs Program, Afghan Peace and Reintegration Program, APRP) ajánlott fel nekik, amely a fegyverletétel és eskü fejében egyfajta tanfolyamrendszeren keresztül visszaillesztésüket célozta meg a civil társadalomba. A programban részt vevők a PRT-től a „reintes” vagy „reintegrált” elnevezést kapták. A visszafogadó falusi közösségeket az afgán kormány a nemzetközi közösség anyagi segítségével, infrastrukturális projektekkel kívánta ösztönözni a „reintegráltak” befogadására.

A növekvő veszélyeztetettséggel párhuzamosan a szövetséges erők is igyekeztek emelni a régióban állomásoztatott erők nagyságát. Ennek keretében már 2009-ben megjelent a tartományban a magyar–amerikai „Orthos” OMLT¹¹, amely az ANA 2/3. lövészszázlójának¹² mentorálását kezdte meg. 2010 tavaszán az egész északi régióért felelős németek egy megerősített zászlóaljharccsoportot telepítettek a PeK-től kb. 20 km-re északra, Puze-i Shan-nál fekvő úgynevezett „OP-North”-ra.¹³ A harccsoport – amely hamarosan a Task Force Masar-e Sharif nevet kapta¹⁴ – képezte az ISAF fő szárazföldi kinetikai erejét a tartományban. 2010 nyarán az amerikai 10. hegyi (könnyű) hadosztály 1/87-es „Murder” zászlóaljának „Blacksheep” százada is a tartományba érkezett. Ők az ANP helyi erőinek mentorálása mellett rendszeresen hajtottak végre kinetikai műveleteket is. Főként a Pluto mentén alkalmazták őket. Szintén a nyár folyamán jelent meg a térségben „állandóra” az amerikai különleges erők egyik OD-A műveleti osztaga¹⁵, melynek fő feladata az volt, hogy a tavasszal átállt volt ellenállókból „önvédelmi” milíciát szervezzen és kapcsolatrendszerén keresztül előkészítse a tartományban végrehajtható „kiemelő” műveleteket. Az OD-A erőfeszítéseinek köszönhetően a 2010 márciusában a táliboktól

¹¹ Operational Mentoring and Liaison Team – Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport. A 4. váltás parancsnoka Rédei Róbert alezredes, míg az 5. váltás parancsnoka Oszlászki Béla alezredes volt.

¹² A zászlóalj afgánul: kandak. Konkrétan az ANA 209. hadtest 2. dandárjának 3. lövészszázlójáról van szó. Parancsnoka Dzsamulla Szafi alezredes volt ekkor. A választások időszakára tartalékként a Khilagay-i bázisra települt 2. dandár 6. (kunduzi) kandakjának egy százada. Rajtuk kívül az 1. dandár 4. kandakjának vegyes tüzérugeje is 2–2 db D-30-as ágyútarackkal és ZU-23-2 típusú légvédelmi gépágyúval a magyar tábor felé emelkedő magaslatra (OP-W) települt, ahonnan hatáson tudta támogatni az Uranus-on mozgó és odatelepült szövetséges erőket. Tüzelőállásaiból be tudta löni Dand-e Ghorit és a Sahabuddini háromszög területének nagy részét is.

¹³ A továbbiakban: OP-N. Ez a bázis közvetlenül a Pluto keleti oldalán húzódó magaslatokon épült. Az OP az Observation Point rövidítése.

¹⁴ A továbbiakban: TF MeS. A német terminológia kiképző és védelmi zászlóaljnak nevezi a köteléket (Ausbildungs- und Schutzbatallion), ami egyben a partnerséget előtérbe helyező új doktrínának az egyik legfontosabb megnyilvánulási formája is. Parancsnoka 2010 szeptemberétől: Nikolaus Carstens alezredes. A mintegy 670 fős harccsoport alapját ekkor a 232. hegyvidéki zászlóalj képezte.

¹⁵ Operational Detachment – Alfa, továbbiakban: OD-A. Parancsnoka: Andrew Moffitt százados. Az OD-A már a PRT-8 időszakában is jelen volt a tartományban különböző kiemelő műveletek kapcsán, viszont ténylegesen az aktivitásukkal csak a választási időszakban lehetett találkozni először. A választások előtt Dand-e Sahabuddinban létrehoztak egy előretolt műveleti bázist (Combat Outpost, továbbiakban: COP) azoknak a volt ellenállóknak, akik átálltak a kormány oldalára.

vereséget szenvedett és átállt ellenállók bekerültek a reintegrációs programba (bár ezt a program szabályzata tiltotta), és az amerikaiak megkezdték a felfegyverzésüket azzal a céllal, hogy védjék a helyi lakosságot és persze a fő ellátási útvonalakat a tálibok ellen. Az amerikaiak ígérete szerint az OD-A már az első perctől fogva együtt települt volna ezzel a milíciával, hogy segítsék megvédeni magukat és a kulcsfontosságú területet a tálibok támadásaitól, akik árulóként és komoly veszélyforrásként tekintettek a reintegráltakra.

A tartományi kormányzó, Munshi Abdul Majid,¹⁶ a tartományi rendőrfőnök és a tartományi titkosszolgálat igazgatója az első perctől kezdve veszélyesnek ítélte ezt a gyakorlatot, ami konfliktust okozott köztük és az amerikaiak között. A tartományi vezetők vádja szerint az OD-A megbízhatatlan köztörvényes bűnözőknek is fegyvert adott a kezébe és felfegyverzett csoportok között már szinte az első perctől kezdve megfigyelhető volt a hatalmi rivalizálás és az, hogy nem voltak hajlandók magukat a törvény szerint előírt módon az afgán rendőrségnek (ANP) alárendelni. Ez a helyzet – főként később – több visszaélést és fegyveres összetűzést is eredményezett, amiről több afgán és nemzetközi lap is tudósított. A reintegráltak 2010 második felében az amerikai új, felkeléssel szembeni stratégia keretében megszervezett helyi rendőrség (Afghan Local Police, továbbiakban: ALP), részévé váltak.¹⁷

Nagy változást hozott az ISAF-erők harci hatékonyságában, hogy 2010 nyarán Masar-e Sharifba települt az U.S. Army 4. hadosztály légi dandárja, amely mintegy 60–70 különböző típusú szállító- és harci helikoptert jelentett. Ez minőségi ugrást jelentett ahhoz képest, hogy korábban mindössze hat darab CH–53G típusú német és három darab norvég Bell 412 SP szállítóhelikopter tartózkodott a térségben.¹⁸ A jelentősen megnövekedett mennyiségű helikopter lehetővé tette, hogy végre alkalmazni tudják azt a régi szovjet tapasztalatot, mely szerint Afganisztánban igazán effektíven légi szállítású hadműveletekkel lehet küzdeni az ellenállók ellen.

¹⁶ A PRT-9 értékelése szerint Majid azért kerülhetett erre a kormányzói posztra, mert mind a kormányzatnál, mind az ellenállásban megvoltak azok a kapcsolatai, amik alkalmassá tették arra, hogy az afgán nemzeti megbékélési programot sikerre vigye. Baghlan-e Jadid járás egyik módos pastu családjából származott, politikai karrierjét még 1979 előtt kezdte, és a kezdetektől tagja volt a Hizb-e-Islami Gulbuddin Hekmatyar vezette pártjának. Kormányzói tevékenysége alatt semmilyen sikert nem ért el a megbékélés terén. Korábban Badakshanban volt kormányzó volt. Többször is felröppent vele kapcsolatban a hír, hogy le fogják váltani. Az ISAF sem volt elégedett vele, bár ahányszor személyesen megjelent az RC N-nál valamilyen rendezvényen vagy konferencián, utána kicsit mindig jobb volt róla a vélemény. Határozott elképzelései voltak. Erződött, hogy a többi kormányzó szemében, már csak koránál fogva is, ő a „rangidős”.

¹⁷ Az eredeti elképzelés szerint a helyi vének tanácsa által javasolt emberek közül az ANP és az NDS általi bevizsgálása után a kormányzó által vezetett szűk grémium hagyta volna jóvá azokat a személyeket, akiket fel lehetett volna venni az Afghan Local Police-ba, ez azonban, mint említettem, csak elvek szintjén jelent meg.

¹⁸ WAGNER Péter: *Helikopterhiány Afganisztánban*. Seregszemle, No. 2 (2010) 57–69.

A szövetséges erők kicsiny egységét jelentette a magyar táborba települt 541. Előretolt Sebész Csoport¹⁹, amelynek viszont nagyon sok szövetséges és afgán katona, rendőr és civil köszönhette az életét.

A különböző típusú incidensek száma a 2010. szeptember 18-ra kiírt országgyűlési választások előtti hónapban exponenciálisan kezdett növekedni. Ennek egyik első jele volt a magyar PRT-8 konvoja elleni kombinált támadás augusztus 23-án az Uranus útszakaszon, melynek következtében két magyar katona vesztette életét. Ez a támadás tragikus zárása volt a PRT-8 és keserű nyitánya lett a PRT-9 missziójának, ami egyértelművé tette, hogy a magyar PRT-nak fokozott biztonsági kihívások között kell megoldania amúgy sem egyszerű feladatát.

A választások időszakára mindkét fél nagy erőkkkel készült. Az ellenállás egyrészt toborzással, másrészt más tartományokból és Pakisztánból történő „átcsoportosítással” növelte erőit. Ennek köszönhetően nagybani becslések szerint 500–800 főt tudott csatasorba állítani Baghlan tartományban.²⁰ Természetesen a koalíciós erők is érezték a tartomány kiemelt szerepét és szintén jelentős erőket csoportosítottak Baghlanba. Az afgán biztonsági erők Kabulból és Kunduzból is küldtek át erőket. Mindent összevetve, közel 2500, meglehetősen vegyes harcértékű rendőrt sikerült összpontosítaniuk a tartományba. Ehhez kellett még hozzászámolni az ANA kb. 6–700 katonáját, valamint az OEF és az ISAF keretében itt tartózkodó külföldi szövetséges erőket, amelyek összlétszáma 1000–1200 katonát tett ki. Ennek az erőnek kellett biztosítani az erősen átszegdelt domborzatú, 22 000 km² területű tartomány több mint 250 szavazóközében a választások békés lebonyolítását! (5. melléklet)

3. Az „utak háborúja”

Az Uranus és Zodiac fő ellátási útvonalak részét képezik az úgynevezett „afgán körgyűrűnek”. Ez az aszfaltozott főút képezi Afganisztán gazdaságának fő ütőerét és természetesen az ISAF-csapatok számára az egyik legfontosabb ellátási útvonalat. Fontossága stratégiai, ami a szovjetek elleni háború idején is bebizonyosodott. A PeK-nél északnak induló Pluto a tádzsikisztáni határhoz vezet; fontosságát növelte a pakisztáni ellátási útvonalak egyre növekvő bizonytalansága.²¹ A PRT egyik alapfeladata ezeknek a fő ellátási útvonalaknak (Main Supply Road – MSR) az ellenőrzése és biztosítása, más szóval a mozgásszabadság fenntartása, mely feladatot az Északi Régióparancsnokság (Regional Command North – RC-N) a hadműveletek alatt külön is kiemelte.

A mozgásszabadság fenntartása érdekében a PRT FP-százada rendszeres járőr feladatokat hajtott végre az említett utakon. Az ellenállók egyik fő célja az volt, hogy az

¹⁹ Forward Surgical Team, továbbiakban: FST. Parancsnoka: Jason M. Seery orvos őrnagy.

²⁰ A választás előtti ISAF jelentések 4–500 fő ellenállóról szóltak. A szám a választások utáni elemzések eredményeként nőtt meg.

²¹ WAGNER Péter: *A sahabuddini csata*. Hadtudomány, 2012/1–2., 72.

utánpótlási vonalak elvágásával kényszerítsék tétlenségre és kivonulásra az ISAF-erőket. Ezért ezeken az utakon a mozgásszabadság fenntartása létfontosságú és közel sem veszélytelen feladatnak bizonyult. A rálövések, IED-, másodlagos IED- és a kombinált rajtaütések valószínűsége sokkal nagyobb volt ezeken az útvonalakon, mint a tartomány más útjain. 2010 őszén mindennaposá váltak az ilyen jellegű támadások, elsősorban az Uranus és a Pluto vonatkozásában. Ez már csak azért sem meglepő, mert ezek az utak az ellenállók által leginkább veszélyeztetett területeken futottak át. A feladat végrehajtását nagyban nehezítette az a tény, hogy a PRT nemzeti megkötései (lásd később) alapján nem hajthatott végre támadó jellegű harctevékenységet, miközben többször is előfordult, hogy az ellenállók ideiglenesen elfoglalták az ANSF utakon található ellenőrző pontjainak valamelyikét, vagy többet is azok közül. A mozgásszabadság fenntartásának feladata és a nemzeti megkötések által korlátozott lehetőségek közötti ellentmondás időnként nemcsak a magyar katonák tudatában, de a szövetségesek vonatkozásában is feszültséget okozott.

A biztonság érdekében minden járőr viszonylag nagy létszámmal és tüzerevel hagyta el a táborát, hogy már az erők felvonultatása is elriasztó hatással legyen a támadókra. Ez persze gyakran nem volt elég. Az ellenállók már nemcsak a könnyű célpontokat támadták meg. A gerilla-hadviselés elveit követő támadók gyakran intéznek támadásokat a magyar konvojoknál jóval erősebb kötelékek ellen is. Sőt, hamarosan már a napszakok között sem lehet különbséget tenni a támadások gyakorisága alapján. A külföldiek számára idegen terep ismerete miatt az éjszaka nagyobb előnyt jelentett az ellenállóknak, mint amekkora hátrányt az éjszakai harchoz szükséges speciális eszközök hiánya okozott.

A felfegyverzett páncélozott járművekből álló magyar konvojoknak összetett feladatuk volt a járőrözések során: jelenlét demonstrálása, adatgyűjtés és felderítés, kapcsolattartás az afgán biztonsági erőkkel és a lakossággal stb. A folyamatos jelenlét az utakon egy idő után némileg elriasztotta az ellenállókat. Menet közben pedig nemcsak a lövések, hanem a tüzserészek is gyűjtötték az információt a lehetséges veszélyes helyszínekről.

Elvileg a tüzserészek hajtották végre a járőr során észlelt vagy jelentett robbanószerek felderítését és hatástalanítását, illetve megsemmisítését. Ezzel is biztonságosabbá tették az utakat. Alkalmazásukra azonban szintén megkötések voltak érvényesek, amelyek nagyban csökkentették lehetőségeiket. A tüzserészek impozáns megjelenésű Cougar típusú MRAP-jei természetesen a konvojbiztosításban is részt vettek és tömegük révén műszaki mentést is képesek voltak végrehajtani, ha valamelyik technikai eszköz meghibásodott. Korszerű elektrooptikai felderítő eszközeik és a többi járműre szerelt DSK géppuskáknál jóval megbízhatóbbnak bizonyult NSZVT nehézgéppuskáik fontos részét képezték a konvojok tűzrendszerének.

Nagyon fontos volt támadás esetén az azonnali reagálás képességével rendelkező toronylővések közötti pontos és összehangolt tevékenység. Ők észlelték elsőként a veszélyt, hiszen számukra sokkal jobbak voltak a figyelési és tűzvezetési lehetőségek, mint a járművekben ülő társaikéi. A híradás-technikai problémák miatt – egészen a 2011. januárban megérkezett, az Egyesült Államoktól bérelt új MaxxPro típusú páncélozott csapatszállítók rendszerbe állításáig – ezt az összehangolt tevékenységet csak nagyon nehezen lehetett biztosítani.

Mivel egy-egy út során relatíve nagy volt a támadások valószínűsége, ezért a képzett egészségügyi katonák minden alkalommal tagjai voltak a kivonuló csoportosításnak. Így bármilyen sérülés történt, legyen az egy közúti baleset vagy tűzharc következménye, az azonnali szaksegély biztosított volt. A kinti időszakban is folyamatosan végrehajtott felkészítések jóvoltából a képzett és vizsgázott CLS²²-katonák száma egyre nőtt. A katonák hamar felfogták, hogy ha valamit elvárnak társaiktól sebesülés esetén, akkor azt maguk is kötelesek viszonzni. Az egymás után indított CLS-tanfolyamokra mindig volt elegendő jelentkező, még ha csak az ismeret felújításáról vagy szinten tartásáról is volt szó egy-egy személy esetében. Ennek ellenére az egészségügyi szakállomány létszáma és eszközparkja a nagyszámú igénybevétel miatt a feladatok végrehajthatóságának szűk keresztmetszetét jelentette.

Amikor csak lehetőség volt rá, rövid hatótávolságú pilóta nélküli eszközök²³ előzetes útfelderítést hajtottak végre a konvojok előtt. Már indulás előtt felderítették a veszélyesebb terepszakaszokat, majd közvetlenül a konvoj előtt mozogva folyamatosan figyelték olyan magasságból, ahonnan az eszköz még tökéletesen látott, de méreteinél és elektromos motorjánál fogva az ellenség már nem tudta észlelni. A biztosított konvoj menete alatt ellenőrizték az út két oldalát, és jelentették az esetleges veszélyforrásokat. A konvoj parancsnoka a folyamatos összeköttetés megléte esetén azonnali információval rendelkezett a SUAV operátorától, ami a feladatok végrehajtásának tényleges biztonságát is növelte. Mindezek ellenére tisztában kellett lennie a SUAV-ok alkalmazhatóságának korlátaival is, hiszen egy, az időjárás és terepviszonyokra rendkívül érzékeny szerkezetről volt szó.

A PRT járőrői a helyi biztonsági erők számára is fontosak voltak, ezért rendszeressé váltak a közös járőrök, ahol magyar katonákhoz még egy szakasznyi afgán katona is csatlakozott. Ők legtöbbször a magyar-amerikai OMLT által patronált afgán lövészászlóaljából kerültek ki. Az együttműködés rendszeres volt a helyi rendőrökkel és a térségben tartózkodó nemzetközi erőkkel is. A magyar járőrök menet közben meg-megálltak az út mentén kialakított rendőri ellenőrző-áteresztő pontokon, ahol nemcsak a rendőrök tevékenységét ellenőrizték, de értékes információkat is gyűjtöttek az aktuális helyzetről. Az amerikai és német katonák is folyamatosan járőröztek, így osztva meg a feladatokat. A PRT szempontjából a kinetikai hadműveletek időszakában többször is gondot jelentett, hogy az afgán partnereik az előzetes egyeztetések ellenére olyan műveletekbe kezdtek bele, amelyekben való részvétel a magyar katonák számára a nemzeti megkötések alapján nem volt engedélyezett, azaz nem volt rá mandátumuk. Ez könnyen kellemetlen helyzetet eredményezhetett volna, ráadásul a kandak parancsnokának is engedélyt kellett kérnie az ilyen közös akciókhoz.²⁴ Az együttműködéshez szükséges

²² Combat Lifesaver – harctéri életmentő

²³ Short-range Unmanned Air Vehicle. A továbbiakban: SUAV. Típusa: Skylark (Pacsirta) I-LE.

²⁴ Az ilyen helyzetekben nem lehetett megtenni, hogy a magyarok otthagyják az afgán partnereiket, mert az súlyos hatással lehetett volna a további együttműködésre.

együttműködési jelek-jelzések sem voltak úgy begyakorolva, mint mondjuk a kandak és az OMLT esetében.

A biztonsági helyzet az Uranus Baghlan tartományra eső szakaszán²⁵ és a Pluto északi szakaszán volt a legrosszabb. A támadások 2010 augusztustól egészen december végéig általánossá váltak. A felderítőjelentések folyamatosan előkészített lesállításokról és IED-, valamint öngyilkos merénylők által elkövetendő támadásokról szóltak. A magyar PRT az Uranus útszakaszra kapta a járőrözési feladatot az RC-N parancsnokától.²⁶ A Plutot az ott települt német TF MeS biztosította. A helyzet ismeretében a katonák tudták, hogy ezek a járőrök komoly harcfelelősséget jelentenek. Minden egyes alkalommal úgy kellett elhagyniuk a táborn, hogy lelkiileg és fizikailag készen álltak a harcra.

4. A műveleteket befolyásoló belső kihívások és az arra adott válaszok

Az Afganisztánban működő nem-kormányzati szervezetek biztonsági irodájának (ANSO) adatai alapján a 2010-es év első kilenc hónapja során a lázadók 59%-kal több fegyveres támadást követtek el, mint 2009 hasonló időszakában. Hasonló mértékű növekedés volt jellemző az északi régióra is, ahol a magyar PRT teljesítette szolgálatát. A kilencedik váltás a sajnálatos augusztus 23-ai események folyamán azonnal megtagasztalta ezeket a megváltozott körülményeket.

A magyar kontingens felkészítése során számtalanszor elhangzott, hogy időközben háborús állapotok uralkodnak a térségben, de más volt ezeket hallani és más megtagasztalni. Amikor az ember egy teljesen más éghajlattal és kultúrával rendelkező helyre megy, akkor úgynevezett „kultúrsoikk” éri, és kell egy kis idő, mire akklimatizálódik. A PRT-9-nek ez nem adatott meg.²⁷ Kérkezés után azonnal 100%-on kellett teljesítenie mindenkinek. A kontingens kiérkezésekor gyakorlatilag már lezárult a koalíciós erők „Taohid”²⁸ nevű hadművelet-sorozata, amelynek az ellenállás vezetésének megbontása, a Kunduz-Baghlan völgy megtisztítása és megtartása volt a célkitűzése. A csaknem öt hónapig tartó hadművelet komoly eredményeket ért el. Az ISAF-afgán koalíciós erőknek új hídfőbázisokat sikerült létesítenie a Kunduz folyó nyugati oldalán és sikerült az

²⁵ Ez a terület a Dand-e Ghorit nevet viselte.

²⁶ Ugyanakkor az augusztus 23-ai támadást követően az ÖHP parancsnoka későbbi intézkedésként leírtta, hogy a magyar csapatok használják az Uranust. Az RC-N parancsnokától kapott feladat végrehajtásához külön engedélyt kellett kérnie a PRT-nak.

²⁷ A PRT-9 parancsnoki állományának 2010 áprilisában végrehajtott szemrevételezése után a PRT-8 és PRT-9 parancsnoka is javasolta, hogy a váltást tolják el az országgyűlési választások utánra, vagy hozzák jelentősen – legalább egy hónappal – korábbra. Ezzel biztosítható lett volna, hogy a tapasztalt régi váltás oldja meg a választások során adódó bonyolult és nem veszélytelen feladatokat, vagy az új váltás kellő tapasztalatot szerezzen a bonyolult környezetben. A kontingensek váltása amúgy is egy roppant érzékeny és sebezhető időszakot jelent a missziók életében, aminek a kockázata a javaslat által csökkenthető lett volna. A javaslat elutasításra került.

²⁸ A *dari taohid* szó jelentése: egység.

utánpótlás előtt újra megnyitni a Pluto és Uranus fő ellátási útvonalakat. Azonban egy ideiglenesen nyugalmas időszakot követően különösen a Pluto északi, míg az Uranus PeK előtti szakasza továbbra is támadásoktól veszélyeztetett maradt. Az ellenállók fokozatosan visszaszivárogtak a térségbe. Ez már az ellenállás parlamenti választásokat célzó offenzívájának jele volt.

Az augusztus 23-i hazautazásakor a PRT-8. váltását ért támadás a 9. váltás kezdeti hangulatára is erősen rányomta bélyegét. Azon a napon már az új váltás jelentős része kint tartózkodott, és részese vagy szemtanúja volt a támadásnak, illetve következményeinek. Az új kontingens tagjai közül sokak számára ez jelentette a „tűzkeresztséget”. A bajtársak halálát és sebesüléseit látva erős érzelmek keletkeztek, amelyek különböző formában fejeződtek ki, de bizonyosabb, hogy nagy részük nem került azonnal felszínre. Leginkább a rideg és véres valóság közelsége, valamint az ember tehetetlensége és sebezhetősége vált nyilvánvalóvá. A katonák megértették, hogy – beosztástól és rendfokozattól függetlenül – senki sincs sehohol és semmikor teljes biztonságban.

A hazai felkészítés alatt a parancsnokok nyíltan beszéltek a háborús viszonyokról, a tényekről és az ezekkel járó veszélyekről. Mégis a halálos áldozatokkal járó támadás volt az, ami igazán rádöbbenetett a katonákat ennek az igazságtartalmára. Személyesen láthatta mindenki annak következményeit, szembesülhetett a kegyetlen valósággal.

A családi napok során a családok is teljes és tiszta képet kaptak a rájuk váró nehézségekről és a katonákra kint leselkedő veszélyekről. A tragikus hír természetes módon őket is erősen megviselte. Nagy szakítópróba volt ez mindenki számára. Ezeknek az érzelmeknek a feldolgozásában sokat segítettek a kikerkező pszichológusok, és legtöbbször sikeresen, bár nem elfeledve a történeteket, visszanyerték lelki egyensúlyukat, hitüket az első döbbenet után. A katonák egy része azonban hajlamos volt a szélsőségekre. Voltak, akik nem tudták visszaszorítani félelmüket egy elfogadható szintre, vagy a fatalizmus felé hajlottak (bármit csinálók, úgymint mindegy!).

Ezeknek a negatív jelenségeknek a kiküszöbölésében két dolog jelentette a legtöbbet: az egyik a bajtársi közösség összetartása; a másik pedig az, hogy a parancsnoki állomány határozott és pontos iránymutatást adott az állomány felé. A parancsnokok elvárása „csak” annyi volt, hogy egymásra odafigyelve, egymást segítve, a tanultakat maximálisan, de kreatívan alkalmazva, esküjükhöz híven, becsülettel kell helytállni. A parancsnokok személyes példa- és iránymutatásával a katonák egy idő után megtanultak együtt élni a veszéllyel. A veszély szép lassan a hétköznapiak soha le nem becsült részévé vált. Mindenki megtapasztalta, hogy ha a felkészítés során elsajátított ismereteket kellő odafigyeléssel alkalmazzák, akkor a veszély mértéke nagyban csökkenthető. A feladatokra való felkészülések elején kapott aktuális felderítő információ, az alapos eligazítás, a technika és felszerelés aprólékos és módszeres előkészítése, valamint az indulás előtti drillek megadták a túlélés kellő esélyét.

Az afgán országgyűlési választásokhoz kapcsolódó feladat-végrehajtás során a PRT-9-nek számos olyan kihívással kellett megküzdenie, amelyek jórészt függetlenek voltak az ellenállók közvetlen behatásától. Ilyen volt, hogy minden körülményt figyelembe véve – páncélvédelem, tüzerő, önvédelmi és terepjáró képesség, híradó berendezések – az akkorra már elavultnak számító HMMWV 1114 jármű volt a PRT-9 legalkalmasabb

eszköze az afgán földutakon történő mozgáshoz. Mivel ezt a típust más ISAF-erők²⁹ már nem nagyon használták (főleg nem az amerikai csapatok), ezért a magyar és az amerikai logisztikai erők minden erőfeszítése ellenére is nagyon nehézkesnek bizonyult az alkatrészellátása. Ez időnként komoly fennakadásokat okozott a PRT kapacitásában, pedig a PRT logisztikusai minden hivatalos és nem hivatalos csatornát megmozgattak annak érdekében, hogy a helyzeten javítsanak.³⁰

A PRT nem rendelkezett elegendő és megfelelő páncélozott vontatóképességgel, ami a műveletekben meghibásodott, megsérült eszközök mentésénél kiemelt kockázatot jelentett.³¹ Szintén nem állt rendelkezésre páncélozott terepjáró-teherszállító kapacitás sem,³² így az azonnali hatású CIMIC-projektek végrehajtása során az OMLT-től kölcsönként Humvee-utánfutókra kellett volna hagyatkozni, de azokra az OMLT műveleti feladatainak függvényében időben csak igen korlátozottan lehetett számítani a PRT-nak.

A Tartományi Újjáépítési Csoportoknak még a PRT-9 időszaka alatt sem volt a hadműveleti területen jól használható sebesültszállító (mentő) járműve sem. A meglévő sebesültkihordó BTR-változat sajnos nem volt alkalmas a hegyek szűk völgyeibe és a falvak szűk utcáiba induló konvojok biztosítására. Szükségmegoldásként a műszaki-javító állomány Toyota Land Cruiser és Humvee terepjárókat alakítottak át sebesültkiürítésre.³³ A nagyon kreatív és szakmailag kiválóan felkészült javító szakállománynak köszönhetően a már-már válságos alkatrészhány ellenére sem csökkent a haditechnikai eszközök hadrafoghatósága olyan mértékben, hogy az veszélyeztette volna a PRT működését. Pedig a nehéz terep és a szélsőséges klimatikus viszonyok erősen amortizálták minden technikát!

A javítóműhely és a műszaki ellenőrző állomás állománya a nap 24 órájában folyamatosan készen állt a felmerülő műszaki meghibásodások elhárítására. Addig nem tértek nyugovóra, amíg az utolsó, feladatról visszaérkezett járművet is át nem nézték. A folyamatos munka érdekében 2×12 órás műszakban dolgoztak, mert sok este beérkezett járműnek már másnap reggel ismét indulnia kellett. Ezt a fajta, nagyon szoros munkarendet az előre nem látható készenléti feladatok is megkövetelték.

Számos más területen is megindult a szubjektív biztonságérzet és valós biztonság növelésére irányuló szükségszerű technológiai megoldások keresése. A tartós megol-

²⁹ Az ANA és az ANP is ekkoriban már az újabb 1151-es típusokat kapta segélyként az USA-tól.

³⁰ SZLANKÓ Bálint: *Maximum nulla áldozattal* (a továbbiakban: SZLANKÓ), Athenaeum, Budapest, 2011.262. A könyv több PRT-parancsnokkal, valamint a MH és a HM több volt vezetőjével folytatott riportot is feldolgoz. Igen realitás és kendőzetlen képet ad a magyar PRT kihívásairól is.

³¹ A MaxxPro-k és az új 1151-es Humveek, illetve a hozzájuk rendszeresített vontatóeszközök későbbi megjelenésével ez a probléma megoldódott. A MaxxPro-k esetében már érkezésük előtt felhívták a figyelmet arra, hogy a jármű magas súlypontja és nagy tömege miatt borulékony és nem igazán alkalmas terepre. A gyakorlati tapasztalatok ezt teljes mértékben alátámasztották.

³² Ezen a gondon segítettek a később kiszállított páncélozott Rába H-14-es típusú terepjáró tehergépkocsik.

³³ Később Unimog 5000 típusú páncélozott terepjáró mentők érkeztek a PRT-hoz. A PRT-9-et érintő technikai kihívások vonatkozásában lásd <http://www.honvedelem.hu/cikk/26444/nehez,-de-eredmenyes-tizenket-honap> 2012. 06. 12. Draveczi-Ury Ádám riportja Dr. Benkő Tibor vezérérezdessel. (A továbbiakban: BENKŐ); SZLANKÓ 205, 216.o.

dást azonban a megváltozott biztonsági kihívásoknak jobban megfelelő, új eszközök megérkezése jelenthette csak. Azok megérkezéséig szükséganyagokból – az adott technika terhelhetőségét maximálisan szem előtt tartva – készültek ideiglenes megoldások a Humvee-k és a BTR-ek védelmi képességének fokozására. Az egyik Humvee-t mozgó vezetési ponttá alakították át annak érdekében, hogy a vészhelyzetben kiküldendő „helyszíni parancsnok” kellő mennyiségű és teljesítményű híradó eszközzel rendelkezzen a többirányú kommunikációhoz.

A PRT tevékenységét talán legnegatívabban befolyásoló tényezőt éppen a rendelkezésre álló híradó és informatikai eszközök mennyisége és minősége jelentette. Még a legkorszerűbb eszközök is az állandó, nagy igénybevétel, valamint a porterhelés miatt elhasználódtak. Ez a nehézség már évek óta fennállt.³⁴ Ezekben a problémákban a folyamatos és rendszeres karbantartás sem tudott segíteni. Az akkori eszközökkel az oszlopokon belüli menethíradás, valamint az oszlopok és a hadműveleti központ közötti kapcsolat csak erősen korlátozottan volt biztosítható. Történt ez annak ellenére, hogy a híradó szakemberek újabb és újabb lehetőségeket vizsgáltak meg annak érdekében, hogy a meglévő rádióeszközökkel javítani lehessen a menethíradás színvonalán.

Az új, MaxxPro típusú amerikai szállító járművekbe beépített rádiók januári beérkezése a legnagyobb kihívást az elhasználandó rádiók és alkatrészeik cseréje jelentette. Nem állt rendelkezésre elegendő számú és teljesítményű rádió, illetve nem voltak meg azok a jogosultságok, valamint segédberendezések és alkatrészek, amelyek révén a meglévő eszközök szabályosan beépíthetőek lettek volna a meglévő és híradás szempontjából „üres” Humvee járművekbe.³⁵

Sok esetben a mobiltelefonokat kellett használni az összeköttetésre. Figyelembe véve, hogy akkoriban a tartományban 18.00 és 05.00 között a PRT által használt szolgáltatók – ellenállói fenyegetésre – kikapcsolták rendszereiket, a mobiltelefon mint a legfontosabb kommunikációs eszköz több biztonsági szempontból sem volt elfogadható. Ezen a problémák zömén is a MaxxPro-k megérkezése segített.³⁶

A harctéri tapasztalatok azt mutatták, hogy a feladatok jelentős részét – tekintve az ellenállók tevékenységét – sötét napszakban, rossz látási viszonyok között kellett végrehajtani. Az akkor rendelkezésre álló éjjellátó eszközök alkalmazhatósága erősen korlátozott

³⁴ SZLANKÓ 204.

³⁵ A magyarok által használt első Humveeket az eredeti híradó berendezéseik nélkül érkeztek. Rádadásul a rádió-távírányítású IED-ek (Remote Controlled IED, továbbiakban: RC-IED) ellen beépített régebbi típusú elektronikus zavaró berendezések (továbbiakban: jammer) a járművekben használt, viszonylag kis teljesítményű rádióinkat is lezavarták. A folyamatos RC-IED veszély mellett dönteni kellett, hogy menet közben a jammert használják, vagy az önmagában is bizonytalan rádiókat. A parancsnokok az adott helyzet függvényében a sok rossz megoldás közül a legkevésbé rosszat igyekeztek kiválasztani.

³⁶ Az új járművekbe beépített nagy teljesítményű rádiók és elektronikus adatátviteli rendszerek a jammerek működése mellett is zavartalanul tudtak kommunikálni egymással és a központtal. Az új eszközök nem utolsósorban önbizalmat adtak a katonáknak, ami által a feladataikat kevésbé érezték veszélyesnek. A MaxxPro-k megérkezése közel egybeesett a német gyártmányú kevlár-sisakok 2010 decemberi beérkezésével. Ezek a tényezők nagymértékben javították a PRT személyi állományának mentális állapotát, és új lendületet adtak a feladatok végrehajtásához.

volt. Pedig az aszimmetrikus hadviselés kinetikus eseményei során csak a technológiai fölény megtartása és fokozása által lehetséges a veszteségek csökkentése.³⁷

Általánosságban elmondható, hogy rendkívül nagy kihívást jelentett a logisztikai utánpótlás kérdése. A hadművelleti terület és a honi bázisok közötti nagy távolságot nem volt egyszerű áthidalni még annak ellenére sem, hogy ekkor már MeS-ben működött az MH Nemzeti Támogató Elem. Azonban, ha meg is érkezett az utánpótlás MeS-be, onnan az anyagokat valahogy át kellett szállítani PeK-be. Az augusztus 23-ai támadás után az Uranust jó ideig nem nagyon használták az ISAF-erők, csak végszükség esetén, akkor is rendkívüli biztonsági és biztosítási rendszabályok mellett. A szállítás másik kézenfekvő és gyors útja lehetett volna az északi régióban elég jól működő légi híd. Korlátozott volta és a folyamatban lévő hadműveletek miatt annak is voltak prioritásai, illetve gyakran közbeszóltak a repülésekbe az időjárás viszonyok, technikai problémák, vagy éppen a biztonsági helyzet. Ráadásul légi úton nem is minden anyagnem volt szállítható.

Sajnos a hazai raktárakból is hiányzó anyagok gyors beszerzését a hazai békeszabályozók és a kívánt eszközök magas beszerzési ára nem mindig tették lehetővé. A közbeszerzés hatálya alá eső ügyek lassan bonyolódtak még akkor is, ha a beszerzésre volt anyagi forrás. Hadművelleti területen lévő csapatok zökkenőmentes ellátáshoz a békében meglévő szabályozóink nem elég rugalmasak és nem teszik lehetővé a kinti helyzetben beálló gyors változásokra történő azonnali reagálást.

Ugyancsak kihívást jelentett, hogy a technológiai és munkavédelmi előírásokat is ugyanúgy be kellett volna tartani, mint a hazai körülmények között. Márpedig a különböző rendszerek és eszközök időszakos bevizsgálását több esetben és több objektív oknál fogva sem volt lehetséges az előírt időpontokban végrehajtani. Ilyenkor nem maradt más, mint a parancsnoknak felvállalni a felelősséget, hogy a rendszereket az előírt bevizsgálások nélkül is üzemelteti, mert a munka és a feladat-végrehajtás egy percre sem állhatott le.

A PRT-9 rajta kívülálló okok miatt, nem rendelkezett „vizsgázott” előretolt repülésirányító tisztekkel.³⁸ Ez már elvileg is korlátozta azokat a támogatási lehetőségeket, amelyeket a szövetséges légierő adhatott volna számára harchelyzetben. Az igazsághoz tartozik: a nem harcoló kategóriába tartozó magyar PRT – a régióban kinetikai műveleteket végrehajtó szövetséges csapatok mellett – a prioritási lista végére szorult volna még az esetben is, ha a Harcászati Légi Irányító Csoportja (Tactical Air Control Party, továbbiakban: TACP) rendelkezett volna vizsgázott és megfelelő technikai eszközökkel rendelkező katonákkal. A TACP intézte a légi szállítási feladatok, a légi úton történő egészségügyi kiürítések (AirMedEvac), a személyi mentési kiemelések és végszükség esetén a veszélyhelyzeti közvetlen légi támogatások (Emergency Close Air Support, ECAS) kérését is.³⁹

³⁷ A későbbi PRT-kal kikerkezett éjjellátó eszközök és az éjszakai célzást és irányzást is lehetővé tevő korszerűsített AK gépkarabélyok sokat javítottak az éjszakai harcképességen.

³⁸ Joint Terminal Attack Controller, a továbbiakban: JTAC.

³⁹ Későbbi PRT-k esetében ezeket a hiányosságokat fokozatosan felszámolták. Szerencsére a későbbi PRT-knál ez a képesség is kiteljesedett.

Állománya folyamatosan feszített igénybevételnek volt kitéve, mert a folyó műveleteket közvetlenül támogató amerikai, német és afgán harci, illetve szállító helikopterek éjjel-nappal használták a PRT helikopterleszálló helyét utántöltésre. A magyar tábor ugyanis annak ellenére viszonylagosan biztonságosnak számított, hogy légvonalban közel esett a harcok helyszínéhez. Ez esetenként csak 3–10 km-t jelentett. A tartományban folyó kiemelt fontosságú hadműveletekhez köthető tárgyalások és egyeztetések miatt gyakori vendégek voltak a helipadon a VIP-helikopterek, és maga a PRT is többször adott helyet ilyen találkozóknak, amelyek száma a választások időszakában ugrásszerűen megszorodott.

Ugyancsak adott feladatot a légi irányítóknak a PRT technikai adatszervező részlegéhez tartozó SUAV-ok reptetéséhez szükséges légtérigények kezelése. A SUAV-ok ugyan már a PRT-8-nál is repültek, de technikai problémák miatt akkor csak korlátozottan voltak alkalmazhatók. A PRT-9 szakemberei sajnos csak a választási időszak után tudták elhárítani a nevezett technikai problémákat. Igaz, hogy a választások alatti folyamatos légi tevékenység prioritásai miatt a magyar PRT SUAV-jai nagy valószínűséggel amúgy sem kaptak volna repülési engedélyt.⁴⁰

Az aszimmetrikus környezetben folytatott műveletek során talán a legfontosabb, hogy megértsük a történések okait és igyekezzünk azokra lehetőleg preventív módon reagálni. A veszélyforrásokra vonatkozó információk legtöbbször hiányosak és nem mindig egyértelműek. Az információkat „forráskritikával” kellett kezelni és minél több, egymástól független forrásból ellenőrizni. Ezt a lehető legkomplexebb felderítőrendszer tudja biztosítani. A felderítési információk megszerzésében a korszerű technikai eszközök mellett továbbra is elengedhetetlenek a humánforrásokból származó adatok.⁴¹

Ennek bővítése érdekében a PRT-9 folytatta a napi „biztonsági értekezletek” már korábban kialakult gyakorlatát és igyekezett új információforrásokat bevonni a munkába. Így nem csak a felderítő- és a hadműveleti részleg, a katonai biztonsági és felderítő hivatalok munkatársai, de a CIMIC- és PSYOPS⁴²-részleg, az afgán biztonsági erőekkel folyamatos kapcsolatot tartó összekötő tiszt⁴³ és az új elemnek számító INFOOPS⁴⁴, valamint a volt ellenállók reintegrációs feladataival megbízott tiszt is meghívást kapott erre a vezetési rendezvényre. Az események függvényében a kör tovább bővíthetett,

⁴⁰ MÁRIÁN Csaba – MIRGAI Róbert – NAGY Sándor: *SUAV tapasztalatok Afganisztán felett*. Sereg Szemle, 2011. I. 131–133.

⁴¹ TÓTH András: *Az afganisztáni PRT-tevékenység felderítő biztosításáról*. URL: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/4/2006_4_24.html, 2012. 06. 12. MTI: Erősíteni a felderítést Afganisztánban a HM, URL: http://hvg.hu/itthon/20100825_afganisztan_felderites_hm, 2012. 06. 12.

⁴² Psychological Operations – lélektani műveletek.

⁴³ Az összekötő tiszték képviselték a magyar PRT-t az OCC-P napi gyakoriságú értekezletein. A központ létrehozásában, munkafeltételeinek kialakításában és fenntartásában a magyar PRT kiemelkedő szerepet játszott. Az OCC-P munkája a biztonság fenntartása szempontjából folyamatosan javuló tendenciát mutatott még akkor is, ha vezetőinek nem volt tényleges hatalma és ereje a tartományban. Szerepe főként a koordinációban és az információmenedzsmentben nyilvánult meg.

⁴⁴ Information Operations – információk műveletek.

illetve a részlegvezetők döntései alapján az egyes részlegek beosztottjai is személyes jelentéseikkel tehetőbbé az információkat. Az információk elemzése után egyértelművé vált: a tett válaszreakciók során a katonai eszközök csak minimálisan szükséges mértékig kaphatnak szerepet.

A PRT-k egyik fő profilját a fejlesztési tevékenység mellett a katonai célokat is támogató CIMIC-projektek jelentették. Mivel a PRT-9 esetében fejlesztési források nem álltak rendelkezésre, ezért a CIMIC-tevékenység még jobban felértékelődött. Ezzel a tevékenységgel kellett kipótolni a fejlesztés területén keletkezett űrt annak ellenére, hogy a CIMIC-tevékenység célja közel sem volt azonos a fejlesztési célokkal.⁴⁵

Természetesen a tartományban állomásozó és újonnan megjelenő más ISAF-alakulatoknak is voltak CIMIC képességeik (fejlesztési feladatokat ők sem végeztek). Az erőforrások hatékonyabb felhasználása érdekében a PRT erőfeszítéseket tett a CIMIC-PSYOPS tevékenység szorosabb koordinálására. Ennek érdekében a szakemberek számára korábban havi rendszerességgel rendezett nemzetközi koordinációs értekezleteket gyakoribbá szerették volna tenni. A kezdeményezés a választásokig nem hozott eredményt, mert a kinetikai műveletek miatt a német és amerikai csapatoknak nem jutott erre elég kapacitása.⁴⁶

A PSYOPS mellett új elemként jelent meg az INFOOPS. Kezdetnek kimondottan a „passzív” INFOOPS módszereit alkalmazta a PRT a saját szintjén, de magasabb szinten már az „aktív” eszközök is szerepet kaptak. Az egyik legfontosabb feladatnak bizonyult, hogy a kulcsbeosztású vezetőkről („key leader”) kellett általános információikat gyűjteni és rendszerezni. Nagyon fontos volt, hogy az afgán partnerek személyiségét és kapcsolatrendszerét minél alaposabban ismerjék. A tisztánlátás igénye hívta életre ezt a fajta tevékenységet. Ez már csak azért sem volt teljesen haszontalan, mert egyes afgán vezetők esetében fennállt a veszélye, hogy nem teljesen őszinték az ISAF-fel szemben. Afgán részről a korrupció és az információk illetéktelen személyek számára történő átadása reális veszélyt jelentett.⁴⁷

Előzmények hiányában a PRT-9-ben a PSYOPS-részleg egyik tagja kapta feladatul ezt a tevékenységet. Ő tartotta a kapcsolatot az RC-N szakirányú részlegével. Az ő feladata volt, hogy találkozások előtt felkészítse a PRT tagjait arra, hogy kivel is fognak találkozni, kivel állnak valójában szemben és mit is várhatnak az adott személytől. Noha ez a fajta elemzőmunka a misszió elején még nagyon alapfokú volt, az INFOOPS-t végző szakember is állandó tagjává vált a napi biztonsági értekezleteknek.⁴⁸

⁴⁵ SZLANKÓ: i. m. 273–274.

⁴⁶ A biztonsági helyzet viszonylagos normalizálódásával párhuzamosan egyre hatékonyabban kezdett működni. A kölcsönösséget szem előtt tartva, a találkozókat igyekeztek felváltva Camp Panóniában és a német csapatoknak otthont adó OP-N-on megrendezni.

⁴⁷ SZLANKÓ: i. m. 226.

⁴⁸ Ez a személy jegyzetelt a PRT-parancsnok tárgyalásai alatt és a tárgyalás után ő írta meg az azokról szóló jelentéseket. Ő gyűjtötte össze a PRT más munkatársaitól is az információkat és jelentéseket, ha hasonló jellegű tárgyalásokon vettek részt, illetve ellátta őket információval a kért személyekkel kapcsolatban. Személyesen is végzett elemzőmunkát, amelynek eredményei bekerültek a PRT és az ISAF információs rendszerébe.

Noha az angol nyelv ismerete alapvető a misszió szempontjából a katonák számára, mégis elengedhetetlen a tolmácsok alkalmazása.⁴⁹ A magyar PRT-ban rendszeresített angol–pastu, vagy angol–dari tolmácsok szerepére mégis mindig volt bőven jelentkező a helyi lakosok közül. A tolmácsok minőségi tudása azonban nagy kihívást jelent, ugyanúgy, mint más szövetséges haderők számára is.⁵⁰ A beosztás bizalmi jellege megkövetelte a szigorú biztonsági bevizsgálásokat, de még ezek mellett sem lehetett teljes mértékben megbízhatónak tekinteni a helyi tolmácsokat, mert folyamatosan fennállt a veszélye annak, hogy az ellenállók menet közben beszervezik, vagy csak egyszerűen megszarolják őket az információk átadása céljából. Ebből a szempontból sokkal jobb a helyzet a Magyarországon élő afgánokból toborzott tolmácsokkal. Korlátozott számuk miatt a biztonsági szempontból legkiemeltebb fontosságú megbeszéléseken és bizalmi információkkal járó munkakörökben kerültek alkalmazásra. Az ő esetükben kisebb volt az esélye a zsarolásnak. Viszont még közöttük is csak nagyon kevesen voltak azok, akik a magyar nyelvet, és azon belül is a katonai szaknyelvet olyan szinten bírják, ami egy ilyen speciális munka magas szintű elvégzéséhez szükséges. Ezzel a problémával a magyar kontingens nem volt egyedül, mert a szövetségeseink is hasonló nehézségekkel küzdöttek.

5. Nemzeti megkötések (national caveats)

A már korábban is említett úgynevezett nemzeti megkötések sokkal nagyobb kihívást jelentettek a magyar PRT vezetésének, mint azt az első hallásra meg lehetne ítélni. Ennek fő oka az volt, hogy olyan területeket érintettek, amelyek általában krízishelyzettel járnak együtt, ahol mindenki jogosan elvárná a szövetségeseinek maximális támogatását. Ezeket a megszorításokat valószínűleg azért hozták meg korábban politikai szinten, mert ezzel is hangsúlyozni kívánták a PRT nem harcoló jellegét, és óvni kívánták a magyar katonákat olyan kényes és veszélyes szituációktól, amelyek könnyen eskalációhoz vezethetnek. Más nemzetek példáján az is igazolódni látszódott, hogy nem szerencsés, ha ugyanazok a katonák, akik egyik nap CIMIC-projektek ügyében mennek be egy településre, azok pár nappal később esetleg egy kintetikus művelet keretében térnek ugyanoda vissza.⁵¹

Annak ellenére, hogy több más ISAF-tagország csapatai esetében is lehet találkozni megkötésekkel, azok tartalma és mértéke erős különbségeket mutathat és az idő előrehaladásával azokat az aktuális helyzetnek megfelelően módosítani is szokták. Ugyanakkor a helyzet rosszabbodásával az ISAF-tagországok jelentősebb része megkötések nélkül engedte át csapatait az ISAF vezetésének, azaz csapataikat bárhol és bármilyen feladatra be lehet vetni.

⁴⁹ Az afganisztáni nyelvek – főként a dari és a pastu – oktatása a katonák számára nagyon kezdetleges szinten áll, annak ellenére, hogy az MH már nyolc éve a térségben tartózkodott.

⁵⁰ *Tolmácsok veszélyeztetik az afgán hadműveleteket.* URL: <http://www.nyest.hu/hirek/tolmacsok-veszelyeztetik-az-afgan-hadmuveleteket>, 2012. 06. 12.

⁵¹ SZLANKÓ: i. m. 297. – Hivatkozás a Dr. Benkő Tibor vezérezredessel készített riportra.

Meg kell érteni azt is, hogy egy ilyen nemzet harcoló katonáiban a magyar nemzeti megkötések időnként értetlenséget váltanak ki, mert a saját helyzetéből kiindulva ítéli meg azokat.⁵² Ráadásul az RC-N-on belül a különböző nemzetek az egyes kontingenseik váltását némi időeltolódással, de közel egy időben hajtották végre. Ez azt jelenti, hogy közel azonos időben kerültek beosztásaikba. Az egyes nemzetek nemzeti megkötéseinek megismeréséhez, megértéséhez és „megszokásához” más nemzetek katonáinak szüksége van bizonyos időre. Ebből következik, hogy főleg a váltások utáni első időszakban szoktak feszültségek adódni. Körülbelül két hónapba telt, amíg az RC-N minden szintjén sikerült megismertetni és elfogadtatni az egyébként már régóta érvényben lévő magyar nemzeti megkötéseket, amelyeket a NATO elfogadott. A választások időszakára jellemző nagyon rossz biztonsági helyzet az ebből fakadó feszültségeket felerősítette.⁵³

De melyek is voltak ezek a nemzeti megkötések a magyar PRT esetében? Álljon itt felsorolva:

- * A magyar PRT műveleti területén kívüli (RC-N területén kívül!) alkalmazásához írásos nemzeti engedély szükséges.
- * A magyar PRT tartományon kívüli (de RC-N területén belül!) alkalmazásához az afganisztáni magyar nemzeti rangidős írásos engedélye szükséges.
- * A magyar PRT nem vehet részt tömegkezelési műveletekben, zavargások kezelésében.
- * A magyar PRT nem vehet részt kutató és felszámoló, és semmilyen támadó jellegű műveletben sem.
- * A magyar PRT nem eszközölhet letartóztatást.
- * A magyar PRT alkalmazása kábítószer-ellenes vagy mákirtó műveletekben való alkalmazása szigorúan tilos! A kábítószer-ellenes erővel és ügynökségekkel való információmegosztás a NATO információmegosztási szabályai szerint megengedett.
- * Ugyancsak tilos a PRT-nak részt vennie bármely OEF-hadművelet tervezésében és végrehajtásában.

Ezeknek a megkötéseknek egy része időnként ellentmondást okoz a PRT alaprendeltetésével. Ilyen például a PRT általános feladatai között szereplő „mozgásszabadság” fenntartása, amit nehéz elképzelni, ha mondjuk tiltakozó tömeg zárja el valamelyik főutat és a PRT nem vehet részt a tömegkezelésben, amit az ISAF-szövetségesek és az afgán kormányzati erők is elvárnának. Ilyen helyzetekben nem marad más, mint a koordinációban és információáramlásban való részvétel, ami egyfajta megerősökölése a szabályoknak.

⁵² BÁRTFAI László: *Baghlanban ismerik a magyar zászlót* (Riport Dr. Ruszin Romulusz ezredessel a MH PRT-11 parancsnokával). URL: <http://www.honvedelem.hu/cikk/29066/baghlanban-ismerik-a-magyar-zaszlot>, 2013. 06. 12. SZLANKÓ: i. m. 293–294.

⁵³ SZLANKÓ: i. m. 215–216.

Noha a NATO-val egyeztetett nemzeti megkötések között nem szerepelt, de a PRT-9 időszakában is érvényes volt a vezérkarfőnök azon írásos utasítása, mely szerint a PRT tűzszeréseit csak az ő előzetes engedélyével lehetett a tábor területén kívül alkalmazni.⁵⁴

Egy háborúban regnáló parancsnok számára a legnagyobb kihívást az a felelősség jelenti, amely szerint minden katonáját épségben kell hazavinnie.⁵⁵ A hivatalos nyilatkozatok ellenére Afganisztánban és Baghlanban is nyílt háború folyt. Méghozzá a katonák számára legnehezebbnek számító, úgynevezett aszimmetrikus háború, mely során az ellenséget nagyon nehéz azonosítani, mert túlnyomó többségében nem viseli nyíltan fegyvereit, nem visel egyértelmű megkülönböztető jelzéseket és nincsenek egyértelmű arcvonalak. Baghlan tartomány távoli járásaiba is járőröket küldő PRT katonáit bárhol és bármikor támadás érthette még akkor is, ha minden feladatot alapos felderítő elemzés előzött meg. A tartomány geográfiai adottságai számtalan ideális helyet biztosítottak az ellenállók számára kombinált lesállítások végrehajtására. 2010-ben ezeknek a támadásoknak az eshetősége ugrásszerűen megnőtt, amit még fokozott az ISAF- és OEF-erők szinte folyamatos kinetikai műveletei által okozott nyomás a felkelőkön.

Annak ellenére, hogy a magyar PRT-parancsnokok szinte egyike sem azzal a szándékkal ment ki, hogy „megnyerje” az afganisztáni háborút, mégis hatalmas nyomásként nehezedett rájuk ez az elvárás, amit háborús viszonyok között szinte lehetetlen megvalósítani. Főleg úgy, hogy a feladat-végrehajtás feltételei közel sem ideálisak. Ilyen helyzetben a maximális szakmai felkészültség mellett alapos tervezésre és hatalmas szerencsére is szükség van egy ilyen elvárásnak való eredményes megfelelésben.

6. A felkészülés időszaka – tervek

A szeptember hónap nagy kihívást jelentett a magyar kontingens számára: 2010. szeptember 18-án került sor az afgán parlamenti választásokra. Az ehhez kapcsolódó műveletek tervezése és előkészítése komoly erőpróbát jelentett az új állomány számára. A hónap első fele a felkészüléssel és információgyűjtéssel telt a koalíciós erők számára.⁵⁶ Ez a magyarok vonatkozásában azt célozta, hogy minél nagyobb biztonságot teremtsenek a táborban és táboron kívül tartózkodó magyar katonák számára. A választások megkezdését több hetes előkészítő és tervezőfolyamat előzte meg, melynek során számos találkozóra került sor a koalíciós erők vonatkozásában. Ezek közül többnek is Camp Pannónia adott otthont.⁵⁷

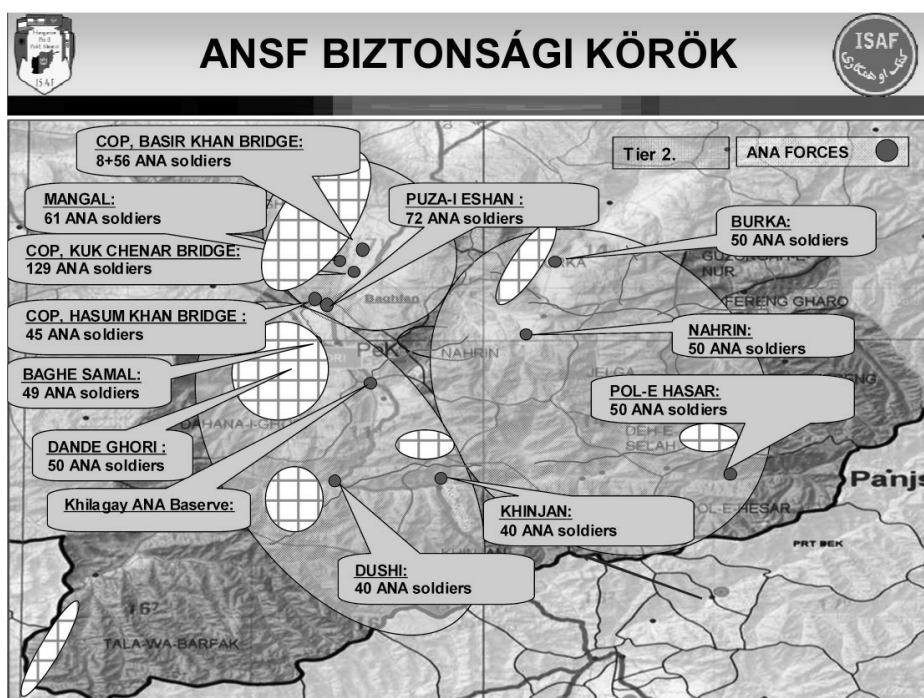
⁵⁴ SZLANKÓ: i. m. 260. A szeptemberi választások során az ebből fakadó kellemetlen tapasztalatok alapján a PRT parancsnoka kérte a szigorítás feloldását a következő („JADID”) hadművelet időszakára, amit meg is kapott.

⁵⁵ L. RUSZIN, SZLANKÓ uo.

⁵⁶ WAGNER: *A sahabuddini csata*. 79. o. – Az ISAF augusztus 11-től szeptember 16-ig tartó ezen időszakának műveletei a „Telihold” (Full Moon) fedőnevet kapta.

⁵⁷ COM PRT PEK Adobe Meeting 09.04.–10.01. – A magyar PRT parancsnok heti jelentései az RC-N felé ppt-formában (3 file). A szerző saját archívumában.

A választási időszak előtt a tartományban lévő ellenállók igyekeztek még erőteljesebben kiterjeszteni fennhatóságukat a különböző járásokban. Növelték a támadások intenzitását, amit nem csak IED-ekkel és öngyilkos merénylőkkel, de aknavetőkkel, kezdetleges módszerekkel indított rakétákkal, és kézfegyverekkel kívántak végrehajtani, akár kombinált változatban is. Ennek sikerétől azt várták, hogy a térségben nagymértékben csökken a koalíciós erők mozgásszabadsága és jelentősen romlik a biztonsági helyzet, ami révén megakadályozhatják a sikeres választásokat. Céljuk érdekében nem riadtak vissza a civil lakosság megfélemlítésétől sem. A választások napján és a közvetlen megelőző időszakban támadásokat terveztek végrehajtani nemcsak a koalíciós erők ellen, de a választási helyiségek és a választási anyagokat szállító konvojok ellen is. Ideiglenes ellenőrző-átérésztő pontok működtetésével a lakosság mozgásszabadságát is korlátozni akarták. A választást követő időszakban elsődleges célpontnak tekintették a választási anyagokat szállító konvojokat, hogy megakadályozzák azok eljutását a kiértékelést végző központokba.⁵⁸

3. ábra: ANSF biztonsági körök

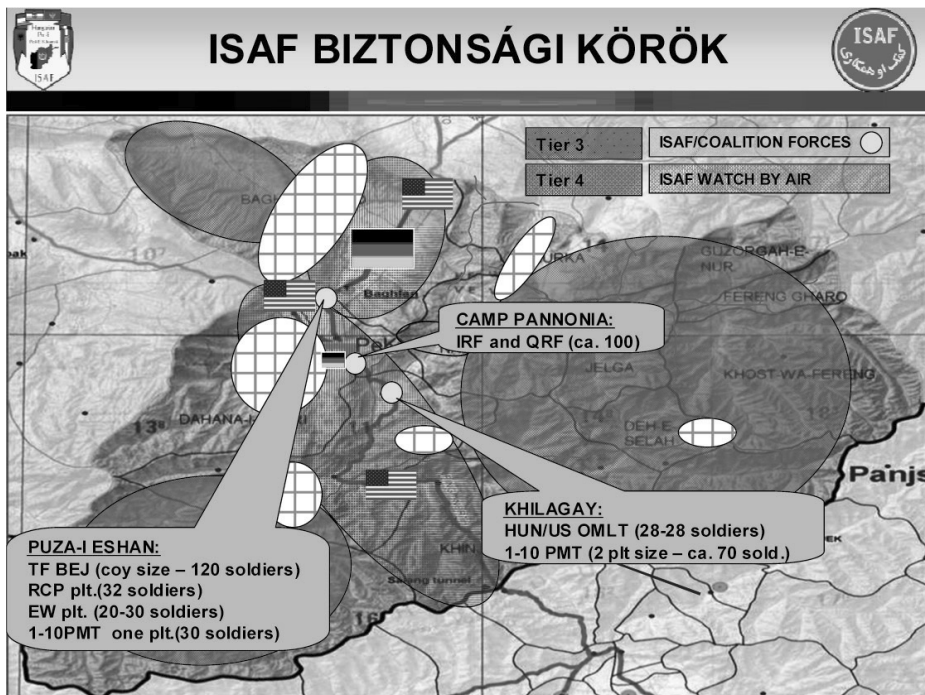
Forrás: MH PRT-9

⁵⁸ Az MH PRT-9 23-39/2010 nyilvántartási számú heti jelentése az MH ÖHP felé. (A szerző saját archívumában.)

A koalíciós elképzelések alapját az a koncepció adta, hogy a választásokat alapvetően az afgán biztonsági erőknek kell biztosítaniuk. Az ISAF még a látszatát is el akarta kerülni, hogy közvetlenül befolyásolja a választásokat. A lehetőségekhez képest igyekezett háttérben maradni. Ennek érdekében a konkrét feladatokba be nem vont erők bázison kívüli mozgását korlátozták, elkerülendő a túlzott jelenlét mutatását.

A sikeres választások érdekében elméletben a választások körül koncentrikusan négy úgynevezett biztonsági kört alakítottak ki. A választások közvetlen biztosítása – a „belső” kör biztosítása – az ANP feladata volt. Őket az ANA közvetlenül támogatta fizikálisan távolabbi jelenléttel (2. kör).

Az ISAF szoros együttműködésben az ANA-val a 3. és 4. körben hajtott végre biztosító és támogató feladatokat úgy, hogy lehetőleg ne legyen közvetlen fizikális kapcsolatban a választás helyszíneivel. Ennek keretében információkat biztosított az afgán biztonsági erőknek, segített a légi szállítási feladatok végrehajtásában, részt vett a megelőző hadműveletekben, valamint a sebesültek és halottak kiürítésében. Az itt jelentkező választási konvojok kísérésének feladatait elsősorban az ANA erőinek kellett végrehajtania, amit megint az indokolt, hogy el akarták kerülni annak a látszatát, hogy a nemzetközi erők manipulálják a választási eredményeket. A 4. kör feladatait teljes mértékben az ISAF vette magára.

4. ábra: ISAF biztonsági körök

Forrás: MH PRT-9

Alapvetően a folyamatos légi kontroll és az ellenállás esetleges szállításainak és mozgásainak megakadályozása volt az ottani feladat.⁵⁹

A választási irodák és személyek, valamint a választási konvojok biztosítása az ANP feladata volt. Az ANA erőinek zömét a tartomány nagyobb településein, a veszélyeztettségi előrejelzéseknek megfelelően osztották el elsődleges készenléti alegységek formájában. Állandó erőket állomásoztattak a Baghlan folyón található három híd körzetében kialakított három COP-on, amivel az ellenállók fő bázisának számító Kandahári-öv és a Pluto közötti ellenállói mozgást kívánták akadályozni.⁶⁰ A fő ellátási útvonalakon történő járőrözés és az ott lévő ANP/ANA ellenőrző-áteresztő pontok támogatása elsősorban az amerikai erők feladata volt, amit a német és magyar erők⁶¹ kisebb erőkkel kiegészítettek. A német erők zöme az OP-N-on kellett tartózkodjon elsődleges készenléti erőként harci feladatok végrehajtására. Kisebbségi felderítőerők az OP-W-en állomásoztak, míg tüzérfelderítőik és néhány 120 mm-es aknavetőjük a PeK-től közvetlenül északra, a Pluto mellett elhelyezkedő úgynevezett OP-APU magaslaton települt, ahonnan jól belátható volt a Sahabuddin-háromszög.⁶²

7. Az országgyűlési választások időszaka

A PRT tálibok általi, magyar sajtóban is megjelent megfenyegetése szeptember elején csak erősítette azt a tudatot, hogy a választások alatt a tábort támadás fogja érni. Szerecsére ez nem olyan formában és intenzitással következett be, mint várható volt. Csak 2010 szeptemberében 68 incidens történt, 2009. szeptemberi 17-tel szemben, amikor az elnökválasztások voltak. Ez négyszeres emelkedést jelentett az összehasonlítt két hónap viszonylatában. A támadások nagy része a választások körüli három napban zajlott le. A választás napján és az azt megelőző két napban a várható fejleményre intenzíven készülő koalíciós erők lépései ellenére az ellenállóknak sikerült magukhoz ragadni a kezdeményezést. Tevékenységük hatására Baghlan tartomány Baghlan-i Jadid és Pol-e Khomri járásai a választások időszakában az északi régió legvesélyeztetettebb területeivé váltak.⁶³

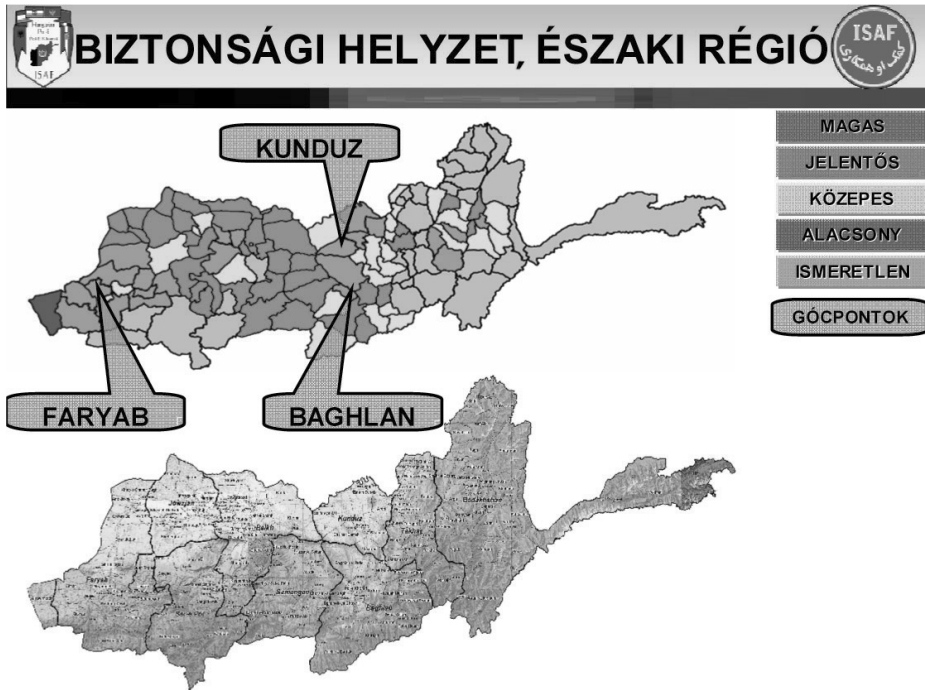
⁵⁹ A HUN PRT parancsnokának műveleti elképzelése a választásokra (Concept of Operation – a továbbiakban: CONOPS) 2010. 09. 16. – a szerző saját archívumában.

⁶⁰ Uo. A három COP: Kuk Chenar (ún. Holland-hídnál), Bashir Khan (ún. Vas-hídnál) és Puza-i Eshan (ún. Római-hídnál).

⁶¹ Itt alapvetően az OMLT-ről volt szó.

⁶² A HUN PRT parancsnokának műveleti elképzelése a választásokra (Concept of Operation – a továbbiakban: CONOPS) 2010. 09. 16. – a szerző saját archívumában.

⁶³ Az MH PRT-9 23-39/2010 nyilvántartási számú heti jelentése az MH ÖHP felé. (A szerző saját archívumában.)

5. ábra: Biztonsági helyzet, Északi Régió

Forrás: MH PRT-9

A magyar PRT feladatait a 3. biztonsági körben oldotta meg. A sikeres választások érdekében fel kellett készülnie az ISAF, az afgán kormányzat és az afgán biztonsági erők vészhelyzeti segítségnyújtására, valamint összekötő csoportot kellett biztosítani a PeK-ban található Tartományi Műveleti Koordináció Központban (OCC-P), ahol részt kellett vennie az információmenedzsmentben és a koordinációban. Az előkészítés időszakában a PRT-nak CIMIC-műveleteket is végre kellett hajtania a legveszélyeztetettebb járásokban.⁶⁴ Ennek keretében a magyar PRT parancsnoka által vezetett magyar CIMIC járőr az RC-N amerikai parancsnokhelyettesének kísérőjeként 2010. szeptember 15-én Sahabuddinban részt vett a reintegráltak helyzetét javítani szándékozó találkozón.⁶⁵

⁶⁴ Uo.

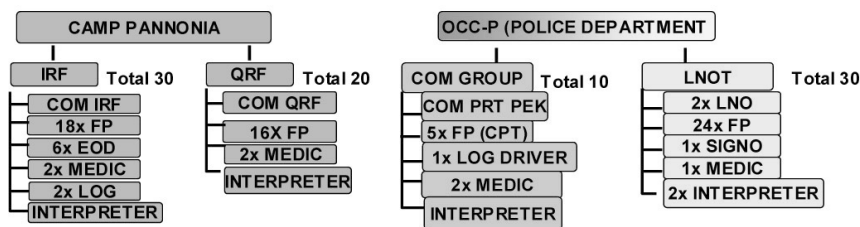
⁶⁵ Az MH PRT-9 23-424/2010 nyilvántartási számú napi jelentése az MH ÖHP felé. (A szerző saját archívumában.)

A vészhelyzeti segítségnyújtás alapvető eszköze az azonnali és a gyors reagálású alegységek voltak⁶⁶. Ezeknek az erőeknek az RC-N parancsnokának utasítására alkalmazni kellett lennie a mozgásszabadság fenntartására, valamint egészségügyi és logisztikai támogatás végrehajtására is, mint például a választási anyagok kiszállítása. (Ez utóbbi némileg ellentmondásban állt azzal a szándékkal, hogy az ISAF ne kerüljön közvetlen kapcsolatba a választásokkal.)

A feladat végrehajtására a PRT két végrehajtó csoportosítást hozott létre.

TOTAL:90

VEHICLES	PCS	VEHICLES	PCS	VEHICLES	PCS	VEHICLES	PCS
HMMWV	4	HMMWV	4	TOYOTA	2	HMMWV	6
COUGAR	2	Amb. Car	1	TOYOTA	1		
UNIMOG	1			(Amb)			
(Amb.)	1						
Truck							
TOTAL	8	TOTAL	5	TOTAL	3	TOTAL	6

6. ábra: Hun PRT harcrendje

Forrás: MH PRT-9

A reagáló erők (IRF + QRF) tartózkodási helye Camp Pannónia volt. Az IRF-t 8 jármű és 30 személy alkotta, míg a QRF-t 5 jármű és 20 személy. A másik csoportosítást az OCC-P támogatócsoport jelentette. Ez is két kisebb csoportból állt. Az egyik az

⁶⁶ Immediate Reaction Force, továbbiakban: IRF. Quick Reaction Force, továbbiakban: QRF. A két reagáló erő között alapvetően a készenlét időnormáiban volt különbség. Az IRF eleve olyan összetételben került kijelölésre, hogy a legvalószínűbb feladatokat kiegészítés nélkül, alapszinten el tudja látni (szállítás, egészségügyi kiürítés, tűzszervezés feladatok). A QRF alapvetően egy harcoló erőkből álló „alapot” jelentett, amit szükség esetén a konkrét feladatnak megfelelően még ki lehetett egészíteni a rendelkezésre álló idő függvényében szakalegységekkel. Bármelyik erő bevetése esetén azonnal intézkedni kellett annak pótlására, ami a gyakorlatban egy következő váltás előzetes kijelölését jelentette a rendelkezésre álló erőkből.

ügynevezett összekötő csoport volt a PRT OCC-P összekötő tisztjeinek vezetésével, 6 járművel és összesen 30 személlyel. A másik az ügynevezett parancsnoki csoport volt, amely ténylegesen a PRT parancsnokát és annak közvetlen testőrségét jelentette (3 jármű és összesen 10 fő). Az összekötő csoportnak a választás napján kora reggeltől a választási tevékenység végezetéig kellett az OCC-P-n tartózkodnia. A parancsnoki csoport a helyzet függvényében kellett, hogy kimenjen az OCC-P-re. A tábor és az OCC-P közötti biztonságos mozgás érdekében három alternatív útvonal is kijelölésre került, amelyeket a PRT műveleti központjának⁶⁷ koordinálása mellett a helyzet függvényében rendszertelenül váltogatva kellett használni.

7. ábra: Az OCC-P alternatív útvonalai

Forrás: MH PRT-9

A PRT ezen feladatokba be nem osztott állománya a napi terveknek és szolgálatvezénylésnek megfelelően végezte munkáját, illetve lehetőség szerint a leadott szolgálat utáni pihenőjét folytatta, ami a gyakorlatban alacsonyabb szintű készenléti feladattal is párosult ebben az időszakban. A parancsnokhelyettesnek fel kellett készülnie a parancsnok távollétében (OCC-P), előre nem tervezett, táboron kívüli feladatok végrehajtá-

⁶⁷ Tactical Operational Center, a továbbiakban: TOC

sára, mint úgynevezett helyszíni parancsnok, miközben a törzsfőnök a táboron belüli feladatokat irányította.

A magyar PRT-nak otthont adó Camp Pannóniában azokban a napokban tehát mindenki magasabb készültségben volt, mint a megszokott „rutin” időszakban. A fokozódó veszélyeztetettség miatt átgondolásra és megerősítésre került a tábor őrzés-védelmi rendszere is.

A választásokkal kapcsolatos feladatok közül sajnálatos aktualitást kapott az egészségügyi biztosítás végrehajtása. Sok civil és szövetséges sebesültet kellett ellátni a szóban forgó 72 órában. Véres valósággá vált az ellenállók azon fenyegetése, hogy nem csak az afgán biztonsági erőket és az ISAF-erőket fogják támadni, de lesznek civil célpontjaik is. Ennek során pedig nemcsak a választások lebonyolítását végző hivatalnokok váltak áldozattá, de sokkal inkább a civil lakosság tagjai is.⁶⁸ A rakétákkal, aknavetőkkel, IED-ekkel és öngyilkos merénylőkkel végrehajtott támadásoknak gyermek áldozatai is voltak, akiknek az ellátása különösen nagy pszichikai megterhelést jelentett.

A szinte folyamatos bevetésről „beeső” helikopterek üzemanyagának feltöltése is folyamatos feladatot jelentett. A PRT-nak fenn kellett tartani egy megerősített gyorsreagálású alegységet, hogy szükséghelyzetben segítséget nyújtson a bajba került szövetséges erőknek. A helyzet komolyságát érzékeltette az a tény is, hogy PeK felett 6–800 m magasságban B–1B stratégiai bombázók, F–15E és F–16C vadászbombázók keringtek várakozási légtérben a nap minden percében. Időnként kisebb földrengésszerű rezgések jelezték, hogy valamelyik bombázó megszabadult súlyos terhétől. Az AH–64D „Apache” harci helikopterek felfüggesztett fegyverzete folyamatosan csökkent, ahogy újra és újra leszálltak bevetések után a PRT helikopterleszálló helyén, hogy tankoljanak.

Szeptember 16-án kora reggel a tartományi kormányzótól váratlan telefonhívás érkezett, amelyben azt kérte, hogy a PRT parancsnoka sürgősen látogassa meg a szálláshelyét jelentő kormányzói rezidencián. A szokatlan vizitálás célja az volt, hogy a magyar parancsnokon keresztül felhívja az RC-N parancsnokának figyelmét a várható eseményekre. Rövid beszélgetés során elmondta az általa feltételezett ellenállói forgatókönyvet, amit az elkövetkező napok eseményei hátborzongató pontossággal követtek. A kormányzótól kapott információk „malterként” kötötték össze a PRT korábban begyűjtött információdarabjait a Sahabuddin-háromszög vonatkozásában. A beszélgetésről készült írásos jelentést a parancsnok visszaérkezése után a hadműveleti ügyeleten keresztül azonnal továbbították az RC-N felé.

Az este során súlyos helyzet alakult ki a Sahabuddin-háromszög körzetében, ahol az ellenállók összehangolt támadásba kezdtek COP Sahabuddin ellen, amelyet az amerikai ODA által mentorált reintegráltak tartottak. A reintegráltak helyzetét nehezítette, hogy az RC-N amerikai parancsnokhelyettese által előző délelőtti megbeszélésen megígért állandó jelenlétű amerikai SF erők COP-ra történő beérkezése a támadásig nem történt meg. Ezzel szinte egy időben támadás érte a Bag-e Shamalnál települt ANA COP-ot is.

⁶⁸ Az MH PRT-9 23-427/2010 nyilvántartási számú napi jelentése az MH ÖHP felé. (A szerző saját archívumában.)

Az amerikai PMT és a német QRF-et kirendelték Sahabuddinba, de nem jutottak el a céljukig, mert a vályogfalakkal szegélyezett utakon két jármű is olyan sérüléseket szenvedett, hogy nem tudták folytatni útjukat. A járműveket visszavontatták az OP-N-ra, míg két sebesült amerikai katonát a PRT-ba szállították.

17-én, egész napos változó intenzitású harcok folytak Sahabuddinban. Az amerikai és német erőket már kora délelőtt kirendelték a helyszínre két irányból, de ezúttal sem jutottak el a reintegráltak COP-jára, mert a németek irányából bevezető úton elhelyezkedő Adjmir-hídat az ellenállók felrobbantották. A másik irányból érkező amerikaiakat kombinált támadás állította meg, ahol két katonájuk megsebesült. A beérkező német erősítés ellenére sem tudták teljesíteni feladatukat. A helyszínre érkező ANP erők hasznavehetetlennek bizonyultak. A szintén beérkező ANA-erők sem tudtak áttörést kierőszakolni. Afgán források szerint a térségben 150–200 ellenállót feltételeztek. Az esti órákban az ellenállók erőteljes kombinált támadást intéztek az említett COP ellen, ahonnan a szövetségesek légi támadásai ellenére is kivertek a reintegráltakat. Az elfoglalt COP-ot feldúlták, majd felgyújtották. A reintegráltak parancsnoka tisztázatlan körülmények között életét veszítette. Ezzel párhuzamosan támadás érte ismét a Bag-e Shamal-i iskolában települt ANA COP-ot is, ahol az OMLT magyar mentorai is jelen voltak.⁶⁹

Szeptember 18-án, reggel ismét kiújultak a harcok az Ajmir-i hídnál, amikor az afgán hadsereg löszert akart szállítani a reintegráltaknak. A harc során két afgán katona megsérült. Az ISAF közvetlen légi támogatást adott az ANA-erőknek. Később a német páncélos műszaki szakasz harcokcsihidat épített a kb. 5–6 m széles csatorna fölé és így a koalíciós erők megindulhattak a kb. 1 km-re lévő COP irányába. Délután a német erők két azonnali reagálású szakasza és az amerikai PMT két szakasza elfoglalta az addigra már üresen álló COP-ot. A beérkezett információk szerint hat reintegrált harcos életét veszítette, hét pedig megsebesült. A sebesültek jó részét a PRT-ba szállították be.⁷⁰

A délelőtti folyamán az ellenállók megtámadták a Chesmeh-ye Sehr-i szavazóirodát és egész nap támadták a Bag-e Shamal-i COP-ot is.⁷¹ A lázadók kézfegyverekkel és RPG-vel itt végrehajtott támadását saját erőik aknavetők tűzével igyekeztek elhárítani Dand-e Ghoriban település irányából, míg az OP-W-en települt ANA-tüzérség is bekapcsolódott a tűztámogatásba. A tüzet az OP-W-en települt afgán erők irányították magyar mentorálással. Az erősítéssel Bag-e Shamalba tartó OMLT-parancsnok konvoját a PeK határában erős RPG-tűz kényszerítette visszafordulásra.⁷²

Az ellenállók a választások napján rakétatámadást hajtottak végre, a Shar-i Khona és Baghlan Markezi településeken levő választási központok ellen. A rakétatámadás alatt

⁶⁹ MH PRT-9 2010. 09. 16-ai és 17-ei incidenslistája. (A szerző archívumában.) Egyes források szerint a sahabuddini reintegráltak parancsnoka (Commander Sher) harcban esett el, míg más források szerint az egyik Apache harci helikopter barátai tűzében esett el a rosszul megszervezett együttműködés miatt.

⁷⁰ Uo.

⁷¹ Bag-e Shamal jelentőségét az adta, hogy itt lehetett legegyszerűbben átjutni Dand-e Ghoriból Sahabuddinba, azaz itt húzódott az ellenállás egyik fő ellátási útvonala.

⁷² A Bag-e Shamal-i COP-t ért támadás részletes leírásáról lásd RÉDEY Róbert alezredes: *Az OMLT-ben szerzett tapasztalatok* című írását, ugyanebben a kötetben.

a szavazóhelyiség sértetlen maradt, a célt tévesztett rakéták a közeli iskolába csapódtak be. Shar-i Khonában a támadás során 1 civil lakos meghalt, 3 pedig megsebesült. A Kunduz tartományból érkező német IRF konvoját is megtámadták a település határában. A támadás során két DINGO típusú páncélozott jármű kisebb károkat szenvedett, az alegység tudta folytatni feladatát. Baghlan Markeziben támadás következtében három civil lakos vesztette életét. A nap során kisebb-nagyobb harcok alakultak ki Tala-wa Barfak és Burka járásokban is, ahol az ANP csak nehezen tudott helytállni.

A választások napján a PRT-nek több táboron kívüli feladatot kellett végrehajtania, ami ugyancsak komoly erőket vett igénybe. Ezek közül kiemelkedett az OCC-P biztosítása (az OMLT-vel és az ANSF kijelölt kötelékeivel), amelyen aznap az ISAF Északi Régió parancsnoka, Hans-Werner Fritz vezérőrnagy is látogatást tett, hogy személyesen egyeztessen a kialakult súlyos helyzetről a tartomány vezetőivel. A PRT-nek alapvetően a választást biztosító koalíciós erők tevékenységének minden oldalú támogatása jutott szerezni. Ennek keretében logisztikai, egészségügyi és ügynevezett vészhelyzeti segítségnyújtásra⁷³ kellett felkészülnie. A nap folyamán több ilyen feladat is adódott. Főként a sebesült ANSF-tagok és polgári lakosok ellátása jelentett nagy kihívást.

A választás napján folyó harcok alatt a tábor közvetlen környezetében több, az ellenállók által ellenőrzött Dand-e Ghor-i járásból kilőtt tüzérségi lövedék is becsapódott, amelyek azonban nem okoztak sem sérülést, sem károkat. Az Uranus ellátási útvonal mentén folyó harcok a választás napján fokozatosan PeK felé terjedtek és egészen a Pluto és Uranus kereszteződéséig is elérték. Ennek távolsága a PRT táborától már csak pár száz méter volt. Az ott folyó tűzharc hang- és hanghatásait a tábor őrsége jól láthatta és hallhatta.

A szeptember 18-i műveletek kapcsán elmondható, hogy a megfelelően előkészített tervek és a viszonylag jó felderítési információk ellenére a koalíciós erők tevékenységében meglehetősen komoly gondok léptek fel. A kiértékelt veszélyeztetettség alapján a fő erőkiejtést az Uranus és Pluto tartományon belüli útszakaszaira, valamint Baghlan-i Jadid járásra koncentrálták. Az eredeti elképzelések szerint minden útszakaszra (Pluto, Uranus, Zodiac) kijelölték azokat a koalíciós erőket, amelyek az ottani mozgásszabadságért feleltek. A sahabuddini COP elleni támadás kiteljesedésekor a Plutura és az Uranusra kirendelt ISAF-erők zöme beözönlött a páncélosok számára kedvezőtlennek számító sahabuddini területre, és ezzel „üresen” hagyták a számukra kijelölt főutakat. Ott lényegében csak az afgán biztonsági erők maradtak, amelyek zömét a nem túl megbízható és alacsony harcértékű ANP alkotta.⁷⁴

⁷³ In-Extreme Support

⁷⁴ Az MH PRT-9 23-39/2010 nyilvántartási számú heti jelentése az MH ÖHP felé. (A szerző saját archívumában.)

Összegzés és tapasztalatok

Összegzésként megállapítható, hogy az ellenállók a választás napján (és a megelőző napokban) meglepték a koalíciós erőket, korlátozott sikereket értek az ellenőrzésük alatt álló körzetekben. A Pluto és az Uranus biztosítására tervezett ISAF-erőket a Sahabuddin-háromszögben végrehajtott támadásaikkal sikerült „kiugratni” és eredeti terveik feladására kényszerültek. A meglepetés része volt, hogy a választás időszakában taktikák váltottak, szinte teljesen mellőzték az „Üss és fuss el!” taktikájukat, helyette pedig akár napokig tartó harctevékenységbe is belementek, amelynek során viszont jól kihasználták a civil környezet korlátozó hatását az ISAF-csapatokra. Az aszimmetrikus hadviselés módszereit jól alkalmazták és sikerült még az általuk nem ellenőrzött területeken is meglepetésszerű támadásokat végrehajtaniuk. Tudatos információs műveleteikkel a koalíciós erők felderítőrendszerét alaposan próbára tették. A rendkívül ellentmondásosan beérkező információk több szálon futó és folyamatos ellenőrzést kívántak annak érdekében, hogy ne következzen be saját veszteség és ne forgácsolódjon szét a rendelkezésre álló erő. A felderítőrendszer sokrétűségének és korszerű technikai eszközöket is felvonultató képességének szükségessége ilyen helyzetekben ismét beigazolódott. A szűkebb északi régióban az ellenállók ilyen típusú fellépése rendkívül ritka volt, ezért is számított teljességgel meglepetésnek az esemény.

Bár az ellenállásnak a shahabuddni csata során mutatott képességei tanulságosak, fontos hozzátenni, hogy tágabb értelemben erőfeszítéseik kudarcot vallottak, a parlamenti választások végrehajtását nem tudták megakadályozni (bár talán nem is volt céljuk a célpontok kiválasztása alapján). Tevékenységük sem regionális, sem tartományi szinten sem tudta számottevően befolyásolni a választási eredményeket.

Az afgán választási bizottság és a kormányzat már jóval korábban több helyen döntött arról, hogy az instabil körzetekben a szavazások elmaradnak. Ott a választási irodák ki sem nyitottak. Ezek aránya és jelentősége még tartományi szinten sem volt jelentősnek mondható. Ahol az ellenállók támadása bekövetkezett, ott több helyen már jóval a tervezett 18 órás időpont előtt bezárták az irodákat. Az egyre bonyolultabb helyzet miatt – nem hivatalosan – a választások már 16 órakor csaknem az egész tartományban véget értek. Ennek ellenére a választásokat sikeresnek nyilvánították nem csak Afganisztánban, de Baghlan tartományban is.⁷⁵

A taktikai sikerekért az ellenállás komoly áldozatokkal fizetett. Nem csak személyi veszteségeket szenvedett, de fegyverzetben és hadianyagban is hiány lépett fel soraikban. Az ISAF-jelentések úgy fogalmaztak, hogy az „ellenállók ellőtték az összes puskaporukat”. A választásokat követő 1–2 hét viszonylagos nyugalomban telt. Ez abban nyilván-

⁷⁵ Az afgán viszonyokat jól jellemzi, hogy a választás körüli tisztázatlan körülmények és korrupciós és csalási vádak miatt még hónapokkal a választások után is előfordultak Afganisztánban tüntetések. Így Baghlanban is komoly tömegeket megmozgató tiltakozásokra került sor, amelyek akár napokra is eltorlaszolhatták az ISAF számára is fontos főutakat. A nemzeti megkötések alapján a mozgásszabadság fenntartásához szükséges esetleges tömegkezelési lépések tiltottak voltak (nemzeti megkötés) a PRT-nak.

nult meg, hogy a támadások száma időlegesen jelentősen visszaesett. Az ellenállók azon célkitűzése, hogy a leadott választási cédulákat szállító konvojokat is támadják, nem tudott megvalósulni.

A választások biztosításának egyik legfőbb tapasztalata az volt a koalíciós erők számára, hogy miközben az ANSF nem bizonyult alkalmasnak önálló és hatékony tevékenységre, addig a szövetséges erők sem tudtak egységes tevékenységet felmutatni, ami alapvetően a vezetési rendszer elégtelenségére volt visszavezethető. Különösen az ANP harcértéke bizonyult katasztrofálisan alacsonynak, miközben az ANA helyenként meglepően jól helytállt a támadásokkal szemben.⁷⁶

Az ISAF-erőkön belül a már említett magyar nemzeti korlátozások ismeretének hiánya és az afgán „információs rendszer” ellentmondásainak területén szerzett tapasztalatok hiánya még az ISAF-en belül is feszültségeket okozott. Akadt olyan eset, amikor nem ellenőrzött és hiányos adatok alapján akart az RC-N harcvezető központjának egyik tisztje kirendelni PRT-erőket harcfeladatra. A helyzet tisztázásához parancsnoki szinten kellett intézkedni.

Noha hivatalosan a tartományban a magyar PRT parancsnoka volt az úgynevezett „hadszintér-tulajdonos”⁷⁷, gyakorlatilag azonban nem rendelkezett azokkal a jogkörökkel, mandátummal, kapacitásokkal és technikai eszközökkel, amelyek szükségesek lettek volna ahhoz, hogy a tartományban tartózkodó valamennyi ANSF- és ISAF/OEF-erőnek a koordinálásához és vezetéséhez lett volna szükség.

A szövetséges erők problémáihoz nagy valószínűség szerint az is hozzájárult, hogy a helyszínen lévő ISAF- és OEF-erők szinte mindegyike „friss” volt és nem rendelkeztek kellő helyi tapasztalattal, illetve nem ismerték igazán egymás képességeit sem. A magyar PRT nemzeti megkötései például szinte teljesen ismeretlenek voltak a partnerállamok csapatparancsnokai előtt és még hosszú hetekbe tellett, mire ezt elfogadták és megértették ennek a súlyát és jelentőségét.

Mivel a gyakorlat igazolta, hogy a PRT nemzeti megkötései és az ISAF által elvárt „hadszintér-tulajdonos”-i feladatok több helyzetben nem voltak összeegyeztethetők, ezért a PRT-9 parancsnoka javaslatot tett az RC-N felé, hogy a további hadműveletek során ezen hiányosság kiküszöbölésére az RC-N telepítsen egy előretolt harcálláspontot a tartományba és jelöljék ki az egyik RC-N-parancsnokhelyettest ennek élére. Az RC-N ezt a javaslatot elfogadta és az októberben induló „JADID” hadművelet előkészítése során telepítették is a harcálláspontot, de azt végül az RC-N hadműveleti főnöke vezette.

⁷⁶ Ez egyik első kézzelfogható hozadéka volt a több mint egy éve folyó OMLT-tevékenységnek.

⁷⁷ Battle Space Owner, a továbbiakban: BSO.

Az OMLT-ben szerzett tapasztalatok

Bevezető: A Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport

Az afganisztáni szerepvállalás a NATO első számú, kiemelt fontosságú művelete volt, mely hosszú távú katonai és civil jelenlét tervezését jelentette és jelenti. A fejezet a Magyar Honvédség Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (Operation Mentor and Liaison Team továbbiakban: OMLT) 4. váltásának szerepét, feladatait és kiemelve ezek közül a 2010. szeptemberi parlamenti választások biztosításának végrehajtását részletezi.

A Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoportja (továbbiakban: MH PRT), a Különleges Műveleti hozzájárulás, valamint a Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport a honvédség képességeit és lehetőségeit figyelembe véve, NATO és nemzetközi szinten is magas presztízsű szerepvállalások, illetve azok voltak Afganisztánban az ISAF kötelékében.

Az OMLT-k kiképezték és mentorálták az afgán hadsereg (ANA) egységeit, ezen túl összekötőként szolgáltak az ANA és az ISAF erők között, koordinálták a műveletek tervezését és biztosították, hogy az afgán hadsereg egységei megkapják mindazon támogatást, amire szükségük volt.

A magyar-amerikai Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport feladata az afgán hadsereg 209. hadtest 2. dandár kötelékében szolgáló 3. kandak (lövészszázlój) kiképzése, felkészítése és mentorálása, a műveleti feladatok alatt kísérése, tanácsadással és tűztámogatással történő segítése, valamint összeköttetés fenntartása az ISAF-erők és a kandak között. Az Ohio Nemzeti Gárda egy 2008-ban aláírt, külön szerződésben lefektetett együttműködés keretén belül vett részt ebben a küldetésben.²

Az MH OMLT-re az alábbi nemzeti korlátozások vonatkoztak:

- * tilos a kábítószer-ellenes műveletekben való részvétel,
- * tilos részt vennie személyek elfogásában és őrizetben tartásában,

¹ A szerző az MH OMLT 4. váltásának (2010. június – 2011. január) volt a parancsnoka a tanulmányban leírt események idején, jelenleg az MH 5/24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj parancsnoka.

² Az Egyesült Államok a rendszerváltás után több volt szocialista országgal kezdeményezett úgynevezett State Partnership Programot, amelynek keretében egy-egy amerikai szövetségi állam Nemzeti Gárdája alakított ki kapcsolatot az adott ország fegyveres erejével. Magyarország esetében az Ohio Nemzeti Gárdára valószínűleg azért esett a választás, mert ebben az államban nagyszámú magyar bevándorló telepedett le az első világháborút megelőző időszakban, így az állam komoly magyar gyökerekkel rendelkezik. Lásd: Linda M. ROYER – Tibor BABOS: *The Role of State Partnership Program in the Process of NATO Enlargement. The Case of the Hungarian-Ohio Cooperation*, Naval Postgraduate School, 2003, MA Thesis.

- ✿ műveleti terület Afganisztán,
- ✿ tiltás a Tartós Szabadság hadműveletekben³ történő részvételre.

1. Az OMLT negyedik váltása

A magyar állomány túlnyomó többségét az MH 5. Bocskai István Lövészdandár, magát az alakulat szervezeti elemei közül az 5/24 Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj biztosította. A 209/2/3. afgán zászlóalj néhány hónapos alap- és szakkiképzés, valamint a kötelékkiképzés első időszaka után, 2009 tavaszán diszlokált Baghlan tartományba, Khelagay bázisra. Az első időszak kifejezetten a kiképzést jelentette, bár a tisztek és tiszthelyettesek egy része már tapasztalt katona volt, de ilyen tömeg kiképzése ilyen rövid idő alatt csak a mentorok közvetlen segítségével volt lehetséges.

Az alakulat áthelyezése után, az eltelt egy év alatt a zászlóalj, lépésről lépésre fejlődött. A kezdeti időszak állandó zavarai lassan szemmel látható önálló tervezéshez és végrehajtáshoz vezettek.

A 2010. év második fele az ISAF-ANSF erők együttműködésében gyökeres fordulatot hoztak. Az addigi bizalmatlanságot felváltotta egy szoros, mindenre kiterjedő tervezés és végrehajtás, amely látványos sikert hozott a 2010-es év végén a Baghlan tartományban végrehajtott műveletek során.

Az OMLT a műveleti területen az ISAF RC-N közvetlen alárendeltségébe tartozott. (A többi tartományban az azonos nemzeti PRT-parancsnok alá tartozott.) Az OMLT az ÖHP-parancsnok szolgálati alárendeltségében tevékenykedett. A napi kapcsolattartás az ÖHP Békeműveleti Főnökség (BMF) és a többi főnökség kijelölt iránytisztjeivel történt. Egyéb ügyekben folyamatos volt a kapcsolat az anyaalakulattal.

A magyar-amerikai OMLT negyedik váltásának kötelékében 58 fő (30 magyar és 28 amerikai) kezdte meg 2010 januárjában a felkészítést, majd június közepén fél éves szolgálatát Afganisztánban, Baghlan tartományban. Az átadás-átvétel részeként a negyedik váltás az anyagi készletek teljes körű leltározását hajtotta végre, valamint ezzel egy időben az afgán zászlóalj kiképzési, mentorálási feladatrendszerének átadására és felelősségi területének szemrevételezésére került sor.

Ebből következően a felkészítés alatt megismert és begyakorolt vallási, nemzeti és helyi szokások a napi kapcsolattételek, egyeztetések és megbeszélések alatt „élesben” kerültek alkalmazásra.

Az OMLT negyedik váltása az átadott és megszerzett tapasztalatok értékelése után megszervezte a váltáson belüli és az afgán zászlóaljjal közös tevékenységet. A mentorált alegység szerteágazó feladat- és kapcsolattalrendszerrel rendelkezett, így a mentorok nap

³ Operation Enduring Freedom (OEF, az USA térségben indított különböző hadműveleteinek gyűjtőneve, melyek a *terrorizmus elleni háború*, *Global War on Terror*, *GWOT*) részeként hajtják végre. Fontos megjegyezni, hogy az *OEF-Afganistan* egy amerikai-brit-afgán közös hadműveletsorozat, mely nem része az ISAF-ben vállalt hasonló műveleteknek, melyben mindhárom nemzet szintén részt vállal.

mint nap többenemzeti – nemzetközi környezetben, táboron kívül és belül hajtották végre tevékenységüket.

A mentorcsoportok állományába egészségügyi tiszthelyettesek (combat medic) is be voltak osztva, akik biztosító és kiképző feladataik mellett már több alkalommal segítettek a helyi civil lakosságnak.

2010 augusztusának közepén kezdődött a Ramadan, a muzulmán böjt és vallásos elmélyülés időszaka, amely alatt fáradtabbak és érzékenyebbek az afgán emberek, a katonákat is beleértve. Erre való tekintettel a mentoroknak sokkal nagyobb figyelmet kellett fordítani a napi kapcsolattartás körülményeire, mint korábban.

A feladat-végrehajtás során az OMLT állománya tisztán nemzeti mentorcsoportokat alkalmazott: az 1. és a 3. század amerikai, a 2. század magyar mentorcsoport volt. Ez a felosztás sikeresnek bizonyult, amennyiben a mentorcsoportok logisztikai ellátása (lőszer, üzemanyag, a fegyverek és gépjárművek technikai kiszolgálása) homogén volt, illetve a feladat-végrehajtás során a közös magyar-amerikai mentorcsoportoknál meglévő nyelvi nehézségek elkerülhetőek voltak.

A többi mentorcsoportot illetően, a törzsszázadmentorok az OMLT parancsnoki mentorcsoportjával, a tüzttámogató mentor pedig többnyire a magyar lövészszázad-mentorcsoporttal közösen hajtott végre feladatot. Az OMLT parancsnoki csoportja, illetve törzse mindvégig közös, azaz magyar-amerikai szervezésű volt. A törzs állománytáblája és feladatrendszere megkövetelte a közös feladat-végrehajtást. A törzs inkább stacioner, kevésbé mobil feladat-végrehajtása és eltérő feladatrendszere miatt a fentebb említett logisztikai, illetve nyelvi problémák nem vagy sokkal kevésbé jelentkeztek, mint a lövészmentorcsoportoknál. Az OMLT parancsnoki csoportja a kandak előretolt álló vagy mozgó vezetési csoportjával, vagy magával a kandak parancsnokával alkotott egy egységet a táboron kívül, feladat-végrehajtás alatt.

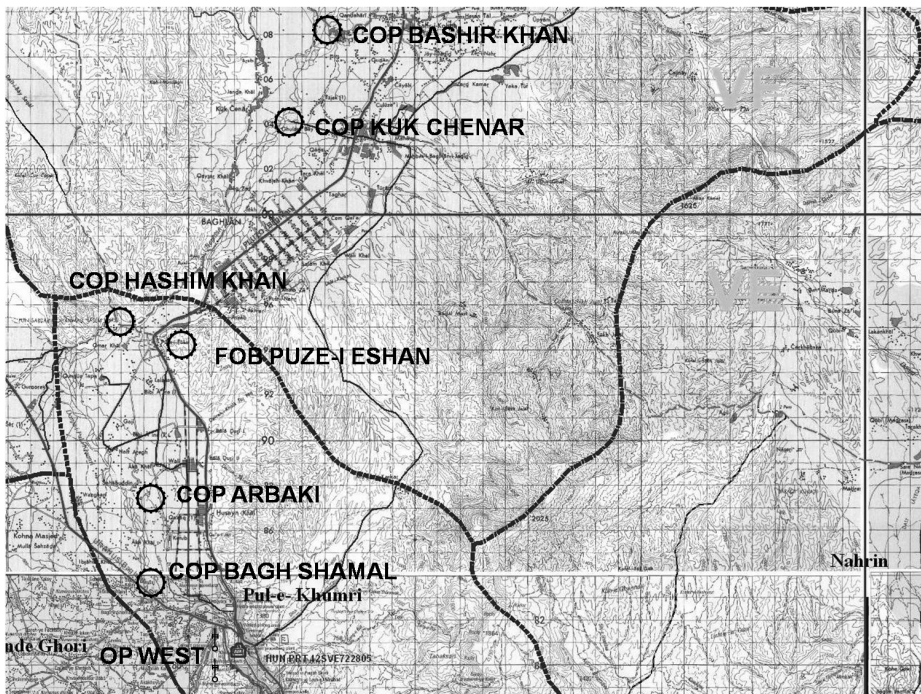
Összességében az OMLT által választott metódus, azaz a külön magyar, illetve amerikai lövészmentorcsoportok és a közös törzs jól működött és nagyban hozzájárult, hogy a két nemzet között a jó viszony mindvégig fennmaradt.

A 2010 tavaszi–kora nyári műveleti időszak után a kandak a visszafoglalt területeken felállított COP-k (Előretolt Műveleti Bázis: COP) őrzését, a környező területeken jelenlétfenntartó-információgyűjtő járőrözések végrehajtását hajtotta végre, amelyet egészen ősz közepéig folytatott, amíg ki nem vonták erőit a következő műveletre való felkészülés céljából.

OMLT-4 váltása az ANA-val közösen az alábbi műveleteket hajtotta végre közösen:

- ✿ 2010 június–2010 augusztus: Taohid III művelet: A művelet célja Dand-e Sahabuddin terület visszafoglalása volt a lázadóktól. A műveleti terület az ANSF és az ISAF erők ellenőrzése alá került. A visszafoglalt terület átadását vétele augusztus közepén kezdődött meg az eközben felállított helyi milícianak.
- ✿ 2010. augusztus 11–szeptember 16: Full Moon művelet: A művelet célja a Dand-e Sahabuddin területén települt helyi milícia támogatása az ISAF és ANSF erők által. A választások után új alapokra kellett helyezni a támogatást.

- ☼ 2010. szeptember 16–18: Afgán parlamenti választás biztosítása: A választások biztosítása az ANSF-erők feladata volt, az ISAF erők a háttérben maradtak a szavazóhelyektől.
- ☼ 2010. október 09–11: Nemzetközi logisztikai konvoj biztosítása: Egy több menetszlopból álló nemzetközi konvoj biztosításában való részvétel az ANA századok támogatásával. A művelet alatt ellenőrző, áteresztőpontok (check point – CP) üzemeltetésének, a főútvonalakon járőrözés, illetve QRF-feladat mentorálása alkotta a biztosítás támogatását.
- ☼ 2010. október 23-ától: JADID-művelet: Ezen művelet tervezési szakasza is egy új típusú harcászati együttműködés kezdetét jelentette, mert az ANSF képességeit, lehetőségeit és harcászati műveleti céljait helyezte előtérbe, illetve ezekhez hozta szinkronba az ISAF-erők feladatait. Ez a nagyfokú rugalmasság pozitív fogadtatásban részesült az ANSF részéről.

1. ábra: COP-ok elhelyezkedése Baghlan tartományban

Készítette: MH OMLT 1–4

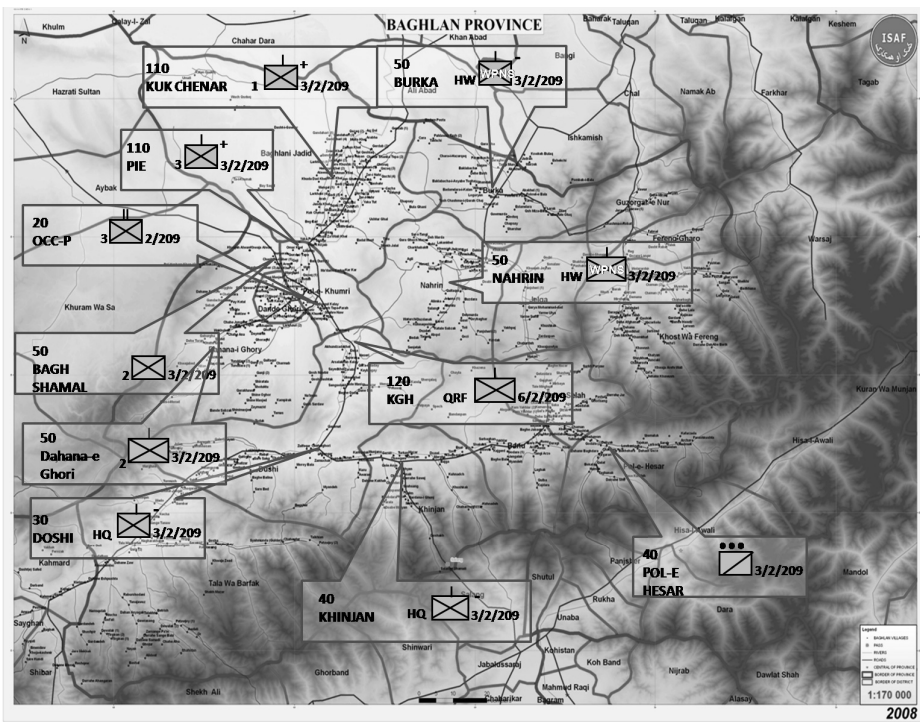
2. Afgán parlamenti választás biztosítása

A 2010. szeptember 18-ai afgán parlamenti választás biztosítása az ANSF-erők feladata volt több lépcsőben. Az ISAF-erők távol maradtak a szavazóhelyektől. Ezt használták

ki a lázadó erők és koncentrált támadást indítottak az elégtelenül szervezett tartományi ANSF-erők ellen. A tartományban állomásozó kandak az ANA-hadtest és dandárparancsnok intézkedéseinek megfelelően szétforgácsolta erőit a tartományban, a megerősítésül kapott tartalék század harcértéke alacsony volt. A három OMLT-század mentorcsoport a központi területen a dandár mentor utasítására és a kandakparancsnokkal koordinálva támogatta az afgán zászlóalj tevékenységét.

A szeptember 18-ai afgán parlamenti választások biztosítása érdekében az ANA 209. hadtest, 2. dandár, 3. kandak feladata Baghlan tartományon belül az úgynevezett 3. gyűrű (2000 m a szavazóhelyiségektől) biztosítása volt. Az ANA ezenkívül feladatul kapta, hogy szükség esetén támogassa a rendőri erőket, akik az 1. gyűrűt (1000 m a szavazóhelyiségektől) biztosították.

A 3. kandak alegységei szeptember 8–9-én települtek ki a részükre kijelölt járásokba, a törzs szeptember 18-ától települt ki Pol-e Khomri OCC-P épületébe. A afgán zászlóalj alegységeinek elhelyezkedése a következő volt:

2. ábra: A 3. kandak alegységeinek elhelyezkedése a választások biztosítására

Készítette: MH OMLT 1–4

- Törzs: Pol-e Khomri, OCC-P
- 1. szd.: COP Kuk Chenar
- 2. szd.: 50 fő: COP Bagh Shamaal

- 6. szd.: Dahana-e Ghor, járási kormányzói épület
- 3. szd.: FOB Puze-i Eshan, COP Hashim Khan
- Nehézfegyver század: Nahrin és Burka járások. A felderítőszakasz Pol-e Hesar járásba települt.
- Törzsszázad: Dushi és Khinjan járások

A 209. hadtest, 2. dandár, 6. kandak (Kunduz tartomány) egy százada Camp Khelagay-ba települt a választások idejére, mint tartományi QRF.

Az OMLT feladatai a választások alatt a következők voltak:

– Törzs és törzsszázad mentorcsoport: kandak törzs mentorálása, tábor őrzés-védelem mentorálása

– 1. szd. mentorcsoport: COP Kuk Chenar, FOB Puze-i Eshan, az 1. ANA szd. mentorálása.

– 2. szd. és nehézfegyver szd. mentorcsoport: COP Bagh Shamal, az ANA 2. szd. mentorálása, illetve figyelőpont létesítése OP WEST-en a PRT tábor őrzés-védelmének megerősítése érdekében.

– 3. szd. mentorcsoport: COP Hashim Khan, FOB Puze-i Eshan, Dand-e Sahabuddin, az ANA 3. szd. mentorálása.

Az OMLT választással kapcsolatos feladatait 2010. szeptember 13–14-én kezdte meg, amikor a lövészmentorcsoportok a részükre meghatározott helyszínekre települtek.

Szeptember 18-án a tartományban lévő ISAF-erők Dand-e Sahabuddinban a helyi milícia támogatásával teljesen le voltak foglalva, így a tartomány több központi stratégiai részein a lázadók átvették a kezdeményezést és a hatalmat. Ezen a napon egy mentorcsoport a támogatott afgán alegységével folyamatos harcérintkezésben hajtotta végre a feladatot Dand-e Sahabuddinban az ISAF-erőkkel közösen, csak késő délután – a harc feladat befejezése után – tudta magát kivonni a területről.

Egy másik mentorcsoport a Baghlan-i Jadid járásban segítette a támogatott afgán alegységet járőrözésben, itt harcérintkezésre nem került sor.

A harmadik, magyar mentorcsoport a Mazar-i Sharifba vezető főút mentén a támogatott afgán alegységgel együtt egy stratégiai ponton foglalt biztosítási pozíciót két nappal a választások előtt. Ez az ideiglenes COP védelme a tálib lázadók elleni küzdelem kulcseleme lett 18-án. Estére egy átvezényelt ANA-alegység és az OMLT harccsoportja felmentették a COP védőit.

A jól szervezett védelemmel szemben a tálibok nem érték el harcászati céljukat a főút feletti teljes ellenőrzés átvételére, de a stratégia céljukat sajnos sikeresen teljesítették a választások hatékony megzavarásával és a helyi milícia által védett COP Sahabuddin megsemmisítésével.

4. Afgán parlamenti választás biztosításának megtervezése, megszervezése

2010. szeptember elején (két héttel a PRT elleni, két magyar veszteséget követelő lesállítás után) az ANA hadtest és dandárparancsnoka a Kunduz tartományi székhely melletti ANA dandárparancsnokságon a választás biztosításának hadműveleti tervének kihirdetését tartotta a Ramadán utolsó hetében.

A kandakparancsnok és az OMLT-parancsnok is berendelésre került. Az érintett tartományok rendőri és belbiztonsági vezetői, a kunduzi PRT német parancsnoka, az amerikai hadsereg 10. hegyvidéki hadosztály 1. dandárparancsnoka, az érintett hadtest és dandármentorok is részt vettek az értekezleten.

A tervezés egy többhónapos, alapvetően afgán oldalon megvalósult folyamat volt. Az ISAF a választások politikai jellege miatt nem vállalt szerepet benne. Egyedül csak a katonai (hadtest és dandár mentorok) és belbiztonsági tanácsadók segítettek a hadműveleti tervek elkészítésében.

Az információvédelem nem volt erőssége az afgán félnek, ezért a kiszivárgott tervek részleteit a lázadók összegyűjtötték, feldolgozták és képesek voltak megfelelő offenzív műveleteket szervezni.

A hadműveleti terv ismertetését a 2. dandárparancsnok-helyettese hajtotta végre, mivel ő rendelkezett megfelelő harci és tervezési tapasztalatokkal, és ő volt a terv elkészítésének vezetője (a dandárparancsnok több évtizedes nyugati országban töltött száműzetés és tartózkodás után lett frissen kinevezett parancsnok). Ezután a tartományi rendőri vezetők (tábornokok, ezredesek) ismertették a biztosításba bevont erők és eszközök helyét, szerepét. (A megértés váltva alkalmazott tolmácsok segítségével történt.) A tájékoztatók végén a belbiztonsági főtisztviselők biztosították mindenkit a közrend és felkelők elleni tevékenység hatékony megszervezéséről. Afgán részről tehát egy látszólag alaposan megszervezett, de a felkelők várható tevékenységével csak ad-hoc jelleggel számoló terv készült el.

A hatóság szünetmentes, a Ramadán miatt étel és ital fogyasztása nélküli hadműveleti parancs kihirdetése a kandakparancsnok és az OMLT-parancsnok részére már szakaszszintig lebontott intézkedést tartalmazott, minimális manőverezési lehetőséggel. A Baghlanba való visszaérkezés után ismertette az OMLT-parancsnok a törzssel az afgán hadműveleti tervet és a kandakparancsnok szándékát.

Az OMLT amerikai parancsnokhelyettese megszervezte a felderítő információgyűjtést és értékelést, ezzel párhuzamosan a műveleti tervezést. A szakaszszintű alkalmazás, a járási székhelyek távolsága a tartományi székhelytől és egymástól tucatnyi, de alapvetően kevés eredménnyel kecsegtető cselekvési változatot hozott létre.

Mivel a századszintű mentorcsoportoknak az afgán zászlóalj századszintű erőit kellett támogatni, illetve azok súlypontját képező erőket, ezért végül csak a COP-k és a legközelebbi járási székhelyek megerősítése (egynapi, világosban végrehajtható menettel elérhető) maradtak a tervezett feladatok között. A kiválasztásnál a közvetlen légi támogatás is fontos szerepet játszott, amely a távolabbi járási székhelyeknél még az amerikai fél által sem volt elérhető.

A tervezés során a terepértékelés vált legfontosabb tényezővé, mivel az utak állapota gyenge és nagyon gyenge minőségű volt. Egy adott járásba egy út vezetett, amely tovább folytatódott a másik járás irányába. Ez megkönnyítette a mozgási folyosó értékelését, de demoralizáló volt.

Az ellenállók lehetséges cselekvési változatai területenként lettek értékelve. A távoli járási székhelyekre települt afgán szakaszok támogatása kizárásra került, mivel a földi, harcjárműves megközelítés időigényes volta (több nap) kizárta a hatékony reagálás lehetőségét.

Ezért a tartomány stratégiailag fontos helyein települt alegységek támogatása került a műveleti törzs által kidolgozásra, amely párhuzamosan a kandak zászlóalj-törzs által tervezett biztosítási feladatok tervezését is segítette, s így finomított információkat felhasználta a tervezés folyamatában.

Mivel az afgán zászlóalj teljesen szét lett forgácsolva, ezért a legvalószínűbb cselekvési változatok a helyzetnek megfelelő műveleti feladatokként lettek meghatározva. Ez azt jelentette, hogy mint egy dandár összefegyvernemi tartalék, számos alkalmazásra készült el egy műveleti tervvázlat. Naponta az esti parancsnoki értekezleten lettek az adott műveleti tervek megerősítve – ezzel további részletesebb tervezés vagy adott vázlat elvetése, esetleg teljes áttervezése –, annak függvényében, hogy az afgán dandárparancsnokság mit változtatott, illetve ezzel párhuzamosan a dandár rangidős mentora (egy német ezredes) milyen parancsot adott.

Szeptember elején a kandakparancsnok – az OMLT-parancsnok kezdeményezésére – szemrevételezést hajtott végre a COP-knál és az OP WEST magaslaton települt tűzérési állásnál (D-30 tarackos üteg). A szemrevételezés során a D-30 tarackok kezelőszemélyzetét az OMLT tűztámogató mentora felmérte és kikérdezte, ezzel meggyőződött felkészültségükről. A tűzeszközök állításuk szerint beszabályozottak voltak, de ennek meleg belövással történő ellenőrzésére nem volt lehetőség. Az afgán alegység rendelkezett támogató mentorcsoporttal, de a mentorai hetek óta nem jártak a tűzérési állásnál. A tervezés és az afgán törzs folyamatos mentorálása mellett a századmentorcsoportok 2–3 naponta (a Ramadán miatt csökkent az ellenállók és az afgán kormányerők tevékenysége) aktuális járőrözési és közös feladat végrehajtását is koordinálta az OMLT törzse.

A 3. kandak alegységei szeptember 8–9-én települtek ki a részükre kijelölt járásokba.

A menet során, valamint a kitelepülés után a rádióforgalmazási szabályok betartására koncentráltak az OMLT mentorai. A kandak műveleti központjába váltásban egy fő mentor (főképpen S6) tartózkodott, aki azonnal tudott jelenteni, ha az afgán zászlóalj alegységei települési-biztosítási helyein esemény történt.

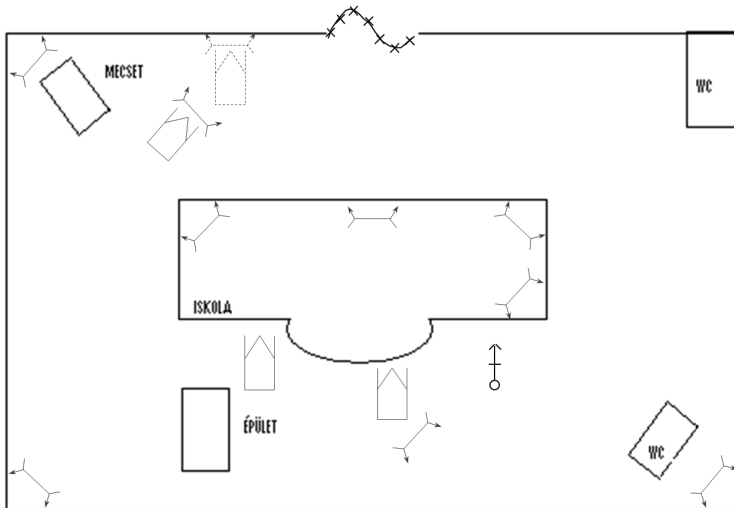
A korábban említett 2. dandár, 6. kandak egy százada Camp Khelagay-ba települt a választások idejére, mint tartományi QRF, ez plusz feladatot adott a 3. kandaknak és az OMLT-nek is, mivel a 6. kandak német mentorai nem jöttek támogatni a saját zászlóaljukat, így valamilyen szinten integrálni kellett a helyi afgán zászlóaljhoz. Másrészt, mivel fiatal, tapasztalatlan frissen bevonult katonákból álló zászlóaljról volt szó, ezért a véletlen fegyverhasználatból eredő sérülések és a „green-on-blue” támadásokra is számítani kellett. Maga a 3. kandak parancsnoka jelezte ezen veszélyt nekünk, amelyet

a katonai biztonsági szolgálattól kapott. Ezért ez a század egy elkerített részen, sátorban került elhelyezésre.

Ezenkívül a folyamatban lévő Full Moon művelet „támogatása” egészítette ki az OMLT feladatait. A művelet célja volt a Dand-e Sahabuddin területén települt helyi milícia támogatása az ISAF és ANSF erők által. Ez egy országos reintegrációs program részeként az USA felkeléssel szembe fordított műveleteinek része volt, de az ISAF afgán erők mentorálási tervének nem képezték részét, ezért az OMLT-k részéről távolságtartóan kellett támogatni. Ez azt jelentette, hogy a kandak járőrei naponta meglátogatták a COP Sahabuddint, viszont az OMLT nem vett részt a jelenlétfenntartó műveletekben, csak információgyűjtésre használta ezeket az akciókat.

5. Afgán parlamenti választás biztosításának támogatása (OMLT)

Az OMLT választással kapcsolatos feladatait 2010. szeptember 13–14-én kezdte meg, amikor a lövészmentorcsoportok a részükre meghatározott helyszíneken települtek, vagy járőröztek. A 2. szd. mentorcsoport szeptember 13–16 között a nappali órákban COP Bagh-e Shamalban tartózkodott, majd az éjszakai órákban figyelőpontot működtetett OP WEST-en.

3. ábra: Bagh Shamal iskola alaprajza

Készítette: Nagy Tibor ftörm, MH 5/24. BG fz.

Az 1. és 3. szd. amerikai mentorcsoportok szeptember 14–15-én az 1., illetve 3. ANA szd.-okat mentorálták, majd 16-án Camp Khelagay bázison feltöltést hajtottak végre. A 2. szd. mentorcsoport 16-án délután érkezett vissza Camp Khelagay-ba, ahol szintén feltöltést, karbantartást hajtott végre.

2010. szeptember 16-án délután az afgán dandár rangidős német mentora azt a parancsot adta, hogy a magyar-amerikai OMLT egy mentorcsoportja erősítse meg a Bagh-e Shamal-i iskola területén települt saját afgán erőket, mivel az iskola az Uranus fő közlekedési úton, valamint Dand-e Ghorī és Dand-e Sahabuddin tartományi régiók határán helyezkedett el. Egyben az ellenállók Dand-e Ghoriból Dand-e Sahabuddinba irányuló tevékenységének tengelyében feküdt.

Az OMLT törzse gyors feladattisztázást és felderítő értékelést hajtott végre, eközben az OMLT 2. szd. mentorcsoport (magyar) részére kiadott előzetes harcparancs szerint a mentorcsoport ellenőrizte a járműveket, fegyverzetet és felszerelést, majd feltöltötte hét napra készleteit. A HMMWV-1114 korlátozott szállítókapacitással rendelkezett, ezáltal a fontossági sorrend: lőszer, tartalék üzemanyag kannákban, víz, élelem és személyes felszerelés csökkenő méretben és mennyiségben. Tulajdonképpen a higiénia nem beszámított tényező volt. Ezután a különböző helyzetekre, támadásokra való reagálás, összefoglalóan drillek átismétlésére került sor. Mivel a magyar csoportban csak altisztek voltak mint beosztottak, ezért szemléltetéssel (vázlat, terepasztal alkalmazása), de kölcsönös megbeszélés alapján történt a drillezés.

2010. szeptember 16-án este a koalíciós erők jelentést kaptak arról, hogy a reintegrációs programban részt vevő helyi milícia által védett COP Sahabuddin egy körülbelül 50–60 fős ellenálló csoport támadása alatt áll. Az ellenállók felrobbantottak egy hidat a COP-hoz bevezető talajúton, ezzel sikerült elszigetelni a COP-ot, mivel a felrobbantott hídon a koalíciós erők nem tudtak átkelni. Az milícia késő éjszakára kritikus helyzetbe került, a védőknek elfogyott a lőszer és a COP közel került a lerohanáshoz.

A törzs mentorai az este folyamán a kandak törzs tisztjeivel egyeztettek a tervezett feladatokról. Felmérve a helyzet súlyosságát, gyors erőátcsoportosítást tervezett a kandak 1–1 szakaszt elvonva a COP-król. Ezek műveleti megerősítésére felkészült az 1. és 3. század mentorcsoport.

Szeptember 17-én reggel 07 óra 40 perckor az 1. és 3. század mentorcsoport elhagyta Camp Khelagay-t, hogy a COP felmentésében részt vevő ANA erőket segítse.

Emellett az OMLT törzs mentorcsoport a kandakparancsnokkal együtt a Pol-e Kumri északi kijáratánál lévő rendőrségi COP-ra települt át, ahol egy ideiglenes koalíciós műveleti törzs került felállításra a német zászlóaljharccsoport parancsnokával, a kandakparancsnokkal, a tartományi rendőri készenléti erők ezredesével és az OMLT-parancsnokkal. A koalíciós erők 17-én reggel megpróbálták felmenteni a COP Sahabuddin, de az ellenállók kemény ellenállása és a felrobbantott híd miatt ez nem sikerült.

A terep adta lehetőségek miatt – csak egy járható talajút – a 3. amerikai század mentorcsoport csatlakozott a benyomuló harccsoporthoz. Időközben a műveletet közeli légi támogatással is megerősítették egy AH-64 amerikai harci helikopter géppárral, de mivel az ellenállók maximálisan kihasználták a növényzet és az aránylag sűrűn lakott terület álcázóképeségét, így csak, mint fenyegetés járőrözött a harci helikopter géppár a műveleti terület felett.

A légi támogatás másik feltétele a cél láthatóságán kívül a földi légiirányító. A terep miatt az afgán erőket támogató ISAF erők nem kerülhettek jó megfigyelői pozícióba, amikor tisztán láthatták a *civil területen kívül* lévő célt.

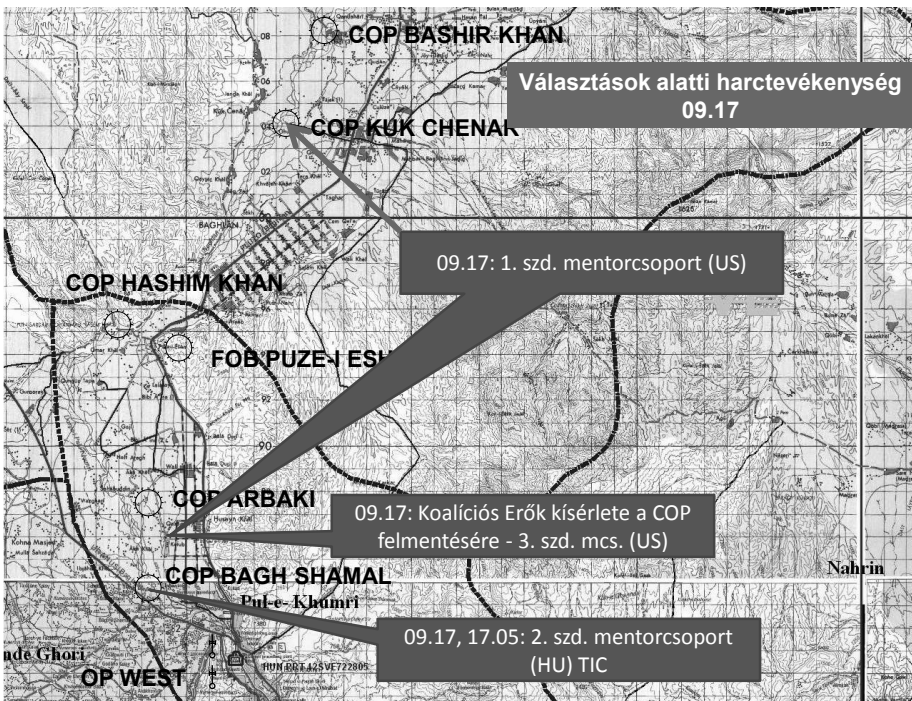
Mivel az afgán fél használni akarta az OP WEST-n települt D-30-as üteget a tüzérségi támogatásra, ezért a tüztámogatás koordinálását végezte az OMLT törzse: amikor tüzelt a D-30 üteg, akkor az AH-64-es géppár készenléti légtérben tartózkodott, nehogy baráti tüzben sérüljön meg.

Az afgán tüzérségi tűz pontossága 4–600 m volt, amely a nap végére már lecsökkent 1–200 méterre. Ez az afgán tüztámogatás felhasználását a későbbi feladatok során kérdésesé tette.

Az OMLT-parancsnok egyeztetve a dandár rangidős német mentorával és a kandak-parancsnokkal a helyzet stabilizálására érdekében 14 óra 20 perckor a 2. század. mentorcsoportot Bagh-e Shamal COP-ra küldte.

Az esti órákban a német harccsoportnak sikerült egy hídvető harckocsi segítségével ideiglenes átkelőt létesíteni a megrongált híd mellett.

Eközben a törzsmentorcsoport a város északi kapunál felállított ideiglenes vezetési ponton folyamatos kapcsolatban volt a mind a Dand-e Sahabuddinba, mind a Bagh-e Shamalnál feladatot végrehajtó erőkkel, majd 22 óra 00 perckor visszaérkezett Camp Khelagay-ra feltöltés céljából.

4. ábra: 09. 17. harcérintkezések

Készítette: MH OMLT 1–4

Napközbeni fegyveres összefüggésekről, amelyben az OMLT érintett volt, a kontingens parancsnoka azonnal jelentett az ÖHP parancsnokának.

Napközben a mozgó vezetési pont folyamatos kapcsolatban volt az OMLT Camp Khelagay bázison lévő harcvezető központjával, amely az információgyűjtés mellett az írásos jelentések elkészítését hajtotta végre, ezzel a szóbeli jelentéseket kiegészített információval látta el, másrészt igazolta a megtörtént döntéseket és eseményeket.

Szeptember 17-án 23 óra 20 perckor heves rengések rázták meg a Camp Khelagay-t. Először rakétatámadásnak vélte a kontingens, de rövid időn belül kiderült, hogy egy földrengés (észak-indiai epicentrumú 6,5-es erősségű) rázta a környéket. Személyi sérülés, anyagi kár nem történt.

Szeptember 18-án 01 óra 20 perckor, majd 01 óra 30 perckor két robbanás, majd kézfegyverek tüze hallatszott Camp Khelagay bázison. Az OMLT-parancsnok intézkedett egy négyfős járőr kiküldéséről. A járőr elsőként a 10. hegyivadász hadosztály táborban tartózkodó erőivel vette fel a kapcsolatot, akik szintén hallották a robbanásokat, illetve lövéseket, de további részleteket ők sem ismertek. A járőr ezután a tábor őrzés-védelmét ellátó afgán katonákkal vette fel a kapcsolatot. A kapun szolgálatot teljesítő afgán katona nem tudott semmit a robbanásokról, állítása szerint nem hallott semmit. A közeli 1. sz. toronyban tartózkodó katonák azonban arról számoltak be, hogy láttak egy becsapódást a tábort északról övező hegyoldalban, majd a nyugati irányból felbukkanó fényekre tüzet vezettek. A járőr ezután két részre oszlott, a tábor különböző részeit ellenőrizte, majd miután egyéb esemény nem történt, visszatért a TOC-ra. Csak szeptember 20-án, a délelőtti órákban sikerült a 10. amerikai hegyivadász hadosztály helyi erői által kiküldött járőrnek azonosítani egy becsapódási pontot. Az ő vizsgálatuk szerint két db BM-1 rakéta került indításra a tábor ellen. A rakéták délről északra átszálltak a tábor felett és a közeli hegyoldalba csapódtak. A rakéták indítási helyét nem sikerült azonosítani.

6. A 2. magyar század mentorcsoport, első harci nap (Bagh-e Shamal)

Szeptember 17-én 09.00-kor a 2. magyar század mentorcsoport vette az OMLT parancsnok kiegészítő harcparancsot, majd a 12. 00-kor a csoportparancsnok kihirdette saját harcparancsát. Ezután gondolva a következő napokra, meleg ebéd (a PRT-ből naponta átszállítva) elfogyasztása – mint erkölcsileg pozitív tényező –, majd a frekvenciák feltöltése a híradó eszközökbe került végrehajtásra.

Az OMLT parancsnok megerősítette híradó eszközön a kiadott kiegészítő harcintézkedését 14 óra 20 perckor, hogy a 2. szd. mentorcsoport azonnal induljon meg Bagh-e Shamal COP-ra.

Ezután – ahogy szokás műveleti területen – az otthon maradt családtagokkal beszéltek a katonák telefonon vagy az interneten keresztül, de csak általános dolgokról, szigorúan betartva a műveleti titoktartási kötelezettségüket.

Táborelhagyáskor a három harcjárműves oszlop menetrendje a következő volt: az Orthos 20 fedőszámú parancsnoki jármű előtt az Orthos 21 terepkutató, mögötte a 22-s végbiztosító feladatokat látott el. Az objektum kb. 60 percre volt a Khilagay bázistól, de útközben a magyar PRT-ban még üzemanyagot tankolt a csoport, mert a jármű-

veknél minden csepp gázolaj később életmentő lehetett. Emellett a csoportparancsok a PRT felderítőtisztjével és harcvezető tisztjével is pontosította a tartomány központi körzetének helyzetét.

2010. szeptember 17-én a kora délutáni órákban érkezett meg az OMLT 2. szd. mentorcsoportja (magyar) a Bagh-e Shamal-i iskola területére, amelyet ideiglenes COP-ként használt a második ANA-század 1. szakasza. A csoporthoz a feladat idejére beosztásra került 1 fő tűztámogató mentor.

Megérkezésüket követően az iskola falain belül helyezték el a harcjárműveket. Az elmúlt időszak eseményei és felderítő-jelentések alapján a feltételezhető veszélyes irányokat figyelembe véve a csoportparancsnok és az afgán szakaszparancsnok közösen megszervezte a 360°-os körkörös biztosítást. Kettős biztosítási gyűrűt alakítva, az elsőt az ANA látta el a mentorok segítségével, kiigazítva az esetleges hiányokat, a második gyűrűt az OMLT alkotta saját Force Protection céljából.

A fő veszélyes irány a déli irány, mert az ellenállók főerői a déli, Dand-e Ghori körzetben összpontosultak, ezért a tüzérő összpontosítása erre történt. Északi irányban fasorokkal takart terület volt, amely részben akadályozta a kilátást, és így szintén a támadók tevékenységét könnyítette meg, ezért ezt is veszélyes iránynak minősítette a csoportparancsnok.

A tájékozódási pontok (T) kijelölése után a VECTOR lézeres célmeghatározóval azok pontos helye rögzítésre került, illetve a koordinátákat rádióon leadták az OP-WEST-n lévő tüzéreknek.

5. ábra: Kilátás Dand-e Ghori irányába

Készítette: Nagy Tibor főrm, MH 5/24. BG fz.

A csoporton belül a parancsnoki harcjármű (Orthos 20), mint tartalék az Uranus keleti biztosítása főfeladatként, kezelőszemélyzetének egyrészt mentorálás és összeköttetés az OMLT-parancsnokkal és TOC-kal, valamint utánpótlás és összeköttetés az iskola tetején lévő erővel volt a feladata.

Az Orthos 21. harcjármű az északi irányt 180°-ban biztosította, kezelőszemélyzete a tetőn mesterlövész és célmegjelölés feladattal foglalt fő és tartalék tüzelőállást. A pozíció elfoglalása után a tájékozási pontok szerint pontosították a tüzelési szektorokat. Kiegészítő feladatként tüzérségi megfigyelés és célhelyesbítés, valamint összeköttetés Orthos 22-vel és egészségügyi ellátás (állományában lévő combat medic szakápolóval).

Az Orthos 22. harcjármű az Uranus nyugati körzetet, kiegészítő feladatként a főkapu és déli szektort biztosította. Az afgán szakasz megerősítő aknavetőjének kezelőszemélyzete az Orthos 22-be tartozó tűztámogató mentor felügyeletével, célfelderítést és tüzelőkészítést hajtott végre. A harctevékenység alatt az afgán szakaszparancsnokon keresztül az OP WEST-n települt D-30 tarackos ütegnek célmegjelölést és tűzhelyesbítést továbbított, emellett szeptember 17-én, a közvetlen általános légi támogatást végrehajtó AH-64 harci helikopterek célra vezetését segítette.

Kb.17.00 órakor történt egy rálövés a védett objektumra – feltehetőleg RPG-7-tel, déli irányból –, de célzási hiba miatt ez nem érte el az iskolát, hanem az út túloldalán, az iskolával szembenálló bódésorba csapódott.

6. ábra: Biztosítási szektorok: zöld: ANA; kék: OMLT

Készítette: Nagy Tibor főrm, MH 5/24. BG fz.

Gyors helyzetelemzést követően, arra a megállapításra jutott a parancsnoki állomány, hogy feltehetőleg a főkapu biztosítására beállított HMMWV tornya kimagaslott a fal

felett és ez lehetett a célpont. Később kiderült, hogy a távolabbi fákra (3–400 métere) másztak fel fiatalabb ellenállók és valamennyire belátták az iskola déli részét a kerítésen belül.

A HMMWV védelme érdekében az épület északi oldalára csoportosította át a csoportparancsnok az Orthos 22 harcjárművet, valamint módosította az Orthos 21 harcjármű tüzelési szektorát a főkapu irányába. Az átszervezést követően a készenlélet fenntartotta az éjszaka beálltaig, mivel az ellenállók a szövetséges erők által is ismert – technikailag elmaradott fegyveres erőknél használt – TTP-t alkalmazták: vagyis a szürkületi órákra tervezik a támadások nagy részét, amikor még nem használhatóak 100%-kal az éjjellátók, illetve a normál optikai eszközöknek már kevés a fény az optimális használathoz. A teljes sötétedést követően váltásokban megkezdte a csoport a pihentetést. ANA részéről lettek kijelölve az ügyeletes tűzfegyverkezelők, a mentorok közül pedig váltásonként egy fő segítette az ANA figyelését éjjellátó eszközzel. Az éjszaka nyugodtan telt az ideiglenes bázison.

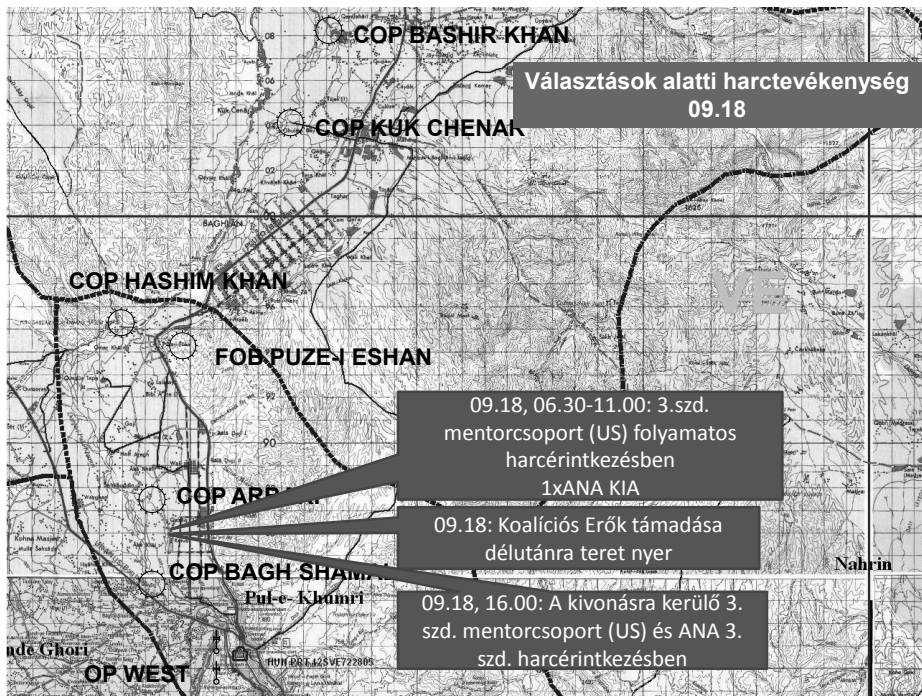
6. Afgán parlamenti választás biztosításának támogatása szeptember 18-án

2010. szeptember 18-án reggel 06 óra 30 perckor a koalíciós erők, köztük a kandak 3. százada a 3. amerikai század mentorcsoporttal együtt támadást indított a felrobbantott hídon keresztül (a járművek részére az átkelést a német hídvető harckocsi biztosította) a COP irányába. A 3. kandak ekkor szenvedte el első veszteségeit, halottban és sebesültekben.

A térségben egész nap heves harcok folytak a koalíciós erők és a körülbelül 100 fő ellenálló között. Végül északi irányból, 18-án a délutáni órákban sikerült Hussein Khel felől a COP-ot elérni, amikor is kiderült, hogy a bázist az ellenállók már lerohanták, a milícisták többségét megölték, köztük a parancsnokot is. A koalíciós erők az OP WEST-en települt D-30-as lövegpar, Close Air Support (500, illetve 2000 fontos bombák) és nagy erőkkel összpontosított ISAF- és ANSF-erők bevetésével voltak képesek az ellenállók Dand-e Sahabuddinból kiszorítani. A COP visszafoglalása után a Dand-e Shahabudinból kivonásra kerülő ANA erőt és a vele együtt mozgó 3. szd. mentorcsoportot újabb támadás érte. Álcázott fedezékekből keresztttűzet alkalmazó lázadókkal szemben csak a toronyra szerelt automata 40 mm-s gránátvetők voltak hatékonyak, mivel a 2–300 méterre lévő fedezék mögötti lázadókat a repeszgránátok hatékonyan lefogták és zavarták. Estére az ISAF erők megszállták Dand-e Sahabuddint, az ellenállók Dand-e Ghorri irányába vonultak vissza.

2010. szeptember 18-án 06 óra 00 perckor a törzs kijelölt állománya Pol-e Khomri OCC-P épületéhez indult, ahová 07 óra 00 perckor érkezett meg. A csoport harcértéke három HMMWV-1114, kettő MATV (amerikai gyártmányú, IED ellen védett páncélozott harcjármű), 12 fő magyar, 6 fő amerikai katona és 2 fő tolmács volt.

Az OCC-P irányítóépületében tartózkodott az OCC-P törzsön kívül a PRT parancsnoka, a tartományi rendőrkapitány, az afgán titkosszolgálat (NDS) tartományi főnöke, a 209. hadtest 2. dandár parancsnokhelyettese és a 3. kandak parancsnoka.

7. ábra: 09. 18. harcérntkezések 01.

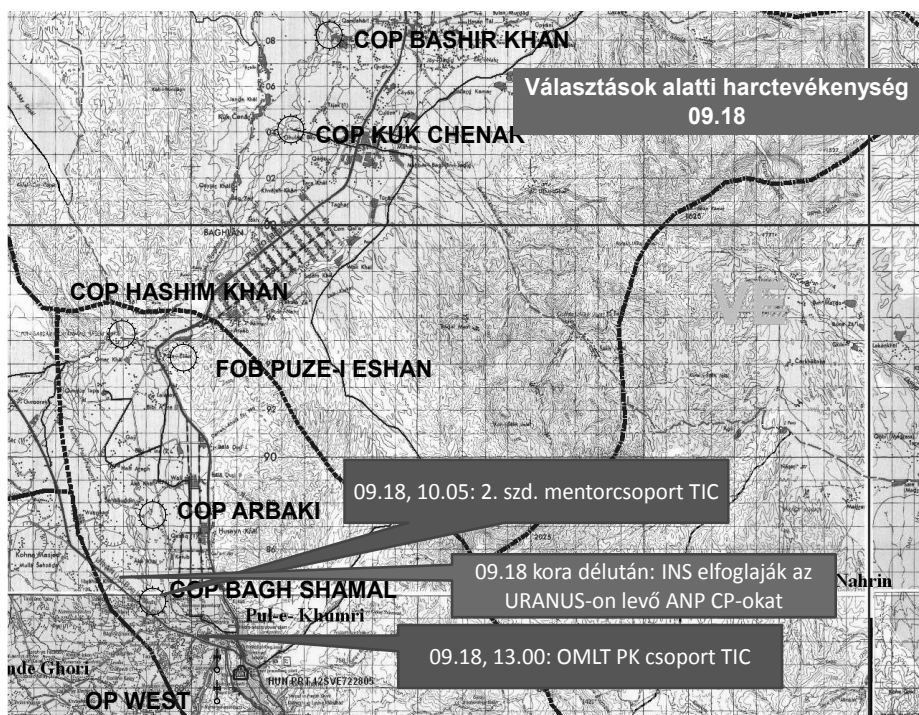
Készítette: MH OMLT 1–4

11 óra 30 perckor a kandakparancsnok arra kérte az OMLT parancsnokát, hogy foglaljon tüzelőállást az OP WEST-n és vezessen tüzet az automata gránátvetőkkel az alatta elterülő Dand-e Ghorri járás elérhető részeire. Mivel közelebbi katonai célpontokat nem tudott megnevezni a kandakparancsnok, tehát civil területek lövése lett volna a támogatási feladat, így az OMLT parancsnoka udvariasan, de határozottan elhárította a kérést.

Ugyanebben az időben a tartományi rendőrkapitány, a tartományi NDS-főnök és a 3. kandakparancsnok értesítést kapott, hogy Pol-e Khomri észak-északnyugati kijáránál összetűzések kezdődtek a rendőrség és a lázadók között, ezért az említett vezetők oszlopaikkal azonnal elhagyták az OCC-P bázist a város támadott körzetének irányába.

12 óra 30 perckor az OMLT törzscsoport öt harcjárművével elindult az Uranus fő közlekedési úton az 1. számú CP-hoz a kandakparancsnokkal történő feladatpontosításra, valamint Bagh-e Shamalba a 2. század mentorcsoport ellenőrzésére. Az Uranuson lévő első híd utáni piactérnél találtak az afgán kormányerők jelentős csoportjával, akik nyugodt körülményekről számoltak be Bagh-e Shamal irányába. Egy km-rel távolabb, az OMLT törzs heves tüzelést tapasztalt kézfegyverekből és RPG gránátvetőkkel. Délről, Dand-e Ghorri irányából a lázadók, északi, azaz Dand-e Sahabuddin irányából a 3. kandak QRF erejét képező 6. kandak egy százada vezetett tüzet. A törzs oszlopa az út jobb oldalán található, részben rombolt épületek fedezékébe vonult szórványos tűz

alatt. Az OMLT-parancsnok gyalog két fő biztosításával folytatta az előrenyomulást a terepfedezék kihasználásával, majd felvette a kapcsolatot a QRF századot irányító afgán, rangidős őrnaggyal. Eközben a járművek tüzelőállást foglaltak. Az OMLT amerikai parancsnokhelyettese körkörös biztosítást szervezett harcjárművekből és gyalogos katonákból. Az ANA őrnagy a lázadók heves tevékenységéről számolt be. Az őrnagy nem ismerte a 3. kandakparancsnok pozícióját. Eközben az OMLT egészségügyi tisztje elsősegélyben részesített, két, a helyi ANP erők állásaiban tartózkodó civil sérültet, akik előzőleg lőtt sérüléseket szenvedtek. Az OMLT-parancsnok és az egészségügyi tiszt javaslatára az ANA őrnagy intézkedett a két súlyos sérült azonnali kórházba szállítására. A tisztázatlan helyzet és a további előrehaladás akadályoztatása miatt, az OMLT-parancsnok a csoport visszafordulására intézkedett. Megszervezésre került a fedezékek gyors és biztosított elhagyása. A fedezékekből az útra történő ráhajtáskor, majd az első 50–100 méter megtétele közben, a lázadók szórványos kézfegyver és RPG tüzet vezettek az OMLT törzs járműveire. A tüzelés faszorok és bokorcsoportok takarásából rövid ideig tartott, emiatt a célfelderítés nem járt eredménnyel, valamint az út túloldalán ANP rendőrök tartózkodtak, így az OMLT törzs harcjárművek toronylövészei nem viszonyozták a tüzet, ezzel elkerülve, hogy a baráti tűz által okozzanak veszteséget az afgán erőknek.

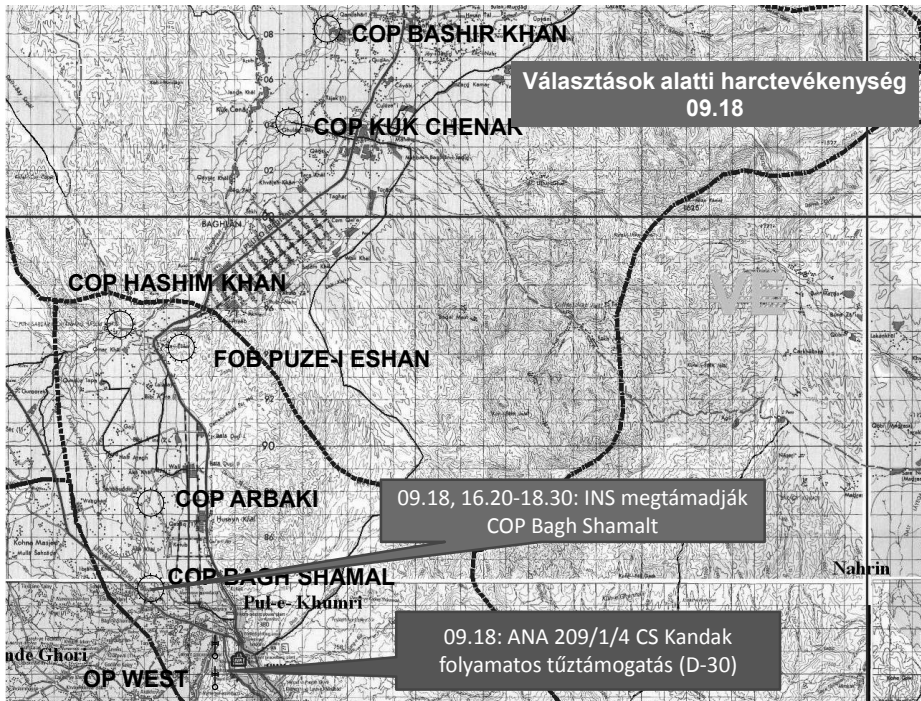
8. ábra: 09. 18. harcrintkezések 02.

Készítette: MH OMLT 1–4

Az OMLT-törzs 14 óra 15 perckor visszatért az OCC-P bázisterületére, ahol újjászerveződést, kárfelmérést hajtott végre, illetve a PRT-parancsnokkal és az OCC-P törzsszel pontosította az Uranuson kialakult helyzetet. A személyi állomány eközben átvizsgálta a járműveket és károsodást nem észlelt.

Tűztámogatásra az OP WEST-en lévő kettő darab ANA D-30-s löveget tűztámogatását tudták igénybe venni a 2/209 ANA dandárparancsnok-helyettesessel történt egyeztetés után, amelyek később nagy segítséget nyújtottak az ellenség lefogatásában és pusztításában. A harctevékenység kisebb megszakításokkal két és fél óráig tartott.

Időközben a beérkezett jelentések alapján világossá vált, hogy Dand-e Ghor-i területén, Pol-e Khomritól északra az Uranuson a Bagh-e Shamal-i COP az egyetlen, még ISAF/ANSF kézben lévő COP. Ezért a 209. ANA hadtest elrendelte egy lövészsorozat azonnali megindítását Mazar-e Sharifből az Uranuson kialakult helyzet rendezésére. Az OMLT-parancsnok az OCC-P pontosított a PRT-9-parancsnokával, valamint a 2/209 ANA dandárparancsnok-helyettesével, majd intézkedett a 3. század amerikai mentorcsoport mielőbbi kivonására Sahabuddinból és átcsoportosítására a magyar PRT-ba.

9. ábra: 09. 18. harcérintkezések 03.

Készítette: MH OMLT 1–4

7. A 2. magyar század mentorcsoport, második harci nap (Bagh-e Shamal)

2010. szeptember 18-án reggel az afgán dandár rangidős mentora (német ezredes) megerősítette azt a parancsát, hogy a magyar-amerikai OMLT egy mentorcsoportja továbbra is erősítse meg a Bagh-e Shamal-i iskola területén települt saját afgán erőket. Ezért az OMLT parancsnoka 07:40-kor adta ki azt a kiegészítő parancsát, hogy OMLT 2. szd. mentorcsoportja 16:00-ig nem hagyhatja el az objektumot.

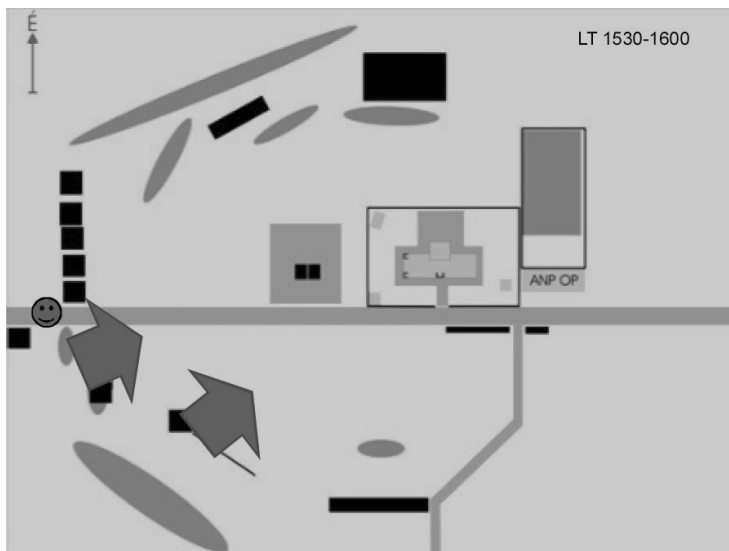
A 2. szd. mentorcsoport 09 óra 15 perckor egy robbanásra lett figyelmes, amely a tábornól pár száz méterre keleti irányba történt. A helyszínen RPG-nek vélték, azonban a későbbi felderítő információk szerint egy BM-1-es rakétát indítottak alacsony röppályán állásuk ellen. 10:05-kor kapta az első támadást, amely a tüzelőállásban található HMMWV-től nyolc méterre a téglafalba csapódott, abban egy körülbelül egy méter átmérőjű lyukat okozva (utólagos beazonosítást követően feltehetően BM-21-es rakétát indítottak). A támadásra a COP reagált és tüzet vezetett a feltételezett indítás területére. A PG-7V gránát indítását kézfegyverek tüze követte. Az ezt követő tűzharc körülbelül 10–15 percet tartott. Itt egy kisebb „happy shooting” kezdett kibontakozni a bázison lévő ANA részről, melyet sikerült időben elfojtani a lőszer-takarékosság és az ellenség célfelderítésének elkerülésének érdekében (6. vázlat).

A támadás, a parancsnoki állomány értékelése szerint, a másik, elől maradt HMMWV ellen irányult. A harcjármű vissza lett rendelve a tüzelőállásból 10–15 méterre északi irányba azzal a parancssal, hogy déli irányú támadás esetén a jobb kilövés érdekében, ha szükséges, álljon vissza az eredeti tüzelőállásba. A nap további részében harcérintkezés nem volt. A rendőrök és az ANA katonák lőttek Dand-e Ghori irányába. A mentorok megfigyelésük során célpontot nem észleltek.

14:40-kor egy ANP-s HMMWV érkezett a COP-ra nyugati irányból az Uranus fő közlekedési úton. Az ANA szakaszparancsnokkal történő egyeztetés során kiderült, hogy a rendőrök a COP-tól északnyugati irányba található, három egymást követő ellenőrző pontjukat harc nélkül feladták és visszamenekültek az állásuk mellett található ANP COP-ra. Ezzel a rendőrök lehetővé tették az ellenállóknak, hogy az Uranus úton minden nehézség nélkül átkeljenek Dand-e Sahabuddin irányába.

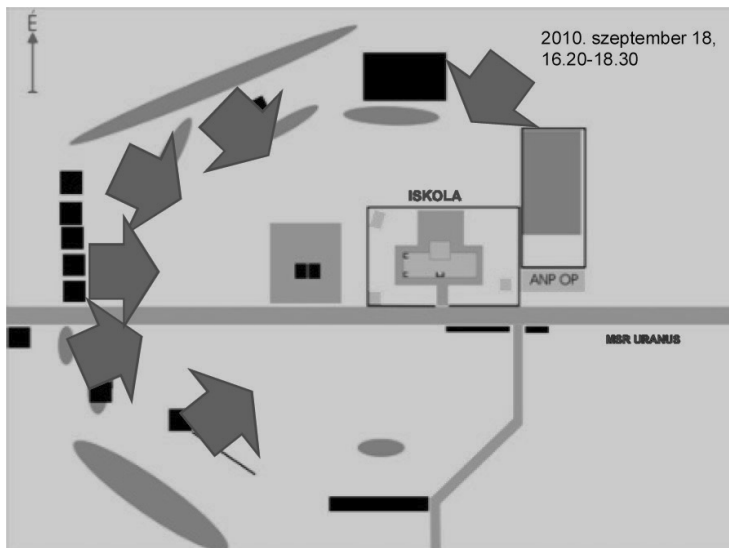
15:05-kor egy újabb csapat rendőr érkezett, de most délkeleti irányból, az Uranuson a tőlük délkeletre kihelyezett ANP ellenőrző pontról. Ennek következtében a rendőrök megadták az ellenállóknak azt a lehetőséget, hogy teljesen és akadálytalanul körüljárják a bázist.

16:10 körül az ANP tűzkiváltásba kezdett Dand-e Ghori irányába, a magyar megfigyelők semmit nem láttak. 16:20 körül az iskola tetején elhelyezkedő megfigyelők észrevettek hét fegyveres ellenállót, akik megpróbálták átkelni az Uranuson a bázistól nyugati irányban. A tetőn elhelyezett erők azonnal tüzet nyitottak a megkerülést végrehajtó ellenségre. Ezután megkezdődött egy intenzív tűzpárhaj. Az ellenállók 6–10 fős csoportokban mozogtak a területen és igyekeztek minél kevesebb időt tölteni egy helyen, hogy ne tudjunk rájuk tűzérési tüzet vezetni.

10. ábra: 2010. 09. 18. 16.00 helyzet

Készítette: Nagy Tibor főrm, MH 5/24. BG fz.

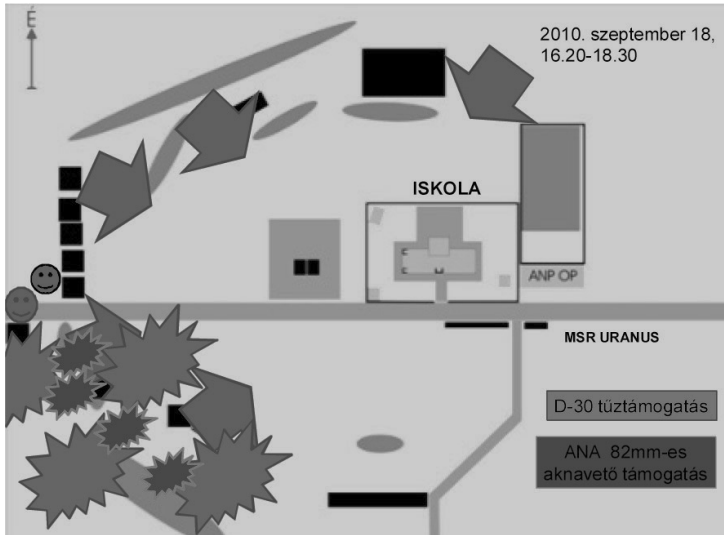
11. ábra: 2010. 09. 18. 18.00 helyzet

Készítette: Nagy Tibor főrm, MH 5/24. BG fz.

16:50-re megközelítőleg 270 fokban volt körbezárva a harccsoport. Az OMLT részéről kisebb csoportokra tagolódtak, nem volt lehetőség központi parancsnoki vezetésre. A tetőn lévő erők főként az ANA-nak végeztek célmegjelölést, illetve hatékonyabb

tűzvetéssel segítettek a harcban. A lenti erők a lőszer- és vízutánpótlást végezték, míg a HMMWW toronyfegyverek is a harc megvívásában vettek részt.

Megközelítőleg fél óra leforgása alatt felhasználták a lőszerük 20%-át. CAS és CCA nem volt. Egyedül az OP Westre kihelyezett két ANA D-30-s lövegek tűztámogatását tudták igénybe venni, amelyek nagy segítséget nyújtottak az ellenség lefogásában. A D-30-asok elhelyezkedése miatt csak a COP déli oldalán lévő megközelítési zónákat lövették biztonsági okokból.

12. ábra: 2010. 09. 18. 18.00 helyzet 02.

Készítette: Nagy Tibor főrm, MH 5/24. BG fz.

Nem volt biztos az ANA tűzsérg pontossága, így nem kért a bekerített harccsoport tűztámogatást a COP-on átlőve az északi irány lefogására. A tűzkérést és a helyesbítést az OMLT mentorok végezték.

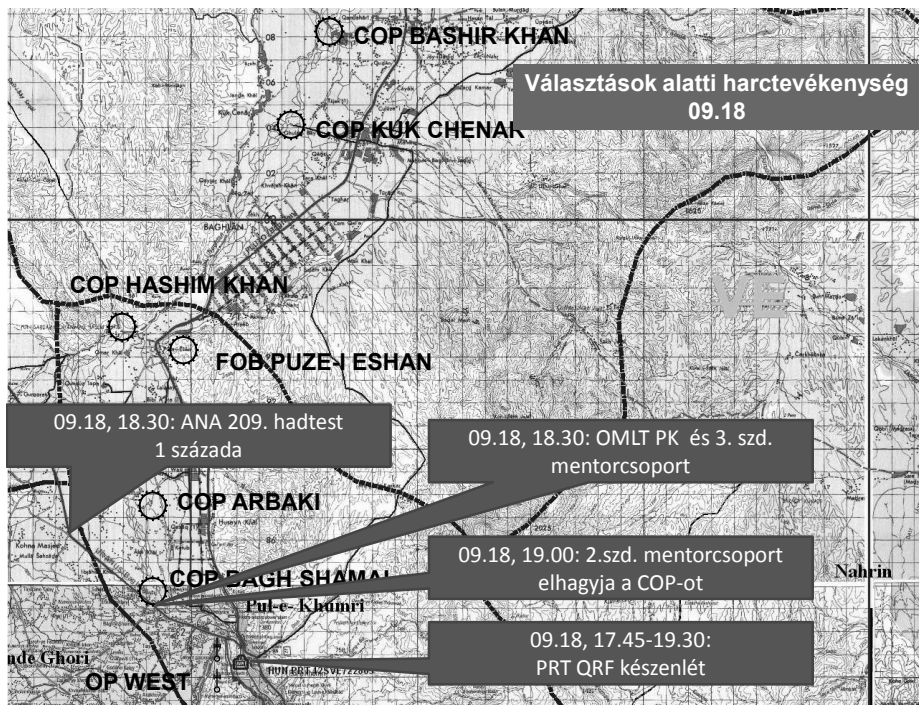
7.1 Bekerített erők felmentése Bagh-e Shamalnál

Az OMLT parancsnoki csoport 16 óra 45 perckor megkezdte az átcsoportosítást a PRT-ba, és közben rádióon kérte a PRT-parancsnok együttműködését a Bagh-e Shamal COP-n feladatot végrehajtó mentorcsoport érdekében.

Az OMLT-parancsnok szándéka az volt, hogy egy időben, két irányból, északnyugatról és délkeletről egy-egy harci oszloppal előretör az ideiglenes COP-ig az URANUS úton. Közben a D-30 üteg tűztámogatásával a nagyobb ellenséges csoportokat pusztítja, lefogja. Tartalékként a PRT-ban felállított 3. páncélozott oszlop indulási készenlétben várakozik, ha szükséges az áttörés támogatására, az ellenség lefogására félúton, míg az OMLT oszlopa felmenti a bekerített csoportot.

A PRT táborba érkezés után az OMLT-parancsnok tájékoztatta a PRT parancsnokát és törzsét a tervezett műveletről. Időközben beérkezett a PRT-táborba a 3. sz. amerikai mentorcsoport, aki vette a kiegészítő harccsoportot. Eközben a PRT-parancsnok telefonon jelentett az RC-N parancsnokának a kialakult helyzetről, légi támogatást és ISAF QRF erőátcsoportosítását kérte, mivel a biztonságosabb helyeken a választási folyamat már szinte befejezték, ezért az ISAF-erők műveleti átcsoportosítása már nem sérthette a választások törvényességét.

17 óra 30 perckor az OMLT-parancsnok egyeztetett a kandakparancsnokkal a tervezett tevékenységről és a szükséges együttműködésről. 17 óra 45 perckor feltöltés és újjászerveződés után az OMLT kijelölt állománya öt MATV-vel és három HMMWV-vel megkezdte a feladatot, miközben a PRT összevont QRF-ereje készenlétben állt.

13. ábra: 09. 18. harcérintkezések 04.

Készítette: MH OMLT 1-4

A harci oszlop élén a magyar HMMWV-k haladtak azért, mert kisebb látható és löhető felületet nyújtottak az esetleges támadáskor, bár páncélvédettségük kisebb volt, mint az MATV-nek. Az OMLT-harccsoport előremozgás közben ellenállásba nem ütközött. 18 óra 25 perc körül a Mazar-e Sharifból útnak indított ANA-század, a zászlóaljparancsnok-helyettes vezetésével, északnyugati, valamint az OMLT harccsoportja délkeleti irányból egyszerre érte el Bagh-e Shamal COP-ot. A lázadók percekkel a konvojok beérkezése előtt vonultak vissza. Az ANA század tüzelőállásokat foglalt a COP-on

belül és kívül. Ezután a 2. szd. mentorcsoport kivonta erejét a tüzelőállásokból és felkészült menet végrehajtására. Az OMLT állománya 18 óra 52 perckor hagyta el az iskola területét és 19 óra 10 perckor érkezett a PRT-ba, ahonnan az OMLT parancsnoka a mentorcsoportok előzetes jelentésének vétele után, telefonon röviden jelentette a megtörtént eseményeket az ÖHP parancsnokának.

7.2 Bekerített erők tűztámogatása

Az ANA-figyelők a COP főépületének tetején települtek az OMLT-tanácsadókkal együtt. Az ellenséges terület megfigyelését erdősávok, épületek korlátozták ugyan, de a célok megfigyelése a feladat-végrehajtás szempontjából biztosítva volt. Az ANA-szakszparancsnok és az OMLT tanácsadó értékelt a szóban vagy rádión kapott felderítési adatokat. Az értékelt felderítési adatok alapján, rádión kértek tüzérségi tűzcsapást az OP Westen települt D-30-as lövegpártól. Feladatuk kiegészült még azzal, hogy a célok belövése és pusztítása során a figyelőcsoporttól kapott megfigyelések alapján javította a tüzet és a tüzelőállásba már javított értékeket jelentettek. A D-30-as tüzelőállásban nem voltak mentorok. Az aknavetőtűz kiszolgálása annyival egyszerűbb volt, hogy a tűzszköz halló- és látótávolságban volt a bázison belül.

Végrehajtott feladatok időrendben:

2010. szeptember 17. 17.00–18.30

- 1 tálib mozgási útvonal lefogása aknavető tűzzel;
- 1 tálib fedezékcsoporthoz megsemmisítése aknavető tűzzel;
- 1 tálib RPG tüzelőállás (TÁS) lefogása aknavető tűzzel.

2010. szeptember 18. 11.00–11.30

- Együttműködés felvétele és megszervezése a D-30-as alegységgel egy cél belövésével.

2010. szeptember 18. 11.00–16.30

- A nap folyamán állandóan kiújuló fegyveres konfliktusban részt vevő saját erők aknavető tűzzel való támogatása folyamatos volt. A változó helyeken felbukkanó ellenséges fegyveresekre 2–4 aknagránátból álló gyorstűzszorozatok kerültek végrehajtásra lefogási és akadályozási célkitűzéssel. Mivel a tűzszköz közel került telepítésre a többi gyalogsági fegyverhez, így megvalósult az azokkal való együttműködés.

2010. szeptember 18. 16.30–18.30

- Egy tálib gyülekezési körlet megsemmisítése D-30-as tüzével;
- Több tálib géppuskafészek, RPG TÁS lefogása D-30-as tüzével;
- Egy tűzfeladat a tálib utánpótlási útvonal lefogására és az élőerő pusztítása D-30-as tüzével.

Tapasztalatok

- A figyelőcsoportokkal való összeköttetés állandó volt. Reakciójuk időbelisége és pontossága kiváló volt;
- Az aknavető raj mentori segítség nélkül önállóan is képes volt tevékenykedni;
- Az együttműködést nehezítette, hogy a 209. ANA-hadtest, 1. dandár, 4. kandak (Combat Support) nem küldött mentorokat az OP WEST-en települt D-30-as lövegpárhoz.

8. Logisztikai támogatás

Az OMLT által használt HMMWV-1114 típusú járművek elhasználódtak, nem voltak üzembiztosak, állandósultak a műszaki meghibásodások. Az elavult technikai eszközök és állandó meghibásodások veszélyeztették az OMLT-feladat végrehajtását. (Járművek nélkül nem lehet feladatot végrehajtani.) Időszerűvé vált a technikai eszközök modernre cserélése. Az előzetes tervek alapján a meglévő technikai eszközeink lecserélésre kerültek 2011-ben MRAP-re, de ez ennek az OMLT ideje alatt nem került végrehajtásra.

A HMMWV-khez rendszeresített DSK géppuska elavult konstrukció volt, használatuk során állandó jelleggel jelentkeztek akadályok. A DSK-M géppuskák megbízhatóak, a rendszeresített fegyverállvánnyal a pontos célzás (akár mozgásból történő tűzkiváltás esetén, sorozatlovással is) végrehajtható volt. A négy darab utángyártott fegyverállvánnyal pontos célzás nem volt végrehajtható (begyakorolt kezelőszemélyzet esetén sem). A tüzelés során a fegyver felfelé mozdult, amit a lövő nem volt képes kompenzálni, így az első 1–2 lőszer után minden találat hosszú/magas lett.

A működési rend és egyéb szakintézkedések vonatkozásában problémát jelentett, főleg logisztikai tekintetben, az ügyintézés rendkívül lassú és bürokratikus módja. A bekevezetés és az OMLT által végrehajtott, alaprendeltetéséből eredő feladatok konfliktusba kerültek egymással.

A magyar felet felszerelték az AK-63/D/F gépkarabély mellett amerikai gyártmányú M-4 karabéllyal, de a felkészítés során az OMLT állománya nem rendelkezett a későbbiekben, a műveleti területen alkalmazott, fegyverre szerelhető optikai eszközökkel.

A különböző típusú, az OMLT által műveleti területen használt optikai eszközökre (ACOG, AIMPOINT) történő kiképzés csak a műveleti területre történő kikerkezés után történhetett meg.

A fenti megállapítások igazak az éjjellátó eszközökre (PEQ-2, PVS-7/14) is. A felkészítési időszakban kiképzésre kapott éjjellátó eszközöket (PVS-7/14) nem lehetett a magyar acélsíkokra szerelni.

Konklúzió: A műveletek összegzése

A 2. és 3. szd. mentorcsoport magyar és amerikai katonái bátran helyálltak a 2 napos harctevékenységek folyamán. De míg a 3. amerikai mentorcsoport egy nagy létszámú

és harci technikával felszerelt koalíciós erő része volt egy offenzív műveletben, *addig a 2. magyar mentorcsoport saját erőktől elvágvá, bekerítve hajtotta végre a rábízott feladatot.* Senki sem esett pánikba, a kapott parancsokat mindenki késlekedés nélkül végrehajtotta. A harctevékenység során mind a tűzfegyelem, mind a különböző tűzcsoportok közötti összeköttetés folyamatosan fenntartásra került. A jelentések folyamatosan továbbításra kerültek a szdpk.-i mentorok felé, így az OMLT TOC-t és az OMLT-parancsnokot a szdpk.-ok folyamatosan tudták tájékoztatni az eseményekről.

Az ANA alegységek értékelése: az ANA-erők helytálló példamutató. Folyamatosan együttműködtek az OMLT állományával, a nyelvi problémákat áthidalva segítették a harcban a célok azonosítását. Nem hátráltak meg, tartották a pozíciójukat. Többségük higgadt maradt és igyekezett a feladatra koncentrálni.

Az ellenség értékelése (Bagh-e Samal): az ellenállók 6–10 fős csoportokban támadtak a COP-ra, gyakran több irányból. Igyekeztek folyamatosan mozgásban lenni, hogy elkerüljék az aknavetők, illetve D-30-asok tűzcsapásait. Kihasnálták a terep nyújtotta lehetőségeket a rejtett mozgásra, illetve fedezék használatára, azonban létszámukban bízva többször is mutattak magukról célpontot, így lehetőséget adtak pontos tűz kiváltására. Utólagos információk szerint az ellenállók száma 80 fő lehetett, ezt a harc folyamán 40–50 fő körülire becsülték a védők.

A szeptember 17–18. végrehajtott műveletek általában azonnali parancsnoki döntések voltak, amelyek mind az ISAF-ANSF közös művelet végrehajtására, mind a bekerített erők felmentésére vonatkoznak.

De a szeptember 18-ai, késő délutáni felmentési akciónál az OMLT-parancsnok az információ kiszivárgását is figyelembe vette a parancsnoki elhatározásánál. A két támadó menetoszlopon kívül számolt azzal, hogy az ellenállók megtudják a tartalékként a PRT-ban besorolt oszlopot is, amely pedig csak tartalékként, végveszély esetén került volna kirendelésre. De – ami később megerősítésre került – a lázadók a három menetoszlop együttes erejével számoltak, amely elrettentette őket és a kétnapos műveletek után ez volt a végső lökés számukra a visszavonulásra. A kétnapos harctevékenység során az alegységek felől a jelentések folyamatosan érkeztek. A TOC részére az amerikaiak által üzemeltetett BLUE FORCE TRACKER rendszer nyújtotta a legnagyobb segítséget, amely jelen időben mutatja az egyes harcjárművek elhelyezkedését és biztosítja a folyamatos, megbízható összeköttetést.

Szeptember 18-án délutánra világossá vált, hogy a 2. szd. mentorcsoport által is tartott COP Bagh-e Shamal az egyetlen ISAF/ANSF kézben levő állás az Uranus útvonalon. Az ellenállók 17-én délután és 18-án délelőtt többször is támadták a COP-ot, melyek célja a saját tüzelőállások felfedése, a védelem felderítése, illetve a védők löszerkészletének csökkentése volt. A COP elleni legerősebb támadás 18-án délután következett be, amikor a koalíciós erők az ellenállókat Dand-e Sahabuddinból kiszorították. A Bagh-e Shamal-i COP a felkelők által használt Dand-e Sahabuddin és Dand-e Ghorri közötti útvonalon fekszik. A támadások célja valószínűleg a COP semlegesítése, ezáltal a Baghlan folyón való átkelés biztosítása, illetve a helyzet kedvező alakulása esetén, a COP lerohanása volt. A mentorcsoport jelenléte nagymértékben emelte a COP-on levők harcértékét. A mentorok jelenléte emelte az ANA morálját, a páncélozott

HMMWV-k, illetve a 12,7 mm-es géppuskák jelentős páncélvédettséget és tűzerőt adtak a védelemhez. A tűztámogató mentor nem csak a D-30-asok alkalmazása során esetleges civil veszteségeket tudta megakadályozni, de a tűzkiváltás gyorsaságát és pontosságát is jelentős mértékben emelte.

A Bagh-e Shamal-i COP védői, köztük a 2. szd. mentorcsoport magyar katonái szeptember 17–18-án jelentős veszteségeket okoztak az ellenségnek, és nagymértékben megnehezítették és hátráltatták a felkelők kivonását Dand-e Sahabuddinból. Felderítő jelentések szerint az ellenség vesztesége 6 fő halott, 7 fő sebesült.

A Bagh-e Shamal-i COP nyitva tartotta az Uranus útvonalat a koalíciós erők részére. Mivel a COP ISAF/ANSF kézen maradt, a felkelők a korábban elfoglalt ANP CP-ok nem tudták megtartani, azokat kénytelenek voltak kiüríteni. Az ANP erői a korábban elvesztett rendőri CP-kat 18-án este, 19-én délelőtt ismét birtokba vették.

A felkelők célja a szeptember 18-ai választások megzavarása, akadályozása volt, amit nem sikerült elérniük, sőt jelentős veszteségeket szenvedtek. Az ISAF/ANSF erők megtartották állásaikat, Baghlan tartományban a felkelők nem foglaltak el újabb területeket.

A felkelők egyetlen sikere az milicisták által tartott COP időleges elfoglalása, a védők elűzése, meggyilkolása volt.

A szeptember 17–18-ai művelet, a harcok során nyújtott kiemelkedő tevékenységéért és helytállásáért az OMLT negyedik váltásának állományából a kardokkal ékesített szolgálati érdemjel arany fokozatában 3 fő, ezüst fokozatában 8 fő, bronz fokozatában 8 fő részesült.

Kapcsolatszerző járőr az „Uranuson”

Bevezetés

A misszióra való felkészülés, illetve a műveleti területen végrehajtott átadás-átvétel felkészíti a parancsnokokat és a törzset alkotó, különböző területek vezetéséért felelős S-szintű főnököket a beosztásuk ellátására, így már egy kész elgondolással kezdik meg tevékenységüket.

2010-ben, Baghlan tartományban az általános közbiztonsági helyzet rossznak, a saját erők veszélyeztetettsége pedig magas szintűnek volt mondható. A fő közlekedési útvonalakon szinte mindennaposak voltak a jelentésre kötelezett események, mint például a rajtaütések, az illegális ellenőrző-áteresztő pontok és lesállások létesítése, improvizált robbanószerkezettel végrehajtott támadások, valamint a rakétatámadások.

A felderítőrészleg alapvető feladata volt, hogy időszerű és releváns információkkal támogassa a parancsnokot a döntés-előkészítés folyamatában, illetve folyamatosan tájékoztassa a kontingens személyi állományát az általános biztonsági helyzetről és a tevékenységüket befolyásoló esetleges veszélyekről. A kontingens sikeres feladat-végrehajtásához szükséges adatok és információk megszerzése érdekében a felderítőrészleg koordinálta a szakmai irányítása alá tartozó harctéri hírszerző csoport, a pilóta nélküli repülőőrészleg tevékenységét, valamint széles körű együttműködést alakított ki magyar és külföldi partnerekkel.

A felderítőrészleg általános feladatain kívül segítette a nagy leterheltségű harctéri hírszerző csoport munkáját is: egy állandó, két főből álló „belső csoport” fenntartása mellett a „külső csoport” gyakran bonyolított le találkozókát a környező városokban, illetve falvakban. A hírszerző csoport további feladata az újabb informátorok beszerzése volt a hálózat további bővítése, illetve a tartomány területén zajló eseményekre történő nagyobb és részletesebb rálátás érdekében.

¹ 2010-ben a Tartományi Újjáépítő Csoport (PRT-8) felderítőfőnöke, feladat-végrehajtás során járőrparancsnok. Jelenleg őrnagyi rendfokozatban az MH 25. Klapka György dandárnál felderítőfőnök-helyettes.

1. Előzmények

A PRT-8 időszakában az Uranus, valamint a Pluto fő ellátási útvonalak voltak a legveszélyeztetettebbek. Az említett útvonalak mentén található néhány zárt közösséget alkotó település, ahonnan a szükséges információk megszerzése nehézségekbe ütközött, illetve komoly veszéllyel járt. A harctéri hírszerző csoportot felügyelő tiszt javasolta, hogy a harctéri hírszerző csoport magát jelenlétfenntartó járőrnek álcázza az Uranus mentén látogassa végig az afgán rendőrség ellenőrző pontjait, és a helyi lakossággal ismerkedve tegyen szert újabb forrásokra. Amennyiben az újonnan beszervezett forrás több esetben és szabad akaratából, adekvát információval látta el a csoportot, informátori státuszba került át. Az említett metódus sikeres volt a többi nemzet harctéri hírszerző csoportjainak körében is.

Miután a felderítőfőnök egyeztetette a felvetést a részlegével, megvizsgálták a feladat szempontjából érdekes rendőrségi ellenőrző pontokat, valamint korábbi kapcsolataikat az ott szolgáló rendőrökkel: kiemelt figyelmet fordítva azokra a rendőrökre, akikkel korábban már tartottak fenn eredményes kapcsolatot, valamint elemezve, hogy mikor, hol, kivel és milyen megbeszéléseket folytattak. A harctéri hírszerző csoport az Uranus mentén települő hét rendőrségi ellenőrző pont közül négygel már korábban is kapcsolatban állt.

A következő napokban a belső és a külső harctéri hírszerző csoport felvette, illetve felfrissítette a kapcsolatot a már ismert rendőrségi ellenőrző pontokon szolgáló állománnyal. A felderítőfőnökség egyeztetette a feladatot a hadművelettel, beleértve a harctéri hírszerző csoport szándékát, valamint elkezdték kidolgozni a tevékenység végrehajtásával kapcsolatos részleteket. A feladat megkezdését megelőző napon a hírszerző csoport elkészítette a harcparancsát, melyből kivonatolta az úgynevezett TASKER-t, azaz a végrehajtási parancsot. Mivel a csoport létszáma nem volt elegendő, és nem biztosította a minimális nyolc főt, ezért a felderítőrészleg állománya is részt vett a végrehajtásban. A parancs jóváhagyása után a feladatban érintett állomány a felderítőfőnök vezetésével gyakorlatban is átismételte a „begyakorolt harchelyzetek (drill)” témakörben szereplő tevékenységeket és fogásokat, illetve készítette a felszerelést.

A feladat végrehajtásának reggelén a tevékenységben részt vevő állomány elvégezte a szükséges karbantartásokat és ellenőrzéseket, a gyülekezési ponton pedig ismertetésre került a harcparancs, illetve a legfontosabb drillek. Az előkészítés utolsó fázisában a járőrparancsnok leadta a műveleti irányító központban (OPS) a végrehajtási parancsot, a kivonuló és a készenléti csoportok pedig elvégezték a feladat idejére kiosztott hívónév- és frekvenciakészlet ellenőrzését.

Induláskor a járőrparancsnok rádión engedélyt kért a műveleti irányító központtól a feladat megkezdésére.

2. Végrehajtás

A járőr kapcsolatfelvétel céljából először a 2. számú rendőrségi ellenőrző pontnál állt meg. A két páncélozott Toyotát hely hiányában csak az út szélére sikerült leállítani, ezért a járőr igyekezett rövidre fogni a találkozót. A járőr az előre begyakoroltaknak megfelelően végrehajtotta a helyszín körkörös biztosítását. A hírszerző pár kísérletet tett az ellenőrző pont már korábbról is ismert parancsnokának megkeresésére, aki azonban nem tartózkodott a posztján. A zárkózott helyi lakosokkal történő kapcsolatfelvétel is eredmény nélkül zárult, ezért a járőrparancsnok továbbindította az oszlopot.

A második tervezett megálló a 3. számú rendőrségi ellenőrző pont volt. A helyszínen a korábbiakban több rálövés is történt, így kiemelt figyelmet kellett fordítani a biztosításra és a gépjárművek elhelyezésére. Megállás után a két Toyotát be lehetett tolatni egy két oldalról fallal körülvett területre, amely egyidejűleg fedezéket és gyors elindulási lehetőséget is biztosított. Az ellenőrző ponton szolgálatot teljesítő rendőrparancsnok látta el a kerületi parancsnoki beosztást is, így – a megbeszélés sikerének érdekében – a hírszerzőkhöz társult a századosi rendfokozattal rendelkező felderítőfőnök is. Ez utóbbi esetben nem a rendfokozat, hanem annak beosztása fejezte ki a járőr komolyságát, valamint a tiszteletet az afgán partner irányába. A felderítőfőnök és hírszerző párja a félkész, tető nélküli örs épületének második emeletén tárgyalt a rendőr főnökkel, aki viszonylag közlékenyen és lendületesen vázolta az elmúlt időszakban az épület ellen intézett támadások részleteit. Ugyanakkor megragadta az alkalmat, hogy az örs védelmének megerősítésére építési anyagokat kérjen a Tartományi Újjáépítő Csoporttól. A fentiekkel egyidejűleg egy további hírszerző pár a helyi árusokkal vette fel a kapcsolatot.

Az első rakéta – huszonöt–harminc perccel a rendőrösrre történő megérkezést követően – a rendőrségtől mintegy harminc méterre, az út mellett csapódott be. Az indítás helye déli irányban, mintegy háromszáz, négyszáz méterre, jól látható helyen volt. Az ellenállók a támadást kézfegyverek alkalmazásával folytatták.

A járőr fedezékbe húzódott, majd a parancsnok körbekérdezte a csoport tagjait, hogy történt-e sérülés. A létszámmellenőrzés után kettő fő felvitte a járőr fő tűzfegyvereit (mesterlövész puska, géppuska) az emeletre, az egyetlen olyan helyre, ahonnan viszonzni lehetett a tüzet. A járőrt alkotó további öt fő a kevésbé veszélyes irányok – a főút és egy sikátoroszerű út – biztosítását végezte.

Egy szolgálatban lévő rendőr a rendőrség emeletéről egy DSK típusú nehézgéppuskával viszonzta a tüzet, hangjával szinte azonnal kivívva a tűzfőlnényt, – mely ezen a műveleti területen általában elegendő volt az elrettentéshez. Bár a fegyver találati valószínűsége kétséges volt a célgömb hiánya miatt, az ellenállói tűz lassan csillapodott.

Miután a felderítőfőnök – egyben járőrparancsnok, meggyőződött a biztosítás megletéről, távcsövével célfelderítést hajtott végre. A távolság pontos megállapítását nehezítette, hogy az eszköz nem rendelkezett az ezt a célt szolgáló szállemez. Az SZVD típusú távcsöves puska kezelője nehezen látta a célt és többszöri rávezetést igényelt. A célok sikeres azonosítását követően a járőr irányába nem volt tűzkiváltás, valamint csak egy guggoló alak látszódott AK típusú fegyverrel. Az SZVD kezelője hétszáz méterre becsülte a távolságát.

A műveleti irányító központ (OPS) ekkor vette fel a kapcsolatot a járőrrel. A parancsnok jelentette, hogy harcban áll, támogatásra nincs szüksége. (A rendőrségi DSK közben szakaszosan tüzelt.) Az OPS „nyugtázta” a jelentést.

Az ellenállók ezalatt befejezték a 3. számú ellenőrző pont ellen intézett akciójukat, támadási céljukat pedig áthelyezték a szomszédos rendőrpoztra. A rendőrfőnök később érdeklődött, hogy a járőr miért nem hagyta el azonnal a helyszínt. A járőrparancsnok megpróbálta kamatoztatni a kialakult helyzetet, ezért azt válaszolta, hogy „mi segíteni jöttünk, és a jövőben is itt leszünk”.

Tíz perccel később a járőr leellenőrizte felszerelését és – mivel a következő, tervezett rendőrpozst még ellenséges tűz alatt állt – feladatát megszakítva visszaindult a Tartományi Újjáépítő Csoport táborába.

A járőr egy amerikai menetoszloppal találkozott szembe, amely a 2. számú rendőrpozst magasságában, az út szélén pontosított. A járőrparancsnok megismerte a szövetséges – helyi rendőrség mentorállását végző – konvoj parancsnokát és tájékoztatta a közelmúltban történt eseményekről. A rövid beszélgetésből kiderült, hogy a nyolc harcjárműből (MRAP) álló konvoj egy gyors reagálású feladatot látott el és a harcrintkezés helyszínére tartott.

A járőr visszaérkezése a táborba eseménytelen volt. Ezt követően a csoport végrehajtotta a feladat utáni megbeszélést, a felszerelés ellenőrzését, valamint írásos jelentést adott le a műveleti irányító központnak.

3. Eredmény

Az incidenst követő hónapokban a hírszerző csoport jó kapcsolatot alakított ki a 3. számú rendőrpozst parancsnokával, és több alkalommal került sor a felek közötti tárgyalásra.

Egy helyi árus is megbízható adatokkal látta el a hírszerző csoportot, amely későbbiekben hozzájárult a területről történő információgyűjtés eredményességéhez.

4. Tapasztalatok és tanulságok

A felkészülés során kiemelt figyelmet kell fordítani a lehetséges harchelyzetekben foganasztandó rendszabályok, mozdulatok és fogások begyakorlására, azokat pedig műveleti utasításba kell foglalni. Ez az alapidokumentum megkönnyíti a későbbi, műveleti területen történő tevékenységet, hiszen a résztvevő állomány részére egységesíti a feladatok végrehajtását: a különböző csoportok tevékenységének összehangolása és az állomány különféle feladatokat ellátó tagjainak helyettesítése, az ideiglenes kezelőszemélyzet vagy csoport felállítás sem okozhat problémát.

A felszerelés annyit ér, amennyire a kezelője használni tudja. Igaz, hogy egy elavultnak mondható távcsőves puská (SZVD) nem veszi fel a versenyt egy korszerű mesterlövész fegyverrel, és az optikai irányzéka is messze alul marad, de távolságmeghatározásnál

a szállemez használata csak gyakorlás kérdése. A kiképzés során nem elegendő a pontos lövés leadását gyakoroltatni a kijelölt állománnyal, sokkal inkább a kezdő elemek meghatározására kell fektetni a hangsúlyt, kiemelten ismeretlen körülmények között.

A kommunikáció esszenciális. A csoporton belüli kommunikáció és az egyes parancsok pontos közlése – kiemelten egy felfokozott szituációban – eldöntheti a csoport sikerességét, életképességét. Az elöljáró annyi információval rendelkezik, amennyit a helyszíni parancsnok a tudomására hoz. Ezekben az esetekben fontos szerepet játszanak a rádiókezelők.

Egy nemzetközi környezetben mind a technikai lehetőségek (rádiók, saját csapat felismerő rendszer, adatátviteli lehetőségek), mind a nyelvi kihívások szerteágazóak. Egy adott szituáció részleteinek gyors továbbításához a kor technikai színvonalának megfelelő híradás-technikai eszközöket kell alkalmazni, hogy időt és adott esetben emberéletet menthessünk.

Hangsúlyozni kell a szomszédos, szövetséges erőkkel is szinkronizált rádióforgalmazás fontosságát, valamint a kommunikáció folyamatosságának fenntartása érdekében egy időben többféle adatátviteli lehetőség kiépítését.

„Operation Monkey” – egy rendhagyó szállítmány története

Bevezető

A Tartományi Újjáépítési Csoport sok tekintetben mérföldkőnek számít a Magyar Honvédség missziós szerepvállalásainak történetében. A szakmai és civil média számos alkalommal beszámolt a kontingens eredményeiről, amikor a PRT rövid és hosszabb távú CIMIC-programjai érdemben javították Afganisztán Baghlan tartományában az általános életszínvonalat vagy vészhelyzetben nyújtottak segítséget a civil lakosság számára. Szomorú tény, hogy az afganisztáni szerepvállalás hét hősi halottja is mind a PRT kötelékében teljesített szolgálatot. A most bemutatásra kerülő művelet azonban nem kötődik sem nagy volumenű CIMIC-programhoz, sem pedig elesett bajtársaink halálához vezető harcselekményhez. A történet inkább azt hivatott bemutatni, milyen komplex is egy biztosítócsoport feladatköre a műveleti területen, és milyen furcsa, olykor hihetetlen helyzetekbe is kerülhet a háború forгатagában a magyar katona, aki – mint az nemzetközi körökben is ismert – találékonysággal, rugalmassággal, rendelkezésére álló eszközeivel mindig mindent megold.

1. Általános helyzet

2010 nyarán – az afganisztáni háború kilencedik évében – az addig viszonylag békésnek mondható Baghlan tartományban jelentősen megnövekedett a magyar békefenntartó katonák műveleti területének veszélyeztetettsége. A szövetséges erők TAOHID I, II és III hadműveleteit követően az afgán és NATO manővererők – érdemi harci erővel bíró helyőrség hátrahagyása nélkül – visszatértek bázisaikra, a lázadók pedig megkezdték intenzív és összehangolt műveleteiket a területek (és a megadóztatható lakosság feletti befolyás) visszaszerzése és az ellenálló erők teljes mozgásszabadságának biztosítása érdekében. Céljukat tulajdonképpen hetek alatt elérték. A tartomány két legveszélyesebb területeként a felderítés Dand-e-Ghori és Baghlan-i Jadid járásokat azonosította. Erre a vidékre az ISAF csak nagy elővigyázatossággal tervezett műveletet, mivel a Pluto és

¹ A szerző főhadnagyként az MH PRT-8 Őr- és Biztosító Század, 1. szakasz szakaszparancsnoka volt a tanulmányban leírt események idején. Jelenleg századosi rendfokozatban a 25/1. lövész-zászlóalj 3. század századparancsnoka.

Uranus fő ellátó útvonalak mentén húzódó vidék többségében pastu lakossága nagymértékben szimpatizált az ellenálló csoportokkal. Ráadásul az átszeldelt, út menti erdőkkel és fasorokkal tarkított terep számos ponton nyújtott ideális körülményeket a szövetséges erők elleni lesállítások és improvizált robbanóeszközökkel végrehajtott merényletek végrehajtására. Ennek megfelelően a szövetséges erők a területre csak nagy létszámú és jelentős tüzerővel rendelkező nehéz technikai eszközökkel léptek be – ha beléptek egyáltalán. Baghlan várostól (a korábbi tartományi központtól) délre települt ugyan egy előretolt műveleti bázis a Task Force Mazar-i-Sharif különböző alegységeivel, ami rendszeres járőrözéssel és a helyi rendőrség mentorálásával igyekezett a békés és biztonságos környezetet megteremteni, de a jelentős harci erővel bíró alegységek jelenlétének dacára a harcselekmények júniusra már nem csak a vidéki területeket, de először a külvárost, majd a városközpontot is elérték.

2. Tervezés

A fejezetben ismertetett művelet tervezését és előkészítését tulajdonképpen nem a magyar PRT kezdte meg. A Baghlan-i Jadid kulcsfontosságú vezetőivel fenntartott kapcsolat javítására a PRT vezetése is folyamatosan törekedett, de a térségben a CIMIC-projektek kivitelezése rendkívüli nehézségeket jelentett a megromlott biztonsági helyzet miatt. Ráadásul minden megfelelően biztosított járőr, aki belépett a területre, azonnal kivívta a lázadó propagandának folyamatosan kitett lakosság ellenszenvét. A Camp Pannónia táborba települt USAID (United States Agency for International Development – az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatala) csoportja ennek megfelelően rendkívüli eszökhöz folyamodott, és kapcsolatfelvételt kezdeményezett a térségben működő 4-es számú mezőgazdasági iskola nagy tiszteletben álló vezetőjével. A néhány évvel korábban nemzetközi támogatásból épült iskola több mint négyszáz gyerek és afgán fiatal számára jelentette a szakirányú oktatás egyetlen lehetőségét a járásban, ráadásul a pastu kultúrában meghatározó hagyományokkal bíró mezőgazdasági szakirányokat képviselve nagy népszerűségnek örvendett a gyermekeiket iskoláztatni kívánó szülők körében is.

A USAID rendszerint az „emberek szívének és elméjének megnyerése” elvet követve a helyi kulturális sajátosságok és az afgán kultúrában rendkívüli fontossággal bíró „ajándékozás szokásának” alkalmazásával célul tűzte ki a Baghlan városban példáulan üzemelő iskola igazgatójának megnyerését. A közalkalmazott a helyi forrásai útján információt gyűjtött a „célszemélyről”, és megállapította, hogy az egzotikus állatokért rajongó idős iskolaigazgató szívéhez és elméjéhez egy személyre szóló ajándékon keresztül vezet az út. Egzotikus állatok beszerzése a világ legtöbb országában bonyolult és időigényes folyamat, szerencsére Afganisztán ezen a téren is kivételt képezett – a helyi állatpiacra az amerikai valuta fejében néhány hét alatt megérkezett négy cerkófmajom, a gondot már csak a különleges ajándék célba juttatása jelentette.

3. Feladat

A Vörös-10-es hívónevű csoport alárendeltségébe beosztott állomány azt a feladatot kapta, hogy 2010. 07. 13-án helyi idő szerint 06.30 és 08.00 között szállítson át egy speciális szállítmányt Pol-e Khomri város piacáról a Baghlan-i-Jadid járás közepén elhelyezkedő 4-es számú Mezőgazdasági Középiskola területére annak érdekében, hogy javítsa a viszonyt a Tartományi Újjáépítő Csoport, a vele szoros együttműködésben dolgozó USAID és a meghatározott helyi vezető között.

4. Végrehajtás

A USAID felkérését követően a feladat végrehajtását a PRT vezetése jóváhagyta, a hadműveleti részleg pedig megkezdte a kuriózumnak számító járőr feladat megtervezését. A szállítmány jellege behatárolta a tervezés lehetőségeit, mivel az állatok szállításához szükséges ketrecek elhelyezése a kontingens járművei közül egyedül a könnyen páncélozott és fedélzeti fegyverrel nem rendelkező Toyota Landcruiser terepjáró gépjárművekben volt megoldható. Így azonban a PRT eljárásai közül csak a feltűnést kerülő, könnyű fegyverzetű, nagy sebességű oszlop összeállítása jöhetett szóba. Ezt tükrözte az erő-, eszközelosztás is.

4-es

Állomány:
2 fő biztosító,
1 fő felcser,
1 fő PSYOPS

Felszerelés:
Egyéni
fegyverzet
Életmentő zsák
Egészségügyi
zsák
„Járőrláda”

3-as

Állomány:
2 fő biztosító

Felszerelés:
Egyéni
fegyverzet,
Szállítóketrec

2-es

Állomány:
2 fő biztosító

Felszerelés:
Egyéni
fegyverzet
Szállítóketrec

1-es

Állomány:
2 fő biztosító
1 fő híradó
1 fő tolmács

Felszerelés:
Egyéni
fegyverzet
Híradó
eszközök
Navigációs
eszközök
Tolmács
„BSO láda”

1. ábra: A Vörös-10 járőr felépítése a feladat során

Az 1. ábrán látható menetoszlop Pol-e Khomri város elhagyása előtt kiegészült a USAID egy azonos típusú gépjárművével, mely az 1-es és 2-es jármű között foglalta el helyét az alakzatban. Ez utóbbi jármű harci erőt egyáltalán nem képviselt, fegyverek nem tartózkodtak benne.

Az eljárás előnye a környezetbe beleolvadó technikai eszközök nyújtotta „feltűnés kerülésének a képessége” volt. Emellett a Landcruiserek könnyű páncélzata megbízható védelmet nyújtott az esetleges kis kaliberű fegyverekkel vagy improvizált robbanószerszeggel végrehajtott támadások ellen. A toronyfegyver hiánya és a páncélzat védőképességének elégtelen volta a páncéltörő gránátok vagy nagy kaliberű kézfegyverek ellen viszont esetleges ellenséges lesállások ellen a járőrt rendkívül sebezhetővé tették. Ennek megfelelően bármilyen harccselekményre a járőr azonnali elszakadással tervezett reagálni. Sikertelen elszakadási kísérlet esetén az állomány egyéni fegyverzete valószínűleg elégtelen lett volna a tűzfölény kivívására; ebben az esetben a járőr csak a földön (QRF – gyorsreagálású erő) vagy levegőben (ECAS – vészhelyzeti közeli légi támogatás) érkező erők segítségnyújtására hagyatkozhatott.

5. Logisztika

Logisztikai téren a rendhagyó szállítmány csak kismértékben különbözött a PRT más járőreitől. Az állomány egyéni fegyverzete magában foglalt fejenként egy AK-63D típusú gépkarabélyt, valamint egy P9RC pisztolyt lőszerrel. Ezen felül a járőrparancsnok rendelkezett 7×21-es EDF távcsővel, tájolóval, valamint kézi műholdas navigációs eszközzel. Minden jármű állománya felvételezett ezen felül egy darab ködgyertyát és kettő darab kódgránátot. Repeszhatású eszközzel a járőr egyáltalán nem rendelkezett.

A fentiekén kívül a járőr átvett a kontingens tűzszerszrzszegétől kettő darab állatkerrecet, melyek eredeti rendeltetése a bombakereső kutyák szállítása volt. Egyéb különleges felszereléssel a járőr nem rendelkezett.

6. Vezetés – híradás

Az oszlop parancsnoka a PRT-ban megszokott módon az első járműben helyezkedett el. Ez a módszer biztosította a parancsnok számára váratlan helyzetek esetére az azonnali döntéshozatal lehetőségét, valamint leegyszerűsítette az egyes oszlopalakzatban közlekedő járőr irányítását is. Az eljárás hátránya, hogy alkalmazásával a navigáció értelemszerűen a járőrparancsnok feladatává válik, így figyelme megoszlik a vezetés és az útvonal-felderítés között. Ez főleg akkor hátrány, ha a járőr a célállomáson korábban még nem járt, mint ahogy az jelen esetben is történt. A járőrparancsnok-helyettes a hátsó járműben helyezkedett el annak érdekében, hogy harcérinkezés esetén minimálisra csökkenjen a két parancsnok egyidejű harcképtelenné válásának az esélye.

A járőr híradó eszközei a kontingens 2010-es felszereltségét és az alkalmazott járművek sajátosságait tükrözték. Az első járműben helyet foglaló katona egy darab műhol-

das telefonon és egy helyi hálózattal működő mobiltelefonon tartotta az összeköttetést a kontingens hadműveleti ügyletével, a járművek közötti kommunikáció pedig Motorola GP-340 típusú kézirádiók alkalmazásával valósult meg. A járőr belső híradása a kézirádiók alacsony teljesítménye miatt rendkívül megbízhatatlan volt, gyakran átjátszás alkalmazásával valósult meg. A külső híradás viszonylag megbízhatóan működött, de az eszközök természetesen nélkülözték a titkosított híradás lehetőségét.

A feladat-végrehajtás eseményei kronológiai sorrendben – 2010.07.13. (helyi idő)

05.30 – A Vörös-10 járőr parancsnoka eligazítja az állományt a feladat-végrehajtás rendjéről, majd pontosítást hajt végre a PRT hadműveleti ügyletén. Ezzel párhuzamosan a járőrparancsnok-helyettes vezetésével az állomány felkészíti a felszerelést és a technikai eszközöket a feladatra.

06.00 – A Vörös-10 teljes állománya megkezdte a feladat előtti begyakorlásokat Camp Pannónia területén, melynek tárgya az ellenség legvalószínűbb és legveszélyesebb cselekvési változataira történő reagálás.

06.30 – A Vörös-10 megkezdte a feladat végrehajtását.

06.35 – A járőr megérkezik a városi állapotpiac területére, majd felveszi a kapcsolatot a USAID kétfős csoportjával. Helyszínbiztosítás mellett megkezdődik a szállítmány átvétele.

06.58 – A járőr a szállítmány bemálházása után megkezdte a menetet a célállomásra, a menetrendbe csatlakozik a USAID Landcruiser gépjárműve is.

07.20 – A járőr eléri a célállomást, majd az objektum kerítésén belül megkezdte a terület közeli biztosítását.

2. ábra: Közelbiztosítás a célállomáson

07.25 – A USAID alkalmazottja felveszi a kapcsolatot az intézmény vezetőjével és megkezdődik az ajándék átadása. A gesztus egyértelműen pozitív eredménnyel jár. Az elragadtatott iskolaigazgató reggelire invitálja a USAID alkalmazottját és a járőrparancsnokot, de azok a rendelkezésre álló idő rövidsége miatt azt udvariasan visszautasítják.

07.30 – A szállítmány átadása során probléma lép fel, ugyanis az állatok elzárására alkalmas ketreccel az iskola nem rendelkezik. Az igazgató intézkedik a hiányosság megszüntetésére, de az alkalmas tároló megépítése várhatóan órákba telik. A feladat tervezésekor a járőr a lehető legrövidebb időt kívánta a területen tölteni, de a járőrparancsnok kérésére a feladat meghosszabbítását a PRT hadműveleti ügyelete engedélyezi.

07.35 – Az iskola vezetője ismét irodájába invitálja a USAID alkalmazottat és a járőrparancsnokot, azok a meghívást elfogadják. A helyszíni parancsnoki feladatkört a járőrparancsnok-helyettes veszi át.

07.40 – A reggelivel egybekötött tárgyalás során a USAID alkalmazottja rövid és hosszú távú programokat egyeztet az iskolaigazgatóval. Megállapodnak az iskola tervezett bővítéséről és a tankertek korszerűsítéséről. A tárgyalás kötetlen beszélgetéssé alakul, az intézmény vezetője maximálisan együttműködő viselkedést tanúsít. A járőrparancsnok biztonsági helyzetet érintő kérdésére az igazgató először viccelődve válaszol – „ezek a gyerekek itt mind talibánok” (vagyis szó szerinti fordításban tanítványok). Azonban később, amikor az igazgató kivételével az összes helyi személy elhagyja a helyiséget, a város műholdas fényképén azonosításra kerül néhány épület, melyekben az igazgató szerint „rossz emberek” élnek, illetve egy mecset és egy tanya, ahol „rossz emberek” szoktak találkozni. Megnevez két személyt is, akik a városban élnek és heti rendszerességgel adományt gyűjtenek az iskolától „a hadiárvak számára”.

10.45 – Az állatok számára alkalmas tároló elkészül, a járőr felkészül a menet végrehajtására Camp Pannónia irányába. A USAID alkalmazott pontosítja a következő tárgyalás időpontját az iskola vezetőjével, és megállapodnak abban, hogy azt már Pol-e Khomri városban fogják lebonyolítani. A járőrparancsnok átveszi a parancsnokságot a teljes állomány fölött.

10.51 – A járőr megkezdi a menet végrehajtását.

11.14 – A járőr megérkezik Camp Pannónia táborba, megkezdi a feladat kiértékelését, majd az eszközök technikai kiszolgálását. A járőrparancsnok leadja jelentését a hadműveleti ügyelet részére és átadja az összegyűjtött információkat a felderítőrészleg beosztott tisztjeinek.

Összegzés

Talán a feladat jellege mosolyt csalhat az ember arcára, de a 2010 nyarán Baghlan-i Jadid járásban minden járőrfeladat, amit az állomány alacsony harcértékű szervezetben hajtott végre, komoly fegyverténynek számított. A biztonsági helyzet drasztikus romlása rendkívüli módon lecsökkentette a térségben a PRT jelenlétét, ennek megfelelően a helyi lakosság bizalma és szimpátiája a szervezet iránt szinte megszűnt. A felderítés a terület tekintetében szinte kizárólag a szövetséges erők által megosztott információkra

és a helyi – megkérdőjelezhető megbízhatóságú – informátorokra hagyatkozott. Ebben a tekintetben a feladat egyértelműen sikerként könyvelhető el.

Bár a feladatot biztonsági szempontból megkérdőjelezhető eljárások jellemezték, az „Operation Monkey” mégis említésre méltó tanulságokkal szolgál. A kulturális sajátosságok figyelembevétele az aszimmetrikus hadviselés egyik legfontosabb alappillére. Szakmai körökben az „emberek szívének és elméjének” megnyerése egy számtalanszor hangoztatott klisének számít, a katonai szervezetek ennek ellenére jellemzően minden feladatukat nehéz technikai eszközökkel és a lehető legnagyobb tüzerő felvonulatasával igyekeznek megoldani. Természetesen egy ilyen konfliktusban az erők megóvásának szempontja első helyen kell álljon minden tervezésben részt vevő személy számára, de azt is tudomásul kell venni, hogy ilyen kötelekektől sajnos nem várható el, hogy kivívják a műveleti környezet civil faktorának elismerését, tiszteletét vagy szimpátiáját. A becsület és a bátorság az afgán kultúrában a két legfontosabb erény, de ezek igazolásához a biztonság és biztosítottág jelentős részének feladása sajnos elkerülhetetlen. Ezen erények hiánya nem kompenzálható sem valutával, sem pedig nagy értékű ingóságokkal – bár természetesen a tárgyalópartner jellemzően ezeket is rendszerint elfogadja ajándékként, de a kívánt hatást, vagyis a korrekt együttműködést ezek mégsem érik el. A feladat másik tanulsága a kulturális érzékenység és a figyelmesség kifizetődő volta. A majmok beszerzése, és a speciális szállítóoszlop összeállítása igazi iskolapéldája a szintén sokat hangoztatott (de annál ritkábban kivitelezett) „dobozon kívüli gondolkodás” módszerének. Ennek alkalmazása eredményezte a feladat végrehajtásának rendhagyó – talán laikusok számára – komolytalan jellegét, ugyanakkor ez járult hozzá legnagyobb mértékben a tárgyalás sikeréhez is.

Feldolgozott irodalom

Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport 22-1114/2010 nyilvántartási számú
Járőrparancsa

Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport Hatályos Műveleti Eljárások, 2010

Magyar Honvédség Szárazföldi Harciszabályzat IV és III

Leader's handbook no. 07-27 The first 100 days (Center of Army Lessons Learned, 2011)

US Army 4-24 SOCOM Convoy Handbook (Center of Army Lessons Learned, 2004)

Rajtaütés Kunduz Tapanál

Az OMLT 3. váltásának Bravo, azaz a 2. afgán lövész század, mentorcsoportja és a nehézfegyverzetű század mentorcsoportja a zászlóalj által üzemeltetett előretolt műveleti bázisán (FOB-Forward Operation Base) teljesített szolgálatot, az általuk mentorált századokkal együtt.

Az FOB-on elméletileg havi váltásban voltak vezényelve a századok és megerősítésül egy szakasz a nehézfegyverzetű századból aknavetővel. A valóságban ezek az alegységek sosem voltak teljesen feltöltve, alapvetően maximum 60% volt jelen.

2010. március 22-én a századparancsnok és Bravo-csoport parancsnoka egy jelenlét-fenntartó járőr kiküldéséről döntöttek, melyben az ANA 10–15 fővel és egy járművel vett részt, az OMLT pedig 11 fővel és három járművel.

A járőr feladata az volt, hogy kombinált menetben érje el az FOB-tól légvonalban mintegy három kilométerre eső Kunduz Tapa falut, majd onnan járműre szállva, más útvonalon térjen vissza az FOB-ra. Azon a napon feladatot nehezítő időjárási körülmény nem volt, alapvetően nyugodt, csapadéktmentes, 10–20 fokos időjárás volt.

A menetet a 2. század parancsnoka és a Bravo-mentorcsoport vezetője tervezte meg. A menet során nem volt szándék aktív harccselekmény, átvizsgálás végrehajtására. A fő feladat Kunduz Tapa elérése és ott információszerzés volt, mintegy 3–4 órás időtartammal számolva.

Az ok, amiért ez jelentős feladatnak minősült, az a FOB és Pol-e Khomri közötti úttól nyugatra elterülő, úgynevezett Sahabuddin háromszög volt. Ezen a területen az információk szerint nem kevesebb, mint 3–4 ellenálló csoport tevékenykedett, ezek rendszeresen támadták a Pluto és az Uranus (fő közlekedési és utánpótlási) útvonalakat, mely Pol-e Khomri északi kijáratától haladt Mazar-e Sharif irányába.

Ez a hely egy folyóvölgy, illetve mezőgazdaságilag művelt terület, nem belátható az utak és parcellák között ültetett fák miatt. A menet során az ANA járműve (egy FORD Ranger terepjáró) és az afgán katonák haladtak az élen, ezeket követte a Bravo-csoport járművei, kettő darab HMMWV 1151 és menetet a nehézfegyverzetű század mentorcsoportja zárta hasonló típusú járművel. A végrehajtás során mind az afgán katonák, mind a Bravo-mentorcsoport tagjai gyalog a gépjárművek között haladtak. A járművekben a gyakorlatnak és az előírásnak megfelelően, csak a felcser maradt (a járművezetőn és a fő fegyverkezelőn kívül), illetve arra az esetre, ha a Bravo parancsnoka és helyettese is harcképtelenné válna a vezetést a nehézfegyverzetű század mentorcsoportjának

¹ A szerző az elemzésben leírt események idején az OMLT 3 nehézfegyver mentorcsoportjának volt a parancsnoka. Jelenleg a Műveleti Tanácsadó Csoportban tagja Mazar-e Sharifban.

parancsnoka veszi át, ezért ő is a járműben tartózkodott. A gyakorlatban a Bravo egy lövész mentorcsoport, míg a nehézfegyverzetű mentorcsoport pedig tüzér volt. Ebből kiindulva döntöttek még a feladatok megkezdése előtt arról, hogy bár a beosztás és a rendfokozati sorrend alapján a második a tüzérmentor lenne a rangsorban, de a gyakorlati szempontok szerint a lövész mentorcsoport vezénylő altisztje sokkal nagyobb gyakorlati és elméleti tudással rendelkezik a lövész alegységek vezetéséhez, mint a tüzér. Ha már mindkét lövész rangidős harcképtelen, akkor tényleg „nagy gond” van, és egy elszakadást, harcérintkezés-megszakítást a tüzérmentornak is tudnia kell végrehajtani.

A feladat végrehajtása során, a várt, illetve a helyi sajátosságoknak megfelelően, a menet során a helyi lakosok a házaikba visszahúzódva várták, míg a járőr áthalad a falun. Egy szokatlan, ámde akkor még, főképp tapasztalat hiányában, nem felismert jelzés volt, hogy a területen az ellenállók rajtaütést készítenek elő. A helyi iskolából a gyerekeket a területéről a tanár – legalábbis akkor így gondoltuk – kísérte ki. A gyerekek viselkedése, főképp a fiatalabbaké, a későbbiekben is jelentős és valós jelzésnek minősült.

A területen a járőr ellenállás nélkül haladt, a területen lévő útviszonyok nehezítették meg csak a haladást, mivel a területen a földutak maximum egy járműszélességgel bírnak, mely nem a katonai járművek szélessége, hanem az átlagos civil járművéké.

A feladat megtervezése előtt már ismert volt, hogy Kunduz Tapa faluba ugyanazon úton lehet behajtani és kihajtani, illetve a faluból be- és kivezető út legközelebbi lehajtása, elágazása mintegy 500 méterre van, ezért az odafelé vezető úton, a nehezebben, lassabban járható utat választotta a mentorcsoport.

Az ok egyszerű, a helyen az ellenállók úgynevezett riasztási rendszerben vannak, tehát ha megtudják, hogy egy ANA járőr érkezik a területre és úgy döntenek, megtámadják, kell nekik pár óra, míg a helyszínre érnek, míg a fegyvereik megérkeznek (külön tárolták, valószínűleg központi helyen) és megszervezik a lesállást, rajtaütést.

A járőr, mint már említettem, ellenállás nélkül elérte a falut, ahol sikerült a helyi öregekkel találkozni és tárgyalást kezdeményezni. A megérkezést követően a biztosítás megszervezése volt a legfőbb feladat. Mivel a Bravo-század mentorcsoport-parancsnoka a helyi előljárókkal vette fel a kapcsolatot, ezért ez főképp a helyettesének a feladata volt. Mind a kiképzésnek és többéves, tapasztalt beosztottaknak köszönhetően ez mindig zökkenőmentesen, mondhatni automatikusan ment.

Az információgyűjtés során a legfontosabb mindig az volt, hogy az OMLT kiképezze és felkészítse az önálló feladat végrehajtásra az ANA-erőket. Tehát nem a helyi igények, újjáépítés kielégítése, hanem biztonsági információk szerzése volt a feladat.

A biztosítás során figyelni kellett a környező mozgást, de nem lehetett teljesen hermetikusan lezárni a területet. Emellett a rendelkezésre álló fegyverzet és a katonák száma is kevés volt. Az előbbiekben leírt terület is nehezen átlátható volt, az utak mellett a fákat olyan sűrűn ültették, hogy szinte egy falat képeztek.

A megállás és a tárgyalás mindösszesen 40–45 percet vett igénybe, ezt követően a menetoszlop újjászervezése után megkezdődött a visszavonulás járműre szállva. Az új rendben a Bravo-csoport helyettese haladt az élen, utána a csoport parancsnoka, az ANA járműve, majd a tüzérmentor. A megváltozott sorrend oka az volt, hogy a műveleti utasítások is kitértek rá, kerülni kell a rutint és a FOB-ra visszavezető út mind jobb

minőségű, mind pedig ismertebb volt a mentorcsoportok részéről, tehát nem kellett az ANA felvezetése.

A falut elhagyva mintegy 400 méterre érte támadás az oszlopot. A legutolsó járműből csak azt lehetett észlelni, hogy a járművek megállnak és az afgán katonák az út bal oldalán lévő árokba húzódnak. Nem lehetett hallani fegyverropogást, az első és teljesen egyértelmű jel egy RPG rakéta becsapódása volt, mely az út menti fákön robbant.

A járműveken a géppuskások azonnal a menetirány szerinti jobb oldalra fordultak és viszonyozták a tüzet, főképp a 12,7 mm-es M2-es géppuskákkal. Az első jármű tornyába egy Mark 19-es, 40 mm automata gránátvető volt szerelve, de mivel a kezelő nem látott célt, emiatt nem lőtt vele. A toronyfegyver-kezelők egyértelműen nem tudtak célokat azonosítani mind a terület fedettsége, mind a tagoltsága miatt. A művelt parcellák mellett öntöző árokrendszer volt, mely ideális fedezékként szolgált a támadók számára.

A támadók kihasználták azt is, hogy az út jobb oldalától nem messze még voltak épületek, melyekre a mentorcsoport nem vezethetett tüzet, csakis akkor, ha teljes bizonyossággal azonosította, hogy onnan támadják. A támadás során arra sem lehetett támaszkodni, hogy a fegyverek torkolatúztét figyelve keres árulkodó jelet a fegyverkezelő, mert nem lehetett felderíteni azokat.

A tüzermentor a gépjárműből távcsővel keresett célt a géppuskás részére, de csak a valószínűsíthető helyett sikerült megállapítania, mely az utolsó járműtől jobbra mintegy 150–200 méterre lehetett. De semmilyen mozgást nem lehetett egyértelműen megfigyelni.

Mint említettem, az oszlop megállt. A mentorok és az afgán katonák felvették a harcot az ellenállókkal. Miután sem a támadókat, sem a helyüket nem sikerült megállapítani, a Bravo-mentorcsoport parancsnoka a harc megszakításáról döntött. Ő a támadás kezdetekor a járműről leszállt a biztosító katonájával, akárcsak a helyettese. Céljuk egyrészt a jobb rálátás biztosítása volt, másrészt a bátorítás, példamutatás az ANA-katonák számára.

Az oszlop nehezen haladt előre, ennek oka az volt, hogy az ANA-járművek nem voltak páncélozottak és a katonák az árokban kerestek fedezéket. Meg kellett várni, míg az OMLT járművei megfelelő tüzfölényt szereztek a toronyfegyverekkel, illetve hogy a katonák elhagyják a veszélyes terepszakaszt és már biztonságosabban járműre szállhatnak.

A támadás helyétől mintegy 3–400 méterre volt az a kereszteződés, ahol az addigi keletnyugati irányú út észak északkeletre fordult. Itt az első jármű először elfordult balra, majd visszatolatott 10 métert úgy, hogy biztosítási pozíciót vegyen fel és lefogja az ellenséget, amíg a többi jármű elhagyja a veszélyes terepszakaszt.

Mivel még egy falun át kellett haladni, a kereszteződés után nem volt járműre szállás, hanem biztosított menetben haladtak az FOB irányába. A támadók nem egy terepszakaszt foglaltak, hanem amint kiérték az előzőből, hamarosan egy újabb következett.

Ekkor már minden mentor a járművén kívül volt, mert az út melletti fák korlátozták a láthatóságot. A jármű fedezékében, vagy az út melletti árkot fedezékként használnak haladtak előre.

A visszaút során még szórványosan volt lövöldözés az oszlopra, de célpontokat továbbra sem lehetett azonosítani. Az afgán katonák kilóttak két RPG gránátot egy

feltételezett célpontra, de az eredményességét nem lehetett megfigyelni. Végül mikor valószínűsíthető volt, hogy elhagyták a veszélyes terepszakaszokat, az oszlop járműre szállt és nagy sebességgel folytatta az útját az FOB felé.

Az oszlop az FOB-tól délre, egy mezőgazdasági iskola mellett ért ki a főútra, ahol jelentős számú afgán rendőri és katonai erő volt. Mint kiderült, a rendőrök a kormányzót kísérték, a katonák pedig a mentorok és társaik segítségére indultak, mikor meghallották a lövések hangját és azonosították a helyszínt. Itt a mentorparancsnok tisztázta a helyzetet a helyi rendőrökkel, majd visszaindultak az FOB-ra, mely 5–600 méterre volt.

A visszaérkezés után mindenki jelentette, hogy személyi sérülése nem történt, a járműveken a rálövések egyedül a tüzer mentorcsoportnál tettek kárt, az egyik rádiózavaró antennát találták el. A lövés helye alapján a géppuskásra céloztak, ugyanis vele egy magasságban volt a találat.

Az ellenállók viszont az iskolánál lévő erőket eközben észrevették, és támadást indítottak irányukban. Az iskola az észak–déli irányú főút (Pluto) mellett helyezkedett el, onnan keletre és nyugatra vezetett be egy mintegy 300 méteres út a legközelebbi faluig. Ez nyílt terület volt a faluig, és az ellenállók a falu határából kezdték a tűzharcot, mely igen heves volt.

A támadás másnapján egy nagyobb erőből álló járőr indult be a területre, de semmilyen ellenállásba sem ütközött, egy használt, SZPG-9-es hátrasiklás nélküli ágyút találtak, mely valószínűleg selejtes volt, de a helyi rendőrök nem adták át az ANA részére.

Tapasztalatok

A támadás kiértékelése után a mentorcsoportok levonták azon következtetést, hogy reagálásuk megfelelő volt azon kitételrel, hogy az elszakadáshoz nem használták a járművekben található ködgránátokat, sem a 2,5 kg-os ködgyertyákat. A lesállítás valószínűleg nem volt teljesen előkészítve mikor megérkeztek a helyszínre, ezt támasztotta alá az is, hogy a Kunduz Tapa-ban még próbálták a Bravo parancsnokát marasztalni. Illetve a későbbi hírszerzési jelentések alapján minimum 50 fő vett részt az ellenállók oldaláról a végrehajtásban, megközelítőleg egy 1,5–2 kilométeres szakaszon tartották szórványosan tűz alatt a járőrt. Amennyiben sikerült volna elérniük a készenlétet, valószínűleg sokkal ideálisabb terepszakaszokat foglaltak volna el a lesálláshoz.

Következetesképp a járőrfeladat végrehajtása során jó döntésnek bizonyult, hogy az egy be- és kihajtási úttal rendelkező települést, gyorsan járműre szállva hagyják el, nem töltenek el 30–45 percnél többet a helyi lakossággal.

Magyar Honvédség Könnyű Gyalog Század

Bevezető

A Magyar Honvédség 2003. óta vett részt Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) műveleteiben, kezdetben egyéni beosztásokon keresztül. Ehhez képest jelentett váltást a 2191/2004. (VII. 29.) kormányhatározat alapján felállított, majd telepített MH Könnyű Gyalog Század (MH KGYSZD), amely egyben jelentős létszámbeli ugrást is jelentett Magyarország afganisztáni hozzájárulásában.² Jelen elemzés fókuszja a század általános bemutatása mellett a Tartományi Újjáépítési Csoport előkészítésében játszott szerep bemutatása. A KGYSZD utolsó váltása települt át Pol-e Khomri városba 2006. augusztusában, ezzel téve lehetővé, hogy a PRT megkezdje működését.

Az MH KGYSZD nemzeti műveleti irányítását a HM HVK Műveleti Főcsoport Főnökség (HM HVK MFCFSF) parancsnoka látta el.³ A század a feladatát a műveleti területen Afganisztánban, Kabulban hajtotta végre a Többnemzetiségű Dandár Parancsnokság (KMNB) 3. Zászlóalj Harccsoport alárendeltségében 2006. augusztus 13-ig.

A század alapfeladata a Többnemzetiségű Dandár Parancsnokság (KMNB) 3. Zászlóalj Harccsoport (IT BG-3) felelősségi körzetébe tartozó műveleti területen való *járőrözés, különböző objektumok biztosítása, őrzés-védelmi feladatok végrehajtása, kutatási-mentési feladatok, konvojok, VIP személyek kísérése volt.* A század a műveleti területen a részére meghatározott felelősségi területet és feladatokat, a folyamatban lévő ügyeket a zászlóalj harccsoport parancsnoka által kiadott harcparancsnak megfelelően 2006. június 31. és augusztus 13. közötti időszakban átadta a zászlóalj harccsoport 3. százada (IT) részére. A század 2006. augusztus 14-től nemzeti alárendeltségben hajtotta végre feladatait a műveleti területről történő kivonásig, mely több ütemben történt 2006. szeptember 1. és 2006. szeptember 25. között. A század rendszeresített technikai, fegyverzeti és anyagi készleteit 2006. augusztus 15. és szeptember 22. között átadta az MH PRT részére. Az átadás végrehajtása után a század személyi állománya 2006. szeptember 24-én, az állomány személyi és egyéni védőfelszerelése és fegyverzete 2006. szeptember 25-én került kivonásra a műveleti területről, majd érkezett meg honi területre.

¹ A szerző Cseklán István alezredes 2006-ban az MH KGYSZD 4. kontingens felderítőtszti beosztásában szolgált, őrnagyi rendfokozattal. Jelenleg az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj parancsnokhelyettese.

² Hivatalosan az MH KGYSZD a 92/2006 (HK. 19.) HM határozatával módosított 30/2006. (HK 9.) honvédelmi miniszter határozatával lett megszüntetve 2007. március 31-ei hatállyal.

³ Az MH KGYSZD műveletiirányító parancsnoksága a HM HVK MFCSE, az állományilletékes parancsnoka az MH SZFP parancsnoka volt.

Az MH KGYSZD a feladatait ideiglenesen létrehozott és többször módosított állománytáblában rendszeresített személyi, technikai és fegyverzeti eszközökkel látta el. A század állománytáblájában egy századtörzs, három könnyűlövészszakasz, egy támogatószakasz és egy zászlóalj törzstiszti csoport került létrehozásra. Főbb technikai eszközök a BTR-80/A harcjárművek és a MB-270 G típusú terepjáró személygépjárművek voltak, kiegészítve különböző terepjáró tehergépjárművekkel.

1. Az MH KGYSZD helyzete a felszámolás idején (logisztikai, személyügyi, egészségügyi helyzet)

Az MH KGYSZD technikai eszközeit és anyagi készleteit az MH PRT áttelepülést koordináló csoport parancsnoka által kiadott 1/2006. számú parancsának megfelelően, az MH PRT részére eszközutalványokon átadásra került. A század kezelésében lévő és átadásra nem került technikai eszközök és anyagi készletek hazaszállításra, majd átadásra kerültek az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred részére. A századon belül a támogatószakasz a vezénylés időtartama alatt feladatait, a műveleti területen érvényben lévő, hatályos műveleti utasításban és a hazai szabályzatok, intézkedések betartásával látta el. A század a zászlóaljharccsoporton belül különböző jellegű készenléti feladatokat látott el, az alaprendeltetés mellett raj-, illetve szakaszerővel.

Az alaprendeltetéshez, illetve az azon felüli készenléti feladatokhoz szükséges anyagi-technikai eszközök biztosítása csak részben volt megoldott. A gépjárművek az extrém időjárási viszonyokat (a hőmérséklet nem ritkán elérte az 50 Celsius-fokot) nehezen bírták és a javításuk is sokszor gondot okozott (például speciális kulcskészletek hiánya). Mind a táboron belül, mind a táboron kívül különböző jellegű mozgáskorlátozások voltak. Készenléti feladatok végrehajtása során a rendszeresített páncélos harcjárművek meghibásodása esetén a támogatószakasz a vontatást-mentést nem tudta volna végrehajtani, mivel nem rendelkezett a megfelelő vontató-mentő járművel, járművekkel. Nemzeti korlátozás hiányában a század erőit egy időben, több helyen alkalmazva nem volt elegendő az egészségügyi, szállítási és javítási kapacitás. Az MH KGYSZD 4. váltása a Magyar Honvédség vagyonkörébe 64 millió forint értékű anyagi készletet bővített be, melyek nem szerepeltek a referensi nyilvántartáson.

Az MH KGYSZD ideiglenes állománytáblájában 136 beosztás került rendszeresítésre.

	Tiszt	Altiszt	Legénység	Összesen
Rendszeresített	21	51	64	136
Meglévő	21	40	75	136

A vezénylés tervezett időtartama 2006. február 21-től 2006. augusztus 31-ig tartott volna, ezzel szemben a valós időtartama 2006. február 25-től 2006. szeptember 24-ig húzódott. A vezénylés módosításának oka az MH PRT megalakítása volt, amelynek

érdekében század az anyagi készleteit és technikai eszközeit átcsoportosította Camp Warehouse táborból (Kabul) Camp Pannónia táborba (Pol-e Khomri).

A vezénylés megszűnésének időpontjában az MH KGYSZD állományában 97 fő teljesített szolgálatot. A külszolgálat ideje alatt két fő került hazaszállításra egészségügyi okok miatt.

Egy fő altiszt 2006. július 25-i hatállyal repatriálásra került egészségügyi okok miatt, a német ROLE 3-s kórház szakorvosának javaslatára. Egy fő szerződéses legénység 2006. június 2-i hatállyal kérelmezte vezénylésének megszüntetését, egészségügyi problémákra hivatkozva.

A vezénylés valós időtartamának befejezése előtt 45 nappal személyi beszélgetésre került sor a század teljes állományával, mely során 35 fő nem vállalta a vezénylés hosszabbítását, illetve beosztásuk megszűnt (törzstiszti csoport 11 fő). A személyi állomány erkölcsi-fegyelmi helyzete a külszolgálat ideje alatt stabil volt. A feladatokat fegyelmezetten, a normatíváknak megfelelően hajtották végre. Fegyelmi probléma nem merült fel, fegyelmi eljárás nem indult.

A külszolgálat ideje alatt jelentős, tömeges megbetegedés, illetve súlyos sérülésekkel járó baleset nem történt. Az egészségügyi személyzet állománya egy fő orvosból, egy fő felcserből és egy fő gépjárművezetőből állt. A század elhelyezési körletében került kialakításra a segélyhely, amely alkalmas volt az alapellátást biztosítani. A részleg egy db IVECO típusú sebesültszállítóval rendelkezett. Az egészségügyi szakanyagok átadásra kerültek az MH PRT részre.

2. Vezetés és az alegységek helyzete

Az MH KGYSZD 4. váltásának nagy része az MH 25/88. Könnyű Vegyes Zászlóalj állományából került ki. Legfőképpen a szak- és speciális beosztások kerültek feltöltésre más alakulatok által, mint például az orvos, jogász, hadműveleti biztosítótiszt, CIMIC tisztek, hadműveleti tiszt, felderítőtiszt, híradó altiszt. A század alaprendeltetésű feladatai az alábbiak voltak:

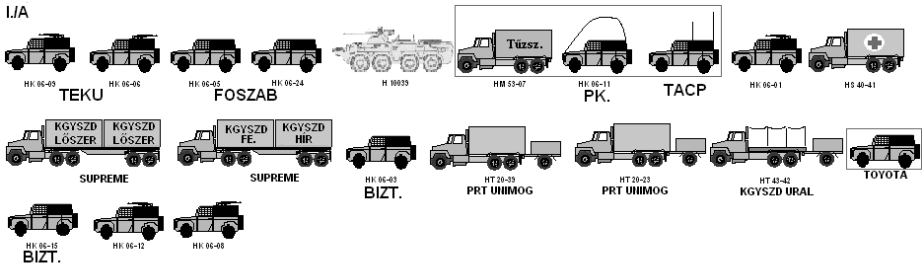
- * járőrözés a század felelősségi körzetén belül,
- * tábor őrzés-védelmi feladatok ellátása,
- * készenléti alegységszolgálat ellátása raj-, szakaszerővel a zászlóaljharccsoporton belül,
- * személyek kísérése (VIP) biztosítási feladatok,
- * konvojkísérési feladatok.

Ideiglenes feladatok:

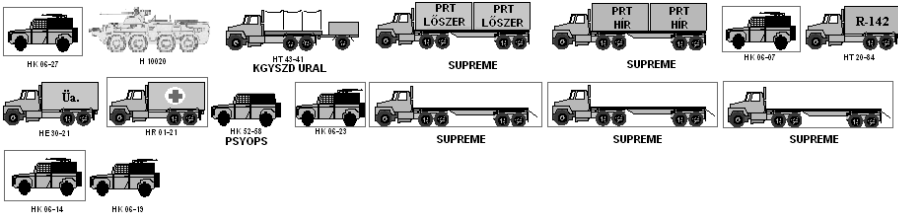
- * lőszerraktár őrzés-védelmi feladatok ellátása,
- * TV-HILL átjátszóállomás őrzés-védelmi feladatok,
- * Force Protection feladatok ellátása raj-, szakaszerővel a Többnemzetiségű Dandár Parancsnokság (KMNb) 3. Zászlóalj Harccsoport alárendeltségébe tartozó alegységek részére,

Az első oszlop menetrendje

I./A

I./B

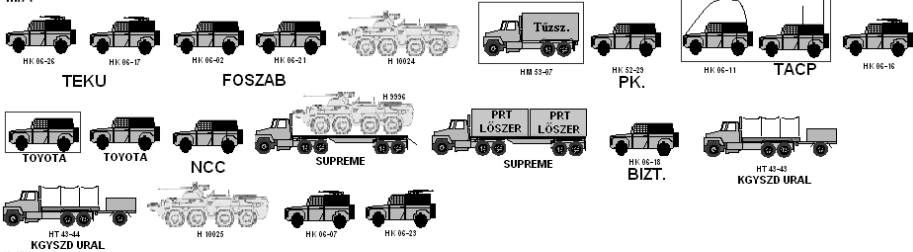

1. A kettő oszlop indulási ideje között 30' időkülönbség volt.

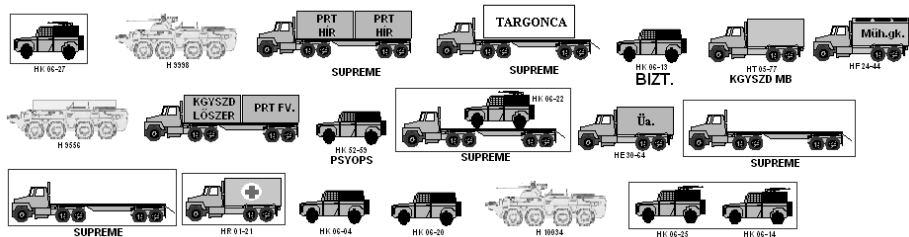
2. A pirossal bekeretezett eszközök visszacsoportosításra kerültek Kabul CW-ba a II. oszlop biztosításának végrehajtására.

A második oszlop menetrendje

II./A

II./B

A menetek végrehajtását az időjárási körülmények nem befolyásolták, az évszaknak megfelelő volt. Az oszlopok közötti civil szolgáltató által biztosított kamionokat helyi afgán lakosok vezették. A meneteket nagyon korai órákban kezdte meg az oszlop és későn este érkezett meg Pol-e Khomriba Camp Pannónia táborba. Problémaként

jelentkezett, hogy a menetek megkezdését követően az első biztonságos helyen meg kellett üzemanyaggal tölteni a teherautók üzemanyagtartályait. Ez körülbelül egyórás várakozást jelentett bent a városban, néhány kilométerre a tábortól. A civil teherautók műszaki állapota ránézésre a helyi viszonyoknak megfelelő, ugyanakkor nagyon öreg és rossz műszaki állapotú volt.

A menetek során műszaki meghibásodás nem történt sem a katonai, sem a civil gépjárművek esetében. A legnagyobb félelmet azonban a BTR-k okozták a nagy szintkülönbség leküzdésének képessége miatt. Attól tartott az Átcsoportosítást Koordináló csoport, hogy a BTR-k túlmelegednek felfele, vagy a fékrendszerük megy tönkre lefele. Szerencsére ez nem így történt, a BTR-k sikeresen leküzdötték a feladatot.

A misszió ideje a tervezett hat hónapoz képest 30 nappal tovább tartott. Egy hónapra volt szükség az átcsoportosítás végrehajtásához. A kontingens ezen feladat végrehátásával sikeresen zárta a kabuli felelősségterületű Könnyű Gyalog Század feladatát.

A komplex műveleti környezet

Bevezető

Három NATO vezette szárazföldi műveletben vettek részt és fejezték be azt a Magyar Honvédség kijelölt erői. Az MH Könnyű Gyalog Század (KGYSZ), az MH Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT), az MH Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (OMLT) szolgálatainak 10 éves időtartama alatt felhalmozódott ismeret nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a komplex, sokszor és gyakran változó, változatos művelet környezetét megismerjük és rendszerbe foglaljuk. A komplex műveleti környezet rendszerbe foglalásának sokféle módja létezik, a különböző CIMIC-értékelések vagy a biztonság különböző dimenzióinak számbavétele mellett az egyes nemzetek is kialakították saját elemző-értékelő rendszerüket. Az általam kidolgozott, saját és társaim tapasztalatán alapuló elmélet, a meglévő és fellelhető felosztásokat is számba véve került kialakításra.

Természetesen, mint minden elmélet vagy felosztás, ez is tovább bővíthető az új műveleti tapasztalatok vagy kutatások eredményeivel. A rendszer magában foglalja az élő és élettelen környezet mellett azokat az elvárásokat is, melyek teljesítése a siker záloga egy-egy művelet során. De a kitűzött, politika által meghatározott célok elérését leginkább befolyásoló források (humán, reál) és a korlátozó-megengedő jogi környezet is megjelenítésre kerül az elméletben a haderő belső, külső és környezeti kapcsolódásai mellett.

A földrajzi táj, a klimatikus viszonyok mellett mégis talán a legnagyobb veszéllyel a humánkörnyezet jár. A műveleti terület lakosságának magatartásai és reakciói döntően befolyásolják a katona (és más szervezetek) feladat-végrehajtását, sikerességét. A hazaitól eltérő humánkörnyezet megismerése, tapasztalatainak feldolgozása és beépítése a felkészítés, végrehajtás folyamatába elengedhetetlen a sikeres végrehajtás, a hatékony erőforrás-gazdálkodás szempontjából. A humántér összetevői az emberek. A helyi lakosság, azok kisebb-nagyobb formális és informális közösségei, a helyi környezet, a nemzetközi élet szereplői, de idegen országok egyéni polgárai, szervezetei és szerveződései is a humántér elemei.

A hazai környezettől eltérő humánkörnyezet természetesen a földrajzi térben létezik, azzal szoros összefüggésben áll, ami számos esetben konfliktusok forrásait is jelenti, hiszen a szűkös termőföld és öntöző-, ivóvíz birtoklása a hatalom forrása, a megélhetés záloga Afganisztánban is. Az emberi viszonyok alakítják a biztonsági környezetet, annak

¹ Dr. Boldizsár Gábor jelenleg Nemzeti Közszerológiai Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának dékánja. Korábban Tartományi Újjáépítési Csoport parancsnokhelyettese (PRT-5), majd parancsnoka (PRT-8).

valamennyi dimenziójában hatást gyakorolnak. A humánkörnyezet hat a közpolitikai környezetre, hiszen ezt az alrendszert is az emberek, embercsoportok befolyásolják, működtetik. Az emberi viselkedés, magatartás, reakció az igazán, ami legnagyobb hatással van az adott művelet végrehajtására, a kitűzött célok teljesítésére és a saját csapatok megóvására. Az egyéni és kollektív emlékezet, hagyományok és szokások, történelmi múlt és tapasztalat, a vallási és/vagy ideológiai elhivatottság mind meghatározói az egyén és közösség szintjén a magatartásnak és a reakciónak.

A magyar kultúrkörből, a magyar humánkörnyezettől teljesen eltérő afganisztáni viszonyok ismerete elengedhetetlen (volt és ma is az) a kitűzött nemzetközi, szövetségi és nemzeti célok elérése érdekében. Az ember mint individuum, vagy mint valamilyen közösség, véleményt formál az általunk végzett feladatokról, küldött üzeneteinkről, magatartásainkról. E vélemények, reakciók visszahatnak a saját csapatainkra. A helyi humánkörnyezet szereplőinek felénk való megnyilvánulása lehet támogató, elutasító vagy éppen semleges. Az emberi tényezők, a humánkörnyezet véleménye az, ami hosszabb távon megítéli a sikert vagy determinálja a kudarcot.

Az afganisztáni nemzetközi szerepvállalás alapvető célja, hogy a felkelők, terrorista csoportok ne telepedjenek meg, ne tartózkodhassanak Afganisztánban és ezzel ne gyengítsék a helyi környezetet, az állam működőképességét. A felkelők ellen folytatott küzdelem egyik fontos színtere a humánkörnyezet. A helyiek „szívének és lelkének” (hearts and minds) megnyerése egy fontos feltétele az ellenfél leküzdésének. Az alapvetően gerilla hadviselést folytató felkelők – mint oly sokszor a történelemben –, nem életképesek a helyi lakosság támogatása nélkül. Éppen ezért fontos megismerni, elemezni azokat a tényezőket, hogy a helyiek miért, milyen motiváció mentén támogatják a felkelőket.

Természetesen többféle válasz létezik, vannak érdekelt és ellenérdekelt csoportok, akik támogatják vagy elutasítják, üldözik a felkelőket. De a lakosság egy jelentős része kívár. A bizonytalan biztonsági környezetben nem alkot véleményt, a saját és családja túlélése érdekében támogat valamennyi szembenállót: kormányt, ellenzékét, szövetségi erőt, vagy éppen a felkelőket.

Egyén és kisközösség szintjén a polgárháborús, háborús területeken, így Afganisztánban is a legfontosabb cél az életben maradás. A vágyak, igények, elvárások leredukálódnak a szükségletek (élelem, ivóvíz, szállás) és a fizikai biztonság szintjeire. A lakosság számára az tekinthető elfogadhatónak, győztesnek, aki e két maslowi szükségletszintet kielégíti. Nem elegendő tehát a fegyveres küzdelmet megvívni, az ellenfelet, felkelőket legyőzni, meg kell nyerni a „szívéért és a lelkeért” folytatott küzdelmet is. Aki tud megélhetést és biztonságot adni a helyi lakosságnak és azt folyamatosan fenn tudja tartani, az megtette az első lépést a sikerhez.

A sikeres katonai műveletek után a „megtisztított”, felszabadított területeken, vagy az egyébként is kormányzati, szövetségi felügyelet alatt álló országrészekben ki kell építeni és folyamatosan biztosítani a fizikai biztonságot szavatoló katonai, rendőri és kormányzati jelenlétet. A gazdaság helyreállításával, a lakosság önálló képességének javításával pedig a fizikai szükségletek kielégítése befolyásolható pozitív irányban.

A komplex műveleti környezet valamennyi eleméről szükséges a folyamatos adatgyűjtés, elemzés és értékelés. A felderítés, hírszerzés hagyományos módszerei mellett

új eljárások, információs források is megjelentek. A több irányból érkező információk feldolgozása lehetővé teszi, hogy a katonai erő megfelelően és időben reagáljon a környezet változásaira. Az afganisztáni műveletek egyik nagyon fontos sajátossága, hogy a nagy földrajzi térben kis katonai kötelékek oldják meg a feladatokat. E szűkös erőforrások hatékony felhasználása, a siker maximalizálása és a veszteség minimalizálása szükségessé teszi a felderítés és az előrejelzés rendszerének hatékony működtetését. A kis létszámú erők biztonságos elosztása, a feladatok kijelölése fokozottan függ a biztonsági környezet változásaitól. A kis létszámú kötelékeknek képesnek kell lennie a feladat megoldására és önmaga megóvására. A hibás vagy hiányos felderítésértékelés káros hatással van a kötelékekre. A biztonsági helyzet negatív változása esetén nem áll rendelkezésre megfelelő erő és eszköz a megerősítés, támogatás végrehajtására.

A humánkörnyezet megismerésére és megértésére tett valamennyi erőfeszítés célja az, hogy a katonai kötelék, a parancsnok és a katonák megfelelően ismerjék a helyiek egyéni, kis és nagy közösségeinek viselkedését és reakcióit, ezzel javítva a fizikai biztonságot, megteremtve a környezet, a gazdaság és a biztonsági szereplők fejlesztésének, támogatásának alapvető feltételeit. Az afganisztáni magyar szerepvállalás legkomplexebb tevékenysége az MH Tartományi Újraépítési Csoport volt 2006–2013 között az északi régióban fekvő Baghlan tartományban.

A PRT hármas feladatrendszer² meghatározta az erőfeszítések, a támogatások komplexitását:

- Közigazgatás támogatása,
- Hozzájárulás a fizikai biztonságához,
- A gazdasági fejlesztésének támogatása.

A komplex biztonságfelfogás (koppenhágai iskola) három legfontosabb dimenziójában kellett a PRT-nek támogatást nyújtani, fejlesztéseket végrehajtani, fejlődést elérni. Ezek a politikai/közigazgatási, gazdasági és a katonai/belbiztonsági dimenziók voltak.

A Magyar Honvédség a rendszerváltás óta egy hosszú átalakuláson ment át. A hidegháború korszakára jellemző, Varsói Szerződésen mint politikai és katonai szövetségen alapuló, parancsorientált sorozott tömeghadsereg mára megváltozott. 25 éves átalakulási folyamat eredményeként 15 éve a NATO, 10 éve az EU tagja Magyarország, melyek katonai műveleteiben a Magyar Honvédség is szerepet vállal. Létszámában is jelentős csökkenést élt meg az MH az elmúlt 25 évben. Már tíz éve teljes mértékben hivatásos a haderő, nincs sorozott állomány, így természetesen a haderő „tömeg” jellege is megszűnt, helyébe a professzionális vagy hivatásos haderő lépett. A feladat- vagy küldetésorientált vezetés a legnagyobb szellemi, elméleti változás. Magyarország az elmúlt 25 évben nemcsak rendszert és szövetséget váltott, de jelentős szellemi fejlődésen, változáson is átment. A kis létszámú haderő a feladatait egyre bonyolultabb környezetben kell megoldja. A vezetőknek, parancsnokoknak ismerniük és érteniük kell a környezetük

² Robert M. PERITO: *The US Experience with Provincial Reconstruction Team sin Afghanistan*. (Special Report 152)USIP, Washington, DC, USA, 2005. 6–10.

összetevőit és hatásait, az elvárt teljesítményt, a kitűzött célok, a rendelkezésre álló erőforrások és a jogi szabályozók összhangját.

Nagy utat járt be a Magyar Honvédség. Ezen a nagy úton nemcsak elméletekben, filozófiában változott és változtatott a szövetségi rendszerein. Nagy utat járt be hazánk, az MH a nemzetközi szerepvállalások területén is. A '90-es évek elején, a fegyver nélküli katonai megfigyelő típusú misszióktól kiindulva az idő múlásával egyre nagyobb kötelek, fegyveresen, egyre távolabb a honi területektől egyre veszélyesebb és komplexebb műveleteket hajtottak végre. Ennek egyik meghatározó állomása Afganisztán, ahol számos módon nyújt támogatást az MH, Magyarország a helyieknek, és vesz részt a NATO erőfeszítésében. A hazánktól távol, eltérő környezetben, humántérben, komplex műveleti környezetben végrehajtott műveletek környezeti tapasztalatait vettem számba, dolgoztam fel és soroltam rendszerkategóriákba.

1. Megváltozott műveleti környezet

1.1 Műveletek változásai

A bipoláris világ megszűnte után a haderők, így az MH is más típusú műveletekben vesz részt, mint ahogyan az a hidegháború alatti békeműveleteket jellemezte. Az alapvető eltéréseket példákkal szemléltetve a következő felsorolás adja³.

A hidegháború idején alapvetően az alábbiak jellemezték a fegyveres konfliktusokat, háborúkat:

- Reguláris haderők mint az állam védelméért felelős szervezetei hajtották végre a műveleteket teljes katonai, környezeti vezetés-irányítás alatt. E konfliktusok alapvetően országok között zajlottak. A történelem során számtalan háború zajlott államok, országok, hatalmak között. Az első, majd a második világháború, de a falklandi vagy az Irak-iráni 10 éves háború is e sorba tartozik.
- A fegyveres küzdelem során a veszteség általában katonai jellegű. A szembenálló felek küzdelme beazonosítható földrajzi térben zajlik. Lehetőség szerint a lakosságot kitelepítik, vagy elmenekül. Bár a nagy hatótávolságú eszközök (rakéták, repülőek, tüzérségi eszközök) elérték a polgári lakosság tartózkodási helyét, a gyárakat, közlekedési csomópontokat, mégis a veszteség zömét a katonai kötelékek szenvedték el.
- A harc, a háború célja egy területi egység elfoglalása és megtartása. Az állam alapvető feladata a védelem, vagyis az ország létének, lakosainak, érdekeinek, értékeinek védelme. Ha kell, ezt támadó jelleggel is megteszi. Az elfoglalt területeken (vagy a megvédett területeken) alapvető cél a közigazgatás, a közrend és a közbiztonság, valamint a gazdasági helyzet normalizálása.

³ BOLDIZSÁR GÁBOR: *A békeműveletekben való részvétel hatása a Magyar Honvédségre.* (PhD értekezés) ZMNE, Bp., 2008.) 34.

- A fegyveres küzdelem során az állam által ellenőrzött hadseregek szofisztikált fegyverek, fegyverrendszerek alkalmazásával összhaderőnemi, összefegyvernemi együttműködésben hajtják végre feladatukat. A történelem során minden hatalom törekedett, hogy a leghatékonyabb, legnagyobb pusztító erejű eszközöket állítsa hadrendbe. Ezen eszközök, rendszerek alkalmazása összehangolt együttműködést és megfelelő szakmai felkészülést igényelnek. A haderő alkalmazása során az állam céljai elérése érdekében sokszor a rendelkezésre álló teljes fegyverarzenált beveti.

A bipoláris világ megszűntével a fenti jellemzőkben is változás állt be, alapvetően a korábban elfojtott belső, etnikai, vallási, kulturális feszültségek felszínre törésekor kialakult polgárháborúk során.

- A konfliktusok az adott államon belül zajlanak, polgárháborús viszonyok között (például Szíria, Líbia, Jugoszlávia).
- A polgárháborús helyzetekben nem vagy nem csak reguláris haderők küzdenek, hanem félkatonai, felfegyverzett civilek, egyének és csoportok. A hadviselés nemzetközileg elfogadott normái szerint ezek a személyek sok esetben nem tekinthetők „harcos”-nak, hiszen nem felelnek meg annak törvényi előírásainak. A fegyvert fogott polgárok nem tekinthetők harcosnak, de mégis a konfliktus szereplői. Sok esetben csak korlátozott céllal, a biztonsági helyzet miatt fegyverkeztek fel a család, a falu, a kisebb-nagyobb közösségek védelme érdekében.
- A fegyveres összecsapások során alapvetően egyszerű, kézfegyvereket használnak a küzdelemben részt vevők. Zömmel a volt Szovjetunió, a Varsói Szerződés arzenáljába tartozó fegyverek fellelhetők a polgárháborús helyzetekben. AK gépkarabély, PKM és DSK géppuska, RPG páncéltörő fegyver szinte valamennyi polgárháború alapvető fegyverzete. Ezek az eszközök beszerzése egyszerűbb és olcsóbb, kezelésük könnyű, hatékonyságuk pedig jó.
- A küzdelem során, tekintettel hogy sok esetben a fegyvert viselők sem minősülnek harcosnak, illetve a harc a civilek jelenléte mellett zajlik, igen magas a polgári veszteségek aránya. A kézfegyverekkel felszerelt csoportok nem tudnak kiterjedt manővereket végrehajtani a földrajzi térben. Tevékenységük korlátozódik a települések, a lakosság ellenőrzésére, védelmére. Így ha küzdelemre kerül sor, az ott tartózkodó polgári lakosság is nagyszámban áldozattá válik.

A polgárháborús viszonyok felszámolása, az élet gazdasági helyzete, az állam működése normalizálásának alapfeltétele a fizikai biztonság megteremtése. Ezt a fegyveres csoportok felszámolásával/feloszlatásával és a fegyverek begyűjtésével kell kezdeni. A sok esetben az erős, határozott központi vezetést-irányítást nélkülöző fegyveres csoportok felderítése és lefegyverzése nehéz feladat. A fizikai biztonság megteremtése és megtartása ebben a térben megköveteli, hogy az erők a helyszínen, az egyének szintjén is legyenek képesek a fegyveres csoportok megszüntetésére.

2. A komplex műveleti környezet jellemzői Afganisztánban

„A konfliktusok kezelésében, a béke és biztonság megteremtését és megerősítését egyre több nemzetközi szervezet vállalja fel. Valamennyi szervezet törekszik arra, hogy tevékenysége legitim legyen, annak alapja valamely ENSZ Biztonsági Tanács határozatából származtatott legyen.”⁴

A NATO vezette ISAF-misszió is rendelkezik megfelelő ENSZ Biztonsági Tanács (ENSZ BT) által kiadott határozattal. Az Észak-Atlanti Tanács (NAC) elfogadta e határozatot és határozta meg a Szövetség által vezetett művelet jogi, szakmai, politikai kereteit. Az ISAF művelet során megközelítőleg 50 nemzet delegál katonákat, kötelekeket. De az ISAF mellett az ENSZ is működteti saját misszióját UNAMA néven, melynek állományába fegyver nélküli katonai tanácsadók (Military Adviser – MA) is teljesítenek szolgálatot.

- *A katonai műveletek nagyfokú politikai és médiafigyelem mellett kerülnek végrehajtásra. A politikai hatás és a nyilvánosság miatt felértékelődik a kis kötelékek, az egyének feladat-végrehajtása és magatartása.*

A globalizálódott világ hírigényeit ma már valós időben magas technikai színvonalon egyre több média kívánja kielégíteni. A nézettségért folytatott küzdelemben az új szenzációk elsőként való közlése az igazán fontos a médiumok számára. A másik oldalon viszont a nemzetközi közösség, a csapatküldő nemzetek állampolgárai is joggal érdeklődnek a műveletek alakulása iránt. Harmadrészt a nem közvetlenül saját állam létét védő, azért küzdő katonai erő alkalmazását sokan kritikusan tekintik. Végül a konfliktusban érintett, ellenérdekelt fél is felhasznál minden eszközt a saját igazának és ellenfelei igazságtalanságának (agresszor, megszálló, gyarmatosító) gyors feltárására. A kis kötelékek, egyesek által elkövetett hibák, atrocitások gyakorlatilag néhány óra alatt élőképes vezető hírré válhatnak és a legnagyobb katonai, politikai vezetést kényszeríthetik az ügy kezelésére, magyarázatára.

- *A konfliktusok összetetté válása miatt, komplex és összehangolt reagálásra van szükség a nemzetközi műveletek végrehajtása során a biztonság valamennyi dimenziójában és szereplőjével. A katonai erő komplex feladatrendszereket old meg alapvetően a katonai/belbiztonsági, politikai/közigazgatási és a gazdasági biztonsági dimenziókban.*

A nemzetközi élet, kapcsolatok egyik fontos alaptétele, hogy a szereplők stabilak és kiszámíthatóak legyenek. Afganisztán, mint a polgárháborúba süllyedt országok mindegyike, gyenge államként kerültek besorolásra. A stabil, működőképes, gazdaságilag önfenntartó, kapcsolataiban kiszámítható állam megteremtése, vagyis az államépítés az

⁴ BOLDIZSÁR GÁBOR: *A magyar PRT mint a legkomplexebb külföldi válságkezelés műveleti környezete.* In: Társadalom és Honvédelem, 2013/1–2. (NKE, Bp.) 31. Megjegyzés: A dőlt betűs részek az idézetek, a normál betűtípussal szedett a magyarázó rész.

alapvető feladata napjaink műveleteinek. A biztonság három legfontosabb dimenziójában megteremtett stabilitás a siker záloga (lásd az ISAF már említett koncepcióját).

- *Minden biztonsági dimenzióknak megvan a sajátossága, így az abban tevékenykedő szervezetek, szereplők is sokszínűséget mutatnak. A komplex konfliktusok kezelésének sok szereplője van, akikkel a folyamatos együttműködést és az erőfeszítések összehangolását ki kell alakítani és fenn kell tartani.*

A PRT- és más ISAF-műveletek katonai erői nem egyedül vannak a művelet területén, nem egyedül törekszenek a komplex biztonság megteremtésére. A tanulmány egy későbbi részében fejtem ki, hogy az eltérő érdekű/küldetésű, döntéshozatalú szervezet kultúrája, együttműködési hajlandóságú szervezetek milyen ismérvek alapján kategorizálhatók, illetve melyek a jellemzőik.

- *A műveleti területek alapvetően nagy földrajzi kiterjedésűek, viszont a rendelkezésre álló katonai erők létszáma korlátozott. Így a nagy térben kis köteleknek kell a feladatot megoldani.*

A magyar vezetésű PRT felelősségi területe, Baghlan tartomány megközelítőleg 21 000 km² a Hindukus hegység nyúlványaitól erősen tagolt, helyenként magas helyeket is magában foglaló egység. Lakossága megközelítőleg 800 000 vegyes összetételű, többségében tadzsiok lakta tartomány, de pastuk, hazarok és üzbégek is élnek a tartományban. E 21 000 km² erősen tagolt terület biztonságáért a PRT felelt. A PRT létszáma az idők változásával 200–300 fő között alakult. (Ebből a harcoló század – FP – létszáma 100 körül alakult.) A biztonság megteremtésének és megtartásának másik fontos pillére az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők (ANSF). 2009 tavaszáig a tartományban a 3500 fős (folyamatosan kb. 1000 fő létszámmal küzdő) Afgán Nemzeti Rendőrség (ANP) volt. 2009-től az Afgán Nemzeti Hadsereg (ANA) egy zászlóalja települt 700 fős létszámmal a tartományba. E zászlóalj támogatta, mentorálta a Magyar–Amerikai Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (OMLT) 60 fő körüli létszámát.

Csak összehasonlításként, Koszovóban a KFOR kötelékében több mint 10 éven keresztül 17 000 fő körüli létszámmal támogatta a NATO a biztonságot. Tette ezt úgy, hogy az ENSZ UNMIK missziójának rendőri komponense is 10 000 körüli volt. A terület nagysága hasonló kb. 21 000 km², a lakosság nagyobb, 2 millió, a földfelszín pedig kevésbé tagolt Afganisztánhoz képest.

- *A nemzetközi katonai beavatkozás minden esetben több nemzet által tervezett, szervezett és végrehajtott tevékenység, így a multinacionális jellege is meghatározó.*

A hidegháború vége óta tapasztalható, hogy a nemzeti haderővel csökkentik létszámukat, illetve számos katonai képesség nem vagy csak korlátozottan áll rendelkezésre. De másik fontos tényező a nemzetek kisebb-nagyobb közösségének együttműködési szándéka is, ami megnyilvánulhat összekötő tisztek küldésében (harcászati szinten) vagy a misszióban való részvétellel.

A magyar PRT esetében a fent említett hiányzó képesség a Katonai Rendész (MP) képesség volt. Ezt a horvát hadsereg állományából vezényelve, a két ország együtt-

működésén alapulva oldotta meg a PRT. De egyéni, általában téves beosztásokban is szolgáltak külföldi katonák magyarokkal. A PRT-ben szlovákok, albánok, bulgárok, montenegróiak egyénileg, utóbbiak pedig szakaszerővel is. De a PRT-ben települt és együttműködött több más szervezet az Egyesült Államok (USA) vagy a NATO részéről. Az OMLT-ben az USA haderejével közösen vegyes csoportként tevékenykedtek a katonáink, a kiképzés, oktatás területén működő csoportokról (helikopter, logisztika, műszaki iskola) nem is beszélve.

- *Ez szükségessé teszi, hogy a kis kötelékek szintjén is megjelenjen a fegyvernemek és a haderőnemek (szárazföldi, légi és tengerészeti) közös, vagyis az összefegyvernemi, összhaderőnemi feladat-végrehajtás.*

A kis létszámú szárazföldi erők sikeres tevékenységéhez elengedhetetlen a felderítés és tűztámogatás. Ezek a támogatások leggyorsabban és leghatékonyabban a légierő alkalmazásával biztosíthatók. Így tulajdonképpen a legkisebb katonai erőnek is rendelkeznie kell(ene) az együttműködéshez szükséges eljárások ismeretével és a kapcsolattartáshoz szükséges eszközökkel.

- *A feladat-végrehajtás képességét folyamatosan fenn kell tartani, honi területtől távol. A feladatokat nagyfokú önállósággal, a korlátozó jogi környezet és szűkös erőforrások, az előljáró parancsnokság utasításai alapján kell végrehajtani. A működéshez, fenntartáshoz, kiegészítéshez szükséges utánpótlást, kiegészítést, feltöltést honi területről kell biztosítani.*

A műveleti terület honi területektől mért nagy távolsága, illetve a műveleti terület nagysága és a benne elhelyezkedő viszonylag kis létszámú kötelékek szükségessé teszik, hogy az egyes csapatok nagy raktári, tartalék készletekkel rendelkezzenek. A honi területről történő kiszállítás mellett bizonyos területeken megoldást jelent a helyi lehetőségek felhasználása, más nemzetektől vagy nemzetközi cégektől szolgáltatás, biztosítás megvásárlása. A PRT esetében a tábor és az étkezde üzemeltetését a Supreme cég végezte térítés ellenében, míg a magasabb szintű egészségügyi biztosítást (Role 3) a mazar-e-sharif-i német tábori kórház biztosította. De az Afganisztánban szolgáló kontingenseink sok esetben használták egyes nemzetek (német, dán) légihídjait személyek és anyagok szállítására.⁵

- *A katonai erő alkalmazása során gyakori az aszimmetrikus hadviselés megvalósulása. Sok esetben nem csak tradicionális katonai feladatokat kell végrehajtani alapvetően eltérő kultúrkörben, lerombolt-leromlott infrastruktúra mellett, extrém fizikai (földrajzi és épített) és klimatikus viszonyok között.*

A PRT alapfeladat-rendszere is szimbolizálja e jellemzőt. A komplex válság komplex kezelésében három dimenzióban is feladat jutott a PRT-nek. A közigazgatás, a gazdaságfejlesztés és a fizikai biztonság terén kellett eredményeket, fejlődést elérnie.

⁵ Lásd erről NYITRAI István alezredes elemzését a kötetben.

- *A műveleti területen „harmadik félként” tevékenykedő erők szempontjából elengedhetetlen a helyi hatóságok, a lakosság, a formális és informális véleményalakítók magatartása, elfogadási hajlandósága a katonai erővel, a nemzetközi erőfeszítéssel és a kitűzött végcélokkal kapcsolatban. E magatartás lehet támogató, semleges vagy elutasító.*

A nemzetközi műveletek tapasztalatára alapozva a kontingensek felkészítése során megjelent ezen ismeretkör oktatása. A PRT-ban a helyi lakossági viszonyok kezelésére külön szervezeti egység került kialakításra. Az S9 részleg magába foglalta a CIMIC, PSYOPS, INFOOPS, tömegtájékoztató-médiakezelés, valamint a vezetők tárgyalási felkészítését, társadalmi kapcsolatainak kezelését, kiemelt vezetőkkel történő érintkezését (Key Leader Engagement) is. A PRT előtt az MH Könnyű Gyalog Századot vezető harccsoport törzsében is két, majd három magyar katona szolgált az S9 törzsben. Az OMLT, tekintettel arra, hogy földrajzilag azonos térségben tevékenykedett, mint a PRT, nagyon sok közös fejlesztési, kapcsolattartási, együttműködési feladatot oldottak meg. Számos esetben biztosított CIMIC támogatást az OMLT részére, bár annak is voltak korlátozott képességei és lehetőségei, de szervezetszerű szakemberei nem.

- *A helyiek magatartása, vagyis a humántér viszonyai és történései azok, amik alapvetően befolyásolják a feladat végrehajtását (elfogadottság) és jelentenek veszélyt a katonai erőre (eltérő értékrend és reakció). Az egyén, a tradicionális kis és nagy közösségek cselekvései és reakciói az eltérő történelmi, kulturális, vallási és tapasztalati okok miatt eltérőek. Az eltérő normák nem-ismerete komoly veszélyt jelent a katonai erő, a nemzetközi beavatkozás szereplői számára.”*

Az ISAF története során több megoldás alakult ki, fejlődött a humánkörnyezet megismerése, megértése céljából. Kezdetben a mára klasszikusnak számító CIMIC és PSYOPS látta el ezt a feladatot. De a környezet bonyolultságának feltérképezése után a társadalom- és bölcsészettudományokban rejlő, helyi kis és nagy közösségek viselkedését, reakcióit megérteni segítő képességek felismerése után a fejlődés felgyorsult. Az USA Humán Tér Elemző Csoport (Human Terrain-Analysing Team – HTAT) mellett a Felkelés Elleni Műveletek Tanácsadó Csoportja (Counterinsurgency Analysing and Adviser Team – CAAT), az Integrációs Részleg (Fusion-Cell – FC) is más-más aspektusból segítette a megértést. A PRT esetében e szervezetekkel szoros volt a kapcsolattartás, együttműködés, információcsere. A PRT-ban a Műveleti Csoportok (Mission Team – MT) átalakításra kerültek összekötő csoporttá (Liaison Team – LT) és az S9 részleg alárendeltségébe kerültek. Az ISAF-ban szervezeti egységet öltő, NATO elvek szerinti INFOOPS képesség is megjelent a PRT S9 részlegében. A PRT története során több esetben előfordult az említett szervezetekkel az információ megosztásán túl közös járőr- és fejlesztési projektfeladatok megoldása is.

3. A komplex műveleti környezet elemei⁶

Napjaink komplex műveleti környezete nem minden elemében újszerű. A hadviselés, a katonai erő alkalmazásának történelme során a tradicionális katonai feladatok mellett sokszor kellett a haderőnek olyan helyzeteket is kezelni, jobbítani, ami nem tartozott a szűken értelmezett feladatrendszerébe. De a siker elérése, a feladat megfelelő megoldása megkövetelte a bonyolult viszonyok, kapcsolatok megértését és befolyásolását is. A gyarmatosítások korában, a nagy háborúk idején, távoli területeken vívott harcok során, vagy éppen a béketámogató műveletekben is megtalálhatóak voltak a rendszer elemei. De a korábbi időkben ezek más-más hangsúllyal jelentek meg. Napjaink komplex műveleteiben lehetünk szemtanúi annak, hogy a tradicionális katonai feladatok mellett hogyan értékelődik fel a humántér és annak megismerése. De a nagy távolságban végrehajtott feladatok során eltérő földrajzi és klimatikus viszonyok is jelentősen befolyásolják az erők felkészítését, az eszközök fejlesztését és alkalmazását, valamint az alkalmazható eljárás rendek körét.

A kis létszámú katonai kötelékkel csak akkor lehetünk hatékonyak és sikeresek, ha a környezetet, különösen a humánkörnyezetet ismerik, értik annak változását. A megfelelő értékeléssel, előrejelzéssel a mindenkor szűkös erők és eszközök eloszthatók, a tervezett és váratlan feladatokra is megfelelően csoportosíthatók, illetve tartalék képezhető. A komplex környezet valamennyi eleme közül a humántér a legjelentősebb. Az egyének kis és nagy közösségek, formális és informális csoportok magatartása és reakciói, irányunk megnyilvánuló érzelmi azok, amik eldöntik a sikert vagy a kudarcot. A megállapítás harcászati, hadműveleti és hadászati/stratégiai szinten is igaz.

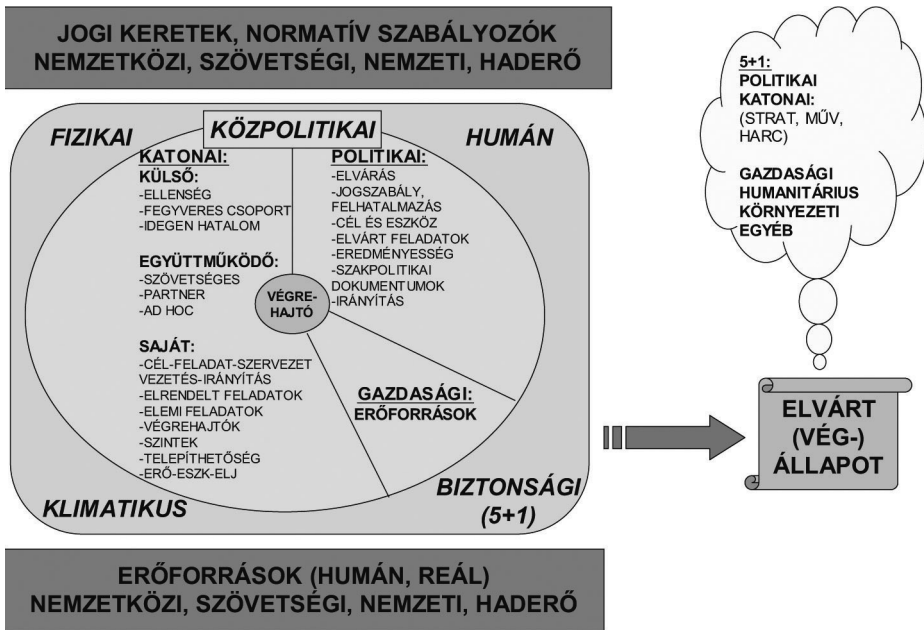
A mindennapok feladat-végrehajtását pozitívan vagy negatívan is befolyásolja a helyiek érzése. Ellenérzetű, ellenséges humántérben a helyiek minket, a szövetségeseinket, partnereinket támadó ellenérdekelt, ellenséges csoportokat támogatják. E támogatás természetesen lehet kikényszerített is, de ott, ahol a szövetséges és partnererők nem tudják a kormány jelenlétét és befolyását biztosítani, ott az ellenség nyer tért, növeli a befolyását. A helyiek többféleképpen is nyújthatnak saját elhatározásuk vagy kényszer alapján támogatást a felkelőknek, az ellenségnek. Az információszerzés, szállítás, elszállásolás, élelmezés, ellátás, „hírvívés”, sebesültgondozás, fegyver-, lőszer-, robbanóanyag-csempezés, beszerzés vagy ebben az emberi erőforrás – a „katona” biztosítása mind-mind a támogatás része. Ezek az elemek megtalálhatóak voltak a magyar csapatok műveletei során gyűjtött tapasztalatokban is. A helyi lakosság természetesen nem minden esetben ellenséges. Ott, ahol tartósan megvalósul a szövetségi és partneri jelenlét, ott a helyi lakosság semlegesen (tartózkodóan) vagy éppen támogatólag nyilvánul meg a fizikai biztonságát megeremlítő és szavatoló erők irányába.

Az aszimmetrikus hadviselést a felkelők szemszögéből tanulmányozó szakirodalmak szinte kivétel nélkül egyetértenek abban, hogy a felkelők, partizánok, gerillák, szabad-

⁶ BOLDIZSÁR GÁBOR: *A magyar PRT mint a legkomplexebb külföldi válságkezelés műveleti környezete*. In: Társadalom és Honvédelem, 2013/1–2. (NKE, Bp.)

ságharcos erők nem lehetnek sikeresek, ha nem rendelkeznek a helyi lakosság támogatásával. Tehát az ő oldalukról is fontos a „szívekért és lelkekért” folytatott küzdelem. A helyi lakosság pedig azt támogatja (persze ideológiai és vallási vonalak mentén tagozódva), aki a két szükségleti szintet kielégíti.

Természetesen a komplex műveleti környezet többi eleme és dimenziója is dinamikusan hat a katonai kötelekek tevékenységére. Az eltérő, számunkra sokszor extrém klimatikus és domborzati viszonyok hatnak a katonára, a technikai eszköz teljesítményére. Természetesen e kettő is negatívan befolyásolhatja a sikerességet, de ezekre az eltérő viszonyokra a kiválasztással, egészségügyi ellenőrzésekkel, technikai karbantartással fel lehet készülni, lehet a kialakult helyzetet kezelni. A humántér az, ami a legnagyobb mértékben befolyásolja és befolyásolta Afganisztánban a sikert, a túlélést, a veszteség minimalizálását.

1. ábra: A komplex műveleti környezet

Forrás: A szerző összeállítása⁷

A komplex műveleti környezet dimenziói:

- fizikai,
- klimatikus,
- biztonsági,

⁷ BOLDIZSÁR GÁBOR: *A magyar PRT mint a legkomplexebb külföldi válságkezelés műveleti környezete.* In: Társadalom és Honvédelem, 2013/1–2. (NKE, Bp.) 35.

- közpolitikai:
 - = politikai,
 - = katonai,
 - = gazdasági,
- humán.

A napjainkban végrehajtott műveletekben is örök igazságként jelenik meg a clauswitz-i tétel, miszerint a politika jelöli ki a célokat, melyek elérését a haderő valósítja meg. Természetesen a célok elérése komplex erőfeszítés, a múltban, a jelenben és a jövőben is több eltérő funkciójú szervezet együttes eredményeként. A politikai célok, a végállapot meghatározása után szükséges azokat „szak” biztonsági dimenziók szerinti célokká bontani. Minden dimenzióban megvan a vezető, mértékadó hivatásrend, de természetesen, ahogyan a komplex biztonságfelfogásban minden mindennel összefügg, úgy a végrehajtók sem elszigetelten, hanem egymásra hatást gyakorolva végzik munkájukat. Az eredmény akkor lehet teljes, ha ezeket az egymásra hatásokat összehangoljuk, egymás támogatását erősítve fokozzuk a sikert.

A kitűzött célok elérésének – nem csak a katonai biztonság területén – alapfeltétele, hogy teljesíthető legyen. A teljesíthetőség feltétele, ami szintén a célkijelölő politika hatás- és felelősségkörébe tartozik, az a jogi környezet és a rendelkezésre álló erőforrások viszonya a célokhoz. Ha a három alapvető tényező harmóniában van, a teljesülés a katonai professzionalizmuson, szakmaiságon múlik. Amennyiben e kívánt harmónia nem áll fenn az frusztráltságához, kudarchoz vezet. A megengedő vagy korlátozó jogi szabályzók ugyanúgy megnehezítik vagy lehetetlenné teszik a feladatok végrehajtását, mint a szűkös humán- vagy reál erőforrások.

A jogi korlátozások:

- Nemzetközi és hadijog,
- nemzetközi közösség felhatalmazása (ENSZ határozat, NATO-felhatalmazás),
- erő alkalmazásának (ROE) és az alkalmazás megelőzésének szabályai (EOF),
- nemzeti jogrend,
- nemzeti korlátozások.⁸

A szűkös erőforrások:

- Humán:
 - = kiképzettség,
 - = létszám,
 - = szakmai összetétel.
- Reál:
 - = működés fenntartási költségei,
 - = anyagi készletek,

⁸ A magyar PRT nemzeti korlátozásairól (vagy nemzeti megkötéseiről) lásd Dr. LIPPAI Péter ezredes tanulmányát ebben a kötetben.

- = megfelelő technikai eszközök,
- = fejlesztési források (saját erőkre, helyiekre).

A komplex válságok komplex kezelésében sok szereplő vesz részt. Elengedhetetlen a közöttük megvalósuló koordináció, együttműködés.

Napjaink katonai műveleteiben részt vevő katonáknak és parancsnokoknak továbbra is elengedhetetlen tudása a tradicionális katonai tudás. Az évezredek alatt felhalmozott tapasztalat, hadtudományi tudás ma is szükséges, mesteri alkalmazása alapfeltétele a győzelemnek. De a komplex válságok, a komplex környezet számos új tudást igényelnek. Ezek közül néhány a korábbi korokban is jelen volt, néhány pedig újként jelenik meg. Fontos, hogy a katona és a parancsnok értse a műveleti környezetet, azok egymásra hatását, befolyásolásuk, megnyerésük minden feltételét és részletét. A Magyar Honvédség afganisztáni szárazföldi tapasztalatai megfelelő tudáshalmazt biztosítanak a megértéshez és rendszerbe foglaláshoz.

3.1 Fizikai környezet

A mesterséges és természetes környezet, a fizikai táj minden egyes eleme hatással van a katonai műveletekre, az erők és eszközök kiválasztására, felkészítésére és alkalmazására. A fizikai környezet befolyásolja az alkalmazható eljárásokat, a személyi állomány, a technikai eszközök képességeit is.

Domborzat: Afganisztán jelentős részét a Hindukus hegység nyúlványai teszik ki. Kabulban és Baghlan tartományban is a magas hegyek és a korlátozott termelésre alkalmas földterületek a meghatározóak. A domborzati viszonyok és a szegényes és rossz minőségű úthálózat mind korlátozóan hat a katonai tevékenységre. A felderítés, tűz és manőver, a híradás sokszor nehézkesen megvalósítható.

Vízrajz: Mindkét területre jellemző a nagy sebességű változó vízállás (sokszor teljesen kiszáradó) hegyi folyók jelenléte. Mivel a hegyvidékek termőfölddel, növényzettel csak ritkán borítottak, így a lehulló csapadék szinte azonnal megjelenik a patakokban, folyókban. A hirtelen megemelkedett szintű és mennyiségű víz gyorsan folyik a völgyek irányába, ezzel utat vájva, alakítva a folyómedret és környezetét. Esőzések során gyakoriak az áradások, sárlavinák. Egyenletes vízhozamot a folyókban a magas hegységekben fokozatosan olvadó hótakaró biztosít.

Ezek a kiegyensúlyozottabb vízhozammal rendelkező folyók alkalmasak az öntözésre, hiszen a meleg, csapadékszegény (mentes) hónapokban is biztosítják az öntözéshez szükséges hozamot. Az öntözés a mezőgazdaság elengedhetetlen része. Bár a tavaszi olvadás, az esőzések biztosítanak a magasabban fekvő termőterületeknek nedvességtartalmat, ott mégis csak a gyorsabb érési idejű növényzet terem meg. A nyári és őszi időszak termelése elképzelhetetlen az öntözővíz nélkül. A völgyekben húzódó településeken átvezető folyók vizének egy részét a település felett elterelik, csatornázzák. Általában a település egyik oldalán folyik a folyó (legmélyebb pontja a völgynek), a másik oldalon pedig az alacsonyabb lejtéssel kialakított csatorna halad. Megfelelő távolságból indítva

a csatornázást, a településen és annak termőterületeinél több méteren szintkülönbség alakul ki. A magasabban fekvő főcsatornából így a víz gravitációs módon vagy elárasztással használható a köztes területek öntözésére. Fontos, hogy a csatornák megfelelően karbantartottak, tisztítottak legyenek. De a vízkivétel nagysága is szabályozásra szorul, hogy az alacsonyabban fekvő települések is megfelelő mennyiségű vízhez jussanak.

A települések előtt és után részben, a településeken, mezőgazdaságilag művelhető területeken pedig nagymértékben korlátozza a mozgást, nehéz technika alkalmazását a csatornák, töltések, átereszek, elárasztott területek nagysága, sokasága és átszeldettsége. A csatornahálózat tehát károsan befolyásolja a csapatok mozgását, manőverező képességet.

Tájhasznosítás, mezőgazdaság: Mezőgazdasági szempontból rendkívül szegény Afganisztán. A kevés termőföld nem teszi lehetővé sem az állattartást, sem a növénytermelést, sem pedig az erdőgazdálkodást. A téli hónapok rendkívül hidegek, így a lakosság jelentős mennyiségű tűzifát használ, ami intenzív kitermelést eredményezett. A mezőgazdaságilag rosszabb adottságú, magasabban fekvő területeken az állattartás nyújt megélhetést. Kecskék, birkák és szarvasmarhák legeltetésére (szegényesen) még alkalmasak a nem öntözhető területek. Kezelendő veszélyt jelentenek az állatállományban fellelhető, időnként pusztítást végző betegségek.

Baghlan tartomány legjelentősebb művelhető mezőgazdasági területe az úgynevezett Kandahári-öv. E terület a Baghlan (más néven Kunduz) folyó medrében, árterületen fekszik, a Pol-e Khomri-Kunduz összekötő út mentén. Három nagyobb tájegység tartozik e kb. 20×60 km-es egybefüggő mezőgazdasági területhez: Dahan-e Ghor, Sahabuddin háromszög, Baghlan-e Jadid. A terület a jól öntözhetőség, jó termőföld miatt sűrűn lakott. Településszerkezete, út- és csatornahálózata, növényi kultúrái (fasor, rizsföld), átereszei és gátjai mind károsan, korlátozóan befolyásolják a katonai tevékenységet.

De a sűrűn lakott, jó adottságú területeknek van még egy nagyon fontos, a konfliktusokhoz kapcsolódó jellemzője, a tulajdonjog. Bár Baghlan tartomány 52%-ban tadzsi-
kok és 20%-ban pastuk lakta terület, mégis a jól termő Kandahári-öv földterületének egyes adatok szerint 90%-át a pastuk birtokolják. Olyan rossz mezőgazdasági adottságú országban, mint Afganisztán a szikes termőföld és a létfontosságú öntözőrendszer birtoklása, a vízhozam befolyásolása a hatalom forrása.

A Kandahári-övbe a 19. század végétől több hullámban szervezeten telepített az afgán kormány pastu közösségeket, elsősorban Kandahár tartományból.⁹ Számos konfliktus forrása a tisztázatlan tulajdonjogok, a szűkös erőforrásokért vívott harc. Biztonsági szempontból is kiemelten fontos terület a Kandahári-öv. A sűrűn lakott, pastu dominanciájú, nehezen átlátható és átjárható területen történtek a legnagyobb számú támadások a szövetséges (ISAF-) és partner- (ANSF-) erők ellen. A terület tökéletesen

⁹ A telepítés oka kettős volt. Egyrészt így büntették meg a király ellen lázadó rebellis törzseket Dél- és Kelet-Afganisztánban, másrészt ennek révén a királyság a saját javára módosította az etnikai viszonyokat az ország északi részén.

alkalmas a leszállások, rajtaütések megszervezésére és végrehajtására, valamint a rejtett, biztonságos visszavonulásra.

Településhálózat: Alapvetően az ivó- és öntözővíz, az állatok itatására alkalmas víz, a termőföld határozza meg a kisebb települések elhelyezkedését. A forgalmasabb útvonalak mentén, kereszteződésekben, valamint bánya- és ipari létesítmények (korlátozott számban) közelében alakultak ki nagyobb városok. A települések belső szerkezete eseti alapon alakult ki, nehezen feltérképezhető és nehezen járható nagyobb technikai eszközökkel. A jellemző tulajdonvédelmi módszer, a magas kerítések is, amik minden házat körbevesznek, szintén korlátozzák a katonai tevékenységet.

Úthálózat: Rendkívül kevés a szilárd burkolatú út Afganisztánban. A nagyobb városok, így Kabul, Pol-e Khomri, Baghlan-e Jadid, Mazar-e Sharif rendelkeznek jelentősebb aszfaltúthálózzal. A tartományi központokat a nemzetközi erők a saját szállítási, járőrözési feladatainak érdekében aszfaltos úthálózzal kötötték össze. A területek nagyobb része azonban nehezen járható. A hidak, folyóátkelők állapota folyamatosan változó. Az alagutak és hágók járhatósága a karbantartások, javítások hiányában folyamatosan romlanak. Természetesen a megnövekedett közúti forgalom is terheli az alacsony kapacitású úthálózatot.

Kabul és Baghlan tartomány fizikai környezete, természetes és mesterséges tájai erősen korlátozóan hatnak a katonai feladat-végrehajtásra. A korlátozott felderítési és mozgási lehetőségek mellett sok veszélyforrást hordoznak a mezőgazdaságilag művelt és beépített területek. A domborzat, a talaj ásványianyag-tartalma sok esetben károsan befolyásolja a földfelszíni híradást.

3.2 Klimatikus környezet

Köszönhető ez a Hindukus magas hegyvonulatainak a tél és nyár, nappal és éjszaka között jelentős a hőingadozás. Jelentős a napsütötte órák száma. A kevés felhőzet csak ritkán takarja el a napot, fátyolosítja az égboltot. A nap direkt hatása, UV-sugárzása károsan befolyásolja a bőr és a szem állapotát, a technikai eszközök élettartamát. A csapadékmennyiség egyenlőtlen az országban. Az eső, a hó, a pára mennyisége rendkívül alacsony, ugyanakkor az esős időszak idején óriási áradások vannak.

A csapadék hiánya az emberi szennyező tevékenység, komoly légszennyeződést eredményeznek. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy a domborzat, a magas hegyek között „megreked” a szennyeződés, a szél nem tudja kivenyelni azt. A magas légszennyezettség korlátozza az optikai felderítőeszközök képességét. A műszaki technikai berendezések esetében a szennyeződés meghibásodást okoz, amit csak gyakoribb karbantartással, javítással lehet csökkenteni.

Afganisztán lakott területeinek és úthálózatának egy része nagy magasságban helyezkedik el a tengerszint felett. Kabul városa vagy a Szalang-hágó 3000–3500 m magasan fekszik. A csökkenő légnyomás nemcsak az emberi szervezetre, de a harc- és gépjárművek, áramfejlesztők levegőellátására is korlátozóan hatnak. A légnyomás, a hő hatására a kenőanyagok tulajdonságai is megváltoznak.

A hőmérséklet, a szél, a napsugárzás, a légnyomás, a páratartalom együttesen határozza meg a katonák hőérzetét. Ez jelentősen rontja az egyéni teljesítményt, koncentrációt. A fegyelem csökkenése, a fizikai és mentális fáradás nemcsak rövid, hanem hosszú távon is veszélyes a feladat-végrehajtás, a csapatok megóvása szempontjából.

3.3 Biztonsági környezet

A koppenhágai biztonságfelfogás modellje szerint alapvetően 5+1 biztonsági dimenzió határozza meg a komplex biztonságot:

- politikai (és közigazgatási),
- gazdasági,
- katonai (és belbiztonsági),
- szociális, humanitárius,
- környezeti,
- egyéb (tudományos, technikai).

A komplex válságok rendezésének komplex módszerekkel, erőfeszítésekkel kell megvalósulnia. Alapvetően elmondható, ha az első három dimenzióban a tartás, kiszámítható és önfenntartó „békestabilitás” beáll, akkor a biztonság kellő szintet ért el.

A katonai, belbiztonsági dimenzió megteremti az állam, a közigazgatás, a normális emberi élet alapfeltételeit, a fizikai biztonságot. A gazdasági biztonság makro- és mikroszinten is biztosítja a megélhetést, működőképességet, termelést, kereskedelmet és a megújulást. A politikai vagy közigazgatási dimenzió megteremti a törvényalkotás feltételeit és biztosítja is a társadalmi, gazdasági viszonyokat szabályozó jogforrások megalkotását. Biztosítja továbbá az előírások betartását és betartatását hivatott közigazgatás működését. A közigazgatási rendszer teszi lehetővé, hogy a központi (kormányzati) döntés gyorsan, torzulásmentesen jusson el az állampolgárokhoz a regionális, tartományi, járási és helyi közigazgatási szervek útján. Az afgán közigazgatási rendszer jellemzői az erős elnöki hatalom, tartományi és járási szinten az elnök által kinevezett közigazgatási vezetők és létező apparátus. Települési szinten csak a nagyobb városok rendelkeznek polgármesterrel és városi tanáccsal. A kisebb településeken a hagyományos vezetési rendszer a Shura, a vének tanácsa él tovább és irányítja a napi életet, hoz hosszabb-rövidebb távú döntéseket.

3.4 Közpolitikai környezet

A haderő alkalmazása, a Magyar Honvédség afganisztáni szerepvállalása komplex kormányzati feladat. Politikai, katonai és gazdasági szempontból is számos tényező befolyásolta, határozta meg tartalmát, formáját, képességeit és korlátait.

3.4.1 Politikai részkörnyezet

Elvárások: Az afganisztáni konfliktus tartós rendezése nem képzelhető el az elvárt végállapot meghatározása nélkül. Ahogyan a konfliktus, válság kezelésének is sok szereplője van, úgy az elvárások is rendkívül sokszínűek lehetnek. Egy-egy nemzetközi művelet különböző szintjein is eltérő elvárások fogalmazódhatnak meg. Az elvárások összességét ismernie kell a katonának és a parancsnoknak, hogy legjobb tudása szerint hajtsa végre hatékonyan a feladatait. A nemzetközi közösség, a NATO, a helyi partnerek (ANSF, az afgán kormány), a befogadó ország és közösségei, a küldő nemzet (Magyarország) meghatározzák az elvárásokat, az összetevők és prioritás sokszor eltérőek lehetnek.

Eredményesség: Nehezen mérhető a műveletek eredményessége rövid távon. De ha a kitűzött célokhoz, elvárásokhoz viszonyítjuk az eredményeket, megállapítható, hogy azok hogyan valósultak meg.

Jogszabályi környezet: Nem csak a nemzetközi környezet határozza meg a katonai művelet jogi kereteit. A csapatküldő nemzet, Magyarország általában törvényei, HM és MH általános előírásai, jogforrásai mellett eseti, csak az ISAF-ra és azon belül az adott művelettípusra vonatkozó előírások is megjelennek. A nemzeti korlátozások és az azokból eredeztetett hatályos műveleti utasítások (HAMU-SOP) megjelenítik ezeket a jogi korlátozásokat. A műveletek során természetesen a nemzetközi és a hadijog előírásai kötelező jellegűek. ISAF-szinten számos jogi előírás határozza meg a művelet kereteit. Az erő alkalmazásának (ROE) és fokozásának (EOF) szabályai, a vezetés-irányítási rend, valamint az ISAF és a régió (RC-N) hatályos műveleti utasítása korlátozó keretet ad a katonai tevékenységnek.

Felhatalmazás: Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Biztonsági Stratégiája az MH feladatkörébe rendeli a nemzetközi műveletekben való részvételt. Az ENSZ BT és az Észak-Atlanti Tanács felhatalmazásán túl a magyar katonai szerepvállalást országgyűlési határozatok és kormánydöntések meghatározzák, elrendelik.

Irányítás: A katonai erő alkalmazásának célját a politika határozza meg. A műveletek során kettős rendszerben valósul meg az egyes nemzeti kontingenseknek vezetés-irányítása. Egyszer az ISAF vezetés-irányítási és jelentési rendszere, másfelől pedig a nemzeti irányítási rendszer.

3.4.2 Katonai részkörnyezet

Elrendelt feladat: A műveletek során, a mandátumból, elvárásokból, a jogi helyzet és az erőforrások figyelembevételével meghatározásra kerülnek az elvégzendő feladatok. A magyar szerepvállalás különböző kontingensei más-más típusú feladatokat végeztek. A legkomplexebb feladatrendszere a PRT-nek volt, a már többször említett három biztonsági dimenzióban kitűzött céljai miatt.

Alapvető feladatok: A műveletek során a kontingensek végrehajtottak valamennyi tradicionális katonai feladatot, támadás, védelem, menet-manőver, nyugvás, őrzés-védelem, mindenoldalú biztosítás. Természetesen a kontingensek ezeket más-más arányban, a rájuk jellemző feladatrendszerek, felszereltség alapján eltérő gyakoriságban végezték.

A vezetés-irányítás és jelentési rend mind szövetségi, mind pedig nemzeti szinten definiált, kötelező volt.

Szintek: Az MH afganisztáni szerepvállalása nagyon sok elemében stratégiai feladat volt. Stratégiai, mert az egész MH erőfeszítése, amit VKF-intézkedések rendeltek el. Az állomány kiválasztása, felkészítése, felszerelése és telepítése, ellátása érintette szinte valamennyi MH szervezetet és számos HM (szakpolitikai szint) szervet. A végrehajtott feladatok, esetleges kudarcok stratégiai, szakpolitikai szintű magyarázatot determináltak.

Cél-feladat-szervezet összhangja: A politika által kitűzött célokat megfelelő módon végzendő feladatokra kell kibontani. A kontingens szervezete, létszáma és felszereltsége, kiképzettsége csak a feladatok pontos ismeretében lehetséges. Ezért alapvető fontosságú a műveletek megkezdése előtt és folyamatosan a feladatkörök elemzése, és ez alapján a szervezeti korrekciók végrehajtása.

Erő-eszköz-eljárás összhangja: A három kategóriának állandó harmóniában kell állnia. Bármelyik elem változása a másik kettő változását eredményezi. A tartós, adott esetben magas intenzitású harchoz szükséges felszereléssel, fegyverrel, technikai eszközökkel, ellátással nem rendelkező és erre ki nem képzett kötelék számára ilyen feladat meghatározása kockázatos, kétes eredménnyel zárulhat. De a harci feladatra felkészített és telepített erők sem alkalmazhatók mai típusú, például újjáépítési vagy közigazgatás-támogatói feladatokra, hiszen felszereltségük, forrásaik és felkészültségük nem teszik ezt lehetővé.

Vezetés-irányítás: Rendkívül összetett feladat a szövetségi és a nemzeti rendszer összehangolása. Alaptétel az (alapvetően nemzeti szinten), hogy a mindenkori vezető törzs végzi a tervezési, erőforrás-biztosítási és jogikeret-meghatározási feladatokat. Ezek alapján a beosztott szint végrehajtja a feladatokat, ahhoz elosztja az erőket és eszközöket, valamint az alacsonyabb kötelék parancsnoka meghozza eseti döntéseit.

Telepíthetőség: Az erők és eszközök esetében nem csak a stratégiai szállítással megvalósuló kitelepítés a létfontosságú. A nagy földrajzi térben tevékenykedő kis létszámú erők komplex feladatai, az erők megóvása, a fölény fenntartása és a veszteség minimalizálása érdekében képesnek kell lennie valamennyi ehhez szükséges eszközét magával vinnie kitelepülései, járőrözései során. Természetesen ezen eszközöknek mobilnak, a rendelkezésre álló szállítóeszközökre mállázhatónak, és gyorsan alkalmazásra kész állapotba helyezhetőnek kell lennie.

Katonai együttműködés: A komplex műveletek együttműködési rendszere rendkívül bonyolult képet mutat. A belső rendszerhez tartoznak azok a magyar állami szervezetek képviselői, akik szintén részt vettek az afganisztáni szerepvállalásban. IRM/BM, majd EUPOL-rendőrök, vidékfejlesztési és oktatásszervező szakemberek.

A szövetség részéről is számos katonai és civil személlyel, kötelékkel, szervezettel kellett együttműködni különböző feladatok során. A partner-szervezetek is, úgy mint az afgán kormány és az afgán biztonsági erők mellett megjelentek afgán nem-kormányzati szervek (NGO) is. A nemzetközi közösség szereplőivel is jelentős volt az együttműködés. A különböző kormányzati, nem-kormányzati és nemzetközi szervezetek szintén az afganisztáni stabilitás megteremtéséért és megszilárdításáért tevékenykedtek.

A külső rendszerhez tartozónak kell tekinteni a helyi lakosság mellett azokat, akik sokszor negatívan hatottak a tevékenységre. Az idegen hatalmak képviselői (szomszédos, régiós országok), ideológiai alapon szerveződött csoportok tagjai, vagy a magánbiztonsági cégek alkalmazottjai (bármelyik oldalon is álljanak).

3.4.3 Gazdasági részkörnyezet

A rendelkezésre álló reálforrásokat két nagy kategóriára célszerű osztani. Egyik, ami a katonai feladatok ellátásához szükséges működésfenntartási igényeket (költségeket és anyagi részleteket) elégíti ki. A másik elem, a nem hagyományos katonai feladatok, közigazgatás támogatására és gazdaságfejlesztésre fordítható. Ezek a CIMIC, illetve a fejlesztési források.

Az, hogy mit célszerű támogatni, fejleszteni a mindenkori CIMIC és Fejlesztési Alapelvek határozták meg. Alapvetően a magyar támogatások az oktatás, egészségügy, biztonsági fejlesztések és az infrastruktúra-fejlesztés területén valósultak meg. A CIMIC-feladatok alapvetően a haderő elfogadottságát növelték, jelenlétét biztosították, így a katonai költségvetés részét képezték. A fejlesztések Magyarország külpolitikájának megfelelően zajlottak, azokat a forrásokat a Külügyminisztérium kezelte, osztotta el a fejlesztési célkitűzéseket megvalósító szervezeteknek.

A nemzetközi együttműködésben többször is volt lehetősége a magyar kontingenseknek külföldi fejlesztési forrásokhoz jutni. Az MH KGYSZD először a norvég, majd az olasz CIMIC fejlesztési forrásokat használhatta az alárendeltségből adódóan. Az OMLT a PRT-vel, illetve az állományába tartozó amerikai katonákon keresztül USA forrásokhoz (CERP) fértek hozzá. A PRT a hazai forrásokon kívül japán, görög finanszírozású fejlesztéseket is végzett, illetve a szlovák hadsereg inkurrens anyagait is kiosztotta a rászorultak részére.

3.5 Humánkörnyezet

A tanulmány korábbi részeiben már többször kitértem, hangsúlyoztam a humántér fontosságát, újszerűségét. Az egyén, a kis és nagy közösségek magatartása, reakciói meghatározóak a saját erőfeszítések sikere szempontjából. Meg kell azokat ismerni, feltérképezni a motivációs környezetet, az ok-okozati összefüggéseket és az eltérő kultúrkör sajátosságait. A társadalom- és bölcsész tudományi ismereteket jól alkalmazó katona és parancsnok képes a lehetőségek szerinti legjobb együttműködést kialakítani, ezzel támogatva a kitűzött célok elérését, illetve minimalizálni a kudarc kockázatát, a veszteséget. De természetesen nem csak a helyi lakosság van jelen a műveleti területen, különböző jogállású, formális és informális szervezetek, közösségek is alkotóelemei a humántérnek. Az együttműködésnek számtalan formája létezik és valósult meg az afganisztáni katonai műveletek során.

Még a hazai felkészítés és értékelés során a különböző kormányzati (GO), nem-kormányzati (NGO) és nemzetközi szervezetek (IO) képviselőivel folytattunk konzultációt,

hívtuk őket előadásra, vagy vontuk be őket akár hallgatóként a felkészítő tanfolyamokba. Műveleti területen az információcsere, esetlegesen a tevékenységek összehangolása megvalósult időről időre változó mértékben. De volt példa közös finanszírozású projektre Baghlan tartományban.

A műveleti területen megjelenő civil szervezetek száma, létszáma, mandátumai és forrásai rendkívül vegyes képet adnak. 2005-ben Koszovóban (kb. 21.000km²) 500 UNMIK által regisztrált NGO volt. Baghlan tartományban 13 volt a legtöbb. Ebből kettő magyar, 3–5 helyi, akik jelentős forráshiánnyal küzdöttek.

A műveleti terület szereplőit sokféleképpen lehet kategorizálni. Az MH afganisztáni szerepvállalása során szinte valamennyi szervezeti formával kapcsolatba kerültek katonáink. A szervezetek csoportjai a következők:

- nemzeti, szövetségi, partner,
- nemzetközi, nemzeti, helyi,
- kormányzati, nem-kormányzati, civil, önkéntes,
- eseti, állandó,
- legális, illegális,
- formális, informális,
- biztonság mely dimenziójában tevékenykedtek,
- média,
- magáncégek,
- érdekközösségek,
- tradicionális, vallási közösségek.

Az egyes szervezetekre, formációkra természetesen nem csak egy kategória a jellemző.

Az afganisztáni társadalmi viszonyok jobb megértése érdekében fontos meghatározni, hogy melyek a hatalom forrásai¹⁰:

- közigazgatási (látható hatalom),
- törzsi (család, klán, törzs, etnikum),
- vallási,
- fegyveres (bűnöző, hadúr, háborús veterán, ANSF).

A katonai kötelékek, parancsnokok is hatalmi tényezővé váltak/válnak a műveletek során, hiszen a biztonság, a fejlesztés számos területén hatást gyakorolnak a helyi társadalmi viszonyokra. A politikai/közigazgatási katonai és gazdasági területeken szereplőként megjelenő katonák részeivé válnak (nem akarnak!) a hatalmi viszonyoknak. A helyiek részéről megnyilvánuló kapcsolatépítés vagy elutasítás, forráskeresés mind a kötelék társadalmi beágyazódottságát határozzák meg.

¹⁰ BOLDIZSÁR GÁBOR: *A magyar PRT humán környezete*. Hadtudományi Szemle, Vol. 1–2. (2012)
URL: http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_hm_boldizsar_gabor_1_9.pdf

A 10 éves szerepvállalás fontos tapasztalata, hogy műveleti területen megjelenő nemkatonai szervezetekkel, formációkkal célszerű már a tevékenység megkezdése előtt kapcsolatot keresni. Egymás megismerése lehetőséget ad a hiteles, kiegyensúlyozott, nem túlzó és nem kockázatos együttműködésre. Az együttműködő szervezetek küldetéstudatának, döntéshozatali mechanizmusának, képességeinek és korlátainak, szervezeti kultúrájának megismerése lehetővé teszi, hogy a végrehajtás során ne támasszunk egymással szemben teljesíthetetlen elvárásokat, amelyek terhelhetik kapcsolatunkat.

Összegzés

Az afganisztáni szerepvállalás felbecsülhetetlen értékű és mennyiségű tapasztalatot adott a magyar katonák, Magyarország számára. A megszerzett tudás, tapasztalat egy része transzformálás nélkül, más részük elemzés után felhasználhatóak az országvédelmi képesség fokozására, a magas intenzitású harc megvívására történő felkészüléshez.

Az afganisztáni műveleti környezet összetettségének ismerete, elemzése természetesen nemcsak a külföldi válságkezelési műveletek során használhatóak fel, hanem a hazai, kollektív védelmi feladatokban is.

A professzionális kis létszámú haderőnek készen kell állnia arra, hogy akár a magas intenzitású, országvédelmi feladatait is szövetségi rendszerben együttműködő partnerekkel oldja meg, ha lehet még fokozottabb politikai, köz- és médiafigyelem mellett.

Az afganisztáni szerepvállalásban részt vevő katonákra és kötelékekre a komplex műveleti környezet folyamatosan, változásokkal terhelt hatást gyakorolt. De a kötelék is a környezet szerves része volt, az is hatott a többi elemre. Így fontos volt a környezet valamennyi elemének folyamatos figyelése, jelenségek elemzése és a szükséges reagálások megtétele. Így történt ez akár a fizikai biztonsági helyzet romlása során a páncélozott eszközök beszerzésével, vagy a tábor védelmi képességének fokozásával kapcsolatban. A komplex műveleti környezetben az önálló PRT pozícionálta magát a sokszereplős humántérben, szakközvegei mindent elkövettek a társadalmi viszonyok megértése, az együttműködés kialakítása és javítása érdekében. Aktív módon törekedtek a helyi lakosság, a véleményformálók meggyőzésére, ügyünk melletti elkötelezettségre.

Felhasznált irodalom

- Magyarország Alaptörvénye* (Magyar Közlöny, 2011., Bp.,) 2011. évi 43. sz.
Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína (3. kiadás), Honvédelmi Minisztérium, 2012. (MH ÖHD)
Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrína (2. kiadás), Magyar Honvédség, 2013 (MH ÖCKED)
AJP-3.10.1 (A) Allied Joint Doctrine for Psychological Operations
AJP-3.10 Allied Joint Doctrine for Information Operations
AJP-9 NATO Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine

- BOLDIZSÁR Gábor: *Kultúrantropológia és a jövő tisztképzés*. In: Hadtudományi Szemle, Volume 2013/1, Bp., URL: http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_alt_boldizsar_gabor_101_107.pdf
- BOLDIZSÁR Gábor: *A békeműveletekben való részvétel hatása a Magyar Honvédségre*. PhD értekezés (ZMNE, 2008, Budapest)
- BOLDIZSÁR Gábor: *A magyar PRT humán környezete*. In: Hadtudományi Szemle, Volume 1. (2012) http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_hm_boldizsar_gabor_1_9.pdf
- BOLDIZSÁR Gábor: *A magyar PRT mint a legkomplexebb külföldi válságkezelés műveleti környezete*. In: Társadalom és Honvédelem, 2013/1–2. szám (NKE, Bp.)
- BOLDIZSÁR Gábor: *Use of Lessons Learned for Better Education*. In: Better Cooperation for Better Operation of the Future Visegrad EU Battle Group (Wroclaw, 2013)
- RESPERGER–KISS–SOMKUTI: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. (Zrínyi, Bp., 2013)
- Carl von CLAUSEWITZ: *A háborúról*. (Zrínyi, Bp., 2013)
- John KEEGAN: *A csata arca*. (Aquila, 2000)
- Michael J. DZIEDZIC, COL Michael K. SEIDL: *Provincial Reconstruction Team*. (Special Report 147) (USIP, Washington, DC, USA, 2005)
- Pamela AALL, LTC Daniel MILTENBERGER, Thomas G. WEISS: *Guide to IGOs, NGOs and the Military in Peace and Relief Operations*. (USIP Press, 2000, Washington D.C.)
- Robert M. PERITO: *The US Experience with Provincial Reconstruction Team sin Afganistan*. (Special Report 152) (USIP, Washington, DC, USA, 2005)
- William SHAWCROSS: *Deliver Us from Evil*. (Simon & Schuster, New York, 2000)

Utószó

Tisztelt Olvasó, Kollégák!

Megtiszteltetés számomra, hogy a Magyar Honvédség Afganisztánban befejezett szárazföldi műveleteiről szóló tapasztalatgyűjtemény lezárásaként szólhatok Önökhöz. Képletesen és valóságban is lezárul egy fejezet a Magyar Honvédség életében. Ma, 2014 júniusában látjuk, hogy 2016 év végéig az afganisztáni nemzetközi műveletek befejeződnek, a NATO és szövetséges nemzetek erői jelentős része elhagyja az országot, lezárul az Operation Enduring Freedom, ISAF és az azt felváltó Resolute Support művelet.

A nemzetközi erők részeként a Magyar Honvédség is befejezi tevékenységét Afganisztánban, amely engem, aki abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy első magyar katonaként szolgálhattam 2003 januárjában hat hónapon keresztül ebben a közép-ázsiai országban, arra készítet, hogy számot vessek a művelet eredményeivel, kihívásaival, sikereivel és kudarcaival.

A számvetést segíti elő ez a tapasztalatgyűjtemény, amelyet a hadszíntéren szolgáló magyar tisztek írtak azokról a feladatokról, műveletekről, amelyekben szolgáltak. A teljesség igénye nélkül „beleláthatunk” a törzstisztek, MH Könnyű Gyalog Század, MH Tartományi Újjáépítő Csoport, mentorcsoportok és az itthoni tervezésben, biztosításban részt vevő szervezetek tevékenységébe.

Mit adott számunkra az afganisztáni művelet? Bebizonyította, hogy korlátozásokkal, de képesek vagyunk részt venni a nemzetközi törzsek munkáiban, olyan halálos és nem halálos fegyverek alkalmazására, mint a célkezelés (targeting) irányítása, CIMIC/PSYOPS műveletek tervezése, megvalósítása, JTAC lehívására, az erők megóvásának (Force Protection) megvalósítására. A Magyar Honvédség felderítőrendszere biztosította, együttműködve a hazai és nemzetközi társzervezetekkel, azt az információszerzési és értékelési képességet, amely lehetővé tett relatíve biztonságos feladatteljesítést.

Megtanultuk, hogy egy művelet tervezése, irányítása, vezetése kapcsán alapvetően szükséges megtalálni azokat a hazai és nemzetközi kormányzati és nem-kormányzati szervezetekhez tartozó kapcsolódási pontokat, amelyek a siker kulcsfontosságú tényezői egy olyan komplex műveleti környezetben, mint Afganisztán.

Ugyanakkor voltak kudarcaink is, elsősorban azok a halott magyar katonák, akik életüket áldozták a sikeres küldetés végrehajtása érdekében. Egy katona is eggyel több, mint ami kívánatos, ha elveszítjük. Azonban „tanultunk” halottaink elvesztéséből, mind a tűzszerészképesség fejlesztése, erők megóvása vagy a gépjárművezetés területén, a tapasztalatok a kiképzés részei lettek. Megtanultuk, hogy a hazai közvélemény nehezen fogadja el, ha magyar áldozatokkal jár egy külföldi művelet, a jövőben kiemelt hang-

súlyt kell fektetni a közvélemény műveletet megelőző tájékoztatására. A mű ugyancsak foglalkozik ezzel és feldolgozza ezeket az eseményeket.

Világossá váltak a műveletek során azok a korlátaink is, amelyeket akár országvédelmi, akár nemzetközi műveletek tervezésekor figyelembe kell venni. A legfontosabb, hogy a *Magyar Honvédség nem expedíciós hadsereg*. Fő feladata, alaprendeltetése az ország fegyveres védelme, azonban a tapasztalatok feldolgozása, amelyeket műveletben szerezünk, ezt a képességet erősíti. Korlátozás a stratégiai légi szállítás hiánya, a logisztikai rendszer bürokratikus hazai rendszerének műveleti területen történő működésképtelensége, a nemzeti vezetési és irányítási funkciók nehézségei, a hazai békeszabályzók adaptálásának nehézségei, valamint a tapasztalatfeldolgozás hiánya.

Az elkészült tapasztalatgyűjtemény ennek az utolsó hiányosságnak a pótlását célozza meg, ezért egyedülálló és támogatandó a mű megszületése. A nyelvezet, logika, szemlélet nem egységes, de ez nem baj. A stratégiai, hadműveleti és harcászati szint képviselői saját szemszögükből közelítik meg az adott műveletet, eseményt, harci cselekményt. A tervezés, végrehajtás, tapasztalatfeldolgozás hármasan keresztül mutatják be azt, amit megélték, láttak, akkor is, ha az hibás volt, vagy a valóságban nem jól működött.

A tapasztalatgyűjtemény a szakembereknek, a katonai vezetőknek szól. Célja, hogy a tapasztalatok ne vesszenek el, használjuk fel őket, tanuljunk belőle, azért, hogy ami jó, azt építsük be szabályzatainkba, legyen a „fejünkbe”, ami nem vált be, azokat változtassuk meg. Ennek tükrében remélem, hogy a kötet elérte célját, a jövő vezetői tanulnak belőle, felhasználják későbbi pályafutásuk során. Afganisztáni műveleteink közel vannak befejezésükhöz, azonban az ott izzadsággal és vérrel megszerzett tapasztalatok örök értékűek.
